

ՈՒՍՈՒՄՆԱԿԱՆ ՁԵՌՆԱՐԿ 13 Կայունություն և երիտասարդական աշխատանք

Ուսումնական ձեռնարկների շարք

**ԳՈՐԾԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆ
ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ**

Երիտասարդական ոլորտում եվրոպական հանձնաժողովի և
Եվրոպայի խորհրդի միջև գործընկերություն

Ուսումնական ծեռնարկ 13 Կայունություն և երիտասարդական աշխատանք

Խմբագիր

Էլի Բին

Հեղինակներ

Էլի Բին

Ժյուստինա Պինկեդյուտե

Ալան Հեյս

Ադի Բերեց

Բուրջու Մելթեմ Արիկ Աբյուզ

Ձեռնարկի անվանումը բնօրինակում
„T-Kit 13 Sustainability and youth work“

ISBN 978-92-871-8578-5

© Եվրոպայի խորհուրդ և
Եվրոպական հանձնաժողով,

Հունիս 2018

Տեքստը ստեղծվել և օգտագործվել է
Եվրոպայի խորհրդի թույլտվությամբ: Այս
թարգմանությունը հրատարակվում է
Եվրոպայի խորհրդի հետ համաձայնեցված,
սակայն թարգմանչի բացառիկ
պատասխանատվության ներքո:

*Եվրոպայի միություն-Եվրոպայի խորհուրդ
երիտասարդական գործընկերության
պատվիրած այս աշխատանքի մեջ
արտահայտված կարծիքները հեղինակների
պատասխանատվությունն են և պարտադիր
չէ, որ արտացոլեն գործընկեր կառույցներից
որևէ մեկի, նրանց անդամ պետությունների
կամ նրանց հետ համագործակցող
կազմակերպությունների պաշտոնական
բաղաձայնությունը:*

Բոլոր իրավունքները պաշտպանված են:
Սույն հրատարակության ոչ մի մասը չի
կարող թարգմանվել, վերարտադրվել
կամ փոխանցվել որևէ ձևով կամ որևէ
միջոցով, էլեկտրոնային (ՍԻՂԻ-ՌՈՒՄ,
համացանց և այլն) կամ մեխանիկական,
ներառյալ՝ լուսապատճենում, ծայրագրում
կամ տեղեկությունների պահպանման
կամ որոնման ցանկացած համակարգ՝
առանց Հաղորդակցությունների
տնօրինության կողմից նախապես
տրված գրավոր համաձայնության:

(F-67075 Strasbourg Cedex or
publishing@coe.int).

Նկարազարդումները՝ Մատիա Լոսեգոյի
Շապիկի լուսանկարները՝ Shutterstock.com
Էջադրում և շապիկի ձևավորում
Փաստաթղթերի և հրատարակությունների
վարչություն (SPDP), Եվրոպայի խորհուրդ
Եվրոպայի խորհրդի հրատարակչություն

F-67075 Strasbourg Cedex

<http://book.coe.int>

Հայերեն թարգմանությունը
Լևոն Բաղդասարյանի

Խմբագրումը և սրբագրումը
Լիլիկ Ստեփանյանի

© «ԿԱՉԱ» շվեյցարական մարդասիրական
հիմնադրամ, փետրվար 2022

Բարի գալուստ Ուսումնական ձեռնարկ շարք

Ձեզանից ոմանք կարող են մտածել,
թե ինչ է նշանակում T-Kit-ը: Կարող ենք
առաջարկել առնվազն երկու պատասխան:
Առաջինը նույնքան պարզ է, որքան
անգլերենի ամբողջական տարբերակը՝
T-Kit- Training Kit՝ ուսումնական ձեռնարկ:
Երկրորդն ավելի շատ կապված է «T-Kit»-ի
հնչողության հետ, որը հիշեցնում է ticket՝
տոմս բառը՝ փաստաթուղթ, որից մենք
սովորաբար օգտվում ենք ճամփորդելիս:
Մեզ համար «Ուսումնական ձեռնարկ»-ը
գործիք է, որից յուրաքանչյուր կարող
է օգտվել իր աշխատանքում:

Ավելի կոնկրետ՝ մենք կցանկանայինք
դիմել երիտասարդական աշխատողներին
ու վերապատրաստողներին և
առաջարկել նրանց տեսական ու
գործնական մեթոդներ երիտասարդների
վերապատրաստման աշխատանքներում:

Ուսումնական ձեռնարկ շարքը կոլեկտիվ
ջանքերի արդյունք է, ներգրավված են
տարբեր մշակութային, մասնագիտական և
կազմակերպչական պաշար ունեցող մարդիկ:
Երիտասարդներին վերապատրաստողները,
ՀԿ-ների երիտասարդ առաջնորդները
և ոլորտում մասնագիտացած գրողները
միասին աշխատել են՝ ստեղծելու
բարձրորակ ձեռնարկներ, որոնք
կբավարարեն թիրախային խմբի կարիքները՝
միաժամանակ գիտակցելով Եվրոպայում
յուրաքանչյուր թեմայի վերաբերյալ
մոտեցումների բազմազանությունը:

Ուսումնական ձեռնարկը
երիտասարդության ոլորտում Եվրոպական
հանձնաժողովի և Եվրոպայի խորհրդի
համագործակցության արդյունքն է:

Ավելին իմանալու համար այցելեք կայք՝
pjp-eu.coe.int/en/web/youth-partnership

Բովանդակություն

ԳԼՈՒԽ 1 – ՆԱԽԱԲԱՆ	5
ԳԼՈՒԽ 2 – ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆ: ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	7
Ի՞նչ է կայունությունը	7
Կայուն զարգացման նպատակները	8
Եվրոպան և կայունությունը	10
ԳԼՈՒԽ 3 – ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԱԾԽԱՏԱՆՔԸ ՀԱՆՈՒՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ	16
Կրթություն հանուն կայունության	16
Աշխատանք երիտասարդների հետ հանուն կայունության	16
Հանուն կայունության կրթության նպատակներն ու խնդիրները	18
Գիտելիք, հմտություններ և դիրքորոշումներ	18
Մեթոդական սկզբունքներ	19
Վարժությունների օգտագործում	22
ԳԼՈՒԽ 4 – ՎԱՐժՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	25
Վարժությունների ամփոփում	26
ԳԼՈՒԽ 5 – ԻՆՉՊԵՍ ՀԱՍՆԵԼ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ	114
Հուլյսի կարևորությունը	114
Ընտրեք ձեր խնդիրը	115
Քարոզարշավ և աջակցություն	119
Գործողության պլանավորում	119
ԳԼՈՒԽ 6 – ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՍՏՈՒԳԱԹԵՐԹԵՐ	122
Կառավարում և աշխատանքային պրակտիկա	122
Գրասենյակային և երիտասարդական տարածքների կառավարում	123
Հանդիպումներ և հավաքներ	124
ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ	126

Գլուխ 1

Նախաբան

Մարդիկ պատասխանատվություն են կրում մի շարք ճգնաժամերի համար, որոնք սպառնում են երկրի վրա կյանքի ապագային: Դարեր շարունակ մենք վերաբերվել ենք մոլորակին այնպես, ասես նրա բնական պաշարներն անսահման են, և մենք էլ կարող ենք փչացնել այդ ամենը, օգտվել, իսկ հետո ազատվել դրանցից: Մենք միլիարդավոր լիտրերով սափա ենք թափել ծովերը, հատել ենք անձրևային անտառների միլիոնավոր ակեր, խորը հանքեր ենք փորել գետնի տակ՝ թողնելով թունավոր խարամի բլուրներ, կիրառել ենք գյուղատնտեսության արդյունաբերական մեթոդներ՝ գրկելով հողը բնական հանքանյութերից, հագեցրել ենք մթնոլորտը ածխածնի երկօքսիդի վտանգավոր մակարդակով՝ տանելով դեպի կլիմայի պոտենցիալ կործանման: Այս ցանկը կարելի է շարունակել, սակայն միայն վերջին կետը բավական է ամբողջ երկրի վրա կյանքը բնաջնջելու համար:

Այդուհանդերձ, այժմ աճում է գիտակցումը, որ նման անբարո գործելակերպը ոչ միայն վնասակար է մոլորակի այլ կենդանի արարածների համար, այլև պոտենցիալ մահաբեր է մարդկանց համար: Մասնավորապես, զարգացող երկրներում արդյունքներն արդեն երևում են. երաշտները, փոթորիկները և այլ բնական աղետները ոչնչացնում են մարդկանց տներն ու ապրուստը, ինչպես նաև դառնում են ավելի լավ կյանք փնտրող փախստականների հոսքի հիմնական գործոններից մեկը: Այդ փախստականներից շատերը, ի վերջո, հայտնվում են Եվրոպայում, ինչը մեր քաղաքական գործիչների համար դժվարացնում է նվազ զարգացած երկրների խնդիրներից իրենց հայացքը թեքել: Եվրոպան, թերևս, ավելի շատ է նպաստել այդ խնդիրների առաջացմանը, քան որևէ այլ տարածաշրջան: Այժմ մենք է պետք է ճանաչենք մեր դերը խնդիրները առաջ վեր հանելու գործում և ակտիվորեն մասնակցենք դրանք լուծելու փորձերին:

Կրթությունը դրան հասնելու միջոցներից մեկն է: Հաջորդ սերունդները գնալով ավելի շատ կտեսնեն կլիմայի փոփոխության և այլ խնդիրների հետևանքները, որոնք չեն սահմանափակվի նվազ զարգացած տարածաշրջաններով: Եվրոպան արդեն իսկ տեսել է եղանակի ավելի ու ավելի անկանոն ու ծայրահեղ դրսևորումներ, որոնց թիվն առաջիկա տարիներին կավելանա: Ուստի երիտասարդները պետք է հասկանան և ստանան առաջնորդությունն ավելի կայուն ապրելակերպ որդեգրելու, ընդհանուր առմամբ տարածաշրջանի համար լուծումներ ստեղծելու գործում:

Սույն ձեռնարկը մի գործնական միջոց է այդ գործընթացը սկսելու համար: Այն նախատեսված է հիմնականում երիտասարդական աշխատողների և ուսուցանողների համար՝ ոչ ֆորմալ միջավայրում կայունության թեման երիտասարդներին ներկայացնելու համար: Սակայն այն նաև կարող է հարմար լինել կայունության հարցում վերապատրաստման հետաժող երիտասարդական աշխատողների, երիտասարդ առաջնորդների կամ ուսուցանողների խմբերի համար: Ձեռնարկի հիմնական բաժնում ներկայացված վարժությունների միջոցով երիտասարդներն ու նրանց հետ աշխատողները կարող են ծանոթանալ երկրագնդի առջև ծառացած որոշ խնդիրների հետ և սկսել քննարկել դրանց լուծումները: Ձեռնարկի վերջին երկու գլուխներն ավելի առաջ են անցնում՝ երիտասարդական խմբերի համար ստեղծելով հնարավորություն սկսելու փոփոխություն մտցնել իրենց համայնքում և, միգուցե, դրանից դուրս:

ԳԼՈՒԽ 2-Ի ՀԱՄԱՌՈՏ ԾԱՐԱԴՐԱԼՔԸ

Գլուխ 2. Կայունություն. հիմնախնդիրները

Գլուխ 2-ն անդրադառնում է «կայունություն» և «կայուն զարգացում» հասկացությունների սահմանմանը և նկարագրում է կայունությունը կառավարողությունների օրակարգ մտցնելուն ուղղված միջազգային ջանքերը, մասնավորապես, Կայուն զարգացման նպատակների (ԿԶՆ) միջոցով: Գլխի վերջին բաժնում ուսումնասիրվում են կայունության ցուցանիշները Եվրոպայում:

Գլուխ 3. Կրթությունը և երիտասարդական աշխատանքը հանուն կայունության

Գլուխ 3-ը ներկայացնում է կրթության գաղափարը հանուն կայունության և ներառում է մի շարք գործնական ու մեթոդական խորհուրդներ՝ Գլուխ 4-ի վարժություններն օգտագործելու համար:

Գլուխ 4. Վարժություններ

Գլուխ 4-ը ներառում է կայունությանը նվիրված 18 վարժություն, որոնք բարդության տարբեր աստիճանի են և անդրադառնում են մի շարք տարբեր հարցերի: Յուրաքանչյուր վարժություն պարունակում է մանրամասն հրահանգներ, իսկ ոմանք նաև տրամադրում են լրացուցիչ տեղեկություններ: Յուրաքանչյուր վարժության վերջում ներկայացված են որոշակի առաջարկներ այն մասին, թե ինչպես կարող են երիտասարդներն առաջ տանել դասընթացների ժամանակ կատարած աշխատանքները և սկսել փոփոխություններ իրականացնել իրենց համայնքներում:

Գլուխ 5. Ինչպես հասնել փոփոխությունների

Գլուխ 5-ը կօգնի ձեզ աջակցել ձեր խմբին համայնքային աշխատանքների ժամանակ. այն առաջարկում է որոշ հիմնական սկզբունքներ և մեթոդական խորհուրդներ, ներառյալ՝ խմբի գործունեությունը ծրագրելու հարցում: Այն նաև պարունակում է «փոփոխություն իրականացնող» խմբերի մի շարք օրինակներ, որոնք կարող են օգտագործվել ոգեշնչման նպատակով:

Գլուխ 6. Կայունության ապահովման ստուգաթերթեր

Գլուխ 6-ը պարունակում է մի շարք գաղափարներ, որոնք խումբը կարող է իրականացնել, օրինակ, երիտասարդական կենտրոնում, բնակավայրում կամ նույնիսկ միջազգային հանդիպումների ժամանակ:

Գլուխ 2.

Կայունություն. հիմնախնդիրները

Սույն գլուխն անդրադառնում է կայուն զարգացմանն առնչվող որոշ հիմնական հայեցակարգերին, մտահոգություններին ու նախաձեռնություններին:

- ▶ Բաժին 1-ում դիտարկվում են «կայուն» և «կայունություն» եզրերի սահմանումն ու էվոլյուցիան:
- ▶ Բաժին 2-ում ուրվագծվում է կայունությունը ազգային կառավարությունների օրակարգ մտցնելու ՄԱԿ-ի ձգտումը, մասնավորապես, Կայուն զարգացման նպատակների (ԿՁՆ) միջոցով:
- ▶ Բաժին 3-ն ուսումնասիրում է կայունության հարցում Եվրոպայի ցուցանիշները, ինչպես նաև մոլորակի ապագա կայունությանը նպաստելու գործում արձանագրված հաջողություններն ու ձախողումները:

Ի՞նչ է ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Թերևս, պետք է սկսել նրանից, թե ինչ է նշանակում լինել «կայուն»: Բառարանը սա սահմանում է, որպես «որոշակի արագությամբ կամ մակարդակով պահպանված լինելու» ունակություն (Օքսֆորդի բառարաններ, <https://en.oxforddictionaries.com>): Ակնհայտ է, որ մարդկային գործունեության ներկա տեմպը չի կարող «պահպանվել» նույն մակարդակի վրա. ածխածնային արտանետումները հանգեցնում են կլիմայի խաթարմանը, արդյունաբերական գյուղատնտեսության մեթոդները և օգտակար հանածոների ու հումքի պահանջարկը հանգեցնում են երկրագնդի ռեսուրսների սպառմանը, հողի դեգրադացմանը, օդի, ծովի և ջրի աղտոտմանը, կենդանիների ու միջատների զանգվածային ոչնչացմանը՝ ի թիվս բազմաթիվ այլ խնդիրների:

Երկիրը չի կարող հանդուրժել դա, մարդկությունը՝ նույնպես: Այս առումով, մեր ներկա սովորությունները կայուն չեն, ինչը ավելի ու ավելի ակնառու է դառնում վերջին տարիներին և հանգեցնում է «կայուն» բառի բառարանային երկրորդ իմաստի գոյացմանը՝ «բնապահպանական հավասարակշռության պահպանում՝ բնական ռեսուրսների սպառումից խուսափելու միջոցով» (Օքսֆորդի բառարաններ, <https://en.oxforddictionaries.com>): «Բնական ռեսուրսները» ներառում են ոչ միայն մեզ համար տեսանելի նավթն ու գազը, ոսկին, ադամանդը և ուրանը, այլև նվազ շոշափելի ռեսուրսներ, ինչպիսիք են ծովի pH արժեքը և, հետևաբար, որոշակի ծովային օրգանիզմների կյանքին նպաստելու դրա ունակությունը, մթնոլորտում ածխաթթու գազի քանակությունը, որը կարգավորում է մոլորակի ջերմաստիճանը, հողի բերրիությունը և այլն:

Կայունությունը կայուն լինելու վիճակն է: Դա այն վիճակն է, որում մարդ արարածն ու բնական աշխարհը գոյություն ունեն ներդաշնակության մեջ՝ առանց միմյանց և իրենք իրենց ոչնչացնելու:

«Կայուն զարգացումը» դեպի կայունություն շարժվելու գործընթացն է: Կայուն զարգացումը նպատակ ունի բարելավել մարդկանց կյանքի որակը, ներառյալ ապագա սերունդներին՝ «հաշտեցնելով» տնտեսական աճը, սոցիալական զարգացումը և շրջակա միջավայրի պահպանությունը:

«Կայուն զարգացումն այն զարգացումն է, որը բավարարում է ներկայի կարիքները՝ առանց խաթարելու սեփական կարիքները բավարարելու՝ ապագա սերունդների ունակությունը»: (Միավորված ազգերի կազմակերպություն, 1992թ.)

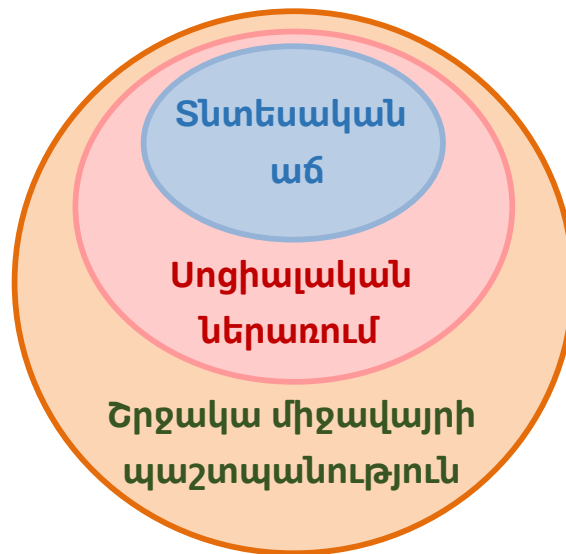
Ավելին, քան «կանաչ» լինելը...

Կայունությունը վերաբերում է ոչ միայն բնապահպանական սպառնալիքներին դիմակայելուն, այլև պայմաններ ապահովելուն, որ յուրաքանչյուր ոք կարողանա օգտվել մարդու իրավունքների ամբողջական

փաթեթից՝ այնպես, որ ապագայում չվտանգվեն մարդու իրավունքները: Այդ իրավունքները պետք է ներառեն սոցիալական ու տնտեսական, բաղաբաղիական ու բաղաբաղական, մշակութային ու բնապահպանական իրավունքները: Այլ կերպ ասած, կայունությունը պահանջում է կյանքի այնպիսի որակ բոլորի համար, որը բավարարում է ոչ միայն ֆիզիկական կարիքները, այլև սոցիալական ու մշակութային կարիքները, և բաշխվում է արդարացիորեն:

Այդ պատճառով այժմ ընդունված է, որ կայունության զարգացումը պահանջում է գործողություններ առնվազն երեք տարբեր հարթություններում՝ շրջակա միջավայրի պաշտպանություն, սոցիալական ներառում և տնտեսական զարգացում: Այս երեք չափումների միջև կապը կարելի է ցույց տալ Նկար 1-ում ներկայացված Վեննի տրամագրով. տնտեսական ոլորտում գործողությունները պետք է բավարարեն սոցիալական ներառման կարիքները, իսկ մեր սոցիալական պահանջները պետք է բավարարեն բնապահպանական հնարավորությունները:

Նկար 1. Կայուն զարգացման չափումները

Կայուն աշխարհին այն աշխարհին է, որտեղ տնտեսական աճն ու սոցիալական ներառումը գոյություն ունեն այնպիսի բնապահպանական սահմաններում, որը թույլ կտա մոդելին շարունակվել ապագայում:

- ▶ Շրջակա միջավայրի պաշտպանության ասպեկտը ներառում է հարցեր, որոնք առնչվում են մոլորակի բնական ռեսուրսների կառավարմանը, ինչպիսիք են, օրինակ, ջուրը, օդը, օգտակար հանածոները, ածխածնի հանքավայրերը, բուսական ու կենդանական աշխարհները: Այս չափումը ընդգրկում է նաև շրջակա միջավայրի ազդեցությունը բնակարանների, գյուղատնտեսության, արտանետումների ու թափոնների և այլնի վրա:
- ▶ Սոցիալական չափումը վերաբերում է այնպիսի հարցերի, ինչպիսիք են հավասարությունը, ժողովրդավարությունը, մարդու իրավունքները, սոցիալական արդարությունը, համայնքային դիմադրողականությունն ու հարմարվողականությունը բնապահպանական մարտահրավերներին:
- ▶ Տնտեսական չափումը վերաբերում է արտադրության, ռեսուրսների օգտագործման ու կառավարման հետ կապված գործընթացներին, ինչպես նաև այնպիսի հարցերի, ինչպիսիք են սպառումը, տեխնոլոգիաները, աշխատուժը և հարստության բաշխումը:

Այս երեքին երբեմն ավելանում է չորրորդ չափումը՝ մշակութային կայունությունը: Այն վերաբերում է մշակութային ինքնությանը, բազմազանությանը, ստեղծունակությանը, արվեստի, հիշողության, ժառանգության, հոգևորի և համայնքային պլանավորման դերին:

«Մարդկային կայուն զարգացումը տեղի կունենա այն ժամանակ, երբ բոլոր մարդիկ կարողանան ունենալ լիարժեք կյանք՝ առանց դեգրադացիայի մոլորակը»: (Գլոբալ հետքի ցանց, 2003թ.)

ԿԱՅՈՒՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ

2015 թվականին՝ հիմնվելով Հազարամյակի զարգացման նպատակների ծրագրի հաջողության վրա, ՄԱԿ-ի անդամ պետություններն ընդունեցին 17 նպատակներ, որոնք հայտնի են որպես կայուն զարգացման նպատակներ (ԿԶՆ, տե՛ս Նկար 2): Այս նպատակները ներառող ծրագիրը հայտնի է որպես Կայուն զարգացման 2030 օրակարգ, քանի որ նախատեսում է դրանց հասնել մինչև 2030թ.: Ի տարբերություն

Հագարամյակի զարգացման նպատակների՝ ԿՉՆ-ները վերաբերում են ոչ միայն զարգացող երկրներին, այլև մոլորակի բոլոր երկրներին:

Նկար 2. Կայուն զարգացման նպատակները

Աղբյուրը՝ Միավորված ազգերի կազմակերպություն

Օրակարգ 2030-ի ընդհանուր նպատակներն են աղքատության վերացումը, մոլորակի պաշտպանությունը և բոլորի բարեկեցության ապահովումը: Այսպիսով, ԿՉՆ-ներն արտացոլում են ներկայիս մտածելակերպը կայունության երեք (կամ չորս) ասպեկտների վերաբերյալ: Նպատակների շրջանակին և քննարկվելիք խնդիրներին համառոտ հայացք նետելը հաստատում է կայունության ընդունված լայն ըմբռնումը, որը շատ ավելի լայն նշանակություն ունի, քան պարզապես շրջակա միջավայրի պահպանությունը:

Նպատակներից յուրաքանչյուրը պարունակում է մի շարք կոնկրետ թիրախներ, որոնց պետք է հասնել մինչև 2030 թվականը: Օրինակ՝

Նպատակ 7-ը՝ մատչելի և մաքուր էներգիա, ներառում է, ի թիվս այլոց, հետևյալ թիրախները.

- ▶ ապահովել մատչելի, հուսալի և ժամանակակից էներգետիկ ծառայությունների համընդհանուր հասանելիություն,
- ▶ մեծացնել վերականգնվող էներգիայի մասնաբաժինը համաշխարհային էներգետիկ խառնուրդում,
- ▶ կրկնապատկել էներգաարդյունավետության բարելավման համաշխարհային տեմպերը:

Նպատակ 4-ը՝ Որակյալ կրթությունը, ի թիվս այլոց, ներառում է հետևյալ թիրախները.

- ▶ ապահովել, որ բոլոր աղջիկներն ու տղաները ստանան անվճար, արդար ու որակյալ տարրական և միջնակարգ կրթություն,
- ▶ բոլոր կանանց և տղամարդկանց համար ապահովել մատչելի ու որակյալ տեխնիկական, միջին-մասնագիտական և բարձրագույն կրթության, այդ թվում՝ համալսարանական կրթության հավասար հասանելիություն,
- ▶ Էապես ավելացնել այն երիտասարդների ու մեծահասակների թիվը, որոնք ունեն պատշաճ, այդ թվում՝ տեխնիկական և միջին-մասնագիտական հմտություններ՝ զբաղվածություն, արժանապատիվ աշխատանք գտնելու և ձեռներեցությամբ զբաղվելու համար,
- ▶ ապահովել, որ բոլոր սովորողները ձեռք բերեն կայուն զարգացումը խթանելու համար անհրաժեշտ գիտելիքներ և հմտություններ, այդ թվում, ի թիվս այլոց, կայուն զարգացման և կայուն կենսակերպի, մարդու իրավունքների, գենդերային հավասարության, խաղաղության և բռնությունը մերժող մշակույթի խթանման, գլոբալ քաղաքացիության, ինչպես նաև մշակութային բազմազանության և կայուն զարգացման մեջ մշակույթի ունեցած ավանդը գնահատող ուսուցման միջոցով:

Լրացուցիչ տեղեկություններ կարելի է գտնել www.un.org/sustainabledevelopment կայքում:

ԵՎՐՈՊԱՆ ԵՎ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅՈՒՆԸ

Երբ խոսքը վերաբերում է կայունությանը, Եվրոպայի տարբեր արդյունքներ ունի: Շատ առումներով, այն աշխարհի ամենավատ տարածաշրջաններից է ինչպես մոլորակին ու մարդկության գոյությանն այսօր հասցվող վնասի, այնպես էլ պատճառված պատմական վնասների առումով: Սակայն վերջին տարիներին ամբողջ տարածաշրջանում նկատվել են մի շարք դրական փոփոխություններ: Անշուշտ, տարածաշրջանի տարբեր երկրներում արդյունքները բավական տարբեր են:

Եվրոպայի բնապահպանական դեֆիցիտը

«Բնապահպանական հետքը» կենսաբանորեն արգասաբեր հողի ու ջրի տարածքի չափումն է, որն անհրաժեշտ է անհատին, բնակչությանը կամ որևէ գործունեությանը՝ իր սպառած բոլոր ռեսուրսներն արտադրելու և իր թափոնները վնասագերծելու համար:

«Կենսակարողությունը» կամ «կենսաբանական հզորությունը» տարածաշրջանի կենսաբանորեն արդյունավետ ցամաքային ու ծովային այն տարածքն է, որը կարող է էկոհամակարգային ծառայություններ մատուցել մարդկանց: Այդ ծառայությունները ներառում են սննդի ու փայտանյութի տրամադրում, մարդկային ենթակառուցվածքների ապահովում և այնպիսի թափոնների կլանում, ինչպիսիք են հանածո վառելիքից ածխածնի երկօքսիդի արտանետումները:

«Բնապահպանական դեֆիցիտը» կամ «պահուստը» տարածաշրջանի կամ երկրի բնապահպանական հետքի և կենսակարողությունների միջև եղած տարբերությունն է: Բնապահպանական դեֆիցիտ առաջանում է, երբ բնակչության հետքը գերազանցում է այդ բնակչությանը հասանելի տարածքի կենսակարողությունը: Բնապահպանական պահուստն առաջանում է, երբ տարածքին հասանելի կենսակարողությունը գերազանցում է տվյալ տարածքի բնակչության հետքը:

(Գլոբալ հետքային ցանց, www.footprintnetwork.org/resources/glossary/, այց՝ 21 փետրվարի, 2018թ.)

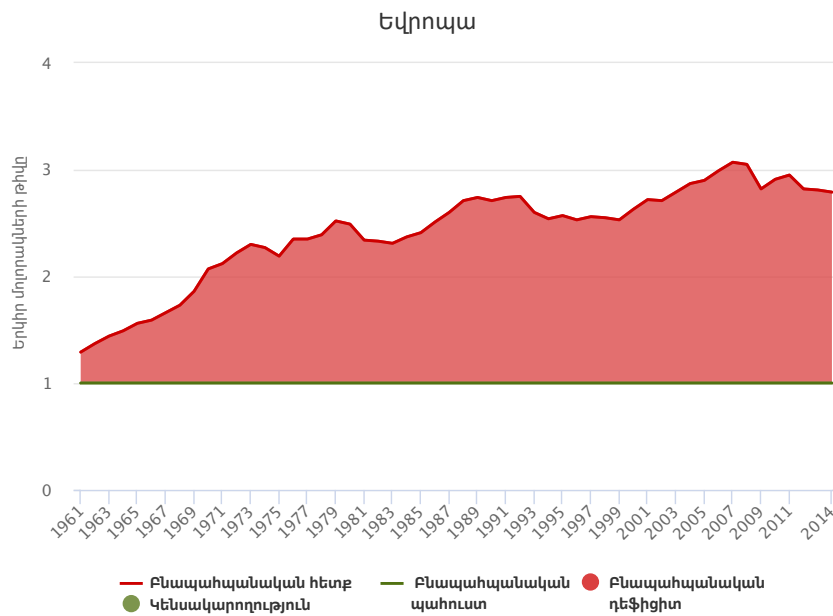
Եվրոպայի բնապահպանական հետքը արագ աճ է գրանցել և այժմ մեծապես գերազանցում է տարածաշրջանի կենսակարողությունը: Եվրոպական միության (ԵՄ) 28 և Եվրոպական տնտեսական տարածքի 33 երկրների համար բնապահպանական հետքը գրեթե երեք անգամ գերազանցում է համապատասխան տարածաշրջանի կենսակարողությունը: Սա նշանակում է, որ եթե մոլորակի վրա բոլորն ունենային Նույն բնապահպանական հետքը, ինչ այս տարածաշրջանի որևէ երկրի միջին բնակիչը, ապա բնության պահանջները բավարարելու համար անհրաժեշտ կլինեին գրեթե երեք երկիր մոլորակ:

Նկար 3-ը ցույց է տալիս, որ Եվրոպայի կենսակերպի պահանջները գնալով դառնում են ավելի խնդրահարույց և անկայուն՝ 1960-ականների ընդամենը մեկ «Երկրի» միջին հետքից այսօր հասնելով գրեթե երեք «Երկրի» միջինին:

Որպես համեմատություն, Նկար 4-ը ցույց է տալիս բնապահպանական հետքերը «Երկիր մոլորակի քանակներով» Եվրոպայի, ամբողջ աշխարհի և Աֆրիկայի համար: Աֆրիկան, ինչպես կարելի է տեսնել, դեռևս ունի միջին բնապահպանական հետք, որը չի գերազանցում մեկ «Երկիր մոլորակը»:

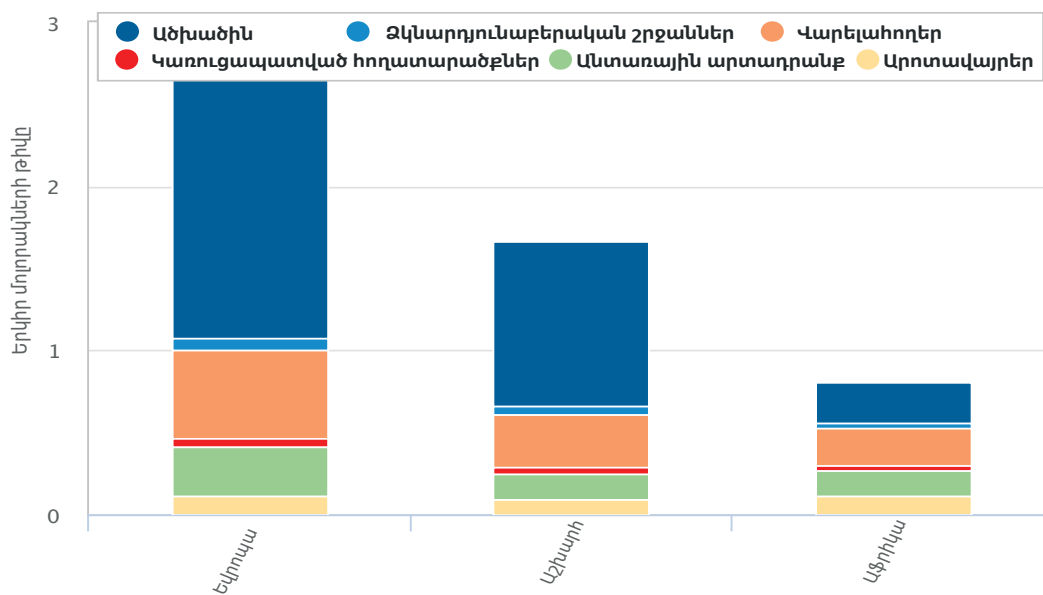
Նկար 5-ը ցույց է տալիս բնապահպանական դեֆիցիտի կամ պահուստների տատանումներն ամբողջ աշխարհում: Կարմիր երանգով տարածքները ներկայացնում են դեֆիցիտ ունեցող երկրները, իսկ կանաչ երանգ ունեցողները՝ այն երկրները, որտեղ բնապահպանական հետքն ավելի փոքր է, քան երկրի կենսակարողությունը: Կարելի է տեսնել, որ Նույնիսկ Եվրոպայում առկա է երկրագնդի ռեսուրսների օգտագործման նկատմամբ տարբեր երկրների պահանջների մեծ բազմազանություն: Հարկ է նշել, որ այդ պահանջները ոչ միայն բնակչության կենսակերպի, այլև տվյալ երկրի տարածքի համեմատ բնակչության թվի ֆունկցիան են: Ռուսաստանը, օրինակ, «կենսակարողության վարկատու» է հիմնականում այն պատճառով, որ նրա տարածքը չափազանց մեծ է, իսկ բնակչությունը՝ համեմատաբար նոսր:

Նկար 3. Բնապահպանական դեֆիցիտի պատմական աճը (Եվրոպա)

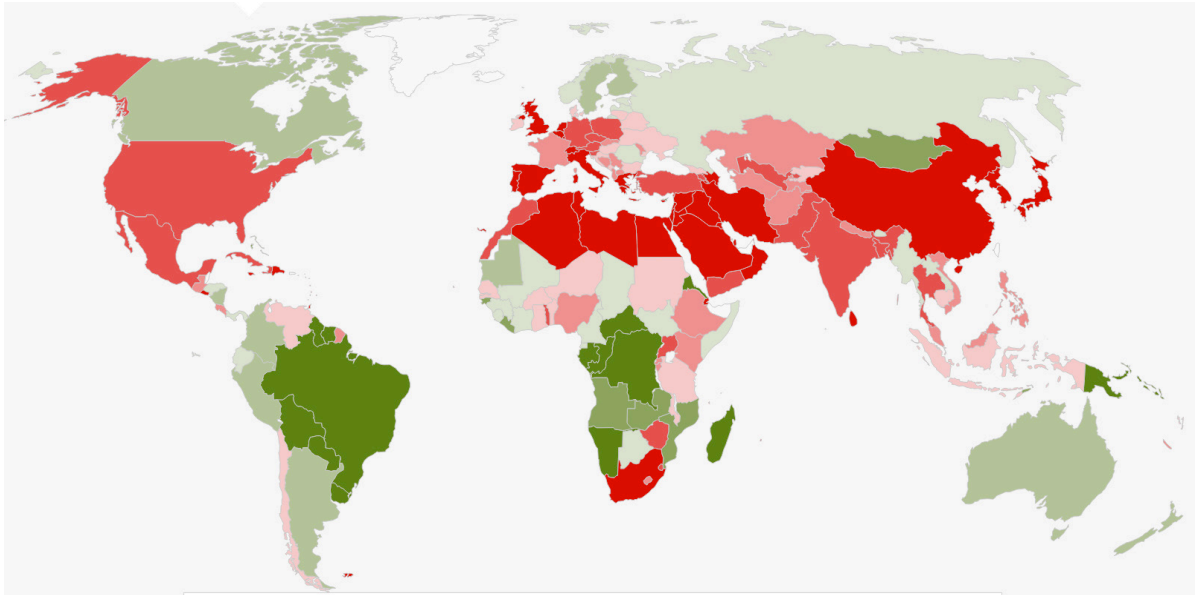
Աղբյուր. Գլոբալ հետքի ցանց (2017)

Նկար 4. Բնապահպանական հետքի համեմատություն (2013թ.)

Աղբյուր. Գլոբալ հետքային ցանց (2013թ.), 2013թ. Ազգային հետքային հաշվետվություն

Նկար 5. Երկրների բնապահպանական դեֆիցիտը/պահուստը

ԲՆԱԿԱՊԱՀԱՆԱԿԱՆ ԴԵՖԻՑԻՏ/ՊԱՀՈՒՍՏ

Բնապահպանական դեֆիցիտ առաջանում է, երբ բնակչության հետքը գերազանցում է այդ բնակչության համար առկա տարածքի կենսակարողությունը: Ազգային բնապահպանական դեֆիցիտը նշանակում է, որ տվյալ երկիրը կենսակարողություն է ներմուծում առևտրի, ազգային բնապահպանական ակտիվների լիկվիդացման կամ մթնոլորտ ածխածնի երկօթսիդի թափոնների արտանետման միջոցով: Բնապահպանական պահուստն առաջանում է, երբ տարածքին հասանելի կենսակարողությունը գերազանցում է տվյալ տարածքի բնակչության հետքը:

ԿԵՆՍԱԿԱՐՈՂՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐԿԱՏՈՒՆԵՐ ԿԵՆՍԱԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ ԳԵՐԱՉԱՆՑՈՒՄԷ ՀԵՏԵԸ

ԿԵՆՍԱԿԱՐՈՂՈՒԹՅԱՆ ՊԱՐՏԱՊՈՒՆԵՐ ՀԵՏԵԸ ԳԵՐԱՉԱՆՑՈՒՄԷ ԿԵՆՍԱԿԱՐՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ

Աղբյուր. Գլոբալ հետքային ցանց (2017թ.)

Ածխածնի արտանետումներ

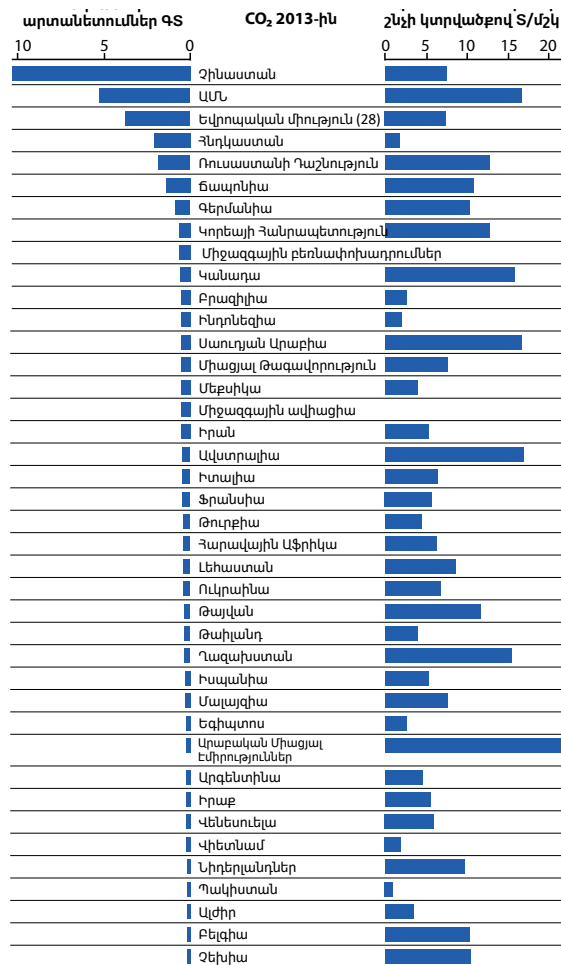
Նկար 4-ն ասում է, որ Եվրոպայում գերազանցման ամենամեծ բաղադրիչը, երբ խոսքը վերաբերում է կայունությանը, ածխածնի սպառումն է: Փաստորեն, ԵՄ-ն ածխածնի երկօթսիդի երրորդ ամենամեծ արտանետողն է աշխարհում՝ Չինաստանից ու ԱՄՆ-ից հետո, իսկ այս երեք տարածաշրջանները միասին տալիս են ընդհանուր համաշխարհային արտանետումների կեսից ավելին (Նկար 6): Ներքևի 100 երկրների բաժին է ընկնում ընդամենը 3,5%-ը:

Մեկ շնչի կտրվածքով արտանետումները դիտարկելիս Եվրոպայի վարկանիշը բարելավվում է, բայց այն, միևնույն է, արտանետում է երկու անգամ ավելի, քան Ասիան, և գրեթե ութ անգամ ավելի, քան Աֆրիկան:

Սակայն այսօրվա արտանետումները պատմության միայն մի մասն են: Եվրոպայի արդյունաբերությունը և ռեսուրսներով հագեցած ապրելակերպը իրականում շատ ավելի մեծ վնաս են հասցրել մոլորակին, քան կարող է ենթադրել նրա դիրքն այսօրվա վարկանիշում: Եվրոպան ժամանակակից արդյունաբերության ծննդավայրն էր, և այս տարածաշրջանի երկրների՝ պատմության ընթացքում ստեղծած արտանետումները պատասխանատու են մթնոլորտում ներկայումս կուտակված ջերմոցային գազերի մեծ մասի համար: Այս պատմական կուտակումները գտնվում են մթնոլորտում CO₂-ի անկայուն մակարդակի հետևում, հետևաբար, մասամբ (եթե ոչ հիմնականում), պատասխանատու են այսօրվա ճգնաժամի համար: Չարգացող շատ երկրներ անարդար են համարում այն, որ ածխածնի արտանետումների վերաբերյալ միջազգային բանակցություններում նրանցից պահանջվում է նույնպիսի զոհաբերություններ անել զարգացած երկրներին, թեև նրանց ներդրումն այս հարցում աննշան է եղել: Ավելին, ածխածնի այնպիսի աղբյուրներով, ինչպիսիք են նավթը և ածուխը, սնուցվել է արդյունաբերականացումը, ինչը թույլ է տվել ավելի հարուստ երկրներին հասնել տնտեսական զարգացման այն մակարդակներին, որոնք բարձրացրել են նրանց բնակչության կենսամակարդակը և առողջության ու բարեկեցության աստիճանը: Չարգացող

երկրները, որոնք ավելի հավանական է, որ տուժեն կլիմայի փոփոխության հետևանքներից, արդարացիորեն կարծում են, որ իրենց աշխարհին հսկայական վնաս է հասցվել, բայց ոչ՝ իրենց կողմից:

Գծապատկեր 6. Ածխածնի երկօքսիդի արտանետումները առաջին 40 երկրների համար՝ ըստ արտանետումների 2013թ. դրությամբ

Տվյալները՝ ԵՄ EDGAR տվյալների բազայից
Աղբյուր. Վիքիմեդիա, առկա է <https://bit.ly/2ATsLoq>, կայքում, այց՝ 10 փետրվարի 2018թ

ԵՄ արտանետումների առևտրի համակարգ (ԵՄ ԱԱՀ)

ԵՄ ԱԱՀ-ը ստեղծվել է 2005 թվականին, որպեսզի թույլ տա գնել և վաճառել «արտանետումների թույլտվություններ»՝ նպատակ ունենալով նվազեցնել ածխածնի ընդհանուր արտանետումները: 2010 թվականին Եվրահանձնաժողովը հայտարարեց, որ սխեմայի շնորհիվ ավելի քան 8%-ով կրճատումներ են գրանցվել (Եվրահանձնաժողով, 2011): Սակայն, բնապահպանական խմբերը վիճարկել են այդ հայտարարությունը և խիստ քննադատության ենթարկել այդ սխեման, որը հիմնված է բացառապես շուկայական արժեքների վրա և խարդախության ու խաբեության տեղիք է տալիս (Եվրոպայի կորպորատիվ դիտորդական կենտրոն, 2015): Նաև հավանական է թվում, որ վերջին տարիներին ձեռք բերված արտանետումների կրճատման մեծ մասը Եվրոպայում վերականգնվող աղբյուրներից ստացվող էներգիայի աճող մասնաբաժնի արդյունքն է: Ամեն դեպքում, սա շատ դրական զարգացում է, բայց հիմնականում հետևանք է այլ գործոնների, ոչ թե ԱԱՀ-ի:

Բիզնեսի դերը

Կայունության բարելավման հարցում Եվրոպայի մոտեցումը, և, մասնավորապես, ԵՄ մոտեցումը հաճախ ունեցել է շուկայական կողմնորոշում և առաջնահերթություն է տվել կորպորատիվ շահերին: Օրինակ՝ իրավապաշտպան կազմակերպությունները քննադատել են ԵՄ-ին նրա առևտրային գործունեության և համաշխարհային աղբատվությունը վերացնելու խոստման միջև փոխկապակցվածության բացակայության համար: Ընդհանուր գյուղատնտեսական քաղաքականությունը բացասաբար է անդրադառնում պարենային

ինքնիշխանության վրա, մինչդեռ զարգացող երկրներում մատչելի և կյանք փրկող դեղամիջոցների հասանելիությունը խաթարվում է Եվրոպայի առևտրային համաձայնագրերի պատճառով:

Համամիջազգային բնապահպանական ճգնաժամը ոմանց համար փող աշխատելու հնարավորություններ է ստեղծել: Քաղցրահամ ջրի սակավությունը, օրինակ, հաճախ օգտագործվել է որպես սեփականաշնորհման և ներդրումների սողանք, և բանկերն ամբողջ աշխարհում ավելի ու ավելի հաճախ են փորձում ռազմավարական նշանակության տարածքներում գնել ջրի իրավունքները: Շահույթ կարելի է ստանալ՝ թանկացնելով ջուրը և այն դարձնելով անհասանելի առավել խոցելի խավերի համար:

Դեռ ավելին՝ ջրի և այլ բնական ռեսուրսների սեփականաշնորհումը պաշտպանվում է այն հիմնավորմամբ, թե դա սակավ ռեսուրսները պաշտպանելու լավագույն միջոցն է: Նրանք, ովքեր շահում են այդ քաղաքականությունից, հպարտորեն ցուցադրում են իրենց «կայունության վկայականները» և մասնակցում ջրի պահպանման միջազգային կոնֆերանսներին:

Հայտնի է, որ այլ ընկերություններ ստեղծում են իրենց ոլորտի կայուն ստորաբաժանումներ, որպեսզի բողոքեն կամ մոլորեցնեն հանրությանը՝ իրենց հիմնական բիզնեսի հասցրած վնասը թաքցնելու նպատակով: Օրինակ՝ նավթային ընկերությունները, որոնք ամենամեծ ներդրում ունեցողներից են կլիմայի փոփոխության գործում, այժմ մուտք են գործում վերականգնվող էներգիայի շուկա և հաճախ հանրայնացնում են այդ փաստը՝ որպեսզի շեղեն հանրության ուշադրությունը իրենց այլ ավելի աղտոտող գործունեությունից: Քիմիական ընկերությունները, որոնք երկար տարիներ թույլներով աղտոտել են միջավայրը, թափանցում են ջրի և օդի մաքրման բիզնես՝ միաժամանակ շարունակելով աղտոտել շրջակա միջավայրն իրենց հիմնական արտադրանքով: Ընկերությունները նույնիսկ կարող են օգուտ քաղել իրենց աղտոտող գործունեությունից՝ առաջարկելով մաքրել այն և ֆինանսական շահույթ ստանալուց բացի, ստանալ նաև սոցիալական երախտիք: Երիտասարդները պետք է սովորեն նայել վերնագրերից անդին և կորպորատիվ մարքեթինգից անդին, որպեսզի տեսնեն երկրագնդի վրա առևտրային գործունեության, և հաճախ իրենց սեփական սպառման իրական ազդեցությունը:

Դրական նախաձեռնություններ

Անշուշտ, կան բազմաթիվ ոգեշնչող նախաձեռնություններ, որոնց նպատակն է լուծել կայունության մարտահրավերները: Այս նախաձեռնությունները տատանվում են անհատական կամ տեղականից մինչև օրենսդրության կամ քաղաքական նախաձեռնությունների փոփոխություններ՝ ազգային, տարածաշրջանային կամ նույնիսկ միջազգային մակարդակով: Առաջնային նախաձեռնությունների որոշ օրինակներ բերված են Գլոբալ 5-ում՝ «Փոփոխության իրականացում», ներառյալ մի շարք միջոցառումներ, որոնցում երիտասարդները կարող են ներգրավվել: Ստորև բերված օրինակները վերցված են տարածաշրջանային կամ միջազգային մակարդակից, սակայն պետք է նշել, որ երբ քաղաքական մակարդակում փոփոխություններ են տեղի ունենում, դրան գրեթե միշտ նախորդում են շարունակական քարոզարշավը և լոբբինգը՝ հաճախ ներգրավելով հազարավոր կամ տասնյակ հազարավոր անհատներ և կազմակերպություններ, որոնք աշխատում են միասին երկար տարիների ընթացքում:

Էլեկտրոնային թափոնների կրճատում

Եվրահանձնաժողովը համաձայնության է եկել հեռախոսների հիմնական արտադրողների հետ՝ ԵՄ-ում վաճառվող բոլոր բջջային հեռախոսների համար նույն տեսակի լիցքավորիչ արտադրելու վերաբերյալ: Այս նախաձեռնության պատճառներից մեկը Էլեկտրոնային թափոնների քանակի կրճատումն էր, որպեսզի ամեն անգամ նոր հեռախոս գնելիս նոր լիցքավորիչի կարիք չլիներ: Հաշվարկվել է, որ դեն նետված հեռախոսային լիցքավորիչները ԵՄ-ում տարեկան կազմում են 51.000 տոննա Էլեկտրոնային թափոն: Ավելորդ արտադրությունը նվազեցնելու այս կամավոր համաձայնագրին հետևել է պարտադիր բանաձև, որը պարտավորեցնում է բոլոր արտադրողներին տրամադրել ընդհանուր մարտկոցի լիցքավորիչ:

Հեծանիվները Եվրոպայում

Կոպենհագենյան ցուցիչը գրանցում է քաղաքային հեծանվավազքի «լավագույն» քաղաքները՝ ըստ 14 չափորոշիչի: 2017 թվականին աշխարհի 20 ամենահեծանվային քաղաքներից 18-ը Եվրոպայում էին: Մեծ թվով մարդիկ ընտրում են հեծանիվը որպես երթևեկության նախընտրելի միջոց, հեծանվային մշակույթը դարձել է լայնորեն ընդունված շատ երկրներում: Բնապահպանական և սոցիալական հարցերով մտահոգված շատ հեծանվորդներ փորձում են մեր քաղաքները մեքենայակենտրոնից վերածել հեծանիվների և հետիոտների համար բարյացակամ քաղաքների: Կառավարություններն ու տեղական ինքնակառավարման մարմինները հետևում են կամ երբեմն առաջ են տանում այդ միտումը՝ ներդրում անելով հեծանիվների համագործակցության համակարգերի մշակման և հեծանվուղիների ստեղծման մեջ:

Օրիուսի կոնվենցիան

Երբ խոսքը որոշումների կայացմանը մասնակցելու իրավունքի մասին է՝ բնապահպանական հարցերում ամենակարևոր գործիքը Օրիուսի կոնվենցիան է: Այս պայմանագիրը վավերացվել է Եվրոպական երկրների ճնշող մեծամասնության և ԵՄ կողմից: Այն հսկայական ազդեցություն է ունեցել հասարակությանը

բնապահպանական տեղեկություններ տալու, բնապահպանական որոշումների կայացմանը մասնակցելու և հանրային որոշումները վիճարկելու իրավունք տալու հարցում, երբ այդ որոշումները չեն հարգում բնապահպանական իրավունքը:

Բազեյան արգելքը

Բազեյան կոնվենցիան ընդունվել է 1989 թվականին և կոչված է վերահսկելու վտանգավոր թափոնների հեռացումը: Սակայն շատ երկրներ և կազմակերպություններ այն կարծիքին էին, որ կոնվենցիան բավականաչափ արդյունավետ չէ, և քարոզչություն ծավալեցին վտանգավոր թափոնները նվազ զարգացած երկրներ ուղարկելու ամբողջական արգելքի համար: 1995 թվականին այդ արգելքը ներառվեց Բազեյան կոնվենցիայի լրացման մեջ և հայտնի էր որպես Բազեյան արգելք: Այս ուղղումն ընդունվել է 86 երկրների ու ԵՄ կողմից և ուժի մեջ կմտնի Բազեյան կոնվենցիայի անդամ երկրների երեք քառորդի համաձայնության դեպքում:

Գլուխ 3.

Կրթությունը և երիտասարդական աշխատանքը հանուն կայունության

Սույն գլուխը ներկայացնում է «կրթություն հանուն կայունության» գաղափարը և ներառում է մի քանի գործնական ու մեթոդական խոհուրդներ Գլուխ 4-ի վարժություններն անցկացնելու համար:

ԿՐԹՈՒԹՅՈՒՆ ՀԱՆՈՒՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ

Կրթություն հանուն կայուն զարգացման (ԿՀԿԶ) գաղափարն ուղղված է բոլորի համար ավելի լավ վաղվա օրվա ձևավորմանը, և այն պետք է սկսվի այսօր: (ՅՈՒՆԵՍԿՕ, 2014)

2002 թ. դեկտեմբերին ՄԱԿ-ի Գլխավոր ասամբլեան հռչակեց Հանուն կայուն զարգացման կրթության տասնամյակ (2005-2014 թթ.): Միավորված ազգերի կրթության, գիտության և մշակույթի կազմակերպությունը (ՅՈՒՆԵՍԿՕ) նշանակվել է որպես այդ նախաձեռնության իրականացման առաջատար գործակալություն, և երբ այն ավարտվել է, կազմակերպությունը ներկայացրել է հանուն կայուն զարգացման կրթության Գլոբալ գործողությունների Նոր ծրագիր (ԳԳԾ):

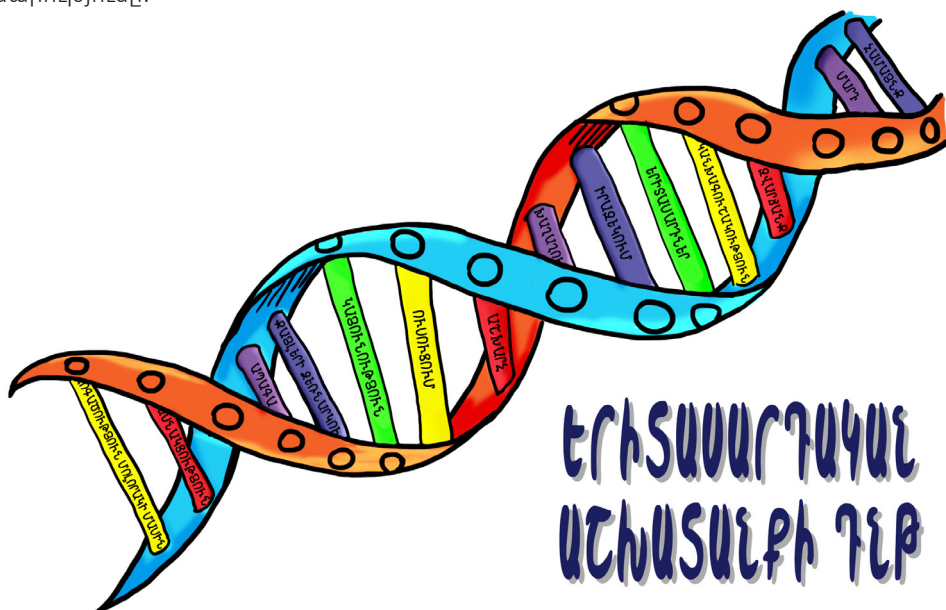
ԳԳԾ-ի նպատակն է «կրթության և ուսուցման բոլոր մակարդակներում և ոլորտներում գեներացնել և ընդլայնել գործողություններ՝ արագացնելու դեպի կայուն զարգացում առաջընթացը» (ՅՈՒՆԵՍԿՕ 2014): Այն հետապնդում է երկու նպատակ.

- ▶ «վերակողմնորոշել կրթությունը և ուսումը, որպեսզի յուրաքանչյուրը հնարավորություն ունենա ձեռք բերելու գիտելիքներ, հմտություններ, արժեքներ և վերաբերմունք, որոնք հնարավորություն են տալիս նրան նպաստելու կայուն զարգացմանը,
- ▶ ամրապնդել կրթությունը և ուսուցումը բոլոր օրակարգերում, ծրագրերում և միջոցառումներում, որոնք նպաստում են կայուն զարգացմանը»... (ՅՈՒՆԵՍԿՕ, 2014):

ԱՇԽԱՏԱՆՔ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱՆԵՐԻ ՀԵՏ ՀԱՆՈՒՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ

Կայունության հիմնական գաղափարներից մեկն այն է, որ յուրաքանչյուր սերունդ ժառանգում է երկիրը նրանցից, ովքեր եկել են իրենից առաջ: Յուրաքանչյուր սերնդի նպատակը պետք է լինի երկիրը թողնել ավելի լավ, կամ գոնե ոչ ավելի վատ վիճակում, քան այն եղել է նախորդից ստանալու պահին: Երիտասարդական աշխատանքը կարող է կարևոր դեր խաղալ ապահովելու համար, որ դա տեղի ունենա. բացի ընտանիքից և ֆորմալ կրթական համակարգից, երիտասարդական աշխատանքը մեծ ազդեցություն է թողնում երիտասարդների՝ հասուն տարիքի անցման վրա և կարող է նպաստել նրանց ներառմանը հասարակության մեջ:

Երիտասարդական աշխատանքն ունի երկարատև ավանդույթ՝ աջակցելու երիտասարդների՝ իրենց շրջապատող աշխարհի ըմբռնմանը, և խթանելու այնպիսի արժեքներ, ինչպիսիք են արդարությունն ու հավասարությունը:

Երիտասարդական աշխատանքի ԴՆԹ-ն

Գյուլթյուն չունի երիտասարդական աշխատանքի կամ դրա արդյունքների միջազգայնորեն համաձայնեցված սահմանում, կան երիտասարդական աշխատանքի տարբեր մեթոդներ ու մոդելներ: Դրանք ներառում են.

- ▶ ժամանց,
- ▶ անձնային զարգացում,
- ▶ քննական սոցիալական կրթություն,
- ▶ արմատական սոցիալական փոփոխություն:

Երիտասարդական աշխատողները հաճախ երիտասարդների հետ արձարծում են այնպիսի հարցեր, ինչպիսիք են քաղաքացիությունը, փոխկախվածությունը, բազմազանությունը, միջմշակութային երկխոսությունը և ուսումնառությունը, սոցիալական հարցերն ու կայունությունը՝ նպատակ հետապնդելով ազդելու գիտելիքների, հմտությունների, արժեքների և վերաբերմունքի վրա, որոնք ուղղորդում են մարդկանց հարաբերություններն իրենց շրջապատող աշխարհի հետ: Այս բոլոր խնդիրները սերտորեն կապված են կայունության հետ, և յուրաքանչյուր ոք, ով երիտասարդների հետ աշխատում է այդ թեմաներով, արդեն զբաղվում է կրթությամբ հանուն կայունության:

Երիտասարդական աշխատանքը հանուն կայունության օգտագործում է 2-րդ գլխում բարձրացված շատ հարցեր՝ թեման ինտերակտիվ և ոչ ֆորմալ կերպով ուսումնասիրելու համար, այդ թվում՝ հնարավորություններ ընձեռելով երիտասարդներին մասնակցելու և նույնիսկ ինքնուրույն կառավարելու ուսման գործընթացը: Կայունության համար երիտասարդների աշխատանքի նպատակը միայն այն չէ, որ երիտասարդներն իմանան կայունության մասին, այլ որ նրանք սկսեն գնահատել դրա կարևորությունը և զբաղվել դրա խթանմամբ:

Նման աշխատանքը կարող է գործնական մոտեցման վերածվել կայունության հիմնախնդիրները հասկանալու համար, ինչպես նաև՝ առաջարկել այս գիտելիքն առաջ տանելու և «փոփոխություն առաջացնելու» տարբերակների լայն շրջանակ, ինչպես նվաճել է Գլուխ 5-ում: Ոչ ֆորմալ միջավայրում կայունության համար կրթությունը կարող է հնարավորություններ ընձեռել երիտասարդներին սովորելու և մասնակցելու առկա տեղական և գլոբալ շարժումներին, և կարող է օգնել նրանց զարգացնել իրենց սեփական հմտություններն ու ցանկությունն առաջացնել ավելի կայուն ապրելակերպի անցնելուն:

Ուստի երիտասարդական աշխատանքը հանուն կայունության կարող է նշանակել մի շարք տարբեր բաներ: Հետևյալ ցանկը մի քանի առաջարկ է ներկայացնում երիտասարդներին կայունության մեջ ներգրավելու և նրանց ուսումնառությանն աջակցելու ուղիների համար.

- ▶ դասընթացներ, սեմինարներ, ուսուցողական այցեր, խմբային քննարկումներ կամ այլ կրթական վարժություններ, որոնք կենտրոնանում են կայունության հարցի վրա և նախատեսված են կայունության նկատմամբ երիտասարդների վերաբերմունքի վրա ազդելու համար,
- ▶ կայունության հարցերին անդրադարձող ծրագրեր, որոնք նախաձեռնվել են երիտասարդների խմբի կողմից և ունեն երիտասարդական աշխատողների աջակցությունը,
- ▶ երիտասարդների համար տեղական մակարդակով կայունության քարոզարշավներում ներգրավվելու հնարավորություններ, միգուցե՝ տեղական համայնքի այլ անդամների հետ,
- ▶ երիտասարդական կենտրոնների կայունության բարելավում, օրինակ, անդրադառնալով թափոնների կամ էներգիայի օգտագործմանը, հիմնելով վերանորոգման արհեստանոց-սրճարան, կամ օգտագործելով կենտրոնի շրջակա հողատարածքը՝ բանջարեղեն աճեցնելու նպատակով,
- ▶ միջազգային ոչ ֆորմալ փոխանակումներ կամ ուսումնական ծրագրեր, որոնց մասնակցում է երիտասարդներից մեկը կամ մի խումբ և սովորում կայունության խնդիրների մասին (օրինակ՝ տեղական կամ միջազգային կամավորական ծրագրեր, երիտասարդների հավաքներ, միջազգային երիտասարդական փոխանակման ծրագրեր),
- ▶ խրախուսել երիտասարդներին՝ մարտահրավեր նետելու այն ենթադրություններին ու գործողություններին, որոնք վնաս են հասցնում ներառական և հավասար հասարակությանը, օրինակ, տեղական հետազոտություններ իրականացնելու, հարցազրույցներ անցկացնելու, տեղական կամ միջազգային մակարդակում անկայուն գործելակերպի դեմ լրբինգ կամ քարոզարշավ անցկացնելու միջոցով,
- ▶ փոխել անձնական սովորությունները՝ ավելի կայուն դառնալու նպատակով, կամ խմբով աշխատել երիտասարդական կենտրոնի կայունությունը բարձրացնելու նպատակով:

ՀԱՆՈՒՆ ԿԱՅՈՒՆՈՒԹՅԱՆ ԿՐԹՈՒԹՅԱՆ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐՆ ՈՒ ԽՆԴԻՐՆԵՐԸ

Ավելի արդար, խաղաղ և կայուն աշխարհի ստեղծելու համար բոլոր անհատներն ու հասարակությունները պետք է օժտված և զորացված լինեն գիտելիքներով, հմտություններով և արժեքներով, ինչպես նաև ունենան իրազեկվածության բարձր մակարդակ՝ խթանելու նման փոփոխությունը: Այստեղ է որ կրթությունը պետք է խաղա իր վճռորոշ դերը: (ՅՈՒՆԵՍԿՕ, 2014)

Սույն ձեռնարկի վարժությունները նախատեսված են սատարելու երիտասարդական աշխատանքի ընդհանուր նպատակների ու խնդիրների իրագործմանը հանուն կայունության: Դրանք, մասնավորապես, կոչված են.

- ▶ բարելավելու երիտասարդների գիտելիքները տեղական ու գլոբալ մակարդակներում բնապահպանական ու սոցիալական հիմնախնդիրների մասին, օրինակ, պարզելու համար.
 - արդյոք տեղական շուկայում վաճառված ձուկը բռնվել է մի եղանակով, որը կարող է վտանգել դրա ապագա պոպուլյացիան (տե՛ս «Ձկնորսական խաղը» վարժությունը),
 - որտեղ են, ի վերջո, հայտնվելու պլաստիկ փաթեթները (տե՛ս «Թափոնների մանիֆեստը»),
 - ինչպիսին կարող է լինել մեր ամենօրյա սովորությունների ազդեցությունը աշխարհի այլ մասերում ապրող երեխաների վրա (տե՛ս «Քայլ արա առաջ» վարժությունը);
- ▶ նպաստելու կայունության հետ կապված հիմնական այնպիսի հասկացությունների և սկզբունքների ըմբռնմանը, ինչպիսիք են.
 - անխաճկի արտանետումները (տե՛ս «Շղթայական ռեակցիա» կամ «Կլիմայի գերհերոսների լսումներ»),
 - կայուն գյուղատնտեսությունը (տե՛ս «Հավով սենդվիչ»),
 - աղտոտումը (տե՛ս «Նորածնության գինը» կամ «Թափոնների մանիֆեստը»);
- ▶ զարգացնելու քննական մտածողության հմտություններ և խրախուսելու մասնակիցներին՝ անհրաժեշտության դեպքում կասկածի տակ դնելու գերիշխող կարծիքները, օրինակ.
 - «Կանաչ լվացում» վարժությունը խրախուսում է մասնակիցներին նայել ընկերությունների ներկայացրած գովազդային պնդումների տողատակերին,
 - «Սահմանափակ մոլորակը» քննարկման վարժություն է, որտեղ դիտարկվում են տնտեսության համար ընդհանուր առաջնահերթությունների վերաբերյալ ընդունված տեսակետները;
- ▶ խրախուսելու կայունության խթանման համար երիտասարդի ակտիվ մասնակցությունն անձնական, տեղական կամ համաշխարհային մակարդակներում.
 - տե՛ս, մասնավորապես, Գլուխ 5-ը՝ «Փոփոխության իրականացում», նաև հիշեցնենք, որ յուրաքանչյուր վարժության վերջում ներկայացված են գործողությունների անցնելու գաղափարներ;
- ▶ ամրապնդելու կայունության հետ կապված այնպիսի արժեքներ, ինչպիսիք են ապրումակցումը, հավասարությունը, համերաշխությունը, պատասխանատվությունը, հոգատարությունն ապագա սերունդների հանդեպ, բնության արժեքները.
 - բոլոր վարժությունները նպատակ ունեն ձևավորելու արժեքներ՝ երիտասարդներին հնարավորություն տալով քննարկել և կասկածի տակ դնել այն, ինչն իրենք համարում են կարևոր: «Կարիքներ և ցանկություններ» մեկնարկային վարժությունը կարող է օգտագործվել քննարկում ծավալելու համար այն մասին, թե ինչն է իսկապես կարևոր և՛ անձնապես մասնակիցների, և՛ մոլորակի համար:

ԳԻՏԵԼԻՔ, ՀՄՏՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԵՎ ՎԵՐԱԲԵՐՄՈՒՆՔ

Կայունության համար ուսուցումը գործընթաց է, որը ներառում է ճանաչողական, հուզական (աֆեկտիվ) և պիսիոմոտոր տարրեր: Սա նշանակում է, որ մենք պետք է ներգրավենք մասնակիցներին փոխակերպման գործընթացում որպես անհատներ՝ ներգրավելով այս երեք տարրերից յուրաքանչյուրը: Մենք կարող ենք մտածել սրա մասին որպես Գլխի (մտածողություն), Սրտի (զգացողություն) և Ձեռքերի (գործողություն) ներգրավում: Այս երեք ոլորտների միավորումն օգնում է երիտասարդներին ձեռք բերել գիտելիքներ, հմտություններ և ձևավորել վերաբերմունք, որոնք անհրաժեշտ են ավելի կայուն, խաղաղ և արդար աշխարհի կառուցելու համար: Նկար 7-ը ցույց է տալիս հարցերի տարբեր տեսակներ, որոնք կարող են արձարծվել ուսման ընթացքում գլուխը, սիրտը և ձեռքերը ներգրավելու համար:

Օրինակ.

Սննդի կայուն արտադրության մասին կարելի է իմանալ՝ սովորելով օրգանական այգեգործության սկզբունքները (Գլուխ), կիսելով այլընտրանքային սննդի արտադրությամբ հետաքրքրվելու մեր անձնական

դրդապատճառները (Սիրտ) և կեղտոտելով ձեռքերը՝ սերմեր ցանելով և տանն աճեցված օրգանական բանջարեղեն հավաքելով (Ձեռքեր): Մասնակիցների ուսումը անձնականից տեղական մակարդակ տեղափոխելու համար կարող է փորձել հետևյալ նախաձեռնությունները.

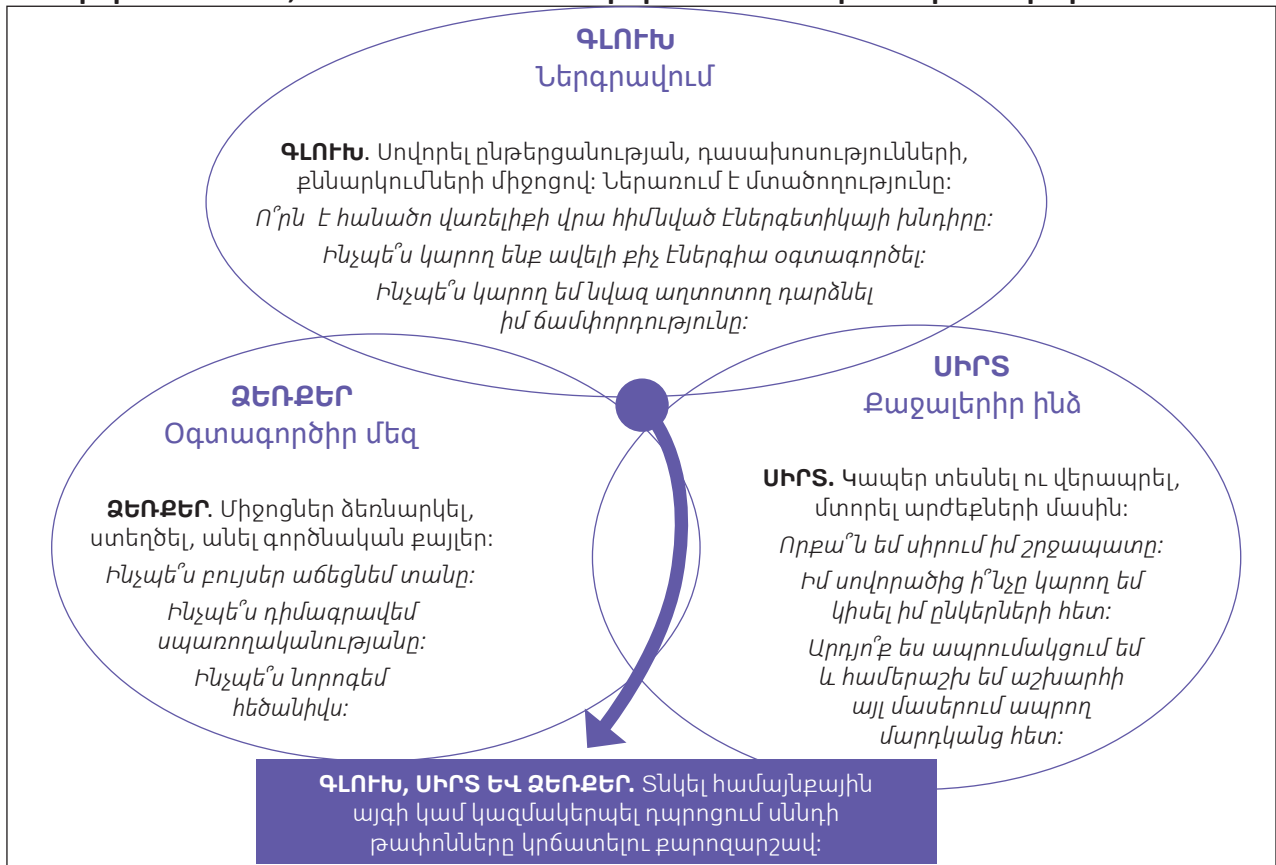
- ▶ Ներկայացնել նրանց տեղական առևտրային համայնքին կամ համայնքի կողմից աջակցվող գյուղատնտեսական համակարգին, եթե այդպիսին կա,
- ▶ կազմակերպել տեղական շուկայի օր,
- ▶ օգնություն առաջարկել տեղական դպրոցին՝ այգի մշակելու գործում:

Ծրագիրը համաշխարհային մակարդակի բարձրացնելու համար կարելի է խրախուսել հետևյալ գործողությունները.

- ▶ միանալ համերաշխության արշավների՝ աջակցելու խոշոր կորպորացիաների դեմ պայքարող փոքր ֆերմերներին ամբողջ աշխարհում,
- ▶ միանալ սերմերի սեփականաշնորհման դեմ բողոքի ակցիային,
- ▶ բողոքել նման սեփականաշնորհման դեմ կազմակերպելով սերմերի համայնքային փոխանակման ծրագիր կամ հիմնելով սերմերի տեղական բանկ:

Այս ձեռնարկը ձգտում է ներդաշնակություն ապահովել տարբեր ուսումնական նպատակների միջև, և բոլոր կրթական վարժությունները ապահովում են հավասարակշռություն գիտելիքների (Գլուխ), արժեքների ու վերաբերմունքի (Սիրտ) և հմտությունների (Ձեռքեր) միջև:

Նկար 7. ԳԼՈՒԽ, ՍԻՐՏ և ՁԵՌՔԵՐԸ որպես ուսումնական նպատակներ

Աղբյուր. Աղապատացված՝ Սիփոս, Բատտիստի և Գրիմմ (2008թ.)-ից:

ՄԵԹՈԴԱԿԱՆ ՍԿԶԲՈՒՆՔՆԵՐ

Տեսլականն առանց գործողության երազանք է: Գործողությունն առանց տեսլականի ժամանակի վատնում է: Տեսլականը գործողության հետ կարող է փոխել աշխարհը: (Նեյսոն Մանդելա)

Սույն բաժինը պարունակում է գործնական խորհուրդներ Գլուխ 4-ի վարժություններն օգտագործելու համար:

Խմբային աշխատանքի մեթոդները

Կայունության թեմայի շուրջ աշխատելիս կարևոր է, որ այն ձևը, որով խումբը աշխատում և սովորում է միասին, արտացոլի արժեքներն ու փոփոխությունը, որոնց պետք է հանգեցնի ուսուցումը: Խումբը պետք է լինի համահմմված և գործի որպես ամբողջություն՝ միաժամանակ հարգելով յուրաքանչյուր անհատի յուրահատկությունը և խմբում առկա կարծիքների շրջանակը:

Երիտասարդական աշխատողի կամ ուսուցանողի հիմնական դերը գործունեությունը կամ քննարկումը վարելն է՝ երիտասարդական խմբի ներսում ապահովելով կարծիքների, մտքերի և զգացմունքների փոխանակումը: Վարողը պետք է համոզվի, որ բոլորը մասնակցում են, բոլորին լսում են, որ զրույցը սահուն և հետաքրքիր է: Դասընթացավարի նպատակն է խմբի համար ապահովել ուսուցման արդյունավետ միջավայր՝ առանց իր ակտիվ դերակարման:

Թեմայակենտրոն փոխազդեցություն

Շվեյցարացի հոգեբան Ռուբ Զոնը խմբային ուսուցման տարբեր տարրեր է նկարագրել:

- ▶ Ես (անհատը). անհատ մասնակիցների մոտիվացիաները, հետաքրքրությունները, անձնական պատմությունները և ներգրավվածության մակարդակները, ինչպես նաև այն «փորձը», որ նրանք, հնարավոր է, բերեն իրենց հետ:
- ▶ Մենք (խումբը). հարաբերությունները, դինամիկան և համագործակցության տեսակները խմբի ներսում:
- ▶ Այն (թեման). վերապատրաստման թեմաներն ու բովանդակությունը:
- ▶ Աշխարհը. վերապատրաստման և կազմակերպչական միջավայրը (նաև մասամբ ներկայացված է մասնակիցների միջոցով) (Ռուբ Զոնի Թեմայակենտրոն փոխազդեցության [ՏԿՓ] միջազգային ինստիտուտ):

Սա օգտակար դասակարգում է, քանի որ օգնում է մեզ տեսնել, որ խմբային հավաքների մեծ մասը հակված է կենտրոնանալ երրորդ մակարդակի՝ դասընթացի թեմայի և բովանդակության վրա: Հատկապես ֆորմալ կրթության մեջ, ընդհանուր առմամբ, սա համարվում է ուսման ամենակարևոր տարրը: Սակայն դա հաճախ հանգեցնում է այն բանին, որ «Ես»-ը և «Մենք»-ը մնում են թաքնված: Այս մակարդակներում չլուծված խնդիրները կարող են հետագայում շեղել խմբային ուսման գործընթացը: Օրինակ՝ մասնակիցները կարող են իրենք իրենց հարցեր տալ.

- ▶ խումբն ինձ ընդունո՞ւմ է,
- ▶ իմ կարծիքը նշանակություն ունի՞:

Անհատ մասնակիցների անբավարարվածության զգացումը կարող է ուշադրությունը շեղել թեմայից : «Ես»-ը պետք է իրեն զգա ապահով և ընդունված, իսկ «Մենք»-ը պետք է հանդես գա որպես խումբ, որպեսզի խումբը կարողանա կենտրոնանալ «Այն»-ի վրա:

Խորհուրդներ վարողներին

Սկզբում հնարավորություն տվեք «Ես»-ի և «Մենք»-ի արտահայտման համար: Սկսեք ծանոթությունից, եթե մասնակիցները դեռ չեն ճանաչում միմյանց (եթե ժամանակի պակաս ունեք՝ խնդրեք նրանց պարզապես իրենց անունները տալ և իրենց մասին ասել մեկ նախադասություն): Թույլ տվեք մասնակիցներին հարմարավետ զգալ միմյանց հետ: Թեև դա որոշ ժամանակ կխլի այն հարցերից, որոնց վրա աշխատում եք, այդ ներդրումը կարողարացնի իրեն, քանի որ խումբը հետո ավելի լավ կկենտրոնանա թեմայի վրա, և քննարկումներն ավելի արդյունավետ կլինեն:

Փորձառական ուսում

Փորձառական ուսումը նշանակում է սովորել փորձի կամ բացահայտման միջոցով: Դա փոխակերպման գործընթաց է, որի ժամանակ սովորողները ձեռք են բերում նոր հմտություններ, նոր մոտեցում և նոր մտածելակերպ: Այն ներգրավում է մեր գլուխը, սիրտն ու ձեռքերը և հնարավորություն տալիս նախաձեռնություն հանդես բերելու, որոշումներ կայացնելու և պատասխանատվություն ստանձնելու համար:

Փորձառական ուսումը հիմնված է մի շարք սկզբունքների վրա, որոնց պետք է փորձեն հետևել երիտասարդական աշխատողները կամ վարողները՝ կրթական վարժություններ անցկացնելիս կամ երիտասարդների հետ գործողություններ ձեռնարկելիս:

Փորձառական ուսման ցիկլը

Ձեռնարկի բոլոր կրթական վարժությունները հիմնված են փորձառական ուսման փուլի վրա (տե՛ս Նկար 8), որն անցնում է ստորև նկարագրած գործընթացներով.

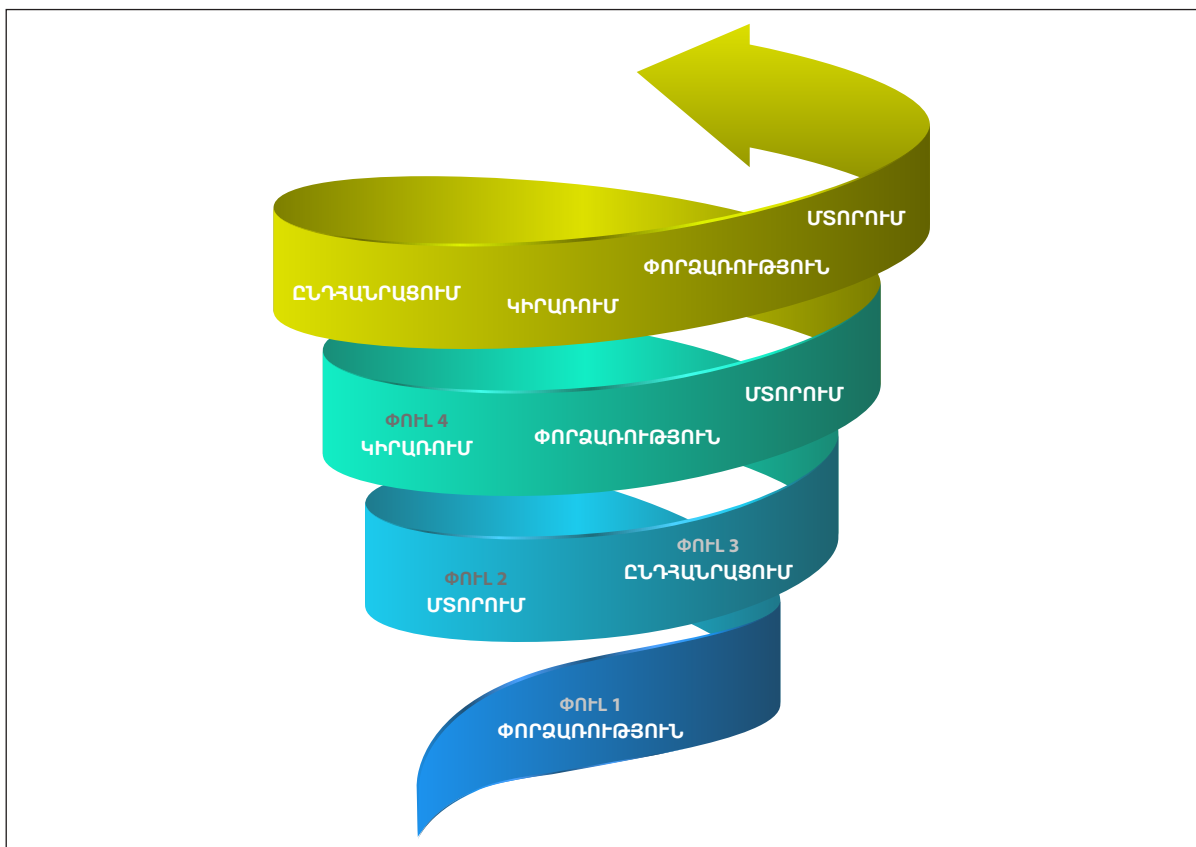
- ▶ գործընթացն սկսվում է հրահանգներում նկարագրած վարժության կատարումով (Փուլ 1. Փորձառություն),
- ▶ դրան հաջորդում է դերիֆինգը, որը խրախուսում է երիտասարդներին մտածել, թե ինչ է տեղի ունեցել և ինչպես են նրանք իրենց զգացել (Փուլ 2. Մտորում),
- ▶ այնուհետև վարողը խրախուսում է մասնակիցներին գնահատել, թե ինչպես է այդ փորձն առնչվում իրական աշխարհին, և տրամադրում է համապատասխան տեղեկություններ քննարկվող հարցի վերաբերյալ (Փուլ 3. Ընդհանրացում),
- ▶ վերջապես, երիտասարդներն ու երիտասարդական աշխատողը դիտարկում են տարբեր առաջարկներ հետագա ընթացքի համար, որպեսզի սովորողները կարողանան կիրառել իրենց սովորածն իրական կյանքում և իրականացնել այնպիսի գործողություն, որը կարող է փոփոխություն բերել իրենց համայնքում (Փուլ 4. Կիրառում):

Գործողություն ձեռնարկելը որպես փորձառական ուսման գործիք

Ուսման գործընթացը շարունակում է զարգանալ պարուրած և (տե՛ս Նկար 8) նույնիսկ այն ժամանակ, երբ երիտասարդները հեռանում են դասարանից, երիտասարդական կենտրոնից կամ ուսումնական այլ տարածքից: Երիտասարդները, ոգեշնչված փորձի վրա հիմնված կրթական վարժություններից, կարող են գործողություններ ձեռնարկել՝ լուծելու իրենց համար ամենակարևոր խնդիրները:

Փորձառական ուսման պարույրը

Նկար 8. Փորձառական ուսման գործընթացը

Փորձառական ուսման սկզբունքները

Փորձառական ուսուցումը հիմնվում է հետևյալ սկզբունքների վրա (ադապտացված՝ Չափման, Մքֆի Փ. և Փրաուդման 1995-ից)։

- ▶ Բովանդակության և գործընթացի համադրում. փորձեք հավասարակշռություն պահպանել գործընթացին ուղղված վարժությունների և տեղեկատվական/տեսական ներկայացումների միջև։
- ▶ Ավելորդ դատողականության բացակայություն. փորձեք ուսուցման համար ապահով տարածք ստեղծել և զերծ մնալ մասնակիցների ինքնաբացահայտման գործընթացին միջամտելուց։ Կարևոր է թույլ տալ երիտասարդներին ունենալ իրենց սեփական փորձառությունը՝ առանց բնադատված լինելու վտանգի մասին մտածելու։
- ▶ Ներգրավում իմաստալից ջանքերում. երիտասարդական աշխատողները պետք է ընկալեն սովորողին որպես ուսուցիչ և ընդունեն խմբի կարողությունը՝ միմյանց ուսուցանելու հարցում։ Ուսուցումը պետք է վերաբերի անհատի կյանքին և իմաստալից լինի։
- ▶ «Մեծ պատկերի» հեռանկարի խրախուսում. փորձառական ուսուցումը հնարավորություն է տալիս երիտասարդներին վերանայել իրենց հարաբերություններն ավելի լայն աշխարհի հետ։ Կրթական վարժությունները պետք է ամրապնդեն երիտասարդների կարողությունը շփվելու բարդ համակարգերի հետ և ըմբռնելու բոլոր իրերի փոխկապակցվածությունը։
- ▶ Ուսուցում բազմաթիվ ոճերով. փորձառական ուսուցման ցիկլը ներառում է աշխատանք ուսուցման բոլոր չորս ոճերով. փորձառություն, մտորող դիտարկում, ընդհանրացում (կամ կոնցեպտուալիզացում) և կիրառում (տե՛ս Նկար 8)։
- ▶ Մտորման դերը. մտորումն օգնում է երիտասարդներին ուշադրություն դարձնել սեփական ուսուցմանը և պատկերացում ձեռք բերել իրենց և աշխարհի հետ իրենց հարաբերությունների մասին։
- ▶ Հուզական կապերի ստեղծում. երիտասարդական աշխատողի խնդիրն է ստեղծել ֆիզիկական ու հուզական առումով ապահով միջավայր, որտեղ երիտասարդները կարող են ամբողջությամբ ներգրավվել ուսումնական փորձառության մեջ։
- ▶ Արժեքների վերազննում. փորձառական ուսման հիմքում անձնական փոխակերպումային աճն է։ Երիտասարդներին հնարավորություն է տալիս վերանայելու և հետազոտելու իրենց արժեքները ապահով ու աջակից միջավայրում։
- ▶ Իմաստալից հարաբերությունների առկայություն. փորձառական ուսուցումը վերացական գործընթաց չէ, այն փոխհարաբերությունների շարք է սովորողի և իր ինքնության, սովորողի և ուսուցանողի, սովորողի և ուսումնական միջավայրի միջև։
- ▶ Սովորել հարմարավետության գոտուց դուրս. երիտասարդները լավագույնս սովորում են, երբ նրանց հնարավորություն է տրվում հետազոտել հարմարավետության գոտուց դուրս։ Սովորելը պետք է բերի ոչ թե տհաճություն կամ անապահովություն, այլ պետք է մարտահրավեր լինի սովորողների համար՝ բացահայտելու նոր փորձառություններ և դուրս գալու իրենց հարմարավետության գոտուց։

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Ծիշտ կրթական վարժության ընտրությունը կախված է ձեր խմբին ճանաչելուց և վարժությունները լավ իմանալուց։ Կան շատ վարժություններ, որոնք հարմար կլինեն ձեր խմբի համար, և գրեթե ցանկացածը՝ փոքր փոփոխություններով, կարող է հարմարեցվել ձեր խմբին։ Փնտրեք հիմնախնդիրներ կամ մեթոդներ, որոնց ձեր խումբը մեծ հավանականությամբ կարձագանքի, հստակեցրեք ձեր ուսուցողական ծրագրի նպատակները և համոզվեք, որ ձեր ընտրած վարժությունը համապատասխանում է խմբի փորձին և կարողությունների մակարդակին։

Ծանոթացեք Գլուխ 4-ի սկզբում ներկայացված կրթական վարժությունների աղյուսակին և օգտագործեք հակիրճ ամփոփագրերը՝ բացահայտելու այն վարժությունները, որոնք արդյունավետ կլինեն ձեր խմբի համար։

Բարդության աստիճան

Վարժությունները բաժանված են ըստ բարդության երեք աստիճանի։

- ▶ Աստիճան 1. Սրանք կարճ և պարզ վարժություններ են։ Դրանք օգտակար են որպես ներածություն, որպեսզի մասնակիցները ծանոթանան միմյանց հետ, և դուք կարողանաք պատկերացում կազմել կայունության թեմայի մասին մասնակիցների իրազեկության և մտահոգությունների մասին։
- ▶ Աստիճան 2. Այս վարժությունները մի քիչ ավելի բարդ են և ձևավորում են խնդրի ավելի խորն ըմբռնում։ Դրանք կարող են ավելի շատ ժամանակ պահանջել։
- ▶ Աստիճան 3. Այս վարժություններն ավելի երկար են, պահանջում են խմբային աշխատանք և բնարկման հմտություններ, մասնակիցների կենտրոնացում և համագործակցություն, նաև կարող

են պահանջել ավելի լավ պատրաստվածություն: Դրանք ապահովում են հարցերի ավելի լայն ու ավելի խորն ըմբռնում:

Եթե դուք առաջին անգամ եք հանդիպում որոշակի խմբի հետ, ընտրեք 1-ին աստիճանի բարդության վարժություն և օգտագործեք այն՝ պարզելու խմբի գիտելիքները, փորձը և հետաքրքրությունները:

Ժամանակ

Վարժության համար անհրաժեշտ ժամանակի հաշվարկը ներկայացված է կրթական վարժությունների աղյուսակում: Ժամանակի այս հաշվարկը ներառում է դերիֆինգը, բայց ոչ հետագա քայլերի կամ գործողությունների առաջարկները: Դետք է նկատի ունենալ, որ հաշվարկված ժամանակը թույլ է տալիս որոշակի ճկունություն: Խաճախ ավելի փոքր խումբն ավելի քիչ ժամանակ կպահանջի, իսկ երբեմն դուք կարող եք պարզել, որ աշխույժ քննարկման համար ավելի շատ ժամանակ է պահանջվում կամ պարապմունքի վերջում, կամ որպես հետագա քայլ: Ժամկետները պետք է օգտագործվեն միայն որպես ուղեցույց:

Հրահանգներ

Վարժությունները մշակված են այնպես, որ հավելյալ բացատրությունների կարիք չլինի: Մանրամասն հրահանգները ձեզ ուղղորդում են տարբեր փուլերի միջով: Դուք միշտ պետք է նախօրոք ուշադիր կարդաք այդ հրահանգները՝ առնվազն երկու անգամ, որպեսզի հստակ հասկանաք վարժության ընթացքը և իմանաք, թե որպես վարող ձեզանից ինչ է պահանջվում: Դուք նաև պետք է հատուկ ուշադրություն դարձնեք «Նախապատրաստում» բաժնին: Խմբով, որ ունեք այն ամենը, ինչ անհրաժեշտ է վարժությունն անելու համար:

Դերիֆինգ

Դերիֆինգը վարժության կարևոր մասն է և չպետք է բաց թողնվի: Կան ուղղորդող հարցեր, որոնք կօգնեն վարողին անցկացնել դերիֆինգը և գնահատումը, բայց դուք պետք է ազատ զգաք ձեզ՝ փոխելու այս հարցերը, եթե նպատակահարմար գտնեք: Նույնիսկ եթե չեք օգտագործում ձեր սեփական հարցերը, դուք պարտավոր չեք օգտագործել թվարկած բոլոր հարցերը: Ընտրեք մի քանիսը և համոզվեք, որ խումբը դրանք պատշաճ կերպով քննարկել է:

Խորհուրդներ վարողներին

Որոշ վարժություններ պարունակում են լրացուցիչ հրահանգներ, որոնք կարող են ցույց տալ, թե ինչ պետք է իմանալ վարժությունը կատարելիս: Համոզվեք, որ ուշադիր կարդացել եք դրանք:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Այս բաժինը հուշում է ձեռնարկի այլ վարժություններ, որոնք կապված են տվյալ թեմայի հետ կամ բարձրացնում են նմանատիպ հիմնահարցեր:

Գործելու գաղափարներ

Վերհիշելով փորձառական փուլը՝ սա ուսումնական գործընթացի կարևոր մասն է, և դուք պետք է փորձեք որոշ ժամանակ տրամադրել՝ գործնական առաջարկներ քննարկելու, հետո դրանք ամփոփելու համար: Հետագա գաղափարների և ուղղորդման համար նայեք «Ինչպես հասնել փոփոխությունների» գլուխը:

Թեմատիկ ռեսուրսներ

Վարժություններից շատերը պարունակում են թեմատիկ տեղեկություններ, որոնք կոչված են աջակցելու վարողներին՝ բացահայտելու հիմնական խնդիրները: Վարժությունը հավանաբար խնդիրները վեր կհանի, և հնարավոր կլինի հասնել թեմայի ավելի լավ ըմբռնմանը:

Բուդապեշտը գնում է կանաչ ուղով

Հունգարիայի մի խումբ բնապահպաններ պատրաստել են Բուդապեշտի այլընտրանքային քարտեզը, որը կոչվում է «Բուդապեշտը գնում է կանաչ ուղով»: Նրանք հավաքել են տեղեկություններ քաղաքի կանաչ բնակավայրերի մասին, այդ թվում.

- ▶ օրգանական սննդի խանութներ,
- ▶ արդար առևտրի խանութներ և ռեստորաններ (fair trade) ,
- ▶ բուսակերների և արդար առևտրի ռեստորաններ,
- ▶ գործածված ապրանքների խանութներ և շուկաներ,
- ▶ ֆերմերական շուկաներ,
- ▶ նորոգման արհեստանոցներ (կենցաղային իրեր նորոգելու համար),
- ▶ հեծանիվների վարձույթի և նորոգման կետեր,
- ▶ բնապահպանական հասարակական կազմակերպություններ:

Նրանք տպագրել և տարածել են հունգարերեն ու անգլերեն մի փոքրիկ գրքույկ՝ օգնելու տեղացիներին և այցելուներին «վայելելու Բուդապեշտի քարտեզի կանաչ մասը, որտեղ նշված են այդ վայրերը»:

Գլուխ 4

Վարժություններ

ՎԱՐԺՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱՄՓՈՓՈՒՄ

	Անուն	Բարդության Աստիճան	Ժամանակ/ րոպե	Խմբի մեծություն	Համառոտագիր	Էջ
1	Սահմանափակ մոլորակ	1	45	Ցանկացած	Սա քննարկման վարժություն է, որտեղ մասնակիցները դիրքորոշում են հայտնում մի շարք պնդումների մասին, որոնք առնչվում են հիմնականում սպառողականությանը և մրցակցային տնտեսությանը:	29
2	Շղթայական ռեակցիաներ	2	60	6-30	Մասնակիցներն ուսումնասիրում են կլիմայի փոփոխության պատճառներն ու հետևանքները՝ դասավորելով և դասակարգելով հետևանք քարտեր:	32
3	Հավով սենդվիչ	3	60-80	10-25	Օգտվելով տեղեկատվական քարտերից՝ մասնակիցները վերլուծում են խանութից գնված հավի սենդվիչի ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա:	38
4	Կլիմայի գերհերոսների լսումներ	1	60	7-30	Դերախաղից ընթացքում մասնակիցները բերում են փաստարկներ՝ տարբեր համայնքներ կամ պրոֆեսիոնալ մարմիններ «կլիմայի գերհերոս» թիմում ընդգրկելու համար:	44
5	Ձկնորսական խաղ	3	90-120	10-30	Սա երկու մասից բաղկացած մոդելավորման վարժություն է, որն օգնում է ներկայացնելու կայուն ձկնորսության հասկացությունը:	48
6	Կանաչ լվացում	3	90-120	4-30	Մասնակիցները վերլուծում են գովազդները՝ բացահայտելու «կանաչ լվացման» հիմքում ընկած կեղծ ուղերձները: Նրանք ստեղծագործական հմտություններ են օգտագործում՝ շրջակա միջավայրի սպառնալիքների դեմ իրազեկվածության բարձրացման իրենց սեփական գովազդները մշակելու համար:	53

7	Որքա՞ն մեծ է իմ հետքը	2	60	Ցանկացած	Մասնակիցները հաշվարկում են իրենց էկոլոգիական հետքը և քննարկում են կայուն ապրելակերպին միտված փոփոխությունները, որ կարող են անել իրենց հետքը նվազեցնելու համար:	57
8	Երկրագնդի քարտեզագրում	3	90	9-20	Այս վարժությունն օգտագործում է մտքի քարտեզագրումը՝ մատնանշելու մարդու իրավունքների և շրջակա միջավայրի միջև կապերը:	66
9	Բնագետ լրագրողներ	1	60-90	Ցանկացած	Սա բացօթյա վարժություն է, որի նպատակն է վերստեղծել բնության և շրջակա միջավայրի հետ կապի զգացում:	71
10	Կարիքներ և ցանկություններ	1	45	Ցանկացած	Այս վարժությունն ուսումնասիրում է կարիքների և ցանկությունների տարբերությունը, այն թե ինչպես ենք մենք սահմանում յուրաքանչյուրը և ինչու է դա կարևոր մոլորակի կայունության համար:	73
11	«ՆեոՄաքուր» ՍՊԸ	3	120	10-20	Սա մոդելավորման վարժություն է, որը հետազոտում է միջուկային էներգիայի և կայունության մասին տարբեր կարծիքները:	77
12	Մեր ապագաները	2	60	6+	Սա ստեղծագործական վարժություն է, որտեղ մասնակիցները նախագծում և ստեղծում են իրենց համայնքի իդեալական զարգացման մոդել:	83
13	Վերջ կլիմայական քաոսին	1	45	12+	Սա աշխույժ ներածական վարժություն է, որի ընթացքում մասնակիցները մրցակցային թիմային խաղի միջոցով տեղեկանում են կլիմայի փոփոխության մասին:	87

14	Կայունության բիւզո	1	15-30	12+	Սա ներածական վարժություն է, որը հնարավորություն է տալիս մասնակիցներին ճանաչելու միմյանց և պատրաստվելու կայունության թեմայի քննարկմանը:	90
15	Քայլ առաջ	2	60	10-30	Այս վարժության ժամանակ մասնակիցները ստանձնում են դերեր և շարժվում են առաջ՝ կախված կյանքում իրենց ունեցած հնարավորություններից:	93
16	Նորածնության գինը	3	50	6+	Մասնակիցները պարզում են բամբակյա շապիկի «գինը», իսկ հետո ծրագրում բնապահպանական խնդիրների լուծմանն ուղղված գործողություն:	101
17	Բուլթ մատը՝ վերև, բուլթ մատը՝ ներքև	1	15-30	Ցանկացած	Սա ֆիզիկական վարժություն է՝ մրցակցության և համագործակցության տարբերության մասին քննարկում սկսելու համար:	106
18	Թափոնների մանիֆեստ	2	100	6-30	Այս վարժությունը բարձրացնում է իրազեկվածությունը աղտոտման և թափոնների խնդրի մասին:	108

Սեղմագիր

Սա քննարկման վարժություն է, որտեղ մասնակիցները դիրքորոշում են հայտնում մի շարք պնդումների մասին, որոնք հիմնականում վերաբերում են սպառողականությանը և մրցակցային տնտեսությանը:

Հիմնական հասկացություններ

Սպառողականություն, կապիտալիզմ, աճ, մրցակցություն, տնտեսություն

Բարդության աստիճան 1

Խմբի մեծությունը. ցանկացած

Ժամանակը. 45 րոպե

Նպատակներ

- ▶ անդրադառնալ տնտեսության մասին ընդունված տեսակետների և կայունության հարցի միջև փոխկապակցությանը,
- ▶ ներգրավվել քննարկման մեջ և կիրառել հաղորդակցման հմտություններ,
- ▶ կասկածի տակ դնել կապիտալիստական հասարակության մեջ ընդունված ենթադրությունները:

Նախապատրաստում

Պատրաստեք երկու պաստառ, մեկի վրա գրված լինի «Համաձայն եմ», իսկ մյուսի վրա՝ «Համաձայն չեմ», և դրանք ամրացրեք հատակին՝ սենյակի հակառակ ծայրերում, որպեսզի մարդիկ կարողանան ուղիղ գիծ կազմել դրանց միջև: Կարող եք դրանց միջև կապել գիծ գծել, կամ թել կապել:

Հրահանգներ

1. Ցույց տվեք «Համաձայն եմ» և «Համաձայն չեմ» նշանները և խնդրեք մասնակիցներին կանգնել որևէ տեղ դրանց միջև եղած գծի երկայնքով:
2. Բացատրեք, որ դուք կկարդաք մի շարք պնդումներ, և մասնակիցները պետք է դիրքավորվեն գծի երկայնքով՝ ըստ իրենց համաձայնության կամ անհամաձայնության աստիճանի: Նրանք պետք է փորձեն կանգնել այն մարդկանց մոտ, որոնց կարծիքները մոտ են իրենց կարծիքներին:
3. Ընտրեք պնդումների ցանկից այնպիսիք, որոնք, ըստ ձեզ, առավել համապատասխան կամ հետաքրքիր են ձեր խմբի համար: Սկսեք կարդալ դրանք՝ յուրաքանչյուրից հետո որոշ ժամանակ հատկացնելով կարճ քննարկման համար, որպեսզի մասնակիցները կարողանան վերադիրքավորվել: Հարցրեք մի քանիսին, թե ինչու են նրանք մնացել իրենց տեղում կանգնած, և թույլ տվեք ուրիշներին փոխել իրենց դիրքորոշումը, եթե ներկայացված փաստարկները համոզիչ են:
4. Հերթով կարդացեք հայտարարությունները:
5. 20-30 րոպե անց կրկին հրավիրեք խմբին դերիֆինգի:

Դերիֆինգ

- ▶ Ո՞ր պնդումն էր ամենադժվարը դիրքավորվելու համար:
- ▶ Եղե՞լ են դեպքեր, երբ քննարկման ընթացքում փոխել եք ձեր դիրքորոշումը ուրիշի ասածի արդյունքում:
- ▶ Ո՞ր պնդումն է ամենամեծ անհամաձայնության պատճառ դարձել, կարո՞ղ եք բացատրել:
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ ձեր երկրում մարդիկ հիմնականում կհամաձայնե՞ն այդ պնդումների հետ:
- ▶ Արդյոք դա նշանակո՞ւմ է, որ դրանք պետք է ճշմարիտ լինեն:
- ▶ Ի՞նչ եք կարծում, ինչպե՞ս ենք մենք գալիս ընդհանուր համոզմունքների: Ինչպե՞ս ենք օգնում դրանց տարածմանը: Ինչպե՞ս են դրանք ամրապնդվում:
- ▶ Ի՞նչ առնչություն ունեն այդ համոզմունքները կայունության թեմայի հետ: Հնարավո՞ր է ունենալ անսահման աճ սահմանափակ մոլորակում:
- ▶ Արդյո՞ք «աճի» վերջը պետք է նշանակի կանգառ: Ինչպե՞ս կարող ենք շարունակել բարելավել մարդկության կյանքը առանց շարունակելու ավելի վերցնել մոլորակի սահմանափակ ռեսուրսներից:
- ▶ Ձեր կարծիքով, ունե՞ք որևէ համոզմունք, որն անհամատեղելի է կայուն մոլորակի գաղափարի հետ:

Խորհուրդներ վարողներին

Պնդումների միջև բավարար ժամանակ տրամադրեք մասնակիցներին լսելու միմյանց տեսակետները և մտորելու տարբեր կարծիքների շուրջ, և, միգուցե, փոխելու դիրքորոշումները:

Փորձեք բոլորին հնարավորություն տալ մեկնաբանելու իրենց դիրքորոշումը: Դուք կարող եք խնդրել ծայրերում գտնվողներին բացատրել, թե ինչու են նրանք ծայրահեղ դիրք գրավել, կամ կենտրոնի մոտ գտնվող մեկին հարցնել, արդյո՞ք նրա դիրքորոշումը ցույց է տալիս ուժեղ կարծիքի կամ գիտելիքների պակաս:

Չետագա քայլերի առաջարկներ

Ավելի կառուցվածքային բանավիճային վարժություն է «ՆեոՄաքուր» ՍՊԸ-ն, որն ուսումնասիրում է միջուկային էներգիային կողմ և դեմ փաստարկները:

Եթե ցանկանում եք զարգացնել երիտասարդների զգայունությունը բնության նկատմամբ, կարող եք փորձել «Բնագետ լրագրողներ» վարժությունը:

Գործելու գաղափարներ

Խրախուսեք երիտասարդներին մտածել այն լրատվամիջոցների մասին, որոնք սովորաբար կարդում են: Դրանցում կա՞ն թաքնված ենթադրություններ: Արդյո՞ք այդ ենթադրություններն անհամատեղելի են մոլորակի կայուն ապագայի հետ: Աջակցե՞ք նրանց, որպեսզի կասկածի տակ դնեն այդ ենթադրություններն անող լրագրողներին՝ սոցիալական ցանցերում կամ նամակով, էլեկտրոնային փոստով: Խրախուսեք ձեր խմբին գիտակցել, որ կարևոր է, որ լրագրողներն իրենց «հաշվետու» համարեն ընթերցողների առաջ, ինչպես նաև, որ նրանք սկսեն կասկածի տակ դնել սեփական ենթադրությունները:

Բաժանվող նյութեր. պնդումներ վարժության համար

Ընտրեք այն նյութերը, որոնք ավելի համապատասխան են ձեր խմբին: Պարտադիր չէ օգտագործել բոլոր պնդումները:

Ավելի շատը միշտ ավելի լավ է:

Ժամանակը փող է:

Փողն է ստիպում աշխարհին պտտվել:

Առողջ հասարակությունը կախված է աճող տնտեսությունից:

Պետք չէ նվազեցնել մեր էներգիայի սպառումը, գիտությունը կգտնի լուծում մեծ ծավալի կանաչ էներգիա ապահովելու համար:

Մրցակցությունը մեզ ավելի լավն է դարձնում:

Մասնավոր ընկերություններն ավելի լավ հանրային ծառայություններ են մատուցում (կրթություն, առողջապահություն, տրանսպորտ), քան հանրային հաստատությունները:

Ազատ շուկայական մրցակցությունը նպաստում է ստեղծարարությանն ու արդյունավետությանը:

Բնական ռեսուրսները (օրինակ՝ ջուրը, ածուխը, նավթը, ծուկը և անտառները) գոյություն ունեն, որպեսզի բավարարեն մարդկանց կարիքները:

Մենք արժանի ենք մեր մեքենաների համար էժան էլեկտրականության և էժան վառելիքի:

Մենք չենք կարող փոխել առկա տնտեսական համակարգը, այն միակ գործուն մոդելն է:

Միակ մարդիկ, որոնք հոգ են տանում շրջակա միջավայրի մասին, հիպիներն են (ծառ գրկողները), որոնք ուզում են կանգնեցնել տնտեսական զարգացումը:

Մեքենան գերազանց փոխադրամիջոց է, առանց մեքենայի անհնար է ապրել:

Բնապահպանությունն ինձ չի հետաքրքրում, ես պարզապես ուզում եմ ապրել իմ կյանքով:

ՇՐՋԱՅԱԿԱՆ ՌԵԱԿՑԻԱՆԵՐ

Այս վարժությունն ադապտացված է «Շղթայական ռեակցիաներ» վարժությունից, որը վերցված է «Կայուն զարգացման նպատակներն ու երիտասարդները» ռեսուրսների փաթեթից (Իռլանդիայի երիտասարդության ազգային խորհուրդ, 2015թ.)

Սեղմագիր

Մասնակիցներն ուսումնասիրում են կլիմայի փոփոխության պատճառներն ու հետևանքները՝ դասավորելով դասակարգելով պատճառ-հետևանք քարտեր:

Հիմնական Հասկացություններ

Կլիմայի փոփոխություն, պատճառներ ու հետևանքներ, ծայրահեղ եղանակային իրադարձություններ, անձնական պատասխանատվություն

Բարդության աստիճան 2

Խմբի մեծություն. 6-30

Ժամանակ. 60 րոպե ժամանակ.

Նպատակներ

- ▶ Իմանալ կլիմայի փոփոխության պատճառներն ու հետևանքները,
- ▶ Կիրառել բնական մտածողության հմտություններ,
- ▶ դիտարկել սեփական գործողությունների դերը կլիմայի փոփոխության մեջ և տեսնել, թե ինչպես են դրանք ազդում ուրիշների վրա:

Նյութեր

Քարտերի լրակազմ՝ վարժության վերջում:

Նախապատրաստում

Արտագրել և կտրել երեք շղթաները: Յուրաքանչյուր փոքր խմբի համար կպահանջվի մեկ լրակազմ կամ շղթա:

Հրահանգներ

1. Բաժանեք մասնակիցներին 8 հոգանոց խմբերի: Յուրաքանչյուր խմբում յուրաքանչյուր մասնակցի պատահականության սկզբունքով տվեք մեկական քարտ՝ շղթաներից մեկից (բերված են սույն վարժության վերջում): Բացատրեք, որ 8 հոգուց բաղկացած յուրաքանչյուր խումբ պետք է կազմի մարդկային շղթա, որպեսզի յուրաքանչյուր քարտ և այն պահողը հաջորդի նախորդին: Եթե դժվար է խումբը բաժանել 8 հոգանոց փոքր խմբերի, խնդրեք մասնակիցներին հաջորդականությամբ բացել քարտերը հատակին կամ սեղանին: Խմբերը կարող են լինել ցանկացած չափի:
2. Երբ մի խումբը շղթա է կազմում՝ հաղթող հայտարարեք, այնուհետև ամբողջ խմբով ստուգեք, որ քարտերը ճիշտ հաջորդեն միմյանց: Խնդրեք մասնակիցներին մնալ իրենց շղթայում և հաջորդաբար բարձրաձայն կարդալ քարտերը:
3. Նույն կերպ ստուգեք մյուս երկու խմբերի արդյունքները կամ, անհրաժեշտության դեպքում, լրացրեք այդ շղթաները բոլոր մասնակիցների օգնությամբ:
4. Շեշտեք, որ շղթաները կապում են երիտասարդների կյանքը աշխարհի այլ մասերում ապրող մարդկանց հետ: Հարցրեք, թե որն է այն տարրը, որը կապում է քարտերը միմյանց հետ, ինչպե՞ս են առաջին քարտերի մարդիկ կապված վերջին քարտերի մարդկանց հետ:
5. Տվեք նրանց որոշ տեղեկություններ կլիմայի փոփոխության մասին այստեղ ներառված հիմնական տեղեկություններից: Հետո օգտագործեք ստորև տրված հարցերից մի քանիսը՝ ստուգելու նրանց արձագանքը տեղեկություններին և բուն վարժությամբ:

Դերիֆինգ

- ▶ Որքա՞ն հեշտ էր քարտերը ճիշտ հերթականությամբ դասավորելը: Ի՞նչն էր դժվարացնում դա անել: Ինչի՞ց օգտվեցիք դա անելու համար:

- ▶ Վարժության հետ կապված որևէ բան ձեզ զարմացրե՞ց:
- ▶ Ձեր կյանքում ո՞ր գործողություններն են նպաստում կլիմայի փոփոխությանը:
- ▶ Ինչ եք կարծում, ցանկի կետերից որևէ մեկը կարո՞ղ է կրճատվել կամ վերացվել (ձեր կյանքում): Ինչպե՞ս:

Հիշեցրեք մասնակիցներին, որ նախնական գործողությունները յուրաքանչյուր շղթայի սկզբում՝ փոքր լինելով հանդերձ, նշանակալի ազդեցություն ունեն մթնոլորտում ածխածնի երկօքսիդի քանակի վրա, քանի որ դրանք միլիոնավոր մարդկանց կողմից ձեռնարկվող գործողություններ են՝ հատկապես ավելի հարուստ երկրներում: Իրականում դրանք առանձնակի գործողություններ չեն, օրինակ, մի անգամ դպրոց գնալը, դրանք միլիոնավոր այցելություններ են միլիոնավոր տեղական դպրոցներ:

Խորհուրդներ վարողներին

Եթե ձեր խումբը մեծ է, պատրաստեք քարտերի լրացուցիչ պատճեններ և երկու անգամ օգտագործեք որոշ շղթաներ: Եթե աշատում եք ավելի փոքր խմբի հետ, օգտագործեք 1 կամ 2 շղթա:

Երբ խմբերն ավարտվեն, նույնիսկ եթե չկարողացաք 8 հոգանոց խմբեր կազմել, միևնույն է՝ կարող եք ցույց տալ շղթայական էֆեկտը խմբերի արդյունքների ներկայացման ժամանակ: Խնդրեք հաշվետու խմբին կանգնել 8 հոգուց բաղկացած շղթայով՝ յուրաքանչյուրի ձեռքին մի քարտ: Վարժության այս մասի համար քարտը պահողներին կարող եք փոխառել մյուս խմբերից: Այնուհետև խնդրեք քարտը պահողներին կարդալ քարտերը հերթականությամբ (քանի դեռ դրանք կապված են միմյանց):

Ջետազա քայլերի առաջարկներ

«Որքա՞ն մեծ է իմ հետքը» վարժությունը չափում է մասնակիցների բնապահպանական հետքը հարցաշարի միջոցով: Սա լավ միջոց է գնահատելու սեփական ազդեցությունը կլիմայի փոփոխության վրա:

Կարող եք նաև շարունակել «Կլիմայի գերհերոսների լսումներ» վարժությամբ, որն ուսումնասիրում է տարբեր ոլորտների դերը կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարում:

Գործելու գաղափարներ

Խումբը կարող է վերցնել իր սեփական ներդրումների ցուցակը, որը կազմվել է վարժության վերջում, և օգտագործել այն՝ կազմելու անհատական գործողությունների ծրագրեր: Դուք կարող եք նաև խմբով ուսումնասիրել՝ արդյո՞ք կան բաներ, որ երիտասարդական կենտրոնը կարող է անել իր ածխածնի արտանետումները նվազեցնելու համար: Եթե դա կախված է տեղական խորհրդից կամ մեկ այլ մարմնից, օրինակ, եթե նրանք ջեռուցում են ամբողջ շենքը, մտածեք, թե ինչպես կարող եք ներգրավել շենքից օգտվող այլ մարդկանց:

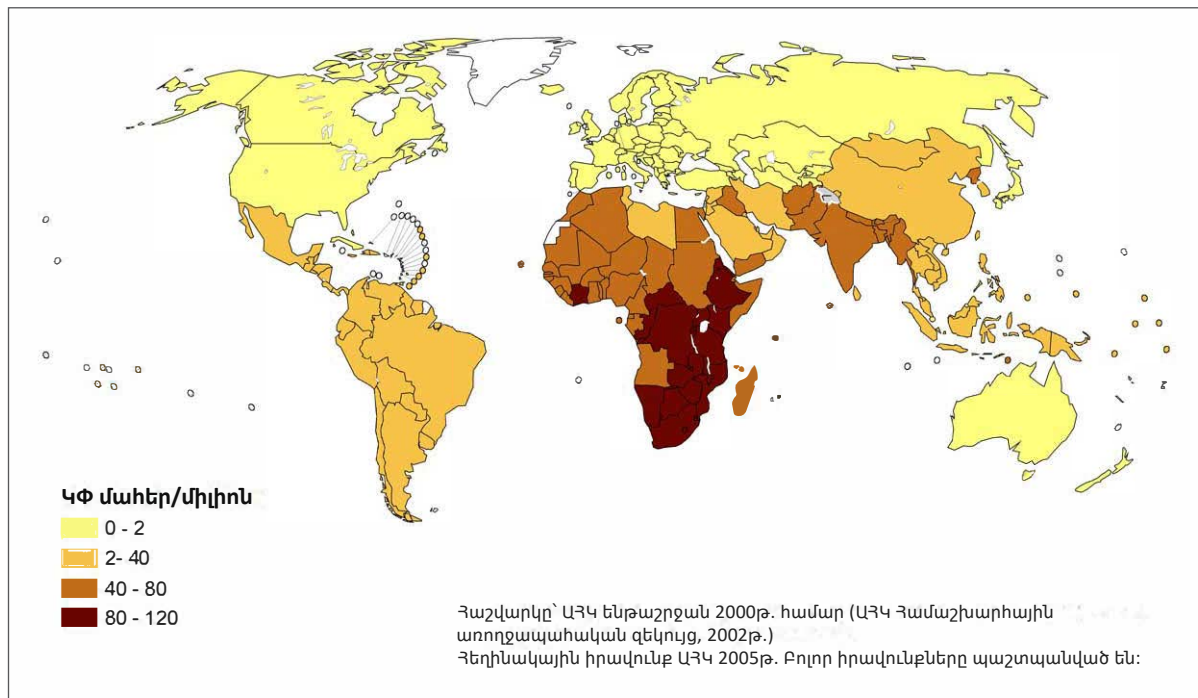
Հիմնական տեղեկություններ – Կլիմայի փոփոխություն. ինչի՞ մասին է այս ամենը

Ամփոփագիր կլիմայի փոփոխության մասին.

- ▶ Կլիմայի փոփոխությունը պայմանավորված է ածխածնի երկօքսիդի և այլ գազերի չափազանց մեծ քանակի արտազատմամբ երկրագնդի մթնոլորտ: Այդ գազերն արձակվում են, երբ մենք օգտագործում ենք բենզինի, գազի կամ ածուխի նման վառելիք կամ դրանցից ստացված էլեկտրականությունը: Դրանք կազմում են ծածկույթ երկրագնդի շուրջ, որը թույլ չի տալիս ջերմությանը հեռանալ: Վերջին 130 տարում աշխարհը տաքացել է մոտավորապես $0,85^{\circ}\text{C}$ -ով, իսկ 1850 թվականից ի վեր վերջին երեք տասնամյակներից յուրաքանչյուրն ավելի տաք է եղել, քան նախորդը: Ավելի բարձր ջերմաստիճանը հանգեցնում է սառցադաշտերի հալմանը, ծովի մակարդակի բարձրացմանը և եղանակային ծայրահեղ իրադարձությունների՝ ջրհեղեղների, փոթորիկների և երաշտների ավելացմանը:
- ▶ Հարուստ երկրներն անհամեմատ ավելի շատ են նպաստում կլիմայի փոփոխությանը, քան աղքատ երկրները, քանի որ ավելի շատ էներգիա են օգտագործում իրենց տանը, ձեռնարկություններում և գործարաններում:
- ▶ Հարուստ երկրների մեծ մասը նաև պատմականորեն շատ ավելի մեծ ներդրում է ունեցել մթնոլորտում ածխաթթու գազի կուտակման գործում. նրանք սկսել են զարգացնել իրենց արդյունաբերությունը, երբ մարդիկ չգիտեին ածխածնային վառելիքի այրման հետևանքների մասին: Մթնոլորտում ավելցուկային ածխաթթու գազի մեծ մասն այնտեղ է հայտնվել ավելի հարուստ երկրների պատճառով:
- ▶ Կլիմայի փոփոխության հետևանքներն ամենից շատ զգում են զարգացող երկրների աղքատ մարդիկ, որտեղ փոթորիկները, ջրհեղեղները, երաշտը և մալարիան ազդում են նրանց ապրուստի և առողջության վրա:
- ▶ 2000 թ. Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպությունը (ԱՀԿ) հաշվարկել է, որ ամեն տարի մոտ 150.000 մարդ է մահանում կլիմայի փոփոխության հետևանքով: Մինչև 2020 թ. Կզրանցվի ընդհանուր առմամբ մոտ 3 միլիոն կլիմայական մահ: ԱՀԿ-ն ներկայումս վերանայել է իր հաշվարկը և ենթադրում է, որ 2030-ից 2050 թթ. կլիմայի փոփոխությունը տարեկան կհանգեցնի մոտավորապես 250.000 լրացուցիչ մահվան՝ թերմոնումից, մալարիայից, փորլուծությունից և ջերմային սթրեսից:
- ▶ Օդի ծայրահեղ բարձր ջերմաստիճանն ուղղակիորեն նպաստում է սրտի և շնչառական հիվանդությունների հետևանքով մահացությանը, հատկապես՝ տարեցների շրջանում: 2003 թ. ամռանը Եվրոպայում գրանցված տապի ընթացքում, օրինակ, գրանցվել են ավելի քան 70.000 լրացուցիչ մահեր (www.who.int/mediacentre/factsheets/fs266/en/):

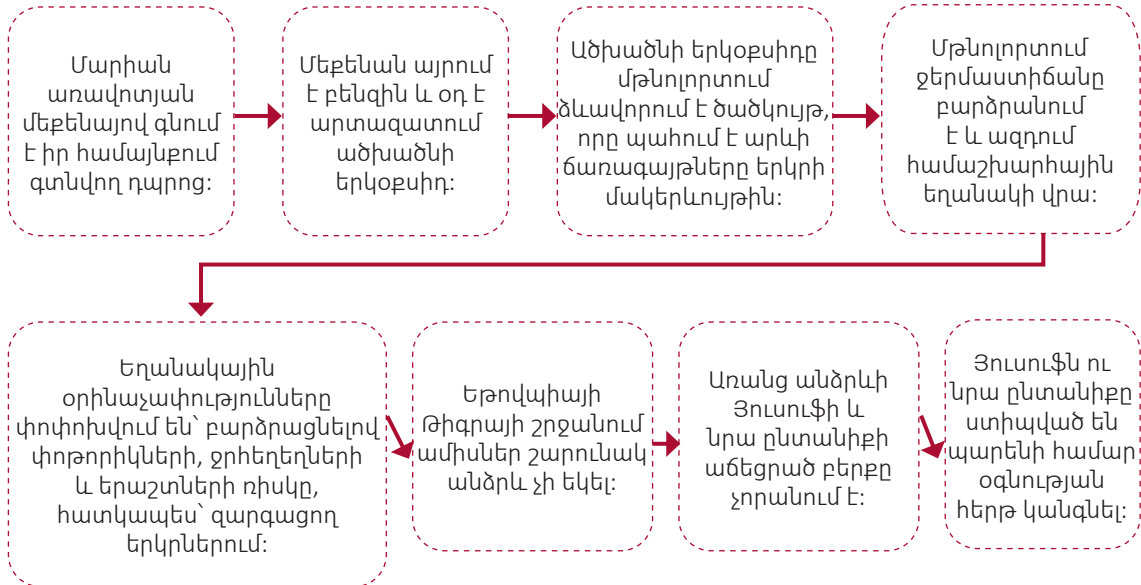
Նկար 9. Մահեր կլիմայի փոփոխության հետևանքով (ԿՓ մահեր)

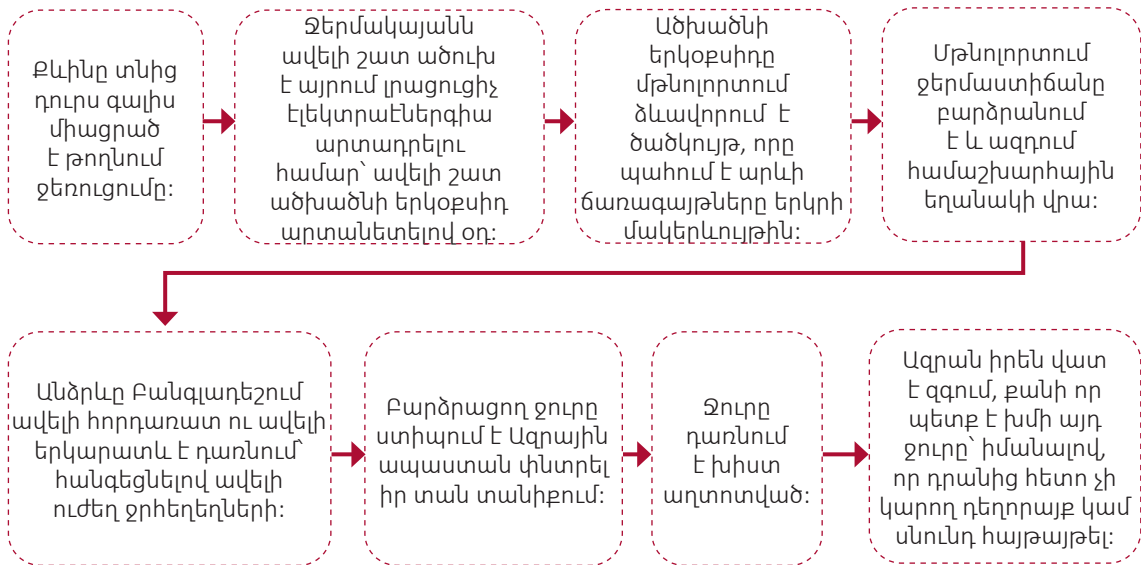
Աղբյուր՝ Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպություն, www.who.int/heli/risks/climate/climatechange/en/

Բաժանվող կյուբեր. Շղթայական ռեակցիայի փարտեր

Շղթա 1

Շղթա 2

Շղթա 3

Սեղմագիր

Օգտվելով տեղեկատվական քարտերից՝ մասնակիցները վերլուծում են խանութից գնված հավով սենդվիչի ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա:

Հիմնական հասկացություններ

Սնունդ, առողջապահություն, գյուղատնտեսություն, կենսաբազմազանություն, արդյունաբերական անասնապահություն, միջազգային կորպորացիաներ

Բարդության աստիճան 3

Խմբի մեծությունը. 10-25

Ժամանակ. Մաս 1՝ 60 րոպե, մաս 2՝ 20 րոպե

Նպատակներ

- ▶ ուսումնասիրել կապը սննդի և կայունության միջև,
- ▶ ծանոթանալ սննդի հետ կապված որոշ վտանգներին, որոնք սպառում են շրջակա միջավայրին և մարդկանց առողջությանը,
- ▶ անդրադառնալ ուսուցիչի և գնումներ անելու սեփական սովորություններին:

Նյութեր

- ▶ «Հավի քլաբ-սենդվիչ» և քարտեր 37-39 էջերում:

Նախապատրաստում

Մաս 1-ի համար.

- ▶ Պատրաստեք «հավի քլաբ-սենդվիչի» օրինակներ: Ձեզ պետք կլինի առնվազն մեկ օրինակ յուրաքանչյուր փոքր խմբի համար (4-6 հոգի):
- ▶ Պատճենեք քարտերը և կտրտեք դրանք: Յուրաքանչյուր փոքր խմբին պետք է պատահականության սկզբունքով բաժանված 11 քարտ: Եթե ունեք 12-ից ավելի մասնակից, պատրաստեք քարտերի ևս մեկ օրինակ և բաժանեք մնացած խմբերի միջև (11 քարտ՝ յուրաքանչյուր խմբին):
- ▶ Կամընտրական. կպցրեք «հավի քլաբ-սենդվիչ» ավելի մեծ թղթի վրա, որպեսզի մասնակիցները կարողանան ամրացնել իրենց քարտերը դրա շուրջը: Հետո ձեզ պետք կլինի կաշուն ժապավեն յուրաքանչյուր խմբի համար:

Մաս 2-ի համար (կամընտրական)

- ▶ Խնդրեք մասնակիցներին բերել իրենց սիրելի ուտելիքը կամ այն, ինչ շատ հաճախ են ուտում: Կարող են նաև բերել պիտակը, եթե սնունդը փաթեթավորված է:

Հրահանգներ

Մաս 1

1. Բաժանեք մասնակիցներին 4-6 հոգանոց խմբերի: Յուրաքանչյուր փոքր խմբին բաժանեք 11 քարտից կազմված հավաքածուներ և «հավով սենդվիչ» էջի օրինակը:
2. Խնդրեք մասնակիցներին բաժանել քարտերը իրենց խմբի անդամներին: Ոչինչ, եթե որոշ մարդիկ ավելի շատ քարտեր ունենան:
3. Առաջին մի քանի րոպեի ընթացքում խնդրեք նրանց կարդալ ստացած քարտերը և ուսումնասիրել «հավով քլաբ-սենդվիչ» թերթիկի վրա նշված բաղադրիչները: Լռության մեջ մասնակիցները պետք է թերթիկի շուրջ տեղադրեն ցանկացած քարտ, որը կարող է վերաբերել հավի սենդվիչին: Երբ վերջացնեն՝ պետք է նայեն իրենց խմբի մյուս անդամների դրած քարտերին:
4. Մոտ 5 րոպե լուռ տեղադրելուց և ուրիշների դրած քարտերը կարդալուց հետո, խնդրեք մասնակիցներին իրենց խմբերում քննարկել հետևյալ հարցերը.
 - Ձարմացա՞ք, թե քարտերից քանիսն էին վերաբերում հավի սենդվիչին:

- Այդ քարտերից որևէ մեկը կստիպե՞ր ձեզ հրաժարվել սենդվիչն ուտելուց (կամ նման բաղադրիչներով որևէ բան ուտելուց):
 - Ո՞րն էր ամենացնցող կամ զարմանալի քարտը:
5. Տվե՛ք նրանց 20-30 րոպե քարտերը քննարկելու համար, այնուհետև խնդրե՛ք խմբերին հակիրճ ներկայացնել քննարկումը: Քանի որ խմբերը քննարկել են տարբեր քարտեր, նրանք պետք է կարդան համապատասխան քարտերը մյուս խմբերի համար:
6. Ներկայացնելուց հետո ամփոփե՛ք վարժության այս մասը (տե՛ս ստորև):

Մաս 2 (կամընտրական)

7. Ցուցադրե՛ք 39-րդ էջի բաշխման թերթիկի 10 հարցերը պաստառի կամ էկրանի վրա: Խնդրե՛ք մասնակիցներին ինքնուրույն պատասխանել հարցերին՝ օգտագործելով իրենց բերած սնունդը: Եթե նրանք չեն կարողանում պատասխանել հարցերից որևէ մեկին, պետք է գրեն «անհայտ»:
8. Տվե՛ք նրանց մի քանի րոպե այս վարժության համար, այնուհետև օգտագործե՛ք որոշ հարցեր երկրորդ ամփոփման ժամանակ (տե՛ս ստորև):

Դերիֆինգ

Մաս 1

- ▶ Ինչպե՞ս ե՞ք ձեզ զգում այս վարժության ավարտին:
- ▶ Չարմացա՞մ եք, թե որքան քիչ բան գիտեմք այն սննդի մասին, որն ուտում ենք:
- ▶ Արդյո՞ք կարծո՞ւմ եք, որ պետք է ավելին իմանանք: Ինչո՞ւ այդ կամ ոչ:
- ▶ Արդյո՞ք ձեր կարծիքը փոխվել է վարժությունը սկսելուց հետո:
- ▶ Արդյո՞ք կփոխե՞ք ուտելու ձեր սեփական սովորությունները:
- ▶ Ի՞նչ կարող ենք անել որպես խումբ կամ համայնք՝ այսօր քննարկված որոշ խնդիրներ լուծելու համար:

Մաս 2

- ▶ Արդյո՞ք որևէ մեկը կարողացավ պատասխանել բոլոր հարցերին:
- ▶ Արդյո՞ք որևէ մեկը կարողացավ պատասխանել որևէ հարցի: Ձեր կարծիքով՝ հարցերը կարևո՞ր են: Ինչո՞ւ այդ կամ ոչ:
- ▶ Որո՞նք են ամենակարևորները: Արդյո՞ք դրանցից որևէ մեկի պատասխանը որևէ նշանակություն կունենա, արդյո՞ք կշարունակե՞ք ուտել այդ սնունդը:
- ▶ Քննարկե՛ք մասնակիցների գրած որոշ պատասխաններ:

Խորհուրդներ վարողներին

Եթե բաժանված խորհուրդ փակցնե՛ք մեծ պաստառի վրա և խմբերին կաշուն ժապավեն տաք, նրանք կարող են իրենց քարտերը փակցնել «սենդվիչի» շուրջը՝ ստեղծելով կոլաժ: Արդյունքները միմյանց հետ քննարկելուց առաջ, խմբերը կարող են դիտել մյուս խմբերի արդյունքները:

Որոշ մասնակիցներ կարող են մի փոքր դիմադրել քարտերի վրա պարունակվող սիրելի ուտելիքների մասին «վատ» լուրերին, օրինակ, տեղեկատվություն մսի արտադրության մասին: Վարժության նպատակը պարտադիր այն չէ, որ բոլորը փոխեն իրենց ուտելու սովորությունները: Նպատակը հասկանալն է, որ մեր ուտելու նախընտրություններն իսկապես ունեն հետևանքներ, և խրախուսել մասնակիցներին ավելի խորը մտածել և տեղյակ լինել այդ հետևանքների մասին:

Վերջում կարևոր է մի քանի դրական գաղափար առաջարկել խմբին, որպեսզի մասնակիցները զգան, որ կարող են իրենց ներդրումն ունենալ քննարկված որոշ խնդիրների լուծման մեջ: Տեսե՛ք գործելու գաղափարներ բաժինը

Առաջարկներ հետագա քայլերի համար

«Ձկնորսական խաղ» վարժությունը մոդելավորում է, որը դիտարկում է մեր օվկիանոսների կայունությունը և առևտրային ձկնորսության հետևանքները:

Կարող եք նաև շարունակել թեման՝ անդադառնալով «Թափոնների մանիֆեստին», որն ուսումնասիրում է թափոնների տարբեր տեսակները և դրանց հետ կապված խնդիրները:

«Նորաձևության գինը» վարժությունը դուրս է գալիս սննդի շրջանակից և ուսումնասիրում է հագուստի արդյունաբերությունը, ներառյալ՝ արտադրող երկրներում սոցիալական և բնապահպանական պայմանները:

Հետևյալ կայքերը ծառայել են որպես աղբյուրներ՝ սննդամթերքի կայունության քարտերի համար: Խրախուսեք մասնակիցներին ուսումնասիրել այդ մյուս կայքերը, հավելելու արդեն իսկ տրամադրված տեղեկությունները:

- ▶ www.greenpeace.org/usa/sustainable-agriculture/issues/corporate-control
- ▶ <http://worldinfo.org>
- ▶ www.onegreenplanet.org
- ▶ www.plasticoceans.org/the-facts
- ▶ www.dosomething.org
- ▶ <http://ec.europa.eu/environment/archives/eussd/food.htm>
- ▶ www.worldwildlife.org/threats/overfishing
- ▶ www.vegsoc.org/saveland

Գործելու գաղափարներ

Կան գործողությունների դիմելու բազմաթիվ ձևեր՝ սննդամթերքի համակարգերն ավելի կայուն դարձնելու համար:

- ▶ Պատրաստեք պաստառներ, որոնք, մասնակիցների կարծիքով, պարունակում են ամենակարևոր տեղեկությունները և օգտագործեք դրանք տեղում իրազեկության քարոզարշավի համար:
- ▶ Ուսումնասիրեք և ստեղծեք տեղական ու կայուն սննդամթերք արտադրողների քարտեզ:
- ▶ Խմբի համար հողակտոր ստացեք կամ ձեռք բերեք, որ խումբը կարողանա աճեցնել սեփական սննդամթերքը:
- ▶ Կազմակերպեք միջոցառում, որտեղ եփում ու կիսվում են տեղական կայուն սննդամթերքով:
- ▶ Պատրաստեք կոմպոստի (օրգանական նյութերի քայքայումից ստացվող պատվաստանյութ) արկղ և սկսել կոմպոստել սննդի մնացորդները:
- ▶ Կապ հաստատեք սննդի կայունության ոլորտում աշխատող տեղական կամ ազգային ՀԿ-ի հետ և խնդրեք նրանց խոսել խմբի հետ այն մասին, թե ինչպես կարող է խումբը նպաստել նրանց աշխատանքին:

Բաժանվող նյութեր Մաս 1-ի համար. Սննդի կայունության բարոներ

Աշխարհում տարեկան արտադրվում է մոտ 300 միլիոն տոննա պլաստմասսա, որի կեսը՝ մեկանգամյա կիրառման համար: Ամեն տարի մոտ 8 միլիոն տոննա պլաստմասսա է թափվում օվկիանոս: Եթե այդպես շարունակվի, ապա 2050 թ. Օվկիանոսում ավելի շատ պլաստմասսա կլինի, քան ձուկ:

Համաշխարհային օվկիանոսում արդեն կա ավելի քան 5 տրիլիոն կտոր պլաստմասսա, որի մեծ մասը միկրոպլաստմասսա է: Պլաստմասսայի այդ փոքրագույն կտորված մասնիկները ձկներին սնունդ են թվում, և, ի վերջո, կարող են սպանել ձկներին կամ դրանք ուտող թռչուններին: Պլաստիկի կտորները գտնվել են նաև մարդկանց կողմից որպես սնունդ օգտագործած ձկների մեջ:

Ամբողջ աշխարհում արտադրված սննդամթերքի մեկ երրորդից մինչև կեսը կորչում կամ վատնվում է: Դա մոտ 2 միլիարդ տոննա սննդամթերք է: Սպասվում է, որ ԵՄ-ում սննդամթերքի վատնումը մինչև 2020 թ. աճի տարեկան մինչև 126 միլիոն տոննա:

Արևմտյան միջին սննդակարգը պարունակում է մսի, ճարպի և շաքարի բարձր մակարդակ, ինչը ռիսկեր է պարունակում անհատի առողջության և առողջապահական համակարգի համար: Գիրությունը, 2-րդ տիպի շաքարախտը, հիպերտոնիան, օստեոարթրիտը և քաղցկեղը սննդակարգի հետ կապված տարածված հիվանդություններ են:

Վերջին տասնամյակներում նկատվում է միտում դեպի նվազ կայուն և նվազ առողջ սննդակարգ: Առաջին անգամ պատմության մեջ աշխարհում կա նույնքան ավելորդ քաշ ունեցող մարդ, որքան թերսնված մարդ:

Աշխարհի ձկնորսության ավելի քան 85%-ը կա՛մ գերազանցում է որսի անվտանգ կենսաբանական սահմանները, կա՛մ այդ սահմանների ամենավերին մակարդակում է: Որոշ ձկների պոպուլյացիաներ (օրինակ՝ Ատլանտյան կապտալողակ թյունոսը) կրճատվել են այնքան, որ վտանգված է դրանց՝ որպես տեսակի գոյատևումը:

Ջերմոցային գազերի արտանետումները, որոնք առնչվում են մեր կերած սննդին, մասամբ հետևանք են տրանսպորտային ծախսերի, սակայն հիմնականում սննդամթերքի արտադրության ձևի, օրինակ, արդյունաբերական մեթոդներով, թե՛ ձեռքով, ջերմոցվող ջերմոցներով, թե՛ բաց դաշտերում, բնական գոյություն ունեցող, թե՛ անտառից մաքրված հողատարածքներում:

Չարգացող աշխարհի շատ երկրներ պայմանավորվածություն ունեն հարուստ դոնոր երկրների հետ, որոնք ստիպում են փոքր ֆերմերներին անցնել գյուղատնտեսության արդյունաբերական մեթոդների: Այդ պայմանավորվածությունները թելադրում են ֆերմերներին, թե ինչ աճեցնել՝ հիմնականում հեռավոր շուկաների համար նախատեսված մշակաբույսեր՝ բնակչությանը տեղում կերակրելու համար նախատեսված տեղական մշակաբույսերի փոխարեն:

Գյուղատնտեսությունը առողջ շրջակա միջավայրի ամենամեծ սպառնալիքներից է: Այն օգտագործում է մեզ հասանելի բաղադրամասերի մեծ մասը, տարեկան մոտ 20.000-50.000 քառակուսի կիլոմետր պտտեցնելով արտադրողական հող է կորչում գյուղատնտեսավարման անկայուն մեթոդների պատճառով՝ հանգեցնելով հողի էռոզիայի և դեգրադացման:

Սովորական մսակերի սննդակարգը պահանջում է մինչև 2,5 անգամ ավելի հողատարածք, քան բուսակերի սննդակարգը, և 5 անգամ ավելի, քան վեգանական սննդակարգը:

Տարվա ընթացքում ֆերմերը 1 հա տարածքով կարող է կերակրել մինչև 30 մարդու բանջարեղենով, մրգով, հացահատիկային և բուսական ճարպերով: Եթե նույն տարածքն օգտագործվում է ձվի, կաթի և/կամ մսի արտադրության համար, կերակրվողների թիվը 5-10 է:

Մսամթերքի արդյունաբերությանը բաժին է ընկնում ամբողջ աշխարհում ջերմոցային գազերի արտանետումների 14%-ը, ինչը մոտավորապես համարժեք է տրանսպորտային բոլոր արտանետումներին:

Անասնաբուծությունը պատասխանատու է Ամազոնի անտառահատումների մինչև 80%-ի համար: Ամազոնը հանդիսանում է աշխարհում հայտնի կենսաբազմազանության առնվազն 10%-ի տունը և կարևոր դեր է խաղում մոլորակի կլիմայի կարգավորման գործում:

Ընտանի անասուններն ամբողջ աշխարհում առուների, գետերի և առափնյա ջրերի՝ ագոտային ու ֆոսֆորային աղտոտման գործում ամենամեծ ներդրումն ունեն:

Չորս միջազգային կորպորացիաներ վերահսկում են հացահատիկի համաշխարհային առևտրի 75-90%-ը: Կորպորացիաները աճող ճնշում են գործադրում ֆերմերների վրա՝ ստիպելով նրանց տեղական մշակաբույսերի փոխարեն աճեցնել մշակաբույսեր, որոնք հեշտությամբ կարելի է վաճառել, օրինակ, եգիպտացորեն ու սոյա:

Ագրոքիզների 6 հսկա ընկերություններ վերահսկում են սերմերի համաշխարհային շուկայի գրեթե 70%-ը: Նույն ընկերությունները վերահսկում են բոլոր գենետիկորեն ձևափոխված (ԳՁ) մշակաբույսերը, որոնց ազդեցությունը շրջակա միջավայրի և մարդկանց վրա հիմնականում ստուգված չէ: Այս 6 ընկերությունները նաև թունաքիմիկատների համաշխարհային խոշորագույն արտադրողներն են:

Սննդամթերքներից շատերը, որ մենք ուտում ենք ամեն օր, մշակվում են թունաքիմիկատներով՝ նախքան մեր սեղանին հայտնվելը: Կան աճող թվով հետազոտություններ, որոնք որոշակի թունաքիմիկատներ կապում են քաղցկեղի բարձր ռիսկի և այնպիսի հիվանդությունների հետ, ինչպիսիք են Պարկինսոնի և Ալցհայմերի հիվանդությունները:

Սննդի ցիկլի յուրաքանչյուր փայլում ամբողջ սննդի 30-40%-ը վատնվում է: Ամեն տարի զարգացող երկրներում արտադրվող սննդամթերքի զգալի մասը երբեք դուրս չի գալիս շուկա: Հարուստ երկրներում սպառողները վատնում են այնքան սնունդ, որքան Ենթասահարյան Աֆրիկայի սննդամթերքի ամբողջ արտադրանքն է:

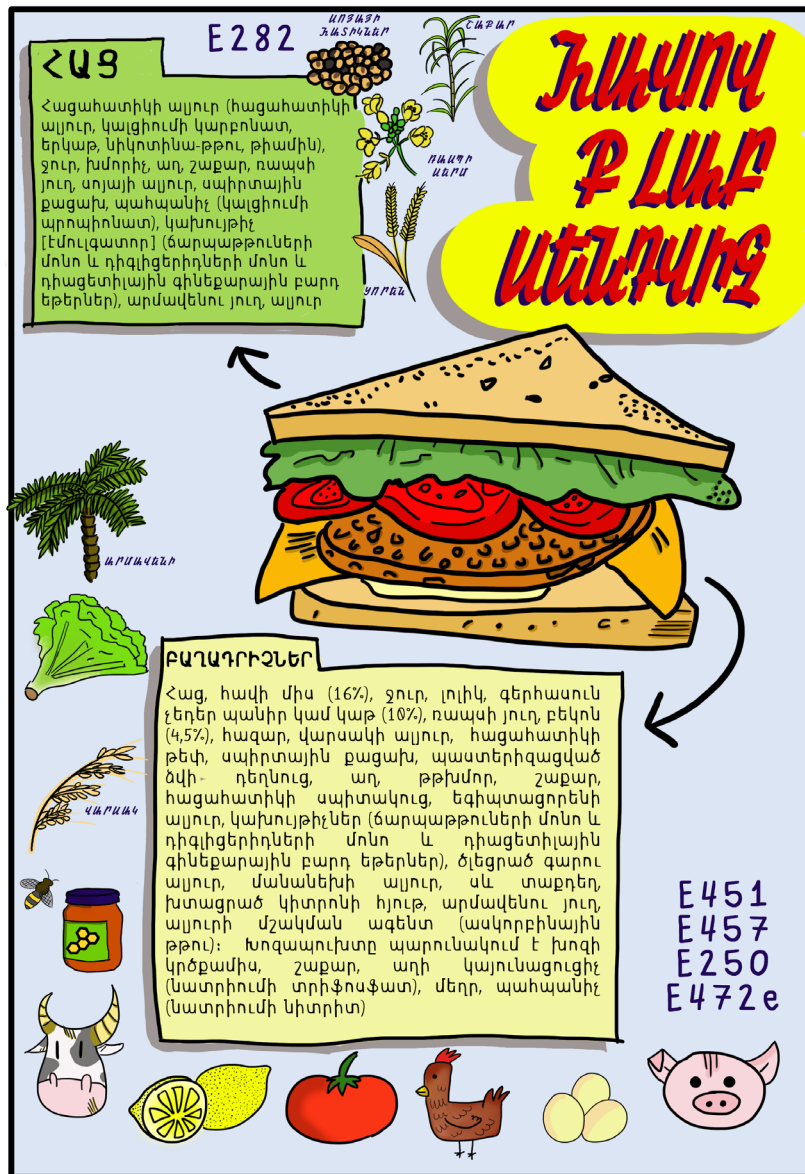
Դարեր շարունակ գյուղացի ֆերմերները միշտ մի կողմ են դրել իրենց բերքի մի փոքր մասը՝ որպես հաջորդ տարվա սերմացու: Այժմ խոշոր միջազգային կորպորացիաները հաճախ թույլ չեն տալիս ֆերմերներին խնայել սերմերը՝ ստիպելով նրանց գնել նոր սերմեր տևական յուրաքանչյուր սեզոնի համար:

Արդյունաբերական ֆերմաներն այժմ տալիս են թռչնամսի արտադրության 72%-ը, ձվի արտադրության 43%-ը և խոզի մսի արտադրության 55%-ն աշխարհում: Արդյունաբերական ֆերմաները նպաստում են օդի աղտոտմանը՝ արտազատելով այնպիսի միացություններ, ինչպիսիք են ջրածնի սուլֆիդը, ամոնիակը և մեթանը:

Արդյունաբերական ֆերմաները սովորաբար կենդանական թափոնները պահում են հսկայական, բացօթյա ավազաններում, հաճախ՝ մի քանի ֆուտբոլի դաշտի մեծության, որոնք հակված են արտահոսքի և դուրսթափման: 2011 թվականին Իլինոյս նահանգում գտնվող խոզերի մի ֆերմայում 200.000 գալոն [մոտ 358.000 լիտր] գոմաղբ է դուրս թափվել գետի մեջ՝ սպանելով ավելի քան 110.000 ձուկ:

Բրազիլիայում հավի կեր աճեցնելու համար հողատարածքների մաքրման պատճառով ոչնչացվել են մոտ 3 միլիոն ակր անձրևային անտառներ: Ամազոնի անձրևային անտառներում սոյայի աճեցման համար հողերի մաքրման պատճառով ոչնչացվել է ավելի քան 100 միլիոն հեկտար անտառ, ընկել է հողի բերրիությունը, վտանգվել է կենսաբազմազանությունը, աղտոտվել են քաղցրահամ ջրերը և տեղահանվել են համայնքներ:

Բաժանվող նյութեր. Հավով բլաթ-սենդվիչի բաղադրիչներ

Մաս 2. Հարցեր պաստառի վրա կամ պրոյեկտորով ցուցադրելու համար)

- ▶ Որտեղի՞ց է բերվում ձեր սնունդը: Ծա՞տ ճանապարհ է անցնում մինչև ձեր ափսեում հայտնվելը:
- ▶ Այդ սնունդը սննդարա՞ր է, լա՞վ է ձեր առողջության համար:
- ▶ Ձեր սնունդը ունի՞ փաթեթավորում: Փաթեթավորումը վերամշակվո՞ղ է:
- ▶ Գիտե՞ք, թե ինչպես է պատրաստվել ձեր սնունդը: Ծա՞տ սարքավորումներ են օգտագործվել:
- ▶ Դրա արտադրության ընթացքում օգտագործվե՞լ են պեստիցիդներ կամ այլ քիմիկատներ:
- ▶ Ձեր սննդի պատրաստման ընթացքում արտադրվե՞լ են թափոններ:
- ▶ Որևէ այլ վնաս հասցվե՞լ է շրջակա միջավայրին այդ սննդի պատրաստման ընթացքում:
- ▶ Այդ սննդի արժեքի ո՞ր մասն է հատկացվել արտադրողին (աճեցնողին):
- ▶ Ուրիշ ո՞վ է շահույթ ստացել այդ սննդից:
- ▶ Կա՞ն այլ սննդամթերքներ կամ դրանց արտադրության այլ մեթոդներ, որոնք կարող էին ավելի լավ ազդեցություն թողնել շրջակա միջավայրի վրա:

ԿԼԻՄԱՅԻ ԳԵՐՉԵՐՈՍՆԵՐԻ ԼՍՈՒՄՆԵՐ

Այս վարժությունն ադապտացված է ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ի «Աշխույժ քննարկումներ կլիմայի փոփոխության մասին» փաստաթղթից:

Սեղմագիր

Դերախաղի ընթացքում մասնակիցները փաստարկներ են բերում տարբեր համայնքներ կամ մասնագիտական մարմիններ «կլիմայի գերհերոսի թիմում» ընդգրկելու համար:

Հիմնական հասկացություններ

Կլիմայի փոփոխություն, ակտիվիզմ, հասարակություն, ժողովրդավարություն

Բարդության աստիճան 1

Խմբի մեծությունը. ցանկացած (փոքր խմբեր՝ 6-8 հոգի)

Ժամանակ. 60 րոպե

Նպատակներ

- ▶ ըմբռնել հասարակության տարբեր տարրերի ներդրումները կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարում,
- ▶ մարզել ներկայացնելու և փաստարկելու հմտությունները,
- ▶ գնահատել սեփական ներդրման կարևորությունը:

Նյութեր

- ▶ դերաբարտեր,
- ▶ տարածք լսումներն իրականացնելու համար,
- ▶ կամընտրական. Նյութեր (թուղթ և գունավոր գրիչներ) խմբի ներկայացումների համար:

Նախապատրաստում

Պատճենեք և կտրեք դերաբարտերը: Յուրաքանչյուր փոքր խումբ ստանում է տարբեր դերաբարտեր. խմբերին հարկավոր կլինի քարտերից մեկի բավականաչափ օրինակներ բոլոր անդամների համար:

Հրահանգներ

Եթե մինչ այդ խմբի հետ չեք աշխատել կլիմայի փոփոխության թեմայով, կարող եք նրանց տալ Էջ 31-32-ում ներկայացված տեղեկությունները կամ կարող եք սկսել մտազրույց՝ հարցեր տալով այն մասին, ինչ նրանք արդեն գիտեն կամ ինչու է անհրաժեշտ հրատապ անդրադառնալ այդ թեմային:

1. Խնդրեք խմբին պատկերացնել, որ իրենք հարցազրույց են վարում պոտենցիալ թեկնածուների հետ, որպեսզի ընդգրկեն նրանց կլիմայի փոփոխության գերհերոսների երազանքի թիմում:
2. Բաժանեք նրանց 7 փոքր թիմի, բայց բացատրեք, որ ամբողջ խումբն է լինելու հարցազրույցը վարող խորհուրդը:
3. Տվեք յուրաքանչյուր խմբին դերաբարտերից որևէ մեկը: Ամբողջ խումբը կլինի այդ կերպարը և պետք է համոզի հարցազրույցը վարող խորհրդին (խմբի մնացած մասին), թե ինչու պետք է հենց իրենք միանան կլիմայի փոփոխության գերհերոսների երազանքի թիմին:
4. Տվեք խմբերին 10-15 րոպե ժամանակ՝ որպես խումբ հարցազրույցի խորհրդի համար 2 րոպեանոց ներկայացում, ելույթ կամ պրեզենտացիա պատրաստելու համար: Խմբերը պետք է մտածեն այն մասին, թե ինչու է իրենց կերպարը կարևոր կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարում, և թե ինչու հենց իրենք կարող են անել ամենաարժեքավոր ներդրումը:
5. Մոտ 15 րոպե հետո հավաքեք խմբերին և հայտարարեք կլիմայի գերհերոսի լսումների մեկնարկը: Հիշեցրեք նրանց, որ իրենք ներկայացնում են դատավորներին (ինչպես նաև՝ իրենց սեփական կերպարներին): Ասեք նրանց, որ թիմում կլինի 4 տեղ, և որ նրանք չեն կարող քվեարկել սեփական կերպարի օգտին:
6. Տվեք յուրաքանչյուր խմբին (կերպարին) 2 րոպե՝ համոզելու համար խմբի մնացած մասին, թե ինչու հենց իրենք պետք է լինեն թիմի կազմում:

7. Երբ բոլորը վերջացնեն իրենց ներկայացնել, հայտարարեք քվեարկության մասին: Ասեք, որ կարող են քվեարկել որպես անհատ, սակայն հիշեցրեք չքվեարկել սեփական խմբի կերպարի օգտին: Նրանք կարող են ընդամենը 4 կերպար ներառել թիմի կազմում:
8. Հերթով կարդացեք 7 կերպարների անունները՝ ընդունելով քվեներ յուրաքանչյուրի համար: Ամենաշատ քվե ստացած 4 կերպարները կընդգրկվեն գերհերոսի թիմի կազմում:
9. Հայտարարեք հաղթած կերպարներին:

Դերիֆինալ

Սկսեք՝ հարցնելով մասնակիցների ընդհանուր տպավորությունների մասին: Ի՞նչ էին նրանք մտածում վարժության մասին, արդյո՞ք գոհ էին թիմի վերջնական կազմից: Այնուհետև օգտագործեք հետևյալ հարցերից որոշները՝ առաջնորդելու խմբին դեպի գործողությունների գաղափարներ:

- ▶ Կարծո՞ւմ եք, որ թիմն ավելի լավը կլինել, եթե բոլոր կերպարներն անդամակցեին թիմին:
- ▶ Ինչո՞ւ այո, կամ ինչո՞ւ ոչ:
- ▶ Կարծո՞ւմ եք, որ իրական կյանքում ձեր ներկայացրած խումբը բավականաչափ է անում կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարելու համար: Թե՞ այդ խմբի ներկայացուցիչներն ավելի են դժվարացնում պայքարը:
- ▶ Արդյո՞ք կան այլ կերպարներ/դերեր (այսօր չքննարկված), որոնք, ձեր կարծիքով, պետք է ընդգրկված լինեին թիմում կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարելու համար: Խնդրեք մասնակիցներին թվարկել այլ կերպարներ, որոնք կընդգրկեին թիմի կազմում:
- ▶ Ձեր կարծիքով, իրականում քանի՞ մարդ է պետք կլիմայի փոփոխության խնդրով զբաղվելու համար: Նման առաջադրանքի համար բավական է մարդկանց մի թիմը:
- ▶ Կա՞ն բաներ, որ աշխարհի բոլոր մարդիկ՝ անկախ նրանց դերից, կարող են անել կլիմայի փոփոխության խնդիրը լուծելու համար:
- ▶ Ի՞նչ կարող էիք դուք անել: Ի՞նչ կարող էինք մենք անել որպես խումբ:

Վերջացրեք նիստը՝ կազմելով ցուցակ, թե ինչպես կարող են օգնել մասնակիցները կլիմայի փոփոխության խնդրին անդրառնալու համար: Դրանց թվում կարող են լինել սեփական կյանքում փոփոխություններ իրականացնելը, կարող են ներառել գաղափարներ քարոզարշավների կամ լոբբինգի, կամ այլ կազմակերպություններին միանալու մասին:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

«Կանաչ վացում» վարժությունն անդրադառնում է այն փաստին, որ շատ բիզնեսներ ոչ միայն պատշաճ դեր չեն խաղում կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարում, այլև իրականում թաքցնում են շրջակա միջավայրին իրենց հասցրած վնասը՝ կեղծ տեսակետ ներկայացնելով իրենց արած «լավ գործերի» մասին:

«Որքա՞ն մեծ է իմ հետքը» և «Շղթայական ռեակցիաներ» վարժությունները նույնպես անդրադառնում են կլիմայի փոփոխությանը: Խումբը կարող է դիտել հաջորդ բաժինը որոշ գաղափարների համար, թե ինչպես ներգրավել հասարակության այլ խմբերին կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարում:

Գործելու գաղափարներ

Խումբը կարող է վերցնել վարժության մեջ թվարկված խմբերից կամ համայնքներից մեկը կամ մի քանիսը և ուսումնասիրել, թե ինչ են նրանք անում (եթե ընդհանրապես անում են) կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարելու համար: Օրինակ.

- ▶ ինչպիսի՞ն է խորհրդարանական հիմնական խմբերի դիրքորոշումը կլիմայի
- ▶ փոփոխության վերաբերյալ,
- ▶ կարո՞ղ ենք այդ խմբերից մեկի ներկայացուցչին հրավիրել խմբի հետ զրույցի:
- ▶ լրատվամիջոցները կլիմայի փոփոխության հարցը թողնում են «բնապահպանական թղթակցի՞ն», թե՞ բոլոր լրագրողներն են դա հաշվի առնում, արդյո՞ք ջրհեղեղները կամ այլ արտակարգ իրադարձություններ ներկայացվում են որպես կլիմայի փոփոխության հավանական հետևանք, թե՞ պարզապես որպես «բնական աղետներ»,
- ▶ կարո՞ղ է խումբը կապ հաստատել լրագրողների հետ՝ համոզվելու համար, որ նրանք խաղում են իրենց գերհերոսի դերը,
- ▶ արդյո՞ք տեղական բիզնեսները լոջորեն են վերաբերվում իրենց բնապահպանական պարտականություններին, ի՞նչ ազդեցություն է թողնում նրանց բիզնեսը տեղական միջավայրի և գլոբալ բնապահպանական խնդիրների վրա,
- ▶ կարո՞ղ է խումբը կապ հաստատել նրանցից որևէ մեկի հետ՝ հարցնելու իրենց դերի մասին:

Բաժանվող նյութեր. Կերպարների քարտեր

Լրագրողներ

Դուք կարող եք օգնել բացահայտել իրական վիճակը և պատմել ուրիշներին: Կարող եք ճշում գործադրել կառավարությունների և գիտնականների վրա՝ հաղորդելով առաջընթացի մասին: Կարող եք նաև պատմել աշխարհին կլիմայի փոփոխության հետևանքով արդեն իսկ տուժած համայնքների մասին և ընդգծել, թե որտեղ է անհրաժեշտ աջակցություն և օգնություն:

Սակայն մարդիկ կարող են անտեսել ձեզ, թերթը, որտեղ դուք աշխատում եք, կարող են չհետաքրքրվել ձեր հոդվածով կամ հնարավոր է, որ բավականաչափ մարդիկ չկարդան ձեր գրածը:

Երիտասարդներն ու համայնքները

Դուք կարող եք նվազեցնել ձեր ածխածնային հետքը՝ փոփոխելով ձեր ապրելակերպը: Կարող եք ճշում գործադրել բիզնեսների և կառավարությունների վրա՝ համոզվելու համար, որ նրանք անում են ամեն ինչ՝ ձեր երկրի ածխածնի ազդեցությունը նվազեցնելու համար: Կարող եք նաև արշավ սկսել կամ գումար հավաքել՝ ապահովելու համար, որ ամբողջ աշխարհի համայնքներին կտրվի այն աջակցությունը, որն անհրաժեշտ է կլիմայի փոփոխության հետևանքները հաղթահարելու համար:

Քաղաքական գործիչներ

Դուք իրավունք ունեք կայացնելու կարևոր որոշումներ և ընդունելու օրենքներ, որոնք սահմանափակում են բիզնեսներին թույլատրված ածխածնի արտանետումները: Դուք կարող եք համոզվել, որ ձեր երկրում ցանկացած ավտոմեքենա վառելիքը խնայողաբար է օգտագործում: Դուք կարող եք գումար ներդնել՝ աջակցելու գիտնականներին՝ նորարարություններ անելու և նոր կանաչ տեխնոլոգիաներ ստեղծելու համար:

Սակայն մոտենում են ընտրությունները, և դուք չեք ցանկանում որևէ փոփոխություն կատարել, որը ժողովրդականություն չի վայելի (ինչպես, օրինակ, մարդկանցից ավելի շատ գումար գանձել ինքնաթիռով թռչելու համար): Դուք ուզում եք պահպանել ձեր իշխանությունը. առանց ընտրությունների էլ կան մի շարք համարձակ որոշումներ, որոնք, հնարավոր է, հանրային մեծ աջակցություն չվայելեն:

Գիտնականներ

Դուք կարող եք նոր հայտնագործություններ անել և ստեղծել առանց ածխածնի էներգիա արտադրելու նոր եղանակներ: Ձեր գյուտերը կարող են հեղափոխել աշխարհը: Կարող եք նաև այնպիսի բաներ հորինել, որոնք կօգնեն կլիմայի փոփոխությունից արդեն իսկ տուժած համայնքներին լուծումներ գտնել իրենց իրավիճակի համար:

Բայց դուք ապավինում եք կառավարությունների և ձեռնարկությունների ֆինանսավորմանը, և կարող եք ուսումնասիրել միայն այն, ինչ նրանք պատվիրում են ձեզ: Բացի այդ, ձեր գյուտերն անելու համար կպահանջվեն տարիներ, և դրանք պետք է փորձարկվեն, նախքան արտադրության մեջ ներդրվելը:

Բիզնես առաջնորդներ

Դուք հսկայական ուժ ունեք փոփոխություններ անելու համար: Եթե ավտոմեքենա արտադրող եք, կարող եք համոզվել, որ ձեր բոլոր մեքենաները վառելիքի խնայողություն ունեն: Կամ եթե էլեկտրաէներգիայի ընկերություն եք, կարող եք հողմակայաններ կառուցել ածխով աշխատող գեներատորների փոխարեն: Դա հսկայական ազդեցություն կունենա աշխարհի ածխածնային հետքի վրա:

Բայց դուք պետք է հնարավորինս շատ գումար աշխատեք ձեր բաժնետերերի համար, այլապես կկորցնեք ձեր աշխատանքը:

Քարոզարշավի կազմակերպիչներ և ակտիվիստներ

Դուք կարող եք ուսումնասիրել, թե ինչ են անում կառավարություններն ու բիզնեսները կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարելու համար, և կարող եք քարոզչություն ու լոբբինգ անել, որ ավելին անեն: Կարող եք խրախուսել համայնքներին ներգրավվել, և նրանց գործիքներ տալ՝ կապ հաստատելու իրենց խորհրդարանի անդամների հետ և պահպանելու ճշումը կառավարությունների վրա՝ կլիմայի փոփոխության վերաբերյալ կարևոր որոշումներ կայացնելու համար:

Բայց դուք շատ քիչ փող ունեք ձեր ջանքերին աջակցելու համար: Մարդիկ կարող են չլսել ձեզ: Չհարավոր է, որ դուք դեմ գնաք շատ հարուստ և հզոր մարդկանց:

Բարեգործական կազմակերպությունների աշխատակիցներ

Դուք կարող եք օգնել համայնքներին, որոնք արդեն բախվում են կլիմայի փոփոխության կործանարար հետևանքներին: Կարող եք մոծակների ցանցեր և ուսուցում տրամադրել այն մարդկանց, ովքեր ծանոթ չեն մալարիային (կլիմայի փոփոխության պատճառով այժմ ավելի շատ տարածքներ են բախվում մալարիայի սպառնալիքին՝ հիվանդություն, որը տարածվում է մոծակների միջոցով): Կարող եք աջակցել համայնքներին՝ գտնելու լուծումներ ջրի և սննդի պակասի համար: Կարող եք նաև օգտագործել ձեր ազդեցությունը՝ լոբբինգի ենթարկելու կառավարություններին ու բիզնեսներին՝ պահանջելով կրճատել ածխածնի արտանետումները:

Բայց դուք արդեն այնքան շատ խնդիրներով եք զբաղվում, օրինակ, աջակցելով աղքատության և ՄԻԱՎ-ի դեմ պայքարին և ունեք միայն սահմանափակ քանակի գումար և անձնակազմ: Դուք ֆինանսավորում եք ստանում անհատ նվիրատուներից, բիզնեսներից և կառավարություններից, որոնցից և ոչ մեկի շարունակականությունը նույն մակարդակի վրա երաշխավորված չէ:

ԶԿՆՈՐՍԱԿԱՆ ԽԱՂ

Սույն դասն ադապտացված է «Կայուն ձկնորսություն» վարժությունից (Կալիֆոռնիայի գիտությունների ակադեմիա):

Սեղմագիր

Այս վարժությունը ձկնորսական արդյունաբերության մոդելավորում է, որն օգտագործվում է ձկների պոպուլյացիայի նվազման պատճառները բացահայտելու համար: Այն ունի մասնակիցներն ուսումնասիրում են ձկնորսությունն ավելի կայուն դարձնելու ուղիները ինչպես կենդանիների, այնպես էլ նրանցից կախված մարդկանց համար:

Հիմնական հասկացություններ

Ձկնորսություն, կայունություն, մրցակցություն, սպառողականություն, ազահողություն

Բարդության աստիճան 3

Խմբի մեծությունը. 10-30

Ժամանակ. 90-120 րոպե

Նպատակներ

- ▶ հասկանալ բնապահպանական մտահոգությունները՝ կապված չափից ավելի ծուկ որսալու հետ,
- ▶ տալ բացատրություններ և նախագծել լուծումներ՝ պահպանելու համար օվկիանոսների առողջությունը,
- ▶ գնահատել այն ուղիները, որոնցով անհատները կարող են անդրադառնալ ձկների պոպուլյացիայի նվազման խնդրին:

Նյութեր

- ▶ Տարբեր ձկներ ներկայացնելու համար ձեզ պետք կլինի 2 տեսակի/ձևի փոքր թխվածքաբլիթ, բաղադրվելիք կամ այլ փոքր առարկա,
 - մոտ 100 «ոսկե ձկնիկ»՝ ամեն փոքր խմբին,
 - մոտ 50 «կրիա»՝ ամեն փոքր խմբին,
 - մոտ 100 հատիկ ադիբուդի յուրաքանչյուր փոքր խմբին՝ «այլ ծուկ» ներկայացնելու համար,
- ▶ 1 գավաթ կամ ճաշի ափսե՝ ամեն փոքր խմբին,
- ▶ 1 փոքր բաժակ՝ ամեն մասնակցին,
- ▶ 1 գդալ՝ ամեն մասնակցին,
- ▶ 1 խոհանոցային թիակ՝ ամեն մասնակցին,
- ▶ աքցաններ կամ փայտե ձողիկներ՝ 1 հատ ամեն խմբին,
- ▶ Ժամանակաչափ,
- ▶ 1 ձկնորսական մատյան (Էջ 47)՝ ամեն աշակերտին:

Նախապատրաստում

- ▶ համոզվեք, որ ունեք վերը թվարկած բոլոր պարագաները,
- ▶ պատճենեք ձկնորսական մատյանները (պետք է պատճենել ամբողջ էջը՝ 2 աղյուսակ, ամեն մասնակցի համար,
- ▶ 5-7 մասնակիցներից բաղկացած յուրաքանչյուր խմբի համար երկու «օվկիանոս» պատրաստեք. բաժակի մեջ դրեք 60 «ոսկե ձկնիկ», 30 «կրիա» և 60 հատիկ ադիբուդի («այլ ծուկ»):

Հրահանգներ

Մաս 1

1. Ասեք մասնակիցներին, որ 1 միլիարդ մարդ ամբողջ աշխարհում կախված է ծովալուստից՝ որպես սպիտակուցի հիմնական աղբյուր: Բացատրեք, որ այսօր գնալու են ձկնորսության:
2. Բաժանեք նրանց 5-7 հոգանոց խմբերի, յուրաքանչյուր խմբին տվեք «օվկիանոս», որի համար կարող են անուն ընտրել:

3. Յուրաքանչյուր մասնակցի տվեք սեփական «նավակ» (բաժակ), «ցանց» (գդալ) և ձկնորսական մատյան. նրանք ձկնորսներ են, որոնց ապրուստը կախված է ձուկ որսալուց: Նրանք պետք է որսան ծովամթերք, որը կարող են վաճառել ծովուտեստի շուկայում:
4. Ներկայացրեք նրանց իրենց օվկիանոսում լողացող այլ տեսակի ձկներ.
 - «ոսկե ձկնիկներն» այն ձկներն են, որ նրանք պետք է բռնեն,
 - կրիաները և այլ տեսակներ, որոնց պոպուլյացիաները վտանգված են,
 - ադիբուդին ներկայացնում է այլ ձկներին:
5. Պատմեք կամ ցույց տվեք ձկնորսության կանոնները:
 - Երբ ձկնորսական սեզոնը սկսվի, օգտագործեք ձեր «ցանցը» (գդալը) «օվկիանոսից» (բաժակից) «ձուկ» բռնելու համար: Տեղավորեք ձեր բռնած ձուկը ձեր «նավակի» (բաժակի) մեջ:
 - Կարող եք օգտագործել միայն ձեր ցանցը: Մատները, ձեռքերը կամ որևէ այլ բան չի կարելի օգտագործել:
 - «Ոսկե ձկնիկներն» թիրախային ձուկն է, որը կարող եք վաճառել ծովուտեստի շուկայում:
 - Եթե ձեր ցանցում հայտնվում է որևէ անցանկալի ձուկ՝ ադիբուդի կամ կրիա, դուք չեք կարող դրանք վերադարձնել օվկիանոս:
 - Եթե ձկնորսական սեզոնին չբռնեք առնվազն հինգ ոսկե ձկնիկ, ապա ի վիճակի չեք լինի գոյատևել մինչև հաջորդ սեզոն: Դուք ստիպված կլինեք բաց թողնել հաջորդ սեզոնը:
 - Ընդհանուր առմամբ կլինի առնվազն չորս ձկնորսական սեզոն:
6. Հայտարարեք ձկնորսական սեզոն 1-ի մեկնարկը և 20 վայրկյան տվեք մասնակիցներին ձուկ բռնելու համար: Ապա հայտարարեք սեզոնի ավարտը: Մասնակիցները պետք է անմիջապես դադարեցնեն ձկնորսությունը: Ծանոթություն. եթե մասնակիցները չեն հասցնում դատարկել իրենց օվկիանոսները, երկարաձգեք «սեզոնը» մինչև 30 վայրկյան:
7. Խնդրեք բոլորին հաշվել իրենց բռնած ոսկե ձկնիկները, այլ ձկները (ադիբուդի) և վտանգված պատահական որսը (օրինակ՝ կրիաները): Տեղեկությունները պետք է գրանցվեն ձկնորսական մատյաններում:
8. Մինչ մասնակիցները կգրանցեն իրենց որսը, և մինչև հաջորդ սեզոնի սկսվելը.
 - անցեք յուրաքանչյուր օվկիանոսով. ավելացրեք մեկ ոսկե ձկնիկ՝ օվկիանոսում մնացած յուրաքանչյուր ոսկե ձկնիկի դիմաց, յուրաքանչյուր վտանգված ձկնիկի դիմաց՝ մի նոր ձկնիկ, մյուս ձկների համար՝ նույնը: Բացատրեք, որ սա ներկայացնում է ծովում մնացած ձկների բնական վերարտադրությունը,
 - հարցրեք՝ արդյո՞ք որևէ մեկը հինգից պակաս ոսկե ձկնիկ է բռնել, եթե այո, ապա նրանք պետք է բաց թողնեն հաջորդ սեզոնը,
 - յուրաքանչյուր խմբից 1 ձկնորսի տվեք խոհանոցային թիակ և ասեք, որ այն իրենից ներկայացնում է ձկնորսացանց, որը կարող են այն օգտագործել 2-րդ սեզոնում՝ գդալի փոխարեն: Կարող եք այն տալ մեկ այլ մասնակցի 3-րդ սեզոնի համար:
9. Հայտարարեք 2-րդ սեզոնի մեկնարկը և կրկնեք 1-ին սեզոնի ընթացակարգերը.
 - ձուկ որսացեք 20-30 վայրկյան,
 - լրացրեք մատյանները,
 - ձուկ ավելացրեք օվկիանոսներին՝ մեկական՝ յուրաքանչյուր մնացած տեսակի համար,
 - ամեն խմբից մեկ մասնակցի տվեք թիակ (միայն 2-րդ և 3-րդ սեզոնների համար):
10. Անցկացրեք 3-րդ սեզոնը ճիշտ այնպես, ինչպես 2-րդ սեզոնը:
11. 4-րդ սեզոնի համար հետ վերցրեք թիակները և ամեն խմբի մեկ մասնակցի տվեք աքցանների կամ փայտե ձողիկների մեկ լրակազմ, որն իրենց ներկայացնում է կարթ և ձկան թել:
12. Անհրաժեշտության դեպքում՝ 4-րդից հետո ավելացրեք լրացուցիչ սեզոն՝ մինչև բոլոր խմբերը (դրանց մեծ մասը) որսան իրենց օվկիանոսների ողջ ձուկը: Ծանոթություն. եթե կամ երբ որևէ խումբ բռնում է իր օվկիանոսի բոլոր ծովային կենդանիներին, թույլ տվեք այդ խմբին «ներխուժել» այլ օվկիանոսներ: Դա կարող է տարածվել տարբեր օվկիանոսների վրա, կամ մեկ խումբը՝ մեկ օվկիանոսում: Նախօրոք մի ասեք մասնակիցներին, որ նրանք կարող են այդպիսի բան անել:
13. Հավաքեք ամբողջ խմբին ամփոփելու վարժության այս մասը:

Դեբրիֆինգ (Մաս 1)

Օգտագործեք հետևյալ հարցերից մի քանիսը՝ խոսելու այն մասին, թե ինչ է տեղի ունեցել և ինչ են դիտարկել մասնակիցները:

- ▶ Ո՞ր օվկիանոսներում են ձկները սպառվել: Որո՞նք են դրա հիմնական պատճառները:
- ▶ Ձկնորսական ո՞ր մեթոդով ենք ամենից շատ ձուկ բռնել:
- ▶ Ձկնորսության ո՞ր մեթոդներն են հանգեցրել ամենաշատ պատահական որսին:
- ▶ Կարո՞ղ եք նկարագրել, թե ինչ է կատարվել ձեր օվկիանոսում բոլոր չորս սեզոնների ընթացքում հիմնվելով ձեր մատյանների վրա:
- ▶ Ի՞նչ էիք փորձում անել. մտածո՞ւմ էիք հնարավորինս շատ ձուկ բռնելու մասին, թե՞ մտածում էիք, թե ինչ կլիներ, եթե բոլոր ձկնորսները փորձեին նույն բանն անել:
- ▶ Որքանո՞վ էր վարժությունը ներկայացնում իրական ձկնորսական արդյունաբերությունը: Ո՞ր մասերն էին իրատեսական, և ի՞նչը կարող էր բացակայել մոդելից:

Մասնակիցներին տվեք որոշ տեղեկություններ «Կայուն ձկնորսություն» բաժնում ներառված հիմնական տեղեկություններից, այնուհետև անցեք Մաս 2-ին:

Մաս 2

1. Մասնակիցներին նորից բաժանեք իրենց «օվկիանոսային» խմբերի և խնդրեք նրանց մտազրոհել, թե ինչպես կարող են պաշտպանել իրենց օվկիանոսը: Նրանք պետք է մտածեն, թե ինչպես պահպանել ձկների առողջ պոպուլյացիաները, որոնք կարող են շարունակել վերարտադրվել գալիք սերունդների ընթացքում՝ միևնույն ժամանակ թույլ տալով ձկնորսներին ապրուստ վաստակել և բավարար քանակով ձուկ տրամադրել նրանց, ովքեր գոյատևում են ձկնային սննդակարգով: Խնդրեք յուրաքանչյուր խմբին գրել իր առաջարկները և մշակել կանոններ:
1. Կրկին լցրեք օվկիանոսները և խնդրեք մասնակիցներին փորձել իրենց գաղափարները: Անցկացրեք նույն քանակով սեզոններ:

Դերիֆինգ (Մաս 2)

Քննարկեք տարբերություններն այս և առաջին շրջանների միջև:

- ▶ Վերջում օվկիանոսում ավելի շա՞տ, թե՞ ավելի քիչ ձուկ մնաց:
- ▶ Դուք նվազեցրի՞ք պատահական որսի քանակը:
- ▶ Ձեր բոլոր ձկնորսները «գոյատևեցի՞ն» բոլոր սեզոններին:
- ▶ Որքանո՞վ էր փոխվել ձեր սեփական հոգեվիճակը. ավելի քի՞չ, թե՞ ավելի շատ էիք ցանկանում շատ ձուկ որսալ:
- ▶ Խմբերին խնդրեք հակիրճ ներկայացնել իրենց պատրաստած առաջարկները:
- ▶ Ի՞նչ եք կարծում, ձեր առաջարկներն արդյունավե՞տ էին: Ինչ-որ բան կփոխեի՞ք հաջորդ խաղում:
- ▶ Ի՞նչ եք կարծում, այս առաջարկները կաշխատեի՞ն իրական կյանքում:
- ▶ Ամփոփեք վարժությունը հարցնելով մասնակիցներին, թե ինչպես են զգում վարժության ավարտին:
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ այս վարժությունն իրականությա՞ն արտացոլումն էր:
- ▶ Մինչև վարժությունը տեղյա՞կ էիք ձկների գերորսի խնդրին: Ի՞նչ եք կարծում այժմ:
- ▶ Արդյո՞ք այս վարժությունը կփոխի ձեր վարքը: Ինչպե՞ս:

Խորհուրդներ վարողներին

Կարող եք օգտագործել ավելի քիչ ձկներ կամ այլ պարագաներ, բայց պետք է փոփոխեք ժամանակը, որպեսզի համոզվեք, որ առաջին մասից հետո ձկան մեծ մասը բռնված կլինի: Եթե օվկիանոսները համալրելու համար նախատեսված ձեր «ձուկը» վերջանա, կարող եք օգտվել մասնակիցների՝ արդեն բռնած ձկներից: Խնդրեք նրանց հաշվելուց հետո իրենց ձուկը զգել ընդհանուր տարայի մեջ:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Եթե մասնակիցները ցանկանան ավելին իմանալ սննդի և կայունության մասին, փորձեք «Հավով սննդի» վարժությունը: Կարող եք նաև օգտագործել «Երկրագնդի քարտեզագրում» վարժությունը, որտեղ մասնակիցներն օգտագործում են մտքի քարտեզ՝ ուսումնասիրելու սննդի, ջրի և առողջության միջև կապը մարդու իրավունքների համատեքստում:

Գործելու գաղափարներ

Մասնակիցները կարող են հետագա հետազոտություններ կատարել իրենց կերած ձկների կամ տեղական խանութներում և սուպերմարկետներում առկա ձկների վերաբերյալ: Կան կազմակերպություններ, որոնք թվարկում են ներկայումս վտանգված ձկները, օրինակ, Բնության համաշխարհային հիմնադրամը կամ Գրինփիսը (տե՛ս www.greenpeace.org.uk/what-we-do/oceans/better-buys-what-fish-can-i-eat/)

[sustainable-seafood-faqs/](#)): Որպես այլընտրանք, մասնակիցները կարող են նամակ գրել տեղական խանութներին իրենց երիտասարդ խմբի անունից՝ խնդրելով հաստատել, որ վաճառվող ձուկը որսացել են ըստ կայուն ձկնորսության կանոնների:

Նախնական տեղեկատվություն – Կայուն ձկնորսություն

Կայուն ձկնորսությունն այն ձկնորսությունն է, որը կարող է իրականացվել անորոշ ժամանակով՝ առանց նվազեցնելու թիրախային տեսակների կարողությունը պահպանելու իրենց պոպուլյացիան առողջ մակարդակներում, և առանց բացասական ազդեցության էկոհամակարգի այլ տեսակների վրա, այդ թվում՝ մարդկանց, վերացնելով նրանց մենդի աղբյուրը, պատահաբար սպանելով նրանց կամ վնասելով նրանց ֆիզիկական միջավայրը (Գրինփիս, www.greenpeace.org/archive-international/en/campaigns/oceans/seafood/what-is-a-sustainable-fishery/):

Թյունոսի գերորսը

Թյունոսն աշխարհի ամենահայտնի ձկներից է, և շատ ափամերձ համայնքների համար սննդակարգի, տնտեսության և, նույնիսկ, մշակույթի կարևոր մասն է: Դարեր շարունակ մարդիկ թյունոս են որսացել՝ չխախտելով օվկիանոսներում կյանքի հավասարակշռությունը, սակայն մեծածավալ նավերով արդյունաբերական ձկնորսության դարաշրջանը հանգեցրել է նրան, որ ավելի շատ ձուկ են որսացել, քան կարող են վերարտադրել մնացածները: Սա հանգեցնում է ձկների պոպուլյացիայի աստիճանական վերացմանը:

Արդյունաբերական ձկնորսանավերը մեկ լողերի ընթացքում կարող են որսալ մոտ 3000 տոննա թյունոս: Սա երկու անգամ ավելի շատ թյունոս է, քան հաղաղօվկիանոսյան կղզիների որոշ երկրներ տարեկան ունենում են իրենց ջրերում (Գրինփիս 2012թ.):

- ▶ 1950 թվականին թյունոսի տարեկան որսը կազմում էր մոտ 0,6 միլիոն տոննա,
- ▶ 2010 թվականին այն մոտ 6,6 միլիոն տոննա էր:

Այսօր թյունոսի հիմնական պաշարների մեծ մասը շահագործվել է, և շատ քիչ մասն է մնում չիրացված (ՊԳԿ, 2010թ.) (FAO 2010): Գերձկնորսությունը ոչ միայն ոչնչացնում է ծովային էկոհամակարգերը, այլև ձկնորսական գյուղերին մղում է աղքատության, քանի որ վտանգվում են ապրուստ վաստակելու միջոցները և աստիճանաբար նվազում է սննդակարգի հիմնական տարրը:

Պատահական որսի խնդիրը

Թյունոս որսալու առևտրային մեթոդներից երկուսը ներառում են մեծ ձկնորսական ցանցերի օգտագործումը և թյունոսների վտառների հրապուրումը «լողացող կուտակման սարքով» (ԼԿՍ): Առաջին մեթոդը կարող է հանգեցնել դելֆինների՝ ցանցի մեջ հայտնվելուն, քանի որ դելֆիններն ու թյունոսները հակված են միասին լողալու: Ինչպես ազգային, այնպես էլ միջազգային մակարդակով երկար տարիների քարոզարշավի արդյունքում այժմ հնարավոր է գտնել «դելֆինների համար անվտանգ թյունոս»:

Երկրորդ մեթոդը՝ ԼԿՍ-ն, գրավում է ոչ միայն թյունոս, այլև ծովային շատ այլ տեսակներ. ԼԿՍ-ի օգտագործմամբ որսված յուրաքանչյուր 1000 տոննա դելին թյունոսի հետ բռնվել է մոտ 111.000 այլ արարած՝ ներառյալ կրիաները, շնաձկները, կատվաձկները և մարիխներ (Ֆորբս, 2015): Թյունոսի պահածո ուտելիս սպառողները հիմնականում անտեղյակ են այն փաստից, որ այն հավանաբար հանգեցրել է մեծ թվով այլ զոհերի:

Հարկադիր աշխատանքը ձկնորսության ոլորտում

Պահածոյացված թյունոսն էժան պահելու համար ձկնարդյունաբերությունը շահագործում է խոցելի միգրանտ աշխատողներին՝ ծովամթերք որսալու և վերամշակելու համար: Համաձայն «Գրինփիսի»՝ աշխարհում թյունոսի պահածո արտադրող ամենամեծ ընկերությունը՝ «Թայի յունիոնը», կապված է ծովում աշխատանքային իրավունքների ցնցող խախտումների հետ: «Ասոշիեյթիդ Փրեսը» փաստագրել է մարդկանց տառապանքը, որոնք ենթարկվել են թրաֆիքինգի և ստիպված են եղել աշխատել ձկնորսանավերի վրա: Ինդոնեզիայի Բենջինա կղզուց փախստական ստրուկ Հլահնգ Մինը «Ասոշիեյթիդ Փրես»-ին ասել է. «Եթե ամերիկացիներն ու եվրոպացիներն ուտում են այս ձուկը, նրանք պետք է հիշեն մեզ: Ծովի տակ պետք է ոսկորների սար լինի: Մարդկանց ոսկորներն այնքան շատ են, որ դրանցից կարող է կղզի առաջանալ» (McDowell, Mason and Mendoza 2015):

Բաժանվող նյութեր. Ձկնորսական մատյան

Ձկնորսի անունը _____

Յուրաքանչյուր սեզոնից հետո գրանցեք թիրախային ձկների, պատահական որսի և օվկիանոսում մնացած ձկների թիվը:

Մաս 1

Սեզոն	Մնացած «ոսկե ձկնիկների» թիվը	Մնացած վտանգված տեսակների թիվը	Մնացած այլ ձկների թիվը
1			
2			
3			
4			
5			
6			

Մաս 2

Սեզոն	Մնացած «ոսկե ձկնիկների» թիվը	Մնացած վտանգված տեսակների թիվը	Մնացած այլ ձկների թիվը
1			
2			
3			
4			
5			
6			

Սեղմագիր

Այս գործունեության ընթացքում մասնակիցները վերլուծում են գովազդները՝ բացահայտելու կանաչ լվացման հիմքում ընկած կեղծ ուղերձները: Նրանք ստեղծագործական հմտություններ են օգտագործում՝ բնապահպանական սպառնալիքների դեմ իրազեկվածության բարձրացման իրենց սեփական գովազդը մշակելու համար:

Հիմնական հասկացություններ

Կանաչ լվացում, սպառողականություն, բնապահպանական սպառնալիքներ, կայունություն, հասարակայնության հետ կապեր

Բարդության աստիճան 3

Խմբի չափը. 4-30 հոգի

Ժամանակը. 90-120 րոպե

Նպատակներ

- ▶ բացահայտել տնտեսության տարբեր ճյուղերի առաջացրած բնապահպանական սպառնալիքները,
- ▶ հասկանալ հասարակայնության հետ կապերի (PR) դերը, և ինչպես այն կարող է օգտագործվել բնապահպանական սպառնալիքները «կանաչ լվացման» ենթարկելու համար,
- ▶ զարգացնել քննադատական մտածողության հմտությունները:

Նյութեր

- ▶ «կանաչ լվացման» որոշ օրինակներ www.greenwashingindex.com-ից կամ այլ տեղից, կարող եք նաև օգտագործել գովազդներ թերթերից կամ ամսագրերից. փնտրեք այնպիսիներին, որոնք պարծենում են շրջակա միջավայրի համար իրենց արած բարի գործերով,
- ▶ հարցերի ցանկի պատճեններ,
- ▶ թուղթ և գրիչներ:

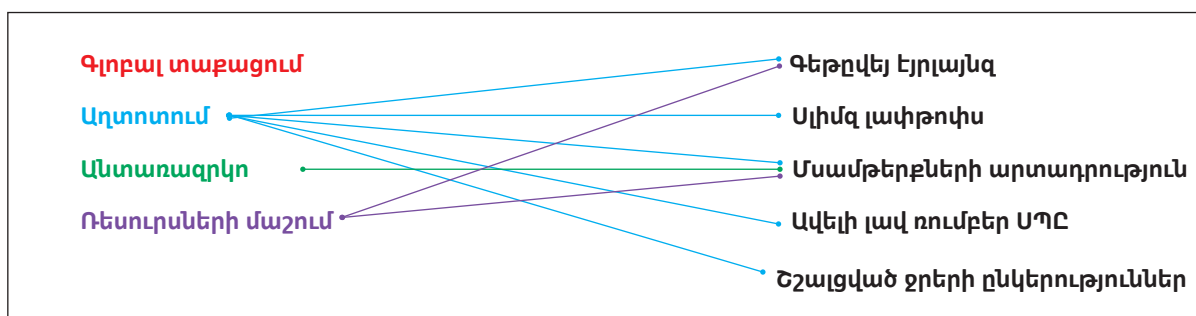
Նախապատրաստում

Կամ տպեք վերը նշված կայքից մի քանի օրինակ, կամ կազմակերպեք դրանց ցուցադրումը Եկրանի վրա:

Հրահանգներ

1. Խնդրեք մասնակիցներին մտադրոհել շրջակա միջավայրին սպառնացող ամենալուրջ սպառնալիքների մասին: Կազմեք Նրանց առաջարկների ցուցակը պաստառի մի կողմում:
2. Այժմ խնդրեք նրանց մտածել այնպիսի ապրանքների կամ ընկերությունների մասին, որոնք նպաստում են այդ սպառնալիքներին: Գրեք դրանք թղթի մյուս կողմում և փորձեք կապել վտանգը ընկերության հետ:

Դուք, հավանաբար, կպարզեք, որ շատ ընկերություններ կապված են մեկից ավելի սպառնալիքների հետ:

3. Մոտ 10 րոպե հետո, կամ երբ լրացնեք պաստառը, հարցրեք մասնակիցներին, թե ինչպես են նրանք իմանում շրջակա միջավայրին այդ ընկերությունների հասցրած վնասի մասին: Նրանք են մեզ ասում այդ մասին:
4. Բաժանեք մասնակիցներին 4-5 հոգանոց խմբերի և տվեք յուրաքանչյուր խմբին Կանաչ լվացման գովազդի և 51-րդ էջի հարցերի 2 օրինակ: Խնդրեք նրանց վերլուծել գովազդները՝ օգտվելով ուղղորդող հարցերից: Առաջադրանքի համար տվեք նրանց մոտ 10 րոպե ժամանակ:
5. Երբ խմբերն ավարտեն հարցերին պատասխանելը, խնդրեք արագ պատասխանել 4-րդ հարցին, թե արդյոք գովազդի ուղերձը ապրանքի վերաբերյալ ճշմարիտ է:
6. Բացատրեք Կանաչ լվացման գաղափարը (տե՛ս սահմանումները հիմնական տեղեկատվության մեջ): Կարող եք նաև բացատրել հակագովազդի գաղափարը:
7. Խմբերին բաժանեք պաստառները: Ասեք նրանց, որ ընտրեն ձեր ապրանքներից մեկը և ստեղծեն իրենց սեփական գովազդը՝ արտադրողի ուղերձն «ուղղելու» համար: Դուք ցանկանում եք, որ սպառողներն իմանան, թե իրականում ինչ են գնում այս ապրանքի հետ: Ձեր գովազդը կարող է լինել պաստառ կամ կարճ տեսանյութ հեռուստատեսության կամ ռադիոյի համար (1 րոպեից ոչ ավել): Տվեք նրանց 20-30 րոպե այդ աշխատանքի համար:
8. Նորից հավաքեք խմբերին և խնդրեք յուրաքանչյուր փոքր խմբին ներկայացնել իրենց նոր գովազդը:

Դերիֆինգ

Սկսեք գովազդի վերաբերյալ կարճ արձագանքներով.

- ▶ Ի՞նչը ձեզ դուր եկավ մյուս խմբերի գովազդում:
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ նրանց ուղերձն ավելի ճշգրիտ էր, քան ընկերության սեփական ուղերձը:
- ▶ Ինչո՞ւ է Կանաչ լվացումը խնդիր:
- ▶ Նախկինում երբևէ նկատե՞լ եք Կանաչ լվացման օրինակ, կարո՞ղ եք օրինակներ բերել:
- ▶ Ի՞նչ կարելի է անել Կանաչ լվացման հետ կապված: Ո՞վ պետք է ինչ-որ բան անի: Ի՞նչ կարող էիր անել դու:

Խորհուրդներ վարողներին

2-րդ կետի մտադրողը կարող է իրականացվել նաև փոքր խմբերով, այնուհետև առաջարկները կարող են կիսվել այլ խմբերի հետ: Դա ավելի շատ ժամանակ կպահանջի:

Այն բանից հետո, երբ խմբերն աշխատեն հարցերի վրա, շատ ժամանակ մի տրամադրեք պատասխանների քննարկման համար: Այս հարցերի նպատակն է, որ մասնակիցները սկսեն վերլուծել գովազդները, որպեսզի հետագայում կարողանան ստեղծել իրենց սեփականը:

Դուք կարող եք ստուգել՝ արդյո՞ք ձեր երկրում որևէ կազմակերպություն զբաղված է ընկերությունների ապրանքանիշերի հակագովազդով կամ արդյո՞ք կան միջազգային բրենդներ, որոնք հակագովազդվել են, և որոնց մասին մասնակիցները գիտեն: www.adbusters.org և <http://thesietch.org/mysietch/keith/subvertising-gallery> կայքերն առաջարկում են մի քանի օրինակ:

Յետագա քայլերի առաջարկներ

«Սահմանափակ մոլորակ» վարժությունը դիտարկում է որոշ թաքնված ենթադրություններ, որոնք ուղղորդում են սպառողականության և աճի անհրաժեշտության մասին հիմնական մտածելակերպը: Դուք կարող եք օգտագործել այս վարժությունը՝ ստուգելու և հետո կասկածի տակ դնելու գովազդային կարգախոսների հիմքում ընկած որոշ ենթադրություններ: Կարող եք նաև օգտագործել «Թափոնների մանիֆեստը», որը դիտարկում է զանգվածային սպառողականության որոշ հետևանքներ:

Գործելու գաղափարներ

Պարզե՛ք արդյո՞ք ձեր երկրում կա գովազդը կարգավորող մարմին, և արդյո՞ք կարող են ներկայացվել Կանաչ լվացման հետ կապված բողոքները, օրինակ, հանրությանը մոլորեցնելու համար: Օգտագործեք 2-րդ կետում ձեր կազմած ցանկը՝ ամենավատ օրինախախտներին բացահայտելու համար: Աջակցեք մասնակիցներին բողոքներ ներկայացնել կա՛մ կարգավորող մարմին, կա՛մ հենց ընկերություններին:

Մասնակիցները կարող են նաև օգտագործել իրենց «հակագովազդ» պարունակող նյութերը ընկերությունների դեմ արշավի համար: Նրանք կարող են դրանք դարձնել ցուցապաստառներ կամ օգտագործել որպես մեմեր սոցիալական ցանցերում: Սա կբարձրացնի իրազեկվածությունն այն խնդրի մասին, որն ընկերությունը ցանկանում էր թաքցնել Կանաչ լվացման միջոցով:

Հիմնական տեղեկություններ. կանաչ լվացում և հակագոլագո

Սահմանումներ

Կանաչ լվացում է, երբ ընկերությունը կամ կազմակերպությունն ավելի շատ ժամանակ և գումար է ծախսում գոլագոյի և մարքեթինգի վրա՝ ակնհայտ, որ «կանաչ» է, քան իրականացնում է բիզնես, որը նվազագույնի է հասցնում շրջակա միջավայրի վրա ազդեցությունը: Դա վարկանիշի «սպիտակեցում» է, բայց՝ «կանաչ» խոզանակով (Կանաչ լվացման ինդեքս):

Կանաչ լվացում. երևույթ, երբ սոցիալապես և էկոլոգիապես կործանարար կորպորացիաները փորձում են պահպանել և ընդլայնել իրենց շուկաները՝ ներկայանալով որպես շրջակա միջավայրի բարեկամներ և աղքատության վերացման պայքարում առաջատարներ (Քորփվոչ, 2001):

Կանաչ լվացում. երբ ընկերությունը, կառավարությունը կամ այլ խումբ աջակցում է կանաչ հիմք ունեցող բնապահպանական նախաձեռնություններին կամ կերպարներին, բայց իրականում գործում է շրջակա միջավայրին վնաս պատճառող կամ հայտարարված նախաձեռնությունների նպատակին հակառակ ձևով: Սա կարող է ներառել նաև հաճախորդներին ապակողմնորոշելը՝ արտադրանքի բնապահպանական օգուտների վերաբերյալ ապակողմնորոշիչ գոլագոյի և չհիմնավորված պնդումների միջոցով (Ինվեստոպեդիա):

Հակագոլագո. սա դիվերսիայի և գոլագոյի համադրումն է և վերաբերում է կորպորատիվ և քաղաքական գոլագոյների պարոդիաների պատրաստման պրակտիկային (Վիքիպեդիա):

Հակագոլագոյը գոլագոյատուների պատկերագրությունը՝ նրանց իսկ պարանոցին օղակ դարձնելու փորձ է: Եթե պատկերները կարող են ստեղծել բրենդ, նրանք կարող են նաև ոչնչացնել այն: Հակագոլագոյը գոյություն ունեցող գոլագոյի երգիծական տարբերակն է կամ խեղաթյուրումը, դրա շեղումը, շրջադարձը, որը նախատեսված է մեզ ստիպելու մոռանալ սպառողականության մասին և փոխարենն անդրադառնալ սոցիալական կամ քաղաքական հարցերին (Բարլի, 2001):

Բաժանվող նյութեր. Հարցեր խմբերի համար

	Ապրանք 1	Ապրանք 2
1. Ո՞րն է այս գովազդով վաճառվող ապրանքը:		
2. Ինչի՞ համար է այն, ինչո՞ւ են մարդիկ գնում այն:		
3. Ի՞նչ ուղերձ է ընկերությունը փորձում փոխանցել սպառողներին այս գովազդում:		
4. Ապրանքի մասին ուղերձն իրո՞ք ճիշտ է: Բացատրե՛ք:		
5. Ձեր կարծիքով՝ ընկերությունը ինչո՞ւ է փորձում առաջ տանել այս ուղերձը:		
6. Կազմե՛ք այս ապրանքն արտադրելու և վաճառելու՝ շրջակա միջավայրի վրա թողած ամենակարևոր հետևանքների ցուցակը:		

ՈՐՔԱ՞Ն ՄԵՏ Է ԻՄ ԴԵՏՔԸ

Այս վարժությունն ադապտացված է Թերներ (2004)-ից և Գլոբալ հետքային ցանցից:

Սեղմագիր

Մասնակիցները հաշվարկում են իրենց բնապահպանական հետքը և ուսումնասիրում, թե ինչ փոփոխություններ կարող էին անել իրենց ապրելակերպում իրենց հետքը փոքրացնելու համար:

Հիմնական հասկացություններ

Բնապահպանական հետք, երկրի գերսպառման օր, սպառողականություն, թափոններ, բնապահպանական սպառնալիքներ

Բարդության աստիճան 2

Խմբի չափը. ցանկացած

Ժամանակ. 60 րոպե

Նպատակներ

- ▶ հասկանալ այն վտանգները, որ մարդու գործունեությունը հասցնում է երկրագնդին (երկրի գերսպառման օր),
- ▶ գնահատել մեր ամենօրյա գործունեության ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա (բնապահպանական հետք),
- ▶ բացահայտել մեր անձնական հետքի կրճատման ձևերը:

Նյութեր

- ▶ բնապահպանական հետքի հարցարան,
- ▶ թուղթ և գրիչներ:

Նախապատրաստում

- ▶ Աչքի անցկացնել հարցարանը՝ վարժությունն անելուց առաջ, և կրկին անդրադառնալ այն հարցերին, որոնք կարող են դժվար ըմբռնելի լինել երիտասարդների ձեռնարկի համար:
- ▶ Յուրաքանչյուր մասնակցի համար տպեք Բնապահպանական հետքի հաշվիչը (տե՛ս բաժանվող նյութերը):

Այլընտրանք. եթե ձեր մասնակիցները ելք ունեն դեպի համացանց, կարող եք օգտվել որևէ առցանց հաշվիչից, օրինակ՝ www.footprintcalculator.org կամ www.nature.org/greenliving/carboncalculator/index.htm:

Հրահանգներ

1. Հարցրեք մասնակիցներին, արդյո՞ք նրանք լսել են երկրի գերսպառման օրվա մասին: Եթե՝ ոչ, խնդրեք գուշակել, թե դա ինչ կարող է նշանակել:
2. Տվեք որոշ տեղեկություններ բաժանվող նյութերից և նրանց ուշադրությունը հրավիրեք այն փաստի վրա, որ երկրի գերսպառման օրը տեղի է ունենում ամեն տարի՝ ավելի ու ավելի վաղ: Սա նշանակում է, որ մարդիկ սպառում են երկրագնդի ռեսուրսները ոչ միայն ավելի ու ավելի շատ, այլև՝ ավելի արագ:
3. Մտադրո՞հեք որոշ երևույթների մասին, որոնք նպաստում են տվյալ տարվա բնապահպանական ռեսուրսների օգտագործմանը: Մասնակիցների առօրյա ո՞ր գործողություններն են հավանաբար նպաստում երկրագնդի ռեսուրսների սպառմանը:
4. Մտադրո՞հեք հետո մասնակիցներին ասեք, որ մենք կարող ենք կոպիտ հաշվարկ անել այս խնդրի մեջ մեր սեփական ներդրման մասին՝ օգտվելով Բնապահպանական հետքի հաշվիչից: Սա հարցաշար է, որը գնահատում է երկրագնդի ռեսուրսների քանակը, որ մենք օգտագործում ենք որպես անհատներ:
5. Բոլոր մասնակիցներին բաժանեք Բնապահպանական հետքի հաշվիչը: Զննեք առաջին երկու հարցերը, որպեսզի նրանք հասկանան, թե ինչպես կարելի է ցուցանիշ գրանցել յուրաքանչյուր հարցի համար: Այնուհետև հորդորեք նրանց անհատապես աշխատել հարցաշարի վրա և ստանալ իրենց հետքի հաշվարկը:

6. Առաջադրանքն ավարտելուց հետո ստուգեք միավորները և քննարկեք՝ արդյոք որևէ մեկը զարմացած է իր սեփական կամ ուրիշների արդյունքներից: Մասնակիցներին տվեք տարբեր երկրներում միջին բնապահպանական հետքերի որոշ օրինակներ (տե՛ս էջ 56), խնդրեք նրանց մեկնաբանել:
7. Բացատրեք, որ երկրի միջին մասնաբաժինը ներկայումս 1,9 հա է մեկ շնչի կտրվածքով, և ցույց տվեք մասնակիցներին, թե ինչպես կարող են օգտագործել իրենց բնապահպանական հետքը՝ հաշվարկելու համար, թե քանի մոլորակ պետք է լինի, եթե աշխարհում բոլորն օգտագործեն նույն քանակի ռեսուրս:

Անհրաժեշտ մոլորակների թիվը հաշվարկելու համար բաժանեք ձեր բնապահպանական հետքը երկրի միջին մասնաբաժնի վրա (1,9):

Օրինակ՝ ենթադրենք, իմ հետքը 6,5 է.

$$6,5 \div 1,9 = 3,4$$

Այսինքն՝ կապահանջվեր 3,4 երկրագունդ (մոլորակ), եթե բոլորն ունենային նույն հետքը, ինչ որ ես:

8. Խնդրեք մասնակիցներին բարձրացնել իրենց ձեռքը.
 - ▶ եթե անհրաժեշտ կլիներ 1 մոլորակից պակաս,
 - ▶ եթե անհրաժեշտ կլիներ 1-2 մոլորակ,
 - ▶ եթե անհրաժեշտ կլիներ 2 մոլորակից ավելի:
9. Խնդրեք մասնակիցներին մի քանի մեկնաբանություն և անդրադարձ անել, իսկ հետո առաջարկեք մի քանի թույլ անհատապես աշխատել՝ աչքի անցկացնելով իրենց հարցաշարը և տարբեր հարցերին իրենց պատասխանները: Խնդրեք, որ բոլորը նշեն մինչև 3 գործողություն, որ կարող էին ձեռնարկել իրենց ցուցանիշն իջեցնելու համար:
10. Դրա համար տվեք 5-10 թույլ, հետո վերադարձեք ընդհանուր քննարկման ձևաչափին, որպեսզի մասնակիցները կիսվեն իրենց հետքը նվազեցնելու հանձնառությամբ:

Դերիֆինգ

Սկսեք՝ խնդրելով մասնակիցներին կիսել սեփական հետքը նվազեցնելու իրենց առաջարկները, հետո օգտվեք ստորև ներկայացված հարցերից վարժությունը քննարկելու համար:

- ▶ Որո՞նք էին ձեր ընտրած երեք գործողությունները : Ինչպե՞ս որոշեցիք, թե «գերսպառման» որ ոլորտներին եք անդրադառնալու:
- ▶ Ձեր ամենօրյա ո՞ր գործողությունները կամ սովորույթներն են ամենից շատ ազդել ցուցանիշի վրա : Կարո՞ղ եք անդրադառնալ դրանցից որևէ մեկին:
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ կարո՞ղ եք իրագործել ձեր (կամ մեկ ուրիշի) ծրագրած գործողությունները:
- ▶ Ի՞նչը կարող է դժվարացնել դրանց իրագործումը, և ինչպե՞ս կարող եք հաղթահարել այդ դժվարությունը:
- ▶ Որո՞նք են մեր որոշ առօրյա գործողությունները չփոխելու հետևանքները: Ովքե՞ր կամ ինչե՞րն են մոլորակի ռեսուրսների սպառման «գոհերը»:
- ▶ Ո՞վ է պատասխանատվություն կրում երկրի ռեսուրսների պահպանության համար: Բավական է, արդյոք, որ անհատները փոխեն իրենց սովորությունները:
- ▶ Ի՞նչ կարող ենք անել երկրագնդի ռեսուրսները պահպանելու համար ոչ միայն մեր անձնական գործողություններով, այլև գործելով ազգային կամ միջազգային մակարդակում:

Խորհուրդներ վարողներին

Եթե մասնակիցները կարողանան լրացնել առցանց հարցաշարը, դա ոչ միայն կհեշտացնի ձեր նախապատրաստական աշխատանքը, այլև ավելի լավ կլինի շրջակա միջավայրի համար:

Կարևոր է համեմատությունը երկրների և տարածաշրջանների միջև, սակայն աշխատեք այնպես չտանել քննարկումը, իբր միայն ամենամեծ հետք ունեցող երկրների քաղաքացիներն են պատասխանատվություն կրում գործելու համար: Երկրների հետքը կարող եք գտնել www.footprintnetwork.org/resources/data կայքում: Բնապահպանական հետքի մասին լրացուցիչ տեղեկություններ կարող եք գտնել www.panda.org/about_our_earth/all_publications/lpr_2016/-ում, իսկ երկրի գերսպառման օրվա մասին՝ www.footprint-network.org/our-work/earth-overshoot-day/-ում:

Չետագա քայլերի առաջարկներ

«Կարիքներ և ցանկություններ» վարժությունը խթանում է քննարկումներն այն բաների մասին, որոնց կարիքը մենք իսկապես ունենք, և այնպիսի բաների, որ կարծում ենք, թե կարիք ունենք, կամ որ հասարակությունը ստիպում է հավատալ, թե կարիք ունենք: Սա կարող է լավ հետագա քայլ լինել մասնակիցների համար,

քանի որ այն կստիպի նրանց կասկածի տակ դնել որոշ ընտրություններ, որոնք կատարում են իրենց կյանքում, և այն ազդեցությունը, որ դա կարող է ունենալ շրջակա միջավայրի վրա:

Որպես այլընտրանք՝ «Հավով սենդվիչը» դիտարկում է շրջակա միջավայրին սպառնացող վտանգները՝ մեր կատարած սննդի ընտրության արդյունքում:

Փորձելու գաղափարներ

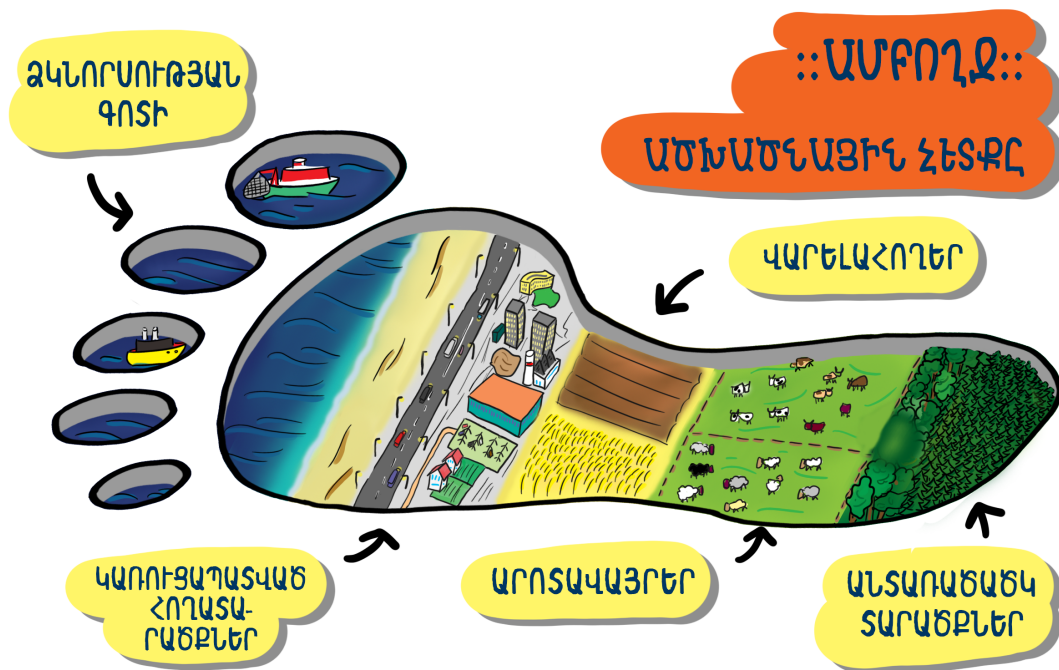
Մասնակիցները կարող են շարունակել պարբերաբար հաշվարկել իրենց հետքը և փորձել նվազեցնել այն՝ կատարելով որոշ գործողություններ:

Նրանք կարող են փորձել պարզել՝ արդյո՞ք իրենց դպրոցին կամ համայնքապետարանին կարող է հետաքրքրել իրենց բնապահպանական հետքի խնդիրը: Որպես այլընտրանք՝ խրախուսեք նրանց մտածել քաղաքի հեծանվային երթուղիներում և հասարակական տրանսպորտում ավելի շատ ներդրումներ անելու քարոզարշավ սկսելու կամ դրան միանալու մասին:

Մասնակիցները կարող են նաև մշակել և իրականացնել իրազեկության բարձրացման քարոզարշավ երկրի գերսպառման օրը:

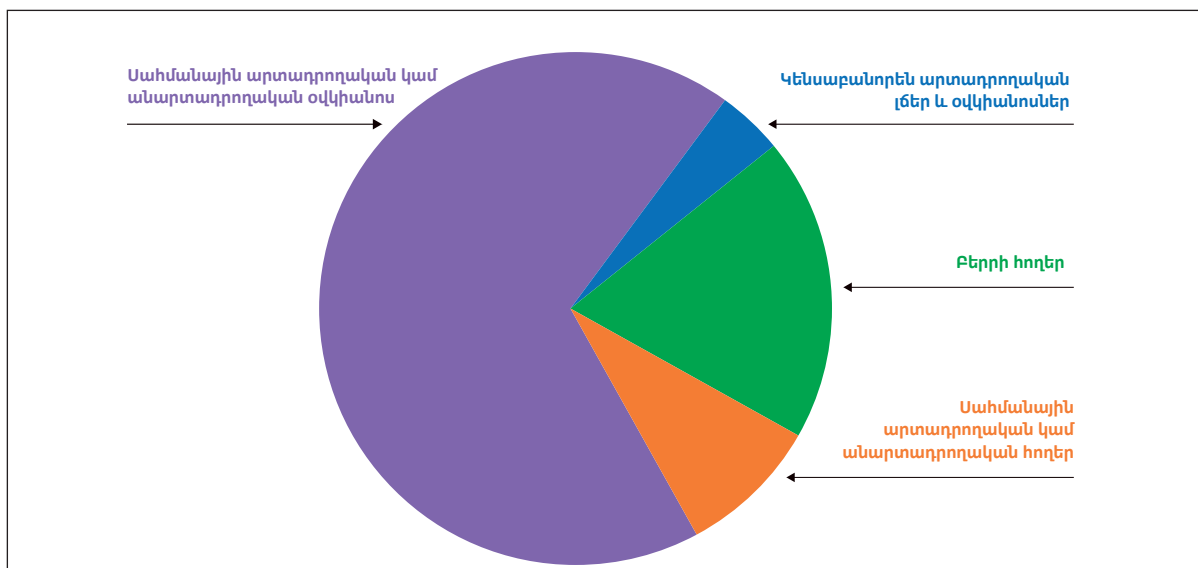
Հիմնական տեղեկություններ – Բնապահպանական հետք

1990-ականներին ստեղծվեց «բնապահպանական հետք» եզրը՝ նշելու այն բեռը կամ պահանջը, որը մենք դնում ենք երկրագնդի ռեսուրսների վրա: Բնապահպանական հետքը չափում է, թե երկրագնդի կենսաբանորեն արտադրողական հողից և ջրից որքան է անհրաժեշտ մեր մոտևորը, նյութական ապրանքներն ու էներգիան արտադրելու և մեր թափոնները կլանելու համար:

Երկիր մոլորակի ընդհանուր մակերեսը կազմում է 51 միլիարդ հեկտար, սակայն դրա մեկ քառորդից քիչ մասը՝ 12 միլիարդ հեկտարից պակասն է կենսաբանորեն արդյունավետ մարդու օգտագործման համար: Նկար 10-ում սա ներկայացված է կանաչ և կապույտ տարածքներով: Հետևաբար, մեր գոյատևման համար անհրաժեշտ ամբողջ սննդամթերքը, ջուրը և այլ նյութերը ապահովելու համար անհրաժեշտ մոլորակի հողատարածքը կազմում է 12 միլիարդ հեկտար:

Նկար 10. Երկրի մակերեսային և նրա արտադրողական հողատարածքը

Մոլորակի բնակչությունը 2017 թվականին կազմել է մոտ 7,6 միլիարդ և այն շարունակում է աճել: Առկա կենսաբանորեն արդյունավետ հողից և ջրից մեր երկրի միջին բաժինը կազմում է 1,6 հեկտար մեկ անձի համար (12 միլիարդ/7,6 միլիարդ): Սա երկրագնդի մակերեսային առավելագույն քանակն է ներկայիս

բնակչության համար, որը երկիրը կարող է պահպանել՝ առանց մեզ հասանելի ռեսուրսները դանդաղ սպառելու:

«Միջին» մարդու հետքը տարբերվում է երկրից երկիր.

- ▶ Լյուքսեմբուրգ՝ 15,8 հեկտար/մարդ,
- ▶ Միացյալ Նահանգներ՝ 8,2 հա/մարդ,
- ▶ Միացյալ Թագավորություն՝ 7,9 հա/մարդ,
- ▶ Ռուսաստանի Դաշնություն՝ 5,7 հա/մարդ,
- ▶ Իտալիա՝ 4,6 հա/մարդ,
- ▶ Սերբիա՝ 2,7 հա/մարդ,
- ▶ Աֆղանստան՝ 0,8 հա/մարդ,
- ▶ Էրիթրիա՝ 0,4 հա/մարդ:

Նկատի ունեցե՛ք, որ թվարկված երկրների մեծ մասում միջին հետքն ավելի մեծ է, քան այն, ինչ կարող է պահպանել երկիրը:

Երկրի գերսպառման օր

Երկրի գերսպառման օրը նշում է այն ամսաթիվը, երբ աշխարհն օգտագործում է տվյալ տարվա համար հասանելի բոլոր բնապահպանական ռեսուրսները և սկսում է ապրել ապագա սերունդներից փոխառված ռեսուրսներով: Դա ցույց է տալիս անջրպետը մեր պահանջների և այն բանի միջև, թե որքան կարող է երկիրն ապահովել:

Որպես մարդ՝ մենք միշտ օգտվել ենք բնության ռեսուրսներից: Սակայն, սկսած 1970 թվականից, մեր սպառումն սկսեց գերազանցել այն, ինչ երկիրը կարող էր վերարտադրել: Այդ ժամանակից ի վեր, մարդիկ աճող արագությամբ սպառել են ավելին, քան երկիրը կարող է ապահովել: Տարեցտարի երկրագնդի բնական պաշարները սպառվում են:

Այսօր, միջին հաշվով, մարդիկ ամեն տարի պահանջում են ավելի քան 1,5 երկրի համարժեքը: Հաշվարկվել է, որ մինչև այս դարի կեսը դա կարող է աճել մինչև 2 երկիր՝ ամեն տարի:

Երկրի գերսպառման օրը

- ▶ 1970թ. դեկտեմբերի 31
- ▶ 1987թ. դեկտեմբերի 19
- ▶ 1990թ. դեկտեմբերի 7
- ▶ 1995թ. նոյեմբերի 21
- ▶ 2000թ. նոյեմբերի 1
- ▶ 2005թ. հոկտեմբերի 20
- ▶ 2008թ. սեպտեմբերի 23
- ▶ 2010թ. օգոստոսի 21
- ▶ 2014թ. օգոստոսի 19
- ▶ 2015թ. օգոստոսի 13
- ▶ 2016թ. օգոստոսի 8
- ▶ 2017թ. օգոստոսի 2

Բաժանվող նյութեր. Իմ բնապահպանական հետքի հաշվիչը

Գրի առեք ձեր պատասխանին համապատասխանող փակագծերում նշված թիվը, օրինակ, եթե դուք սովորաբար ցնցուղ եք ընդունում 3-6 թույլ, ապա գրեք 70՝ դատարկ տեղում:

Իմ արդյունքը

Իմ արդյունքը

Ձրի օգտագործում

- Ես ամեն օր ցնցուղ եմ ընդունում.
 - ▶ ամեն օր ցնցուղ չեմ ընդունում (0)
 - ▶ 1-2 թույլ տևողությամբ (50)
 - ▶ 3-6 թույլ տևողությամբ (70)
 - ▶ 10 կամ ավելի թույլ տևողությամբ (90)

- Մենք օգտվում ենք ջուր խնայող զուգարանակոնքերից (6-9 լիտր/մի անգամ բաշելիս):
 - ▶ այո (-20)
 - ▶ ոչ (0)

- Քաշում եմ զուգարանի ջուրը.
 - ▶ ամեն անգամ օգտվելիս (40)
 - ▶ երբեմն (20)

- Մենք օգտվում ենք փոքր հոսքով ցնցուղներից:
 - ▶ այո (-20)
 - ▶ ոչ (0)

- Ատամներս լվանալիս ջուրը բաց եմ թողնում:
 - ▶ այո (40)
 - ▶ ոչ (0)

- Սովորաբար ես օգտվում եմ սպասք լվացող մեքենայից:
 - ▶ այո (50)
 - ▶ ոչ (0)

- Այսօր լվացել եմ մեքենան կամ ջրել եմ սիգամարգը:
 - ▶ այո (80)
 - ▶ ոչ (0)

**Ձրի օգտագործում՝
ենթազումար.**

Սննդամթերք

- Սովորական օրերին ես ուտում եմ. Ընտրեք համապատասխանող կետերը:
 - ▶ տավարի միս (150/բաժին)
 - ▶ հավի միս (100/բաժին)
 - ▶ ձկնաբուծարանի ձուկ (80/բաժին)
 - ▶ բնական պայմաններում աճեցված ձուկ (40/բաժին)
 - ▶ ձուկ (40/բաժին)
 - ▶ կաթ/կաթնամթերք (40/բաժին)
 - ▶ միրգ (20/բաժին)
 - ▶ բանջարեղեն (20/բաժին)
 - ▶ ցորեն. հաց, հացահատիկ, բրինձ (20/բաժին)

- Ես կոմպոստ եմ պատրաստում մրգերի/բանջարեղենի մնացորդից ու կեղևից:
 - ▶ այո (-20)
 - ▶ ոչ (60)

- Իմ սննդամթերքի _____ է վերամշակված.
 - ▶ ամբողջը (100)
 - ▶ որոշ մասը (30)
 - ▶ ոչ մի մասը (0)

- Իմ սննդամթերքի _____ է փաթեթավորված.
 - ▶ ամբողջը (100)
 - ▶ որոշ մասը (30)
 - ▶ ոչ մի մասը (0)

- Իմ սննդամթերքի _____ է աճեցվել տեղում:
 - ▶ ամբողջը (0)
 - ▶ որոշ մասը (30)
 - ▶ ոչ մի մասը (60)

- Իմ սննդամթերքի _____ է օրգանական:
 - ▶ ամբողջը (0)
 - ▶ որոշ մասը (30)
 - ▶ ոչ մի մասը (60)

- Սովորական օրերին ես վատնում եմ.
 - ▶ իմ սննդամթերքի ոչ մի մասը (0)
 - ▶ իմ սննդամթերքի մեկ քառորդը (100)
 - ▶ իմ սննդամթերքի մեկ երրորդը (150)
 - ▶ իմ սննդամթերքի կեսը (200)

**Սննդամթերք՝
ենթազումար**

Տրանսպորտ

1. Սովորական օրերին ես ճամփորդում եմ.

- ▶ ոտքով (0)
- ▶ հեծանվով (5` ամեն օգտվելուց)
- ▶ հանրային տրանսպորտով (30` ամեն օգտվելուց)
- ▶ մասնավոր մեքենայով (200` ամեն օգտվելուց)

2. Մեր մեքենայի վառելիքի ծախսը կազմում է ____ լիտր/100 կմ:

- ▶ 6 լիտրից պակաս (-50)
- ▶ 6-9 լիտր (50)
- ▶ 10-13 լիտր (100)
- ▶ 13 լիտրից ավելի (200)

3. Որքա՞ն ժամանակ եմ անցկացնում մեքենայում սովորական օրերին:

- ▶ ոչ մի րոպե (0)
- ▶ կես ժամից պակաս (40)
- ▶ կես ժամից մինչև 1 ժամ (60)
- ▶ 1 ժամից ավելի (100)

4. Ի՞նչ չափի մեքենայով եմ սովորաբար ճամփորդում:

- ▶ առանց մեքենայի (-20)
- ▶ փոքր (50)
- ▶ միջին (100)
- ▶ մեծ (ամենագնաց) (200)

5. Քանի՞ մեքենա կա ձեր ընտանիքում:

- ▶ ոչ մի մեքենա (-20)
- ▶ 1 մեքենա (50)
- ▶ 2 մեքենա (100)
- ▶ երկու մեքենայից ավելի (200)

6. Սովորական օրերին ես քայլում եմ/վազում եմ.

- ▶ 5 ժամ կամ ավելի (-75)
- ▶ 3-5 ժամ (-25)
- ▶ 1-3 ժամ (0)
- ▶ կես ժամից մինչև 1 ժամ (10)
- ▶ 10 րոպեից պակաս (100)

Տրանսպորտ՝
ենթագումար.

Տուն

1. Սենյակների թիվը մեկ շնչի կտրվածքով (բաժանեք սենյակների թիվն այնտեղ ապրող մարդկանց թվի վրա):

- ▶ 2 սենյակից պակաս՝ մեկ անձի կտրվածքով (10)
- ▶ 2-3 սենյակ՝ մեկ անձի կտրվածքով (80)
- ▶ 4-6 սենյակ՝ մեկ անձի կտրվածքով (140)
- ▶ 7 կամ ավելի սենյակ՝ մեկ անձի կտրվածքով (200)

3. Մենք ունենք երկրորդ տուն կամ ամառանոց, որոնք հաճախ դատարկ են:

- ▶ ոչ (0)
- ▶ այն համատեղ սեփականություն է/ համատեղ ենք օգտվում (200)
- ▶ այո (400)

Տուն՝
ենթագումար.

2. Մենք կիսում ենք մեր տան՝ ընտանիքի անդամ չհանդիսացող մարդկանց հետ:

- ▶ այո (-50)
- ▶ ոչ (0)

Էներգիայի օգտագործում

1. Ցուրտ ամիսներին մեր տան ջերմաստիճանը կազմում է.

- ▶ մինչև 15° C (-20)
- ▶ 15-18° C (50)
- ▶ 19-22° C (100)
- ▶ 22° C կամ բարձր (150)

2. Մենք չորացնում ենք լվացքը դրսում կամ տանը՝ կախիչի վրա:

- ▶ միշտ (-50)
- ▶ երբեմն (20)
- ▶ երբեք (60)

3. Մենք օգտվում ենք էներգախնայող սառնարանից:

- ▶ այո (-50)
- ▶ ոչ (50)

4. Մենք օգտվում ենք կոմպակտ ֆյուլոթեցենտային լամպերից:

- ▶ այո (-50)
- ▶ ոչ (50)

5. Ես անջատում եմ լույսերը, համակարգիչը և հեռուստացույցը, երբ դրանք չեն օգտագործվում:

- ▶ այո (0)
- ▶ ոչ (50)

6. Հովացնելու համար ես օգտագործում եմ.

- ▶ օդորակիչ. մեքենայում/տանը (30 յուրաքանչյուրի համար)
- ▶ էլեկտրական հովիար (-10)
- ▶ ոչինչ (-50)

7. Այսօր ես դրսում անցկացրել եմ.

- ▶ 7 ժամ (0)
- ▶ 4-6 ժամ (10)
- ▶ 2-3 ժամ (20)
- ▶ 2 ժամ կամ պակաս (100)

Էներգիայի օգտագործում

Ենթագումար

Հագուստ

1. Ես փոխում եմ հագուստս ամեն օր և դնում եմ այն լվացքի մեջ:

- ▶ այո (80)
- ▶ ոչ (0)

2. Ես հագնում եմ նորոգված կամ շտկված հագուստ:

- ▶ այո (-20)
- ▶ ոչ (0)

3. Իմ հագուստի մեկ քառորդը ձեռքով պատրաստված կամ գործածված է:

- ▶ այո (-20)
- ▶ ոչ (0)

4. Իմ հագուստի մեծ մասը նոր է և գնվում է ամեն տարի:

- ▶ այո (120)
- ▶ ոչ (0)

5. Ես տեղական բարեգործական հագուստի կետ եմ հանձնում այն հագուստը, որն այլևս չեմ հագնում:

- ▶ այո (0)
- ▶ ոչ (100)

6. Ես բամբակե վերնաշապիկների փոխարեն գնում եմ կանեփաթելից պատրաստվածները, երբ կարող եմ:

- ▶ այո (-10)
- ▶ ոչ (0)

7. Ես երբեք չեմ կրում իմ պահարանում կախված հագուստի _____ %-ը:

- ▶ 25%-ից պակաս (25)
- ▶ 50% (50)
- ▶ 75% (75)
- ▶ ավելի քան 75% (100)

8. Ես ունեմ _____ զույգ կոշիկ:

- ▶ 2-3 (20)
- ▶ 4-6 (60)
- ▶ 7 կամ ավելի (90)

Հագուստ

Ենթագումար

Պարագաներ

1. Իմ այսօրվա ամբողջ աղբը կարող է տեղավորվել:

- ▶ կոշիկի տուփում (20)
- ▶ մեծ դոյլի մեջ (60)
- ▶ աղբամանի մեջ (200)
- ▶ այսօր աղբ չեմ ստեղծել (-50)

2. Ես կրկին օգտագործում եմ իմ պարագաները՝ դրանք դեն նետելու փոխարեն:

- ▶ այո (-20)
- ▶ ոչ (0)

3. Ես նորոգում եմ պարագաները՝ դրանք դեն նետելու փոխարեն:

- ▶ այո (-20)
- ▶ ոչ (0)

4. Ես վերամշակում եմ իմ ամբողջ թուղթը, թիթեղամանները, ապակին ու պլաստմասան:

- ▶ այո (-20)
- ▶ ոչ (0)

5. Ես խուսափում եմ մեկանգամյա գործածման պարագաներից՝ որքան հնարավոր է:

- ▶ այո (-10)
- ▶ ոչ (60)

6. Ես օգտվում եմ լիցքավորվող մարտկոցներից, երբ կարող եմ:

- ▶ այո (-30)
- ▶ ոչ (0)

7. Ավելացրեք մեկ միավոր սովորական օրվա ընթացքում ձեր օգտագործած յուրաքանչյուր եվրոյի համար:

- ▶ այսօր ոչինչ չգնելու օր էր (0)
- ▶ այսօր դուրս գալով ես ծախսեցի

Պարագաներ՝
Ենթագումար.

Ժամանց

1. Իմ բնակության վայրի մոտ հողը, որ վերածվել է դաշտերի, սահադաշտերի, լողավազանների, մարզադահլիճների, դահուկուղիների, մեքենաների կայանատեղերի և այլն, կազմում է ընդամենը.

- ▶ ոչինչ (0)
- ▶ 1 հեկտարից պակաս (20)
- ▶ 1-2 հա (60)
- ▶ 2 կամ ավելի հա (100)

3. Որքա՞ն սարքավորումների կարիք ունեք առօրյա անելիքների համար:

- ▶ ոչ մի (0)
- ▶ շատ քիչ (20)
- ▶ որոշ քանակի (60)
- ▶ շատ (80)

Ժամանց՝
Ենթագումար.

2. Սովորաբար ես օգտվում եմ հեռուստացույցից կամ համակարգչից.

- ▶ չեմ օգտվում (0)
- ▶ 1 ժամից պակաս (50)
- ▶ 1 ժամից ավելի (80)

Ամփոփում

Գրանցեք ձեր ենթագումարները բոլոր բաժիններից, գումարեք և ստացեք ընդհանուր գումարը:

▶ Ձրի օգտագործում

▶ Սննդամթերք

▶ Տրանսպորտ

▶ Տուն

▶ Էներգիայի օգտագործում

▶ Հագուստ

▶ Պարագաներ

▶ Ժամանց

Ընդամենը՝

Իմ բնապահպանական հետքը հավասար է.

Ընդամենը՝ բաժանած 100-ի = ____ հա

Սեղմագիր

Վարժության մեջ օգտագործվում է մտքի քարտեզագրում՝ շեշտելու համար կապերը մարդու իրավունքների և շրջակա միջավայրի միջև:

Հիմնական հասկացություններ

Առողջություն, սննդամթերք, ջուր, մարդու իրավունքներ

Բարդության աստիճան 3

Խմբի չափը. 9-20

Ժամանակ. 90 րոպե

Նպատակներ

- ▶ ըմբռնել սերտ կապը բնապահպանական հարցերի և մարդու իրավունքների միջև,
- ▶ ուսումնասիրել առողջության, սննդի և ջրի իրավունքների իմաստը,
- ▶ ձևավորել համագործակցելու և վերլուծելու հմտություններ:

Նյութեր

- ▶ պաստառ,
- ▶ կաշուն ժապավեն,
- ▶ կաշուն թերթիկներ կամ մի քանի լրացուցիչ մաքուր քարտ յուրաքանչյուր խմբի համար,
- ▶ գունավոր գրիչներ:

Նախապատրաստում

- ▶ Պատրաստեք էջ 65-ում ներկայացված քարտերի պատճենները և կտրատեք դրանք: Յուրաքանչյուր խմբին պետք կլինի քարտերի մեկ լրակազմ (ընդամենը կա երեք խումբ):
- ▶ Յուրաքանչյուր խմբի համար պատրաստեք մեծ թերթ, որը կարող է լինել կաշուն ժապավենով իրար միացված պաստառի երկու կտոր: Յուրաքանչյուր խմբի թերթիկի կենտրոնում գրեք հետևյալից մեկը.
 - առողջության իրավունք,
 - ջրի իրավունք,
 - սննդի իրավունք:
- ▶ Համոզվեք, որ թերթիկի շուրջ ունեք բավականաչափ տեղ 3 խմբի աշխատանքի համար:

Հրահանգներ

1. Հարցրեք մասնակիցներին, թե ինչ գիտեն առողջության, սննդի և ջրի իրավունքների մասին: Տրամադրեք Նրանց տեղեկություններ՝ Մարդու իրավունքների և շրջակա միջավայրի պաշտպանության մասին՝ ստորև բերված Նյութից, եթե Նրանք չեն կարող դա ինքնուրույն անել:
2. Բացատրեք, որ տվյալ վարժությունը կուսումնասիրի մարդու իրավունքների և շրջակա միջավայրի պաշտպանության միջև կապը՝ օգտագործելով մտքի քարտեզագրման գործընթացը: Ներկայացրեք մտքի քարտեզի օրինակ, եթե մասնակիցները չեն օգտվել այդ մեթոդից:
3. Մասնակիցներին բաժանեք երեք խմբի և յուրաքանչյուր խմբին հատկացրեք առողջության, սննդի կամ ջրի իրավունքներից մեկը: Յուրաքանչյուր խմբին տվեք ձեր պատրաստած թերթիկները և մի շարք քարտեր:
4. Հայտնեք խմբերին, որ Նրանք ունեն 45 րոպե՝ ստեղծելու մտքի քարտեզ, որը կապում է հնարավորինս շատ առանցքային եզրեր: Բացատրեք, որ եթե կապերն ակնհայտ չեն, Նրանք պետք է տեղեկատվություն տրամադրեն իրենց գծապատկերում, օրինակ, երկու քարտերի միջև կապող օղակներում: Նրանք կարող են նաև ցանկանալ ավելի շատ իրենց սեփական հասկացություններ ներառել: Տվեք Նրանց մի քանի լրացուցիչ մաքուր թղթի թերթիկներ կամ կաշուն թերթիկներ, եթե ցանկանում են դա անել:

5. 45 րոպե անց հորդորեք խմբերին նայելու մյուս խմբերի ստեղծած մտքի քարտեզները: Խնդրեք նրանց նշումներ անել այն ամենի մասին, ինչ հստակ չէ կամ երբ լրացուցիչ տեղեկություններ են պետք համապատասխան խմբից:
6. Նորից հավաքեք բոլոր խմբերին դերիֆինգի համար:

Դերիֆինգ

- ▶ Ի՞նչ եք կարծում առաջադրանքի մասին՝ հեշտ էր, դժվար էր, հաճելի էր:
- ▶ Ձեզ հաջողվե՞ց քարտեզի մեջ ներառել բոլոր առանցքային բառերը: Կարո՞ղ էիք անել դա ավելի շատ ժամանակի դեպքում:
- ▶ Հեշտ էր, արդյոք, գտնել կապերը: Որո՞նք էին ամենանվազ ակնհայտները:
- ▶ Արդյո՞ք վարժությունն օգտակար էր հասկացությունները պարզաբանելու կամ առկա կապերը տեսնելու առումով:
- ▶ Դուք որևէ նոր բան սովորեցի՞ք ձեր խմբի որևէ անդամից:
- ▶ Ի՞նչ նկատեցիք մյուս խմբերի ներկայացրած քարտեզներում: Որևէ հարց ունեի՞ք:
- ▶ Ի՞նչ հիմնական եզրակացությունների հանգեցիք ձեր ունեցած քննարկումների արդյունքում:
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ իմաստ ունի՞ խոսել շրջակա միջավայրի պաշտպանության մասին:
- ▶ Ձեր հասարակության մեջ նկատո՞ւմ եք օրինակներ, երբ շրջակա միջավայրն ազդում է մարդկանց իրավունքների վրա:
- ▶ Ինչպե՞ս կարող եք օգնել առօրյա կյանքում պաշտպանել շրջակա միջավայրը:
- ▶ Ի՞նչ եք կարծում, երիտասարդները բավականաչափ գիտակցո՞ւմ են շրջակա միջավայրի պաշտպանության և մարդու իրավունքների միջև կապերը: Կարո՞ղ եք մտածել այս հղումներն ավելի հստակ դարձնելու ուղիների մասին:

Խորհուրդներ վարողներին

Վարժությունը ներառում է որոշ եզրեր, որոնց գուցե պետք է ծանոթանալ՝ նախքան դրանք մասնակիցներին ներկայացնելը: Եթե կարծում եք, որ մասնակիցները կարող են ծանոթ չլինել որոշ հասկացությունների, կարող եք բաց թողնել որոշ քարտեր կամ դրանք փոխարինել այն հասկացություններով, որոնց մասնակիցները ծանոթ են: Որպես այլընտրանք՝ թույլ տվեք նրանց աշխատանքի ընթացքում փնտրել դրանց բացատրությունները:

Ձեզ համար կարևոր է ծանոթանալ մտքի քարտեզագրման գործիքին. նայեք ստորև բերված օրինակին (Նկար 11) և համոզվեք, որ վստահ եք այն մասնակիցներին բացատրելու հարցում: Միշտ օգտակար է մի քանի «նյութերի» վրա աշխատել մասնակիցների հետ՝ նախքան նրանց խնդրելը՝ պատրաստել իրենց սեփական քարտեզները:

Երբ նրանք նկարում են սեփական քարտեզները, խրախուսեք լինել ստեղծագործ և ներառեք մանրամասներ կամ տեսողական օժանդակ նյութեր, ինչպիսիք են պատկերները, գծագրերը, սլաքները, ընդգծումը կամ այլ մեթոդներ:

Երբ խմբերն ավարտեն իրենց քարտեզները, կարող եք պարզապես հորդորել նրանց շրջել և նայել այլ խմբերի քարտեզները: Եթե խմբերը ցանկանում են ներկայացնել իրենց արդյունքները, խորհուրդ տվեք հակիրճ խոսել գործընթացի մասին՝ կենտրոնանալով դժվարությունների կամ անհամաձայնության կետերի վրա, ոչ թե փորձել խոսել հենց քարտեզի միջոցով:

Ստորև կարող եք գտնել հակիրճ տեղեկություն մարդու այն կոնկրետ իրավունքների վերաբերյալ, որոնց շուրջ կաշխատեն խմբերը:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

«Նորաձևության գինը» վարժությունը վերաբերում է տեքստիլ արդյունաբերության հետ կապված մարդու իրավունքների և կայունության խնդիրներին:

Դուք կարող եք նաև օգտագործել «Մեր ապագաները» վարժությունը, որպեսզի մասնակիցներն սկսեն մտածել իրենց համայնքի կայունության որոշ խնդիրների վերաբերյալ ամբողջական պատասխանի մասին:

Գործելու գաղափարներ

Կազմեք կոնկրետ ուղիների ցանկ, որոնցով նրանք կարող են օգնել շրջակա միջավայրի պաշտպանությանը: Օգնեք նրանց կիրառել դրանք գործնականում:

Հիմնական տեղեկություններ. Մարդու իրավունքները և շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը

Առողջության, սննդի և ջրի իրավունքները

Յուրաքանչյուր ոք ունի իր և իր ընտանիքի առողջության և բարեկեցության համար բավարար կենսամակարդակի իրավունք:

(Հոդված 25, Մարդու իրավունքների համընդհանուր հռչակագիր)

Սույն հաշնագրի մասնակից պետությունները ճանաչում են յուրաքանչյուրի իրավունքը իր և իր ընտանիքի համար համապատասխան կենսամակարդակի, ներառյալ՝ համապատասխան սնունդ... Մասնակից պետությունները համապատասխան քայլեր կձեռնարկեն՝ ապահովելու այս իրավունքի իրացումը՝ այդ նպատակով ճանաչելով ազատ համաձայնության վրա հիմնված միջազգային համագործակցության էական նշանակությունը:

(Հոդված 11, Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների միջազգային դաշնագիր)

Սույն հաշնագրի մասնակից պետությունները ճանաչում են յուրաքանչյուրի իրավունքը՝ օգտվելու ֆիզիկական և հոգեկան առողջության ամենաբարձր հասանելի ստանդարտից:

(Հոդված 12, Տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների միջազգային դաշնագիր)

Առողջության իրավունքը ճանաչվել է դեռևս 1946 թվականին, երբ Առողջապահության համաշխարհային կազմակերպության (ԱՀԿ) կանոնադրությունը սահմանեց, որ առողջության ամենաբարձր հասանելի ստանդարտից օգտվելը յուրաքանչյուր մարդու հիմնարար իրավունքներից մեկն է:

2000 թվականին Միավորված ազգերի կազմակերպության տնտեսական, սոցիալական և մշակութային իրավունքների կոմիտեն՝ հաշնագրի վերահսկիչ մարմինը, ընդունեց առողջության իրավունքի վերաբերյալ Ընդհանուր մեկնաբանություն, որն ապահովում է հաշնագրի 12-րդ հոդվածում ամրագրված առողջության իրավունքի մեկնաբանությունը: Այս Ընդհանուր մեկնաբանությունը առողջության իրավունքը մեկնաբանում է որպես ներառական իրավունք, որը տարածվում է ոչ միայն ժամանակին տրամադրված և համապատասխան առողջապահական խնամքի, այլև այն գործոնների վրա, որոնք ապահովում են լավ առողջությունը: Դրանք ներառում են անվտանգ խմելու ջրի և համապատասխան սանիտարահիգիենիկ պայմանների հասանելիություն, անվտանգ սննդի, սնուցման և բնակարանի բավարար մատակարարում, առողջ աշխատանքային և բնապահպանական պայմաններ և առողջության հետ կապված կրթության և տեղեկատվության հասանելիություն:

2002 թվականին ՄԱԿ-ի կոմիտեն նաև ընդունեց, որ ջուրն ինքնին անկախ իրավունք է: Հիմնվելով մի շարք միջազգային պայմանագրերի և հռչակագրերի վրա՝ այն նշել է, որ «ջրի իրավունքն ակնհայտորեն պատկանում է բավարար կենսամակարդակի ապահովման համար անհրաժեշտ երաշխիքների կատեգորիային, հատկապես, քանի որ դա գոյատևման ամենահիմնարար պայմաններից մեկն է»:

Մարդու իրավունքները և շրջակա միջավայրի պաշտպանության իրավունքը

Եվրոպայի որոշ մասերում, ինչպես աշխարհի բոլոր մյուս մասերում, կան մարդիկ, որոնք բախվում են ջրի սուր պակասի, ձկան պաշարների նվազման, անտառահատումների, աղտոտվածության և այլ բնապահպանական աղետների հետ: Այս աղետների զոհերը ոչ միայն կենդանիներն ու կենդանի բնությունն են, այլև մարդիկ: Ավելի հաճախ տուժում են այն մարդիկ, որոնք ամենաքիչն են կարողանում պաշտպանել իրենց՝ աղբատները, անապահովները, մարգինալացվածները:

Մարդու իրավունքների և շրջակա միջավայրի պաշտպանության խնդիրները միավորվում են մի աշխարհում, որին հաջողվում է կայուն կերպով պաշտպանել և սնուցել ինչպես մարդկային, այնպես էլ ոչ մարդկային կյանքը: Գնալով ակնհայտ է դառնում, որ շրջակա միջավայրի դեգրադացիայի և մարդու իրավունքների ոտնահարման հարցերը խիստ փոխկապակցված են, և ընդհանուր խնդիրների ըմբռնումը կարող է միայն օգնել նրանցից յուրաքանչյուրի համար աշխատելու մեր ջանքերին:

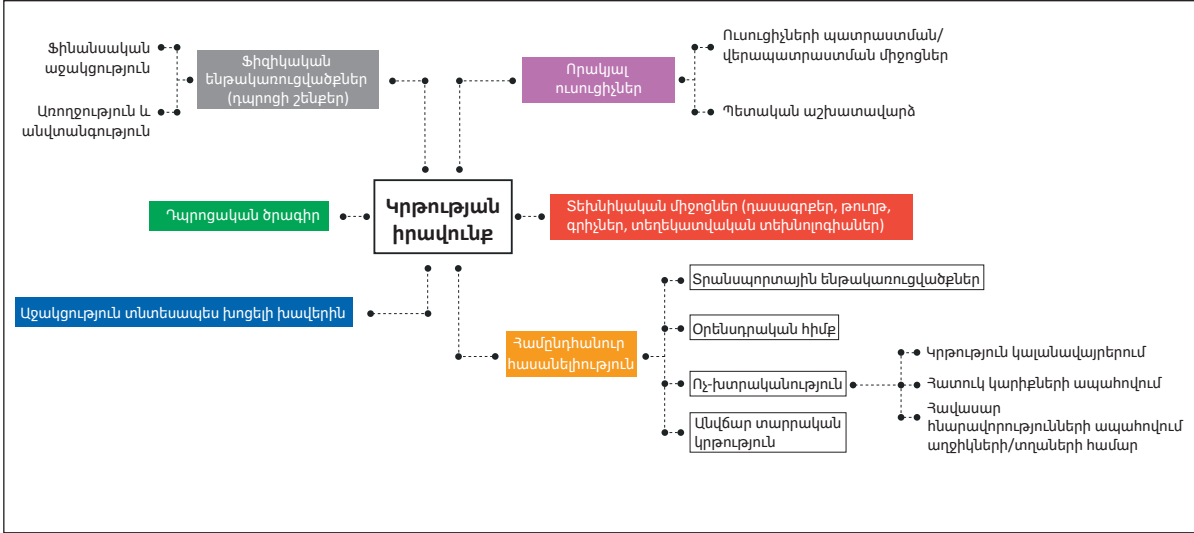
Շրջակա միջավայրի իրավունքների և Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիայի միջև կապերի մասին լրացուցիչ տեղեկությունների համար տե՛ս «Շրջակա միջավայրի պաշտպանությունը և Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան», որը հասանելի է [www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-21\(2005\).pdf](http://www.echr.coe.int/LibraryDocs/DG2/HRFILES/DG2-EN-HRFILES-21(2005).pdf)-ում: Տե՛ս նաև ՄԱԿ-ի Մարդկային միջավայրի կոնֆերանսի մասին հռչակագիրը (Ստոկհոլմի հռչակագիր), որը հասանելի է www.un-documents.net/unchedec.htm կայքում:

Հիմնական տեղեկություններ. մտքի քարտեզագրում

Մտքի քարտեզագրումը պարզ և հզոր գործիք է, տեղեկատվության կազմակերպման ոչ գծային եղանակ և տեխնիկա, որը թույլ է տալիս ներառել գաղափարների բնական հոսքը: Նպատակը համանման գաղափարների խմբավորումն է, դրանց միջև կապերը տեսնելը և, հատկապես, ամենակարևոր հարցերն առանձնացնելը՝ քննարկման կամ մտազրույցի ժամանակ: Դա լավ միջոց է համոզվելու, որ իրավիճակի բոլոր ասպեկտները հաշվի են առնված: Սկսեք կենտրոնական հարցից և ծառի պես կառուցեք դեպի դուրս՝ ճյուղերը երկարացնելով՝ ենթաճյուղեր և նույնիսկ ենթաենթաճյուղեր ստեղծելու համար: Դուք պետք է հայտնվեք փոխկապակցված հասկացությունների սարդոստայնում:

Մտքի քարտեզագրման մասին լրացուցիչ տեղեկությունների համար այցելեք՝ <https://thinksmart.com>:

Նկար 11. Մտքի քարտեզագրման նմուշ

Բաժանվող նյութեր. առանցքային բառեր

	շրջակա միջավայրի պահպանություն	մարդու իրավունքներ	գյուղատնտեսության արդյունավետություն	երեխաների առողջություն	ափամերձ համակարգեր	աննդակարգ
	տնտեսական զարգացում	սոցիալական զարգացում	մշակութային զարգացում	աննդի բաշխում	պատշաճ սնունդ	երեխայի առողջ զարգացում
	մանկական մահացություն	հողի գրավում	սնուցում	աննդի ռեսուրսներ	վարելահողեր	բերք
	ռոռգում	ամբարտակներ	ներգաղթ	փոքրամասնություն	հողերի հյուծում	աննդամթերքի և գյուղատնտեսական քաղաքականություն
	աննդային անվտանգություն	պեստիցիդներ	աննդամթերքի ապահովություն	ճահճուտներ	գետախորշեր	ձկնորսական գործունեություն
	գլոբալիզացիա	փախստականներ	աշխատանքային հարցեր	գյուղական զարգացում	առևտուր	կայուն զարգացում
	ուրբանիզացիա	թունաքիմիկատներ	հիվանդություն	թմրանյութեր	կլիմայի փոփոխություն	բնական աղետներ
	տեղանքի ճանաչում	աղտոտում	թափոններ	ջրբաժաններ	գետեր	միջուկային էներգիա
	ծովային կաթնասուններ	գետնաջրեր	խաղաղություն	հակամարտություն	անտառ	անտառագրկում
	տոբսիներ	կենսաբազմազանություն	մշակութային բազմազանություն	Եվրոպա	միջերկրածովյան տարածաշրջան	մշակույթ
	սեփականության իրավունք	առողջության իրավունք	աննդի իրավունք	ՀԿ	երիտասարդական կազմակերպություններ	

Սեղմագիր

Սա դրսում անցկացվող վարժություն է, որի նպատակն է վերստեղծել բնության և շրջակա միջավայրի հետ կապի զգացումը:

Հիմնական հասկացություններ

Բնություն և շրջակա միջավայր, կենսաբազմազանություն

Բարդության աստիճան 1

Խմբի չափը. ցանկացած

Ժամանակ. 60 րոպե

Նպատակներ

- ▶ ձևավորել բնության հետ կապի զգացում,
- ▶ մոտիվացնել երիտասարդներին ավելի շատ ժամանակ անցկացնել բնության գրկում,
- ▶ ձևավորել դիտարկելու հմտություններ:

Նյութեր

- ▶ A4 ձևաչափի մեկ թուղթ և մեկ գրիչ յուրաքանչյուր մասնակցին,
- ▶ (կամընտրական) լուսանկարչական ապարատ կամ լուսանկարող որևէ այլ սարք:

Նախապատրաստում

Գտեք մի խաղաղ անկյուն բնության գրկում: Դա կարող է լինել մոտակա անտառը, քաղաքային զբոսայգին կամ պարտեզը: Հնարավորություն դեպքում մասնակիցներին տարեք քաղաքից դուրս. որքան հեռանա քաղաքային կյանքից, այնքան ավելի ուժեղ կլինի նրանց փորձառությունը:

Հրահանգներ

1. Տեղեկացրեք մասնակիցներին, որ այսօր նրանք լինելու են բնագետ լրագրողներ և հետազոտելու են որևէ տեղանք բնության մեջ: Տվեք յուրաքանչյուր մասնակցին A4 ձևաչափի մի թուղթ և գրիչ:
Կամընտրական. եթե կա լուսանկարչական սարք կամ բջջային հեռախոս ամեն մասնակցի համար, ապա թույլ տվեք նրանց օգտվել դրանցից: Մի թույլատրեք օգտվել լուսանկարչական սարքից կամ բջջային հեռախոսից, եթե բոլոր մասնակիցներին դրանք հասանելի չեն:
2. Տեղ հասնելուն պես նախապատրաստեք մասնակիցներին նոր փորձառությանը՝ հիշեցնելով, որ բնությունը հրաշալի վայր է սթրեսից ազատվելու, կամ մաքուր օդ շնչելու, կամ խաղաղություն ու անդորր գտնելու համար: Ասեք նրանց, որ ունեն մոտ 30 րոպե բնությունը հետազոտելու համար՝ առանց միմյանց հետ խոսելու: Նրանք կարող են նշումներ անել (նաև՝ լուսանկարել) այդ 30 րոպեի ընթացքում կյանքի հետևյալ նշանների մասին.
 - կախվածության նշաններ (մի բանը կախված է մի ուրիշ բանից),
 - փոփոխության նշաններ,
 - մարդկային գործունեության նշաններ,
 - որևէ անսովոր կամ զարմանալի բան,
 - որևէ կենդանի, բույս, հանքաքար,
 - կենսաբազմազանություն (կենդանի արարածների լայն բազմազանություն),
 - զգացմունքներ:
3. 30 րոպե անց նորից հավաքեք մասնակիցներին և խնդրեք կիսվել իրենց նշումներով փոքր խմբերում (3-5 մասնակից):
4. Եվս 15-20 րոպե անց հավաքեք ամբողջ խումբը դեբրիֆինգի համար:

Դերիֆինգ

Խնդրեք պատասխանել իրենց ուսումնասիրած մի քանի հարցերի: Կարող եք մասնակիցներին խնդրել կիսվել ոչ թե իրենց պատասխաններով, այլ իրենց փոքր խմբի մյուս անդամների պատասխաններով: Այնուհետև քննարկեք հետևյալ հարցերից մի քանիսը:

- ▶ Ձեզ դուր եկավ՞ դրսում աշխատելու փորձը: Ի՞նչը ձեզ դուր եկավ կամ դուր չեկավ:
- ▶ Որևէ նոր կամ անսպասելի բան հայտնաբերեցի՞ք:
- ▶ Ձեր պատասխանները տարբե՞ր էին ձեր փոքր խմբի մյուս անդամների պատասխաններից: Կարո՞ղ եք դա բացատրել:
- ▶ Բնության շատ վայրեր կարող են անհետանալ մարդկային գործունեության պատճառով, ինչպիսիք են արդյունաբերությունը, գյուղատնտեսությունը կամ աղտոտվածությունը: Որևէ մեկը դրա ապացույց գտավ՞:
- ▶ Բնության գրկում որոշ ժամանակ անցկացնելը ձեզ հիշեցրե՞ց շրջակա միջավայրի արժեքի մասին:
- ▶ Ի՞նչ դեր է խաղում բնությունը մարդկության և ամբողջ մոլորակի գոյատևման գործում:
- ▶ Ինչպե՞ս կարող ենք համոզվել, որ բնությունն ու շրջակա միջավայրն ավելի լավ են պաշտպանված:

Խորհուրդներ վարողներին

Եթե ձեր խումբը փոքր է, կարող եք անմիջապես հավաքել մասնակիցներին դերիֆինգի համար:

Կախված երիտասարդների խմբից, որոնց հետ աշխատում եք, կարող եք բնության թեմատիկ ուսումնասիրություն կատարել: Օրինակ՝ կարող եք մասնակիցներին խնդրել 30 րոպեի ընթացքում բացահայտել հնարավորինս շատ ծառերի կամ բույսերի տեսակներ, ապա քննարկել կենսաբազմազանության արժեքը:

Յետագա քայլերի առաջարկներ

«Թափոնների մանիֆեստ» վարժությունն ուսումնասիրում է աղտոտման ազդեցությունը բնական միջավայրի վրա՝ սկսած իրերը դեն նետելու՝ մասնակիցների սովորությունների ուսումնասիրությունից:

Կարող եք նաև փորձել «Քայլ առաջ» վարժությունը, որտեղ մասնակիցները խաղում են աշխարհի այլ մասերում ապրող մարդկանց դերեր, որոնք հաճախ խիստ անբարենպաստ պայմաններում են՝ շրջակա միջավայրի վրա մարդկային գործունեության ազդեցության պատճառով:

Գործելու գաղափարներ

Փորձեք ավելին իմանալ այն մասին, թե ով է պատասխանատու այն վայրի խնամքի համար, որտեղ դուք գործել եք, եթե այդպիսին կա: Տեղում կա՞ն մեխանիզմներ կենսաբազմազանությունը պաշտպանելու համար: Կա՞ն արդյոք հնարավոր սպառնալիքներ այդ վայրի համար:

Եթե մասնակիցները հետաքրքրված են, գուցե կարող եք մտածել միասին փոքրիկ այգի ստեղծելու, հողամաս վերցնելու կամ չօգտագործված հող փնտրելու մասին, որը կարող է կառուցապատվել: Ոգեշնչման համար նայեք www.guerrillagardening.org-ը:

Սեղմագիր

Այս վարժությունն անդրադառնում է կարիքների ու ցանկությունների տարբերությանը, դրանց սահմանմանը, և թե ինչու է դա կարևոր միջոցակի կայունության համար:

Հիմնական հասկացություններ

Առողջություն, պլանավորում, տեղական միջավայր, զարգացում, համայնք

Բարդության աստիճան 1

Խմբի չափը. ցանկացած

Ժամանակ. 45 րոպե

Նպատակներ

- ▶ ըմբռնել կարիքների ու ցանկությունների տարբերությունը,
- ▶ ըմբռնել սպառման ու կայունության միջև կապը,
- ▶ կարողանալ բացահայտել շրջակա միջավայրի վրա մեր ազդեցությունը նվազեցնելու ուղիները:

Նյութեր

- ▶ «Կարիքներ ու ցանկություններ» քարտեր

Նախապատրաստում

- ▶ Պատրաստեք քարտերի պատճեններ և կտրատեք քարտերը: Ձեզ պետք կլինի ծրարի մեջ դրված մեկական լրակազմ ամեն զույգի կամ փոքր խմբի համար:

Հրահանգներ

1. Խնդրեք մասնակիցներին աշխատել զույգերով կամ փոքր խմբերով: Յուրաքանչյուր խմբին բաժանեք «Կարիքներ ու ցանկություններ»-ի 1 լրակազմ:
2. Խնդրեք խմբերին բացել ծրարները և տվեք նրանց 5 րոպե քարտերը երկու կույտի բաժանելու համար.
 - բաներ, որ ձեզ պետք են առողջ կյանքով ապրելու համար (կարիքներ),
 - բաներ, որ ձեզ անհրաժեշտաբար պետք չեն, բայց որոնք հաճելի կլինեն ունենալ (ցանկություններ):
3. Մոտ 15 րոպե հետո խնդրեք մասնակիցներին մեկնաբանել իրենց կատարած ընտրությունը: Կարող եք ընդհանուր ցուցակ կազմել պաստառի վրա, որը կարտացոլի խմբի ընտրությունը: Օգտագործեք ձախ և աջ կողմի սյունակները՝ կարիքները կամ ցանկությունները տեղադրելու համար, եթե բոլորը համաձայն են այդ ընտրության հետ:

Համաձայնեցված կարիքներ	Հնարավոր կարիքներ/ հնարավոր ցանկություններ	Համաձայնեցված ցանկություններ

Համառոտ քննարկեք հետևյալ հարցերը.

- ո՞ր քարտերն էին դժվար դասակարգել որպես կարիքներ կամ ցանկություններ, ինչո՞ւ,
 - արդյո՞ք ձեր խմբում եղել է որևէ անհամաձայնություն քարտերի դասակարգման հարցում,
 - ո՞ր քարտերն էին հստակ նշում կարիքներ, ո՞ր քարտերն էին հստակ նշում ցանկություններ:
4. Կարճ քննարկումից հետո խնդրեք մասնակիցներին վերադառնալ իրենց խմբեր և կրկին խառնել քարտերը: Այս անգամ նրանք պետք է բաժանեն դրանք կույտերի.
- բաներ, որոնք, ի վերջո, դեն են նետվում կամ թափոն են դառնում (առնվազն՝ մասամբ),
 - բաներ, որոնք դեն չեն նետվում կամ թափոն չեն դառնում:
5. Տվեք նրանց 5 րոպե առաջադրանքը կատարելու համար, հետո քննարկեք ամբողջ վարժությունը:

Դեբրիֆինգ

Օգտագործեք մի քանի հարց յուրաքանչյուր բաժնից՝ վարժությունը քննարկելու համար:

Կարիքներ և ցանկություններ

- ▶ Ո՞րն է տարբերությունը «կարիքի» և «ցանկության» միջև:
- ▶ Ինչպե՞ս էիք տարբերակում ձեր ցանկություններն ու կարիքները: Հե՞շտ էր:
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ ինչո՞ւ տարածաշրջաններ եղան այն հարցում, թե ինչպես կարելի է քարտերը դասակարգել որպես կարիքներ կամ ցանկություններ:
- ▶ Ի՞նչ եք զգում, երբ ձեր կարիքները չեն բավարարվում: Ի՞նչ եք զգում, երբ ձեր ցանկությունները չեն բավարարվում: Ո՞րն է տարբերությունը:
- ▶ Ի՞նչ եք կարծում, ձեր կարիքներն ա՞յլ կլինեին, եթե ապրեիք 200 տարի առաջ:
- ▶ Աշխարհում կա՞ն մարդիկ, որոնց հիմնական կարիքները չեն բավարարվում: Ի՞նչ կասեք ձեր համայնքի մարդկանց մասին:
- ▶ «Ցանկություն» սյունակում կա՞ որևէ բան, որն իրականում անհրաժեշտ է մարդու գոյության համար, նույնիսկ եթե դուք չէիք կարծում, որ դա ձեզ համար կարիք է:
- ▶ Օգտագործեք այս հարցը որպես առիթ՝ խոսելու այն դերի մասին, որ խաղում են ծառերը, ծաղիկները, միջատները և այլն՝ երկրի վրա կյանքն ապահովելու հարցում:

Թափոններ

- ▶ Որքա՞ն հեշտ էր ձեզ համար այս բաժինը: Ի՞նչն էր դժվար :
- ▶ Ձեր կարծիքով, մենք «դե՞ն ենք նետում» բնության տված որոշ բաներ, օրինակ, արևի լույսը, ջուրը, ծառերը: Ինչպե՞ս կարող էինք ավելի լավ օգտագործել այդ բաները (ինչո՞ւ է դա կարևոր):
- ▶ Դուք երբևէ վերամշակո՞ւմ եք ձեր սեփական թափոնները: Երբևէ օգտագործո՞ւմ եք այլ մարդկանց վերամշակման ենթարկված իրերը:
- ▶ Երկիրը հսկայական է. իրո՞ք նշանակություն ունի որոշ բաներ դեն նետելը կամ դրանք ինչպես հարկն է չվերամշակելը:

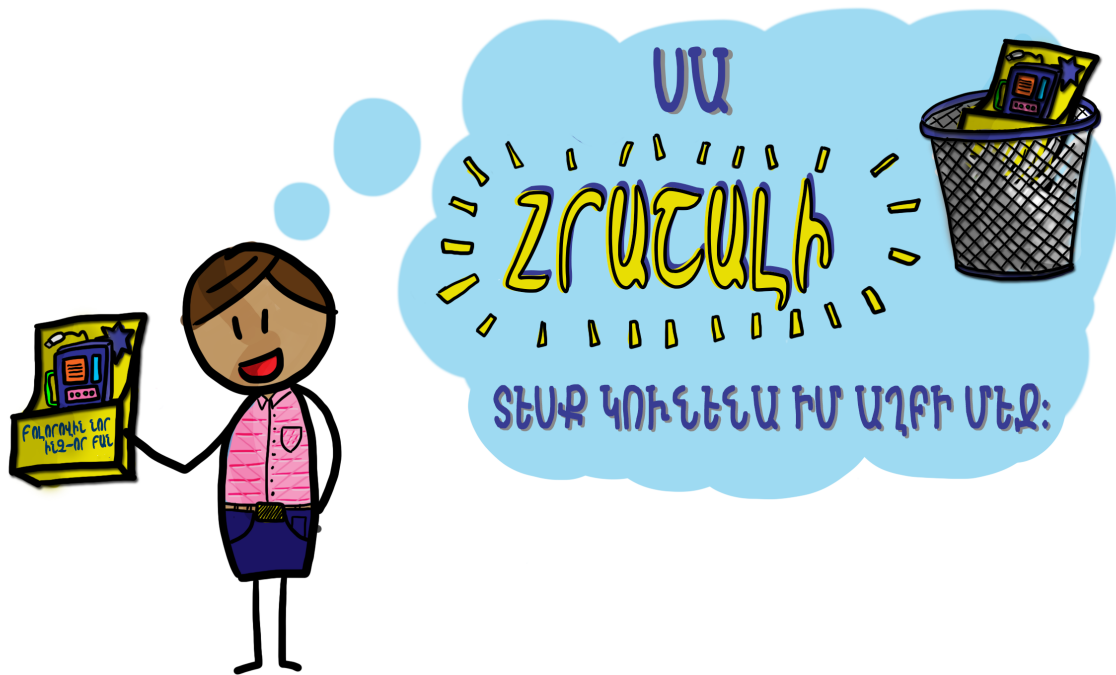
Հետագա քայլերի առաջարկներ

Կարող եք շարունակել «Թափոնների մանիֆեստ» վարժությամբ, որն ուսումնասիրում է, թե որքան են մասնակիցները դեն նետում, ինչպես նաև օգնում է խմբին մշակել թափոնների վերաբերյալ քաղաքականություն:

Բնագետ լրագրողներ» վարժությունը մասնակիցներին տալիս է դեպի բնություն, որպեսզի նրանք նորից վերամիավորվեն և տեսնեն առողջ միջավայրի պահպանման կարևորությունը:

Գործելու գաղափարներ

Պարզե՞ք՝ արդյոք ձեր երկրում անցկացվում է «Ոչինչ չգնելու օր» կամ ընտրե՞ք ձեր սեփական ամսաթիվը, երբ խումբը կհամաձայնի ոչինչ չգնել, և տեղեկացրե՞ք այդ մասին տեղական համայնքին: Աջակցե՞ք նրանց ստեղծելու պաստառներ և տեղեկատվական թերթիկներ, որոնք պետք է բաժանվեն նախօրոք:

Բաժանվող նյութեր. «կարիքների ու ցանկությունների» քարտեր

Անվտանգություն	Սեր	Ի վիճակի լինել քայլել	Համացանց
Ընկերներ	Ի վիճակի լինել խոսել	Ծառեր	Միս
Միջատներ	Կատակներ	Ազատություն	Հեծանիվ
Հեռուստացույց	Բջջային հեռախոս/ սմարթֆոն	Նորթուփ	Մեքենա
Միրգ	Ընտանիք	Թռչուններ	Մեղուներ
Արևի լույս	Ջուր	Անձրև	Հող
Փող	Մահճակալ	Ծաղիկներ	Գրքեր
Ժամանց	Սնունդ	Հագուստ	Էլեկտրակա- նություն
Դեղորայք	Ռադիո	Թատրոն	Օդ
Խաղալիքներ	Կոշիկներ	Երաժշտություն	Օճառ
Թուղթ	Ջերմություն	Բանջարեղեն	Տուն

Սեղմագիր

Սա սիմուլացիոն վարժություն է, որն ուսումնասիրում է տարբեր կարծիքներ միջուկային էներգիայի և կայունության մասին:

Հիմնական հասկացություններ

Էներգիայի աղբյուրներ, միջուկային էներգիա, միջուկային թափոններ, վերականգնվող էներգիա, կայունություն

Բարդության աստիճան 4

Խմբի չափը. 10-20

Ժամանակ. 120 րոպե

Նպատակներ

- ▶ ուսումնասիրել միջուկային էներգիայի հետ կապված սոցիալական, տնտեսական և բնապահպանական մտահոգությունները,
- ▶ բանակցել հասարակության տարբեր կարիքներից և տեսլականներից բխող կոնֆլիկտի շուրջ,
- ▶ ուսումնասիրել էներգետիկ ոլորտի փոխակերպումները և դրանց ծախսերն ու ազդեցությունը հասարակության վրա,
- ▶ զարգացնել բանավիճելու և վերլուծելու հմտությունները:

Նյութեր

- ▶ ընդարձակ տարածք, որը կարելի է դասավորել որպես հանրային լսումների համար նախատեսված համայնքապետարանի դահլիճ՝ փոքր խմբերով աշխատանքի համար առանձին տարածքների հնարավորությամբ,
- ▶ դերային քարտերի պատճեններ և թերթիկներ՝ պիտակների համար,
- ▶ ժամացույց,
- ▶ փոքր զանգ ֆլոփիի բաղաբալետի համար,
- ▶ թուղթ և գրիչներ:

Նախապատրաստում

- ▶ Պատճենեք բաժանվող նյութերի դերային քարտերը, խնդրի նկարագրությունը և բանավեճի կանոնները (կամընտրական): Ձեզ անհրաժեշտ կլինի բաղաբալետի դերի քարտի պատճենը և հնարավորինս տարբեր խմբերի հավասար թվով ներկայացուցիչներ:
- ▶ Պատրաստեք անունների պիտակներ տարբեր կուսակցությունների/խմբերի համար, որոնք ներկայացված կլինեն հանդիպմանը:
- ▶ Ցուցակագրեք դերերը պաստառի վրա, որպեսզի բոլորը կարողանան տեսնել դրանք:
- ▶ Համոզվեք, որ ունեք տարածք բաղաբալետի խորհրդի նիստի համար և առանձին տարածքներ տարբեր խմբերի համար, որպեսզի նրանք կարողանան նախօրոք քննարկել իրենց դիրքորոշումը կամ հանդիպել ուրիշների հետ:

Հրահանգներ

1. Կարդացեք խնդրի նկարագրությունը: Բացատրեք, որ բոլոր մասնակիցները, բացի Վինդլենդի խորհրդարանի ներկայացուցիչներից, ֆլոփիի բաղաբալետներ են և նրանց անհանգստացնում է այն խնդիրը, թե արդյո՞ք բաղաբալետ ոչ հեռու գտնվող ատոմակայանը պետք է փակվի, թե ոչ:
2. Ցույց տվեք մասնակիցներին դերերի ցանկը և խնդրեք յուրաքանչյուրին ընտրել մեկը: Բաժանեք դերային քարտերը և խնդրի նկարագրությունը և նշեք, թե որտեղ կարող են մարդիկ և խմբերը հանդիպել նախօրոք, և որտեղ, ավելի ուշ, տեղի կունենա բաղաբալետի խորհրդի նիստը:
3. Բացատրեք բանավեճի կանոնները, որոնք կկիրառվեն հանդիպման ժամանակ: Հնարավորության դեպքում դրանք փակցրեք երևացող տեղում:

4. Բացատրեք, որ բուն հանդիպումից առաջ կլինի 30 րոպե, որպեսզի մարդիկ կարողանան հանդիպել այլ քաղաքացիների, նախապատրաստվել, թե ինչ են ուզում ասել և որոշել, թե ինչպես են ուզում քվեարկել: Ասեք, որ Քաղաքային խորհրդի նիստը կտևի 40 րոպե, և իրական ելույթների համար կարող է շատ քիչ ժամանակ լինել՝ ներկաների թվի պատճառով: Այդ պատճառով նրանք պետք է փորձեն պատրաստել ընդամենը 1 կամ 2 կետ, որոնց ցանկանում են անդրադառնալ:
5. Օգտագործեք նախապատրաստական փուլը, որ քաղաքային խորհրդի նիստի համար տարածք ստեղծեք: Լավագույն տարբերակով մարդիկ պետք է նստեն կիսաշրջանաձև կամ պայտաձև, իսկ քաղաքապետը լինի առջևում մի քիչ բարձր դիրքում: Կուսակցությունները կամ խմբերը պետք է կարողանան նստել միասին, և դուք պետք է դնեք նրանց անունների պիտակները առջևի սեղանների վրա:
6. 30 րոպե անց կանչեք քաղաքացիներին հանդիպման կամ խնդրեք քաղաքապետին դա անել: Նա պետք է մարդկանց հիշեցնի բանավեճի հիմնական կանոնները և կարճ ելույթ ունենա հանդիպումը ներկայացնելու համար:
7. Հանդիպման ավարտին՝ 40 րոպե անց, քաղաքապետը պետք է քվեարկություն հայտարարի: Երբ ձայները հաշվվեն և արդյունքը հայտարարվի, հայտարարեք վարժության ավարտի մասին և խնդրեք մարդկանց իրենց աթոռները դասավորել շրջանաձև՝ դեբրիֆինգի համար:

Դեբրիֆինգ

Սկսեք քննարկումը՝ ողջունելով բոլորին իրենց իրական անուններով, կամ օգտագործեք մեկ այլ տեխնիկա, որ հնարավորություն տաք մասնակիցներին դուրս գալու վարժության ժամանակ ունեցած դերերից: Սա կարևոր է անել դեբրիֆինգը սկսելուց առաջ:

Խնդրեք մասնակիցներին կիսել իրենց զգացումները գործընթացի վերաբերյալ՝ նախքան վարժության ընթացքում բարձրացված հարցերի քննարկումը:

- ▶ Ձեզ զարմացրե՞ց քվեարկության արդյունքը, արդյո՞ք այն արտացոլեց այն մարդու դիրքորոշումը, որի դերը խաղում էիք:
- ▶ Արդյո՞ք փոխազդեցությունն այլ մարդկանց կամ խմբերի հետ ստիպեց ձեզ փոխել մոտեցումը կամ վերաբերմունքը խնդրի նկատմամբ:
- ▶ Որո՞նք էին ամենահամոզիչ փաստարկները ձեզ համար:
- ▶ Որքանո՞վ էր հեշտ դերի հետ նույնանալը: Ինչո՞ւ այդ, կամ ինչո՞ւ ոչ:
- ▶ Ի՞նչ եք կարծում՝ այս դերախաղը իրատեսակա՞ն էր: Ձեր համայնքում կարո՞ղ էր նման դեպք լինել: Կարո՞ղ եք հիշել օրինակներ, երբ դա տեղի է ունեցել:
- ▶ Ինչպե՞ս կարձագանքեիք, եթե ձեր քաղաքում/բնակավայրում ատոմակայան կառուցվելու առաջարկ լիներ: Արդյո՞ք վարժությունը որևէ կերպ փոխել է ձեր վերաբերմունքն այդ հարցում:
- ▶ Ինչպե՞ս եք հասկանում մաքուր միջավայրում կամ կայուն աշխարհում ապրելը:
- ▶ Ի՞նչ կարող ենք անել մենք բոլորս՝ մեր օգտագործած էներգիայի քանակը նվազեցնելու կամ էներգիայի աղբյուրների վրա ազդելու համար:

Խորհուրդներ վարողներին

Հնարավորության դեպքում՝ այս վարժությունը կարող է ունենալ 2 վարող, որպեսզի կարողանաք պատասխանել հարցերին և միաժամանակ համակարգել վարժության ամեն քայլը: Վարժությունը կարող է առավել օգտակար լինել, եթե շատ ժամանակ ունենաք, հատկապես՝ բուն հանդիպման ընթացքում, որպեսզի մասնակիցները հնարավորություն ունենան արձագանքելու ուրիշների մեկնաբանություններին:

Նախապատրաստական փուլում կարող է օգտակար լինել համոզվելը, արդյո՞ք մասնակիցները ժամանակն օգտագործում են ուրիշների հետ հանդիպելու կամ պլանավորելու համար, ստուգելը՝ ի՞նչ են նրանք պատրաստվում ասել հանդիպման ընթացքում:

Կարող եք նախապես բաշխել դերերը կամ բաժանել դրանք պատահականորեն, որպեսզի վարժության ընթացքում ժամանակ խնայեք: Նկատի ունեցեք, որ քաղաքապետի դերը շատ պատասխանատու է, և այն կատարողը պետք է վստահ զգա հանդիպումը վարելու և, անհրաժեշտության դեպքում, մարդկանց ընդհատելու համար, որպեսզի բոլորը հնարավորություն ունենան խոսել:

Հնարավոր է, որ անհրաժեշտ լինի նախապատրաստել առաջադրանքը քաղաքապետի դերը կատարող մասնակցի հետ միջև բուն վարժությունը: Սակայն ընթացքում պետք է փորձեք ոչ մի ակտիվ դեր չխաղալ, և՛ որպեսզի քաղաքապետին մարմնավորող անձը զգա ձեր վստահությունը, և՛ որպեսզի մյուս մասնակիցները հարգեն նրա՝ որոշումները, ոչ թե ձեզ նայեն: Իհարկե, եթե դժվարություններ ծագեն, կարող եք մոդելավորման ընթացքում միջամտել, բայց պետք է փորձեք դա անել՝ չխաթարելով քաղաքապետին մարմնավորող մասնակցի հեղինակությունը:

Եթե վարժության գործընթացը դուրս գա վերահսկողությունից, ասենք, մարդիկ շեղվեն թեմայից կամ նոր տեղեկություններ հորինվեն, կամ խորհուրդը հայտնվի փակուղում և չկարողանա համաձայնության գալ, մատնանշեք, որ դա կարող է արտացոլել արդյունք իրական կյանքում և չի նշանակում, որ գործունեությունը ձախողվել է: Կարող եք դա օգտագործել դեբրիֆինգի ժամանակ, որպեսզի քննարկեք նման հարցերի շուրջ համաձայնության գալու դժվարությունը:

Դեբրիֆինգի ընթացքում շատ կարևոր է փորձել խուսափել խաղի կրկնությունից: Մարդիկ պետք է փորձեն հեռանալ վարժության մեջ իրենց ստանձնած դերից, որպեսզի կարողանան պատշաճ կերպով արտացոլել այն, ինչի միջով անցել են: Դուք պետք է օգնեք նրանց հետ նայելու վարժությանը՝ իրենց սովորական «գլխարկներով», այլ ոչ թե իրենց ստանձնած դերերով:

Կախված այն համատեքստից, որում աշխատում եք, կարող է ավելի նպատակահարմար լինել վարժությունը կառուցել հանաժող վառելիքից, օրինակ, ածուխից ստացվող էներգիայի հարցերի շուրջ: Կամ կարող եք ընտրել որևէ այլ թեմա և դերակազմ: Կարող եք նորությունների թղթակիցներ ավելացնել վարժությանը՝ գործընթացի մասին մի փոքր օբյեկտիվ տեսակետ ստանալու համար: Սակայն դա կարող է ավելացնել ժամանակը, եթե ցանկանում եք քննարկել նրանց զեկույցները խմբի հետ (առաջարկների համար՝ տե՛ս ստորև):

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Կարող եք շարունակել վարժությունը՝ դիտարկելով ածխածնի վրա հիմնված էներգիայի աղբյուրների ազդեցությունը շրջակա միջավայրի վրա: «Շղթայական ռեակցիաներ» և «Կլիմայի գերհեռոսների լուծման» վարժությունները վերաբերում են այս հարցին:

Կարող եք նաև խրախուսել մասնակիցներին հետազայում ուսումնասիրել միջուկային էներգիայի կողմ և դեմ փաստարկները: Հետևյալ կայքերը, ի թիվս այլոց, առաջարկում են որոշ փաստարկներ այդ թեմայով.

www.debatingeurope.eu/focus/infobox-arguments-for-and-against-nuclear/#.Wo1yXXxG1aR

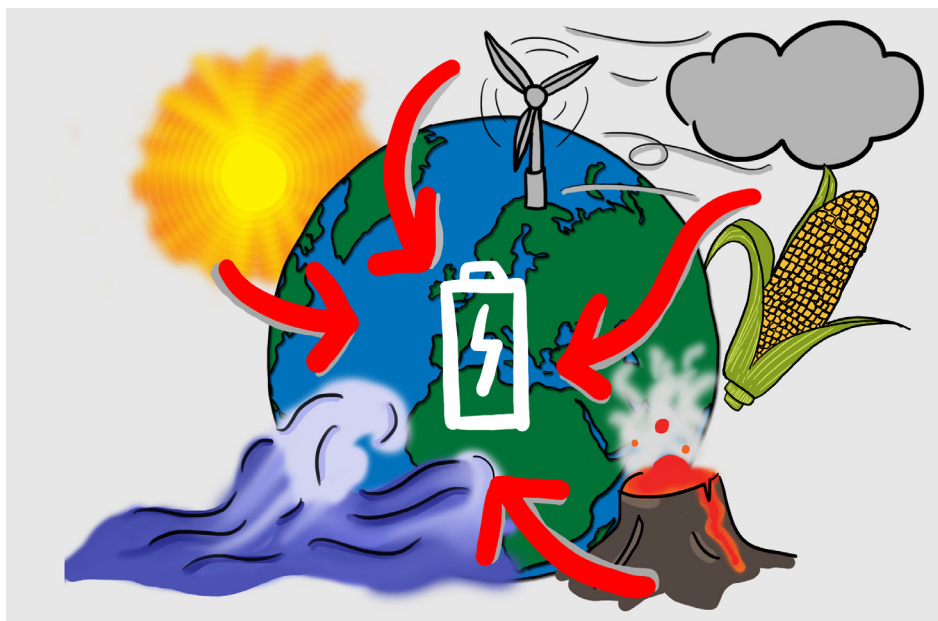
http://100-gute-gruende.de/pdf/g100rs_en.pdf (հիմնված գերմանական համատեքստի վրա)

Գործելու գաղափարներ

Մասնակիցները կարող են ուսումնասիրել տարածքում աշխատող էներգետիկ ընկերությունները՝ պարզելու, թե արդյո՞ք նրանք օգտագործում են վերականգնվող էներգիայի հիմնական աղբյուրներից որևէ մեկը՝ քամի, արև, կենսազանգված, հիդրո կամ երկրաջերմային: Նրանք կարող են համեմատություն անցկացնել՝ հաշվի առնելով ածխածնի վրա հիմնված վառելիքներից (օրինակ՝ ածուխ, նավթ կամ գազ) հեռանալու այս ընկերությունների ծրագրերը:

Խրախուսեք մասնակիցներին տեղեկացնել «ամենակեղտոտ» էներգետիկ ընկերություններին, որ, որպես պոտենցիալ հաճախորդներ, իրենք խորապես մտախոգված են շրջակա միջավայրի վրա այդ ընկերությունների ազդեցությամբ: Նույնիսկ կարող են լինել տեղական կազմակերպություններ կամ նախաձեռնություններ, որոնց նրանք կարող են միանալ՝ քարոզարշավ տանելով հանուն ավելի մաքուր էներգիայի:

Կախված այն համատեքստից, որտեղ դուք և մասնակիցները ապրում կամ աշխատում եք, և քաղաքային խորհուրդներում քննարկվող ընթացիկ խնդիրներից, կարող է հետաքրքիր լինել այցելել ձեր տարածքում գտնվող խորհրդի նիստ՝ տեսնելու, թե ինչպես են դրանք աշխատում գործնականում:

Ռեսուրսներ բանավեճի համար

Հանդիպման մասնակիցների ցուցակ

Փորձեք թվերը հավասարակշռված պահել՝ յուրաքանչյուր քաղաքական կուսակցության համար ունենալով նույն թվով ներկայացուցիչներ և նույն թվով քաղաքացիներ՝ յուրաքանչյուր խմբում: Դուք կարող եք ունենալ այնքան շարքային քաղաքացիներ, որքան ցանկանում եք:

Դեր	Մասնակիցների թիվը
Ֆլովիլի քաղաքապետ	1
Քաղաքային խորհրդի անդամներ. պետք է ներկայացված լինեն 3 տարբեր կուսակցություններ /փորձեք ներգրավել հավասար չափով կուսակցություններ/	3-6
Ատոմակայանի աշխատողներին ներկայացնող արհմիություն	1-2
«Դադարեցնել միջուկային էներգետիկան» խումբ	1-2
ԷԱ – էներգիա ապագայի համար	1-2
Վինդլանդի խորհրդարանի ներկայացուցիչներ	1-2
Շարքային քաղաքացիներ	Ցանկացած
Կամընտրական. հանդիպումը լուսաբանող լրագրողներ	1-2

Բանավեճի կանոնները

Հնարավոր է, որ ցանկանաք փոփոխել այս կանոնները՝ ըստ ձեր խմբի չափի և ունեցած ժամանակի:

- ▶ Ժողովը վարելու է քաղաքապետը, և բոլոր հարցրի վերաբերյալ նրա որոշումը վերջնական է:
- ▶ Եթե ցանկանում եք խոսել, պետք է ձեռք բարձրացնեք և թույլտվություն ստանաք քաղաքապետից:
- ▶ Ելույթները պետք է լինեն հակիրճ և չգերազանցեն 2 րոպեն:
- ▶ Ժողովը կավարտվի 40 րոպե անց՝ ատոմակայանը փակել-չփակելու քվեարկությամբ:
- ▶ Ժողովին ներկա յուրաքանչյուր ոք ելույթ ունենալու և վերջում քվեարկելու իրավունք ունի:

Սցենար

Արդյո՞ք փակվի «ՆեոՄաքուր» ատոմակայանը

Դուք ապրում եք մոտ 70.000 բնակչություն ունեցող գեղատեղիս Ֆլովիլ քաղաքում: Ձեր քաղաքն առավել հայտնի է, թերևս, իր «ՆեոՄաքուր» ատոմակայանով, որը կառուցվել է 30 տարի առաջ: Ավելի քան 2000 մարդ ձեր քաղաքից և շրջակա տարածքներից ուղղակիորեն կամ անուղղակիորեն աշխատում է այդ ատոմակայանում: Դրանից օգուտ են քաղել ոչ միայն այդ անհատները, այլև տեղական տնտեսությունը:

Սակայն «ՆեոՄաքուրը» ատոմակայանի ավելի հին մոդել է, և վերջին մի շարք անկախ գնահատողներ կասկածի տակ են դրել դրա անվտանգությունը: Հիմնադրման օրվանից «ՆեոՄաքուրն» ականատես է եղել խմբերի և քաղաքացիների բողոքի ակցիաների, սակայն այս վերջին ուսումնասիրությունները սաստկացրել են բողոքի ցույցերը, հնչել են կոչեր այն ամբողջությամբ փակելու մասին:

«ՆեոՄաքուրի» շրջակայքը երկրաշարժի ցածր ռիսկայնության գոտում է: Բացի այդ, կայանը կառուցված է մեծ ջրատար շերտի գագաթին: Երբ կայանը կառուցվում էր, ընկերությունը վստահեցրեց իր քննադատներին, որ մեթոդներ են ներդրվել ջրի մատակարարումն աղտոտող ճառագայթման վտանգը վերացնելու համար: Ոչ բոլորն էին հավատում դրան: Վերջերս, մասամբ 2011 թվականին Ֆուկուսիմայի ողբերգական իրադարձությունների պատճառով, ինչպես նաև այլ պատճառներով, ինչպիսիք են ահաբեկչության վտանգը և ատոմակայանի տարիքը, տեղի քաղաքական գործիչները կոչ են արել փակել կայանը: Նույնիսկ միջազգային ճնշում է եղել. ատոմակայանը գտնվում է հարևան Վինդլանդի միջազգային սահմանից ոչ հեռու, որի խորհրդարանն արդեն քվեարկել է միջուկային էներգիայի օգտագործումը դադարեցնելու օգտին:

Ֆլովիլի բնակիչները չեն կարող ինքնուրույն որոշել փակել «ՆեոՄաքուր» ատոմակայանը, բայց կարող են անցկացնել հանրաքվե, որի արդյունքները ազգային իշխանությունները պարտավոր են հաշվի առնել: Քաղաքային խորհուրդը կոչ է արել արտահերթ նիստ հրավիրել, որին հրավիրված են բոլորը՝ լուծելու այդ հարցը:

Հանդիպումը կկայանա 30 րոպեից:

Բաժանվող նյութեր. դերաբարտեր

Ֆյովիի քաղաքապետ

Դուք նախագահում եք Նիստը, և ձեր դերն է լինելու Նիստը սկսվելուց հետո ողջունել մասնակիցներին և հիշեցնել նրանց բանավեճի կանոնների մասին: Նիստի ընթացքում դուք պետք է բոլորին խոսելու հնարավորություն ընձեռեք և թույլ չտաք ոչ մեկին չափից ավելի երկար խոսել:

Դուք խիստ անհանգստացած եք այս դեպքի առաջացրած բացասական հրապարակային մթնոլորտով և նախատեսում եք Նիստից առաջ խոսել որոշ խմբերի հետ՝ փորձելով համոզել նրանց մեղմել իրենց դիրքորոշումները:

Քաղաքային խորհրդի անդամ. Պահպանողական կուսակցություն

Դուք ներկայացնում եք Պահպանողական կուսակցությունը Քաղաքային խորհրդում: Ընդհանրապես դուք աջակցում եք Էներգիայի ցանկացած ձևի, որը կարող է նվազեցնել պետության ծախսերը և ապահովել հնարավորինս շատ հարկային եկամուտ: Դուք կարծում եք, որ միջուկային Էներգիան լավ այլընտրանք է կեղտոտ հանածո վառելիքների, ինչպիսիք են նավթը, ածուխը և բնական գազը: Միջուկային Էներգիան, կարծես, կատարյալ լուծում է ապագայի համար, քանի որ ավելի քիչ է աղտոտում և ավելի էժան է (կարճաժամկետ հեռանկարում):

Դուք նաև գիտեք թիվը ատոմակայանում աշխատող մարդկանց, որոնք, փակվելու դեպքում, գործազուրկ կդառնան: Դուք չեք ուզում կորցնել պոտենցիալ ընտրողներին:

Քաղաքային խորհրդի անդամ. Պոպուլիստական կուսակցություն

Դուք ներկայացնում եք Պոպուլիստական կուսակցությունը Քաղաքային խորհրդում: Դուք կանգնած եք ժողովրդի կողքին, և Ձեզ անհանգստացնում է այն մարդկանց թիվը, որոնք կկորցնեն իրենց աշխատանքը, եթե ատոմակայանը փակվի: Դուք հակված եք աջակցելու ատոմակայանը չփակելուն, սակայն նաև մտահոգ եք առողջապահական, բնապահպանական և անվտանգային ռիսկերով:

Դուք նաև տեղյակ եք, որ ձեր տեղը վտանգված է խորհրդի հաջորդ ընտրություններում, ուստի դուք հավանաբար, կաջակցեք այն ընտրությանը, որն ավելի մեծ ժողովրդականություն կվայելի:

Քաղաքային խորհրդի անդամ. Կանաչների կուսակցություն

Դուք ներկայացնում եք Կանաչների կուսակցությունը Քաղաքային խորհրդում: Դուք այն կարծիքին եք, որ ատոմակայանը բացելն ի սկզբանե սխալ էր և ուզում եք, որ այն հնարավորինս շուտ փակվի: Ֆուկուսիմայի աղետը ցույց տվեց աշխարհին այն, ինչ ձեր կուսակցությունը միշտ ասում էր. մեզ պետք է կանաչ ու վերականգնվող Էներգիա, իսկ միջուկային Էներգիան դրանցից և ոչ մեկը չէ: Այն անվտանգ չէ և մյուսներից ավելի թանկ է, եթե հաշվի առնենք բոլոր ծախսերը, ինչպիսիք են առողջական ռիսկերը, թափոնների հեռացումը և անվտանգության ապահովման ծախսերը, օրինակ, ահաբեկչության դեմ: Միջուկային թափոնների պահպանման ծախսերը հսկայական են, և այսօր չկան տեխնոլոգիաներ, որոնք թույլ են տալիս դա անել անվտանգ: Կանաչ այլընտրանքները հնարավոր են, և Վինդլանդի հարևանները ցույց են տվել, որ դա լավ քաղաքական լուծում է: Աշխատողները կարող են հեշտությամբ վերաինտեգրվել հին ատոմակայանից դեպի վերականգնվող Էներգիայի ոլորտ, այնպես որ 2000 մարդու աշխատանքը վտանգված չէ:

Կայանի աշխատողներին ներկայացնող արհմիության անդամներ

Դուք ներկայացնում եք «ՆեոՄաքուր» կայանի աշխատողներին: Այդ կայանն ապահովում է 2.000 մարդու ապրուստը մի տարածաշրջանում, որտեղ գործազրկությունը բարձր է: Դուք գիտեք, որ այդ աշխատողները դժվար թե ուրիշ տեղ աշխատանք գտնեն, եթե կայանը փակվի: Դուք նաև համոզված եք, որ կայանն ապահով է. դուք աշխատում եք այդտեղ և գիտեք, որ այն կանոնավոր կերպով ստուգվում է, իսկ սարքավորումը վերահսկվում և, անհրաժեշտության դեպքում, արդիականացվում է:

Դուք անհանգստանում եք, որ եթե կայանը փակվի, աշխատողների վերապատրաստելու և վերաինտեգրելու համար ներդրումներ չեն լինի: Նրանք կհայտնվեն նույն վիճակում, ինչ տարածաշրջանի հազարավոր այլ գործազուրկներ:

«Դադարեցնել միջուկային եներգետիկան» խումբ

Ձեր խումբը դեմ է միջուկային եներգիային և բողոքել է ատոմակայանի դեմ՝ դրա կառուցումից ի վեր: Դուք կարծում եք, որ միջուկային եներգիան ավելորդ է, թանկ և վտանգավոր՝ և՛ մոլորակի, և՛ մարդկանց համար: Բոլորս լսել ենք Ֆուկուսիմայի մասին, սակայն եղել են ավելի քան 20 միջուկային վթարներ կամ միջադեպեր: Դուք անհանգստացած եք, որ այս ատոմակայանը համեմատաբար հին է և այժմ լուրջ վտանգ է ներկայացնում տեղի բնակիչների համար: Ավելին, շատերը չգիտեն, որ ձեր երկրում ուրան այլևս չի արդյունահանվում. այն գալիս է այն երկրներից, որտեղ մարդկանց շահագործում են, նրանց հողերը խլում են հանքարդյունաբերության համար: Ուրանի արդյունահանումն իր հետևից մեռած հողեր է թողնում:

Ավելին, «Նեոմաքուրի» տակ գտնվող ջրատար շերտը ոչնչացնելու վտանգը հսկայական է, և ձեր տարածաշրջանին սպառնում է խմելու ջրի հիմնական պաշարը կորցնելու վտանգը:

Դուք ցանկանում եք ուղերձ հղել «Նեոմաքուրի» աշխատողների ներկայացուցիչներին. ատոմակայանի փակումը թույլ կտա նոր աշխատատեղեր ստեղծել ավելի կայուն եներգետիկ ոլորտներում: Սա կնշանակի ավելի շատ աշխատանք և ավելի մեծ անվտանգություն ձեր և ձեր երեխաների համար:

«Եներգիա ապագայի համար» խմբի՝ ԷԱ-ի անդամներ

Դուք ներկայացնում եք այն ընկերությունը, որն այս պահին կառավարում է միջուկային կայանը: Դուք ժամանակ ու գումար եք ներդրել այս կայանի մեջ, և այն Եներգիա է մատակարարել տարածաշրջանի տներին ու արդյունաբերությանը, ինչպես նաև աշխատանքով ապահովել 2.000 տեղացիների: Ձեր ընկերությունն իրականացնում է անվտանգության կանոնավոր ստուգումներ և ռիսկերի գնահատում, և դուք գիտեք, որ ամեն ինչ կարգին է: Կայանը ոչ մի վտանգ չի ներկայացնում շրջակա միջավայրի և մարդկանց առողջության համար:

Եթե տեղի ունենա ամենավատը և կայանը փակելու որոշում կայացվի, դուք ցանկանում եք վստահ լինել, որ ընկերության բաժնետերերն ամբողջությամբ կփոխհատուցվեն կորուստների համար: Ընկերությունը չպետք է վճարի կայանի շահագործումը դադարեցնելու համար և չպետք է փոխհատուցում վճարի աշխատակիցներին:

Վինդլանդի խորհրդարանի անդամներ

Ձեր խորհրդարանը վերջերս որոշում է կայացրել, որ բոլոր միջուկային կայանները Վինդլանդի տարածքում պետք է փակվեն 10 տարվա ընթացքում: Ձեզ հրավիրել էին Ֆլովիլ, որ բացատրեք, թե ինչու եք քվեարկել ձեր երկրում միջուկային կայանների փակման օգտին:

Միջուկային կայանների փակմանը կողմ քվեարկելու ձեր հիմնական պատճառներն այն էին, որ ուրանը կայուն չէ և ոչ շատ հեռավոր ապագայում սպառվելու է: Եվ այդ ժամանակ այդ ամբողջ տեխնոլոգիան կդառնա անօգուտ: Դուք որոշեցիք, որ շատ ավելի նպատակահարմար է ներդրումներ անել կայուն եներգետիկայի ոլորտում, ինչպիսիք են բամին կամ արևը, քան շարունակել սուբսիդավորել միջուկային ոլորտը:

Դուք ցանկանում եք ուժեղ քաղաքական դիրքորոշում փոխանցել՝ կապված այն վտանգների հետ, որ «Նեոմաքուրը» ունի Վինդլանդի բնակիչների համար, քանի որ սահմանը կայանից ընդամենը 2 կմ հեռավորության վրա է: Ձեր կարծիքով՝ «Նեոմաքուրի» փակումը կարևոր քայլ է դեպի մաքուր եներգետիկայի զարգացումն ամբողջ տարածաշրջանում:

Դերաբարտ. Ֆլովիլի քաղաքացիներ

Ձեզ մտահոգում է կայանի փակման հետ առնչվող կոնֆլիկտը: Երկու կողմն էլ լավ կողմ և դեմ փաստարկներ ունեն: Այս պահին դուք չգիտեք, թե ինչպես եք քվեարկելու. ձեզ պետք է խոսել հնարավորինս շատ տարբեր խմբերի հետ և հետո որոշել ձեր դիրքորոշումը:

ՄԵՐ ԱՊԱԳԱՆԵՐԸ

Այս վարժությունը փոխառված է «Մեր ապագաները» վարժությունից («Կողմնացույց. մարդու իրավունքների կրթության ձեռնարկ երիտասարդների համար», Եվրոպայի խորհուրդ, 2012):

ՍԵՂՄԱԳԻՐ

Սա ստեղծագործական վարժություն է, որտեղ մասնակիցները մշակում են կատարյալ զարգացման մոդել իրենց համայնքի համար:

Հիմնական հասկացություններ

Առողջություն, պլանավորում, տեղական շրջակա միջավայր, զարգացում, համայնք

Բարդության աստիճան 2

Խմբի չափը. 6+

Ժամանակ. 60 րոպե

Նպատակներ

- ▶ ըմբռնել քաղաքային (վերա)զարգացման հետ կապված որոշ նկատառումներ,
- ▶ զարգացնել ստեղծագործական ունակություններ, խմբային աշխատանքի հմտություններ, համագործակցություն և հարգանք ուրիշների նկատմամբ,
- ▶ զարգացնել տեղական ժողովրդավարությանը և զարգացմանը մասնակցելու համար անհրաժեշտ հմտություններ:

Նյութեր

- ▶ թուղթ սևագիր տարբերակների համար,
- ▶ մեծ թղթեր վերջնական տարբերակի համար,
- ▶ Ներկեր, վրձիններ, մատիտներ, գրիչներ և մարքերներ,
- ▶ Նյութեր կոլաժի համար, օրինակ, գուլամվոր թուղթ, ամսագրեր, ճյուղեր, բրինձ, լոբի, չորացած տերևներ, կճեպ, հյուսիսի ծողիկներ,
- ▶ մկրատ,
- ▶ սոսիս և կաշուն ժապավեն,
- ▶ Նկարներ կամ լուսանկարներ այն մասին, թե ինչ տեսք ունեն շրջակայքը/քաղաքը 10 կամ 20 տարի առաջ (կամընտրական),
- ▶ ձեր բնակության վայրի հին և նոր քարտեզներ (կամընտրական):

Նախապատրաստում

- ▶ Համոզվեք, որ ունեք բավարար նյութեր մոդելները պատրաստելու համար: Սկսեք հավաքել փոքր տարաներ, զուգարանի թղթի ներքին գլանափաթեթներ և այլն՝ վարժությունը սկսելուց շատ առաջ:
- ▶ Կարող եք նախապատրաստել մասնակիցներին՝ խրախուսելով նրանց շրջել տարածքում՝ նկատելով բաներ, որ նրանք այլ կերպ կանեին, եթե պատասխատանու լինեին դրա զարգացման համար:

Հրահանգներ

1. Ներկայացրեք ժամանակի ընթացքում փոփոխության հայեցակարգը: Խնդրեք մասնակիցներին վերհիշել, թե ինչ տեսք ունեին իրենց տներն ու փողոցները, երբ տարիքով ավելի փոքր էին՝ ինչպես են դրանք փոխվել:
 - Արդյո՞ք վերանորոգվել է դպրոցի կամ կենտրոնի այն սենյակը, որտեղ դուք հավաքվում եք, արդյո՞ք այն վերակահավորվել է:
 - Կա՞ն արդյոք հարևանությամբ նոր շինություններ, օրինակ, առևտրի կենտրոններ, բնակելի շենքեր, ճանապարհներ, խաղահրապարակներ կամ հեծանվահրապարակներ:
 - Փոխվե՞լ է ճանապարհի հատակագիծը, երթևեկությունն ավելացե՞լ է, թե՞ պակասել, կա՞ն հատուկ հարմարանքներ հետիոտների կամ հեծանվորդների համար:
2. Հարցրեք մարդկանց, թե ինչու են այս բաները փոխվել և ով է որոշում կայացրել, թե ինչ պետք է թարմացվի և ինչպես պետք է դա արվի: Օրինակ՝ արդյո՞ք որոշակի բնակարանային ծրագիր

տրամադրում էր շատ անհրաժեշտ, Էժան բնակարաններ տեղի բնակիչներին, թե՞ դրանք շքեղ բնակարաններ կամ հանգստյան տներ էին, որոնք կառուցվել էին որպես որևէ ֆինանսական ընկերության ներդրում:

3. Համառոտ քննարկեք 1-2 օրինակ՝ օգտվելով հետևյալ հարցերից.
 - Ո՞վ է շահել դեպքերի նման զարգացումից:
 - Ո՞վ է որոշում կայացրել և ինչպե՞ս: Եթե մասնակիցները որևէ փոփոխություն դիտարկում են որպես բացասական, հարցրեք նրանց, թե ինչ կանեին, եթե իրենք վերահսկեին իրավիճակը:
4. Խնդրեք մասնակիցներին բաժանվել 3-4 հոգանոց խմբերի: Տվեք յուրաքանչյուր խմբին թուղթ, գրիչներ և խնդրեք ներկայացնել իրենց գաղափարները ապագայի կատարյալ շրջակայքի/քաղաքի համար: Մասնակիցները սահմանափակված են միայն իրենց երևակայությամբ:
5. Երբ բոլոր խմբերը համաձայնության գան իրենց նախագծի շուրջ, այն պետք է ներկայացվի մեծ թղթի վրա և ավարտուն տեսք ստանա գունային ու կոլաժային նյութերով:
6. Երբ աշխատանքն ավարտվի, յուրաքանչյուր խմբին խնդրեք հերթով ներկայացնել իր ծրագիրը և ասել, թե որտեղից է բաղել իր գաղափարները և ինչպես է դրանք մշակել: Յուրաքանչյուր ներկայացումից հետո ժամանակ տրամադրեք կարճ հարցերի և պատասխանների համար, բայց ընդհանուր քննարկումը թողեք դեբրիֆինգի համար:

Դեբրիֆինգ

Սկսեք նրանից, թե ինչպես են տարբեր խմբեր աշխատել:

- ▶ Արդյո՞ք բոլորն իրենց ներգրավված են զգացել: Ինչպե՞ս են ընդունվել որոշումները:

Հետո անցեք բուն ծրագրերի քննարկմանը:

- ▶ Որո՞նք էին հիմնական նկատառումները, երբ քննարկում էիք, թե ինչպես պետք է զարգացնել տեղանքը, օրինակ, ինքնարժեքը, ժամանակը, ջանքերը, շահույթը, տեղական կարիքները, Եսթետիկ գործոնը:
- ▶ Արդյո՞ք այդ ծրագրերը հարմարեցված էին մարդկանց: Արդյո՞ք դրանք կայուն էին:
- ▶ Արդյո՞ք այդ ծրագրերը բավարարում էին տեղանքի բոլոր կարիքները, օրինակ, հաշմանդամություն ունեցողների, երեխաների, փոքրամասնությունների, աղքատների և խոցելի անձանց շահերի առումով:
- ▶ Արդյո՞ք ձեր ծրագիրը շատ նյութական ռեսուրսներ էր պահանջում, օրինակ, շատ շինանյութ:
- ▶ Արդյո՞ք հնարավորության դեպքում օգտագործվել են վերականգնվող ռեսուրսներ:
- ▶ Ծրագիրն ինչպե՞ս կանդրադառնա ընդհանուր Էկոհամակարգի վրա, օրինակ, մտածե՞լ եք վայրի բնության մասին: Արդյո՞ք ծառեր են տնկվել:
- ▶ Որքա՞ն թափոն կարտադրվի ծրագրի իրականացման և այն սպասարկելու ընթացքում: Ինչպե՞ս են այդ թափոնները հեռացվելու:

Խորհուրդներ վարողներին

Այս վարժության անվանումն է «Մեր ապագաները»: Հոգնակի թվի կիրառումը շեշտում է, որ ապագան կանխորոշված չէ, որ այն այնպիսին է, ինչպիսին մենք այն դարձնում ենք: Կան բազմաթիվ հնարավոր ապագաներ, և երիտասարդների մարտահրավերն է կառուցել այնպիսի ապագա, որն արտացոլում է իրենց իդեալներն ու ձգտումները:

Փոփոխության գաղափարն ամրապնդելու համար կարող եք վերցնել հին նկարներ, որոնք ցույց կտան, թե ինչ տեսք է ունեցել այդ տարածքը 10-20 տարի առաջ: Կարող եք նաև խնդրել նրանց մտածել գլոբալ փոփոխությունների մասին: Օրինակ՝ նրանք պետք է մտածեն այն մասին, որ 50 տարի առաջ համացանցը գիտաֆանտաստիկայի ոլորտից էր:

Եթե մասնակիցները վստահ չեն, թե ինչպիսին կարող է լինել իրենց ապագա քաղաքը, կարող եք հուշել՝ տալով հարցեր:

- ▶ Ո՞վ է ապրելու այնտեղ՝ այստեղ ծնվածներ՞րը, թե՞ նորեկները: Քանի՞ տարեկան են նրանք լինելու: Նրանք ապրելու են ընտանիքներով:
- ▶ Ինչպիսի՞ն է լինելու նրանց առօրյան: Որտե՞ղ են նրանք սննդամթերք գնելու:
- ▶ Ինչպիսի՞ սոցիալական ծառայությունների կարիք են ունենալու՝ առողջապահական կամ բնակարանային:
- ▶ Ինչպիսի՞ն են լինելու նրանց դպրոցները:
- ▶ Ինչպե՞ս են նրանք ճամփորդելու:
- ▶ Ինչպիսի՞ն են լինելու նրանց տները:
- ▶ Ինչպիսի՞ն է լինելու նրանց սոցիալական կյանքը: Ի՞նչ են անելու իրենց հանգստի ժամին:
- ▶ Պահելո՞ւ են ընտանի կենդանիներ:

- ▶ Ինչպե՞ս կամ որտե՞ղ են աշխատելու:
- ▶ Ի՞նչ տեխնոլոգիական նորարարություններ կարող են լինել:
- ▶ Ինչպիսի՞ն է լինելու շրջակա միջավայրը, բնությունը:

Որպես այլընտրանք՝ կարող եք թույլ տալ մասնակիցներին ընտրել որևէ իրական վայր իրենց տարածքում, որը նրանք կցանկանային զարգացնել և զարգացնել այլ կերպ: Օրինակ՝ ի՞նչ կնախընտրեին տեսնել այն վայրում, որտեղ այժմ գտնվում են քաղաքապետարանը, ավագանու գրասենյակը, հիվանդանոցը և այլն: Կամ, եթե դուք ապրում եք գյուղական վայրում, ի՞նչ ավելի լավ կիրառում կարելի է գտնել որևէ չօգտագործվող փոսի կամ հանքային գործունեությունից մնացած խարամի կույտի համար: Մասնակիցներին մոտիվացնելու համար կարող եք օգտագործել «Այգի՝ մի գիշերվա մեջ» պատմությունը:

Չետագա քայլերի առաջարկներ

Կարող եք ուսումնասիրել, թե ինչպես կարող է ձեր բնակավայրը հարմարվել կլիմայի փոփոխության ապագա մարտահրավերին: «Անցումային քաղաք» նախաձեռնությունը ներառում է տեղացիների, որոնք դիտարկում են իրենց համայնքի բոլոր ասպեկտները (սնունդ, էներգիա, տրանսպորտ, առողջություն, հոգի, տնտեսություն, ապրուստ և այլն) և ձգտում է գտնել ստեղծագործ ուղիներ՝ համայնքի կողմից սահմանված, համայնքի կողմից իրականացվող էներգիայի կրճատման գործողությունների 10-15 տարվա ծրագիր սկսելու համար: Նախաձեռնությունները մինչև այժմ ներառում էին համայնքային այգիների ստեղծում՝ սնունդ անեցնելու համար, բիզնես թափոնների փոխանակում (որը ձգտում է համապատասխանեցնել մի ոլորտի թափոնները մյուս ոլորտի հետ, որն օգտագործում է այդ թափոնները), հին իրերի վերանորոգում՝ դրանք դնել նետելու փոխարեն, և տեղական փոխանակման առևտրային համակարգերի ձևավորում: Թե ինչպես են մարդիկ զարգացնում այս հայեցակարգն ամբողջ աշխարհում, տեսեք <https://transitionnetwork.org/> կամ տեղադրեք «Անցումային քաղաքներ» ձեր որոնման համակարգում:

Որպես հետագա քայլ՝ կարող եք փորձել «ՆեոՄաքուր» ՄՊԸ՝ վարժությունը, որը մոդելավորում է համայնքային բանավեճ էներգիայի ձևերի մասին:

Գործելու գաղափարներ

Կազմակերպեք կոլաժների ցուցահանդես և հրավիրեք տեղական ավագանու անդամներին գալ և լսել ձեր տեսակետները:

Ստացեք ձեր համայնքի ռազմավարության պլանների մեկ օրինակ (տարեկան և երկարաժամկետ): Վերլուծեք դրանք խմբում, ապա խորհրդակցեք ընկերների և ընտանիքի հետ: Տվեք ձեր կարծիքը՝ ստեղծելով բլոգ, գրելով տեղական թերթին, կազմակերպելով հանրային հանդիպում այս հարցի շուրջ կամ մասնակցելով իշխանությունների կողմից կազմակերպված հանրային հավաքին:

Հիմնական տեղեկություններ. «Այգի՝ մի գիշերվա մեջ»

1996 թվականին «Կոպենհագենը մշակութային քաղաք» փառատոնում մի խումբ երիտասարդներ ներկայացրին Have på en nat («Այգի՝ մի գիշերվա մեջ») նախագիծը: Նրանք Økologiske Igangsættelse տեղական Agenda 21 կազմակերպությունից էին, և երկու տարի աշխատել էին՝ պատրաստվելով այգի կառուցել լաված ներքաղաքային վայրում, իրականում, ոչ թե մեկ գիշերվա, այլ մի քանի օրվա ընթացքում: Երիտասարդները որոշել էին, որ 300 քմ տարածքում համայնքային այգի են ուզում հիմնել: Նրանք ձեռք էին բերել գործնական հմտություններ՝ աստղադադործություն, ջրմուղագործություն, աղյուսագործություն և այգեգործություն, և ամեն ինչ պատրաստել ու աճեցրել էին այլ վայրում, որպեսզի երբ ժամանակը գա, կարողանան հավաքել այգին գրեթե «մեկ գիշերվա մեջ»: Այգում բոլորի համար էլ ինչ-որ բան կար՝ նեղիկ արահետները պտտվում էին տորֆապատ տարածքների, ծառերի, թփերի, ծաղիկների ու բանջարեղենի մարգերի միջով: Այգին պահպանվեց մինչև 2001թ. ապրիլը, երբ ավագանին օգտագործեց այն բնակարանաշինական ծրագրի իրականացման համար:

ՎԵՐՋ ԿԼԻՄԱՅԱԿԱՆ ՔԱՌՍԻՆ

Սույն վարժությունն ադապտացված է «Կայուն զարգացման նպատակներն ու երիտասարդությունը» (Իռլանդիայի ազգային երիտասարդական խորհուրդ, 2015թ.) աշխատանքային ձեռնարկից:

Սեղմագիր

Սա աշխույժ ներածական վարժություն է, որտեղ մասնակիցները գիտելիքներ են ձեռք բերում կլիմայի փոփոխության մասին՝ մրցակցային թիմային խաղի միջոցով:

Հիմնական հասկացություններ

Կլիմայի փոփոխություն, եղանակ, գլոբալ տաքացման հետևանքներ, Եվրոպա

Բարդության աստիճան 1

Խմբի չափը. 12+

Ժամանակ. 45 րոպե

Նպատակները

- ▶ գիտելիքներ ձեռք բերել կլիմայի փոփոխության որոշ պատճառների ու հետևանքների մասին,
- ▶ քննարկել երիտասարդների կապն այդ պատճառների ու հետևանքների հետ,
- ▶ օգնել խմբի կազմավորման հարցում:

Նյութեր

- ▶ փուլիկներ,
- ▶ թուղթ, նկարչական նյութեր, մարբերներ:

Նախապատրաստում

84 էջի պնդումներից մեկը դրեք յուրաքանչյուր փուլիկի մեջ և փչեք դրանք: Յուրաքանչյուր մասնակցի պետք է մեկ փուլիկ:

Հրահանգներ

1. Բաժանեք մասնակիցներին երկու խմբի և խնդրեք շարք կանգնել՝ մեկը մյուսի հետևում: Շարքի սկզբում թիմերի և փուլիկների երկու կույտերի միջև դրեք աթոռ:
2. Ձեր ազդանշանով թիմերը փոխանցում են փուլիկներն իրենց գլխի վրայով հետ՝ դեպի շարքի վերջը: Վերջին մասնակիցը նստում է փուլիկի վրա, մինչև այն պայթի: Նա հավաքում է բոլոր պնդումները և վազում դեպի շարքի սկիզբը: Շարունակեք խաղալ, մինչև բոլոր փուլիկները պայթեն:
3. Բոլորին կրկին հավաքեք մեծ խմբի մեջ և խնդրեք յուրաքանչյուրին կարդալ իր պնդումը: Որոշ պնդումներ կկրկնվեն, բայց, միևնույն է, դրանք կարդալն օգտակար կլինի:
4. Հրավիրեք խմբին դեբրիֆինգի համար:

Դեբրիֆինգ

Սկսեք՝ հարցնելով մասնակիցներին՝ արդյո՞ք որևէ պնդում զարմացրել է իրենց: Արդյո՞ք պնդումների մեջ որևէ նոր բան կար:

- ▶ Ո՞ր տեղեկություններն էին առավել ցնցող:
- ▶ Ո՞վ է ամենից մեծ ներդրումն անում կլիմայի փոփոխության մեջ: Ո՞վ է ամենաքիչը պատասխանատու:
- ▶ Որտե՞ղ են հետևանքները զգացվում ամենից շատ:
- ▶ Որպես հաջորդ սերունդ, արդյո՞ք արդարացի եք համարում, որ այսպիսի աշխարհ եք ժառանգում:
- ▶ Արդյո՞ք հնարավոր է որևէ բան անել դրա դեմ: Ումի՞ց է դա կախված:
- ▶ Ի՞նչ կարող եք անել որպես անհատ կամ կամ որպես խումբ:

Չեռագա քայլերի առաջարկներ

«Կլիմայի գերհերոսների լսումներ» վարժությունն ուսումնասիրում է հասարակության տարբեր խմբերն ու դերակատարներին, որոնց աջակցությունը պետք է, եթե մենք ցանկանում ենք ինչ-որ բան փոխել կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարում:

«Մեր ապագաները» վարժությունը ստեղծագործական վարժություն է, որի ընթացքում մասնակիցները կառուցում են իրենց կատարյալ ապագա քաղաքը:

Գործելու գաղափարներ

Խրախուսեք մասնակիցներին, պարզել, թե ինչ է անում՝ նրանց կառավարությունը կլիմայի փոփոխության դեմ պայքարելու համար: Եթե նրանց երկիրը ԵՄ-ի մաս է կազմում, արդյո՞ք նրանք հետամուտ են 2020 թվականի նպատակներին: Եթե երկիրը ԵՄ-ի մաս չկազմեր, արդյո՞ք կլիներ այդ նպատակներին հասնելու ճանապարհին:

Նույն հետազոտությունը կարելի է իրականացնել տեղական մակարդակում: Մասնակիցները կարող են կապ հաստատել այդ համայնքի ներկայացուցիչների հետ՝ պարզելու, թե ինչ է արվում, օրինակ, տեղական ավագանու կողմից, վերականգնվող էներգիային անցնելու, սպառումը նվազեցնելու և ջերմոցային գազերի արտանետումները կրճատելու համար: Այնուհետև նրանք կարող են խնդրագիր կազմել կամ փորձել բարձրացնել իրազեկվածությունը տեղի այլ երիտասարդների շրջանում, որպեսզի նրանց ծայնն ավելի լավ լսվի:

Բաժանվող նյութեր. Կլիմայի փոփոխության բարտեր

Կլիմայի փոփոխությունն ազդում է հասարակության բոլոր ասպեկտների վրա՝ համաշխարհային տնտեսության առողջությունից մինչև մեր երեխաների առողջություն: Այն վերաբերում է մեր ջրհորների և մեր ծորակների ջրին: Այն վերաբերում է մեր սեղանին դրված ուտելիքին: Այն ընկած է այսօր մեր առջև ծառացած գրեթե բոլոր հիմնական մարտահրավերների հիմքում (ՄԱԿ-ի գլխավոր քարտուղար Բան Կի Մուն, Կլիմայի փոփոխության համաշխարհային բիզնես գազաթնաժողովի բացման խոսք, 2009թ. մայիսի 24):

Կլիմայի փոփոխությունը հանգեցնում է եղանակային ծայրահեղ իրադարձությունների ավելացմանը՝ ինչպիսիք են փոթորիկները, ջրհեղեղները և պտտահողմերը, մինչդեռ շատ երկրներում անձրևները չեն տեղում, ինչը հանգեցնում է երաշտի:

Գյուղատնտեսությունն այն ոլորտներից է, որոնք, ինչպես ակնկալվում է, ամենից շատ են տուժելու Կլիմայի փոփոխությունից: Ջրի պակասը և եղանակային ծայրահեղ իրադարձությունները դժվարացնում են մշակաբույսերի տնկումն ու բերքահավաքը և կարող են հանգեցնել ինչպես բերքատվության, այնպես էլ բերքի որակի նվազմանը:

Կլիմայի փոփոխության պատճառը մարդու գործունեությունն է՝ ջերմոցային գազերի արտանետումների ավելացումը՝ հանածո վառելիքի (ածուխ, նավթ, գազ) այրման, ինչպես նաև արևադարձային անձրևային անտառների հատման պատճառով: Գյուղատնտեսությունը նաև նպաստում է Կլիմայի փոփոխությանը մեթանի (կովերի բիսկոցից) և ազոտի օքսիդի արտանետումների միջոցով (հիմնականում պարարտանյութերից ու գոմաղբից ազոտի անջատման հետևանքով):

Մենք այժմ 97% ճշտությամբ գիտենք, որ հանածո վառելիքի այրումը հանգեցնում է գլոբալ տաքացմանը և Կլիմայի փոփոխությանը: Նույն վստահությամբ կարող ենք ասել, որ ծխելը բաղցկեղ է առաջացնում:

Օվկիանոսները տաքացել են, ձյան ու սառույցի քանակը նվազել է, իսկ ծովի մակարդակը բարձրացել է: 1901 թվականից մինչև 2010 թվականը ծովի միջին մակարդակը գլոբալ բարձրացել է 19 սմ-ով, քանի որ օվկիանոսներն ընդարձակվել են տաքացման և սառույցի հալման պատճառով:

Արևային ֆոտովոլտային վահանակների գինը կտրուկ նվազում է՝ դարձնելով այն կենսունակ տեխնոլոգիա Նույնիսկ հյուսիսային երկրներում: Դուբլինում արևային վահանակը տալիս է Մադրիդի արևային վահանակի էլեկտրաէներգիայի 80%-ը՝ շնորհիվ ավելի երկար ցերեկային ժամերի: Մեծ Բրիտանիայում վերջին շոգի ալիքների ժամանակ արևային էներգետիկան ապահովում էր երկրի էլեկտրաէներգիայի 15%-ը:

Եղանակի փոփոխվող օրինաչափությունները և եղանակային էքստրեմալ իրադարձություններն արդեն իրականություն են շատ զարգացող երկրների համայնքների համար: Ենթադրվում է, որ մինչև 2025 թվականը երկրագնդի բնակչության գրեթե երկու երրորդը (5,4 միլիարդ մարդ) ամենայն հավանականությամբ կունենա ջրային սթրես, և Նրանցից 1 միլիարդի համար ջրի պակասը շատ լուրջ կլինի:

Թեև ԵՄ-ն, ընդհանուր առմամբ, դեռևս 2020թ. Կլիմայի և էներգետիկայի նպատակներին հասնելու ճանապարհին է, մինչև 2015 թ. միայն 16 երկրներ են կարողացել հասնել բոլոր երեք ազգային նպատակներին (ջերմոցային գազերի արտանետումներ, վերականգնվող աղբյուրների կիրառում և էներգիայի սպառում):

Եվրոպական տարածաշրջանը, որը բաղկացած է 52 երկրից, զգալի պատասխանատվություն է կրում գլոբալ տաքացման գործում իր պատմական ներդրման համար: Այս տարածաշրջանում են գտնվում աշխարհում 20 ամենամեծ CO2 արտանետողներից վեցը:

Եղանակային ծայրահեղ իրադարձությունները դառնում են ավելի հաճախակի և ավելի դաժան՝ վտանգելով գյուղատնտեսության հուսալիությունն ու արտադրողականությունը, վատթարացնելով աղբատության առանց այն էլ ծայրահեղ մակարդակը և ուժեղացնելով բրոնխիթ թերսնումը:

Աշխարհի ամենաաղքատ երկրներն ամենափոքր ներդրումն ունեն Կլիմայի փոփոխության գործում, սակայն դրանք առաջինն ու ամենաշատն են տուժում Կլիմայի փոփոխությունից և ամենաքիչն են ունակ հարմարվելու դրան:

Սեղմագիր

Սա կարճ վարժություն է, որը հնարավորություն է տալիս մասնակիցներին ճանաչելու միմյանց և անդրադառնալու իրենց սեփական վերաբերմունքին կայունությանը:

Հիմնական հասկացություններ

Կայունություն, ապրելակերպ, վերամշակում

Բարդության աստիճան 1

Խմբի չափը. 12+

Ժամանակ. 15-30 րոպե

Նպատակներ

- ▶ օգնել մասնակիցներին՝ ավելի լավ ճանաչել միմյանց,
- ▶ հետազոտել սեփական վերաբերմունքը կայունության հանդեպ,
- ▶ վերլուծել ապրելակերպի հետ առնչվող գործողությունները և ընտրությունները:

Նյութեր

- ▶ բինգոյի թերթիկներ յուրաքանչյուր մասնակցի համար,
- ▶ գրիչներ:

Հրահանգներ

1. Ցույց տվեք մասնակիցներին բինգոյի թերթը և բացատրեք, որ վարժության նպատակն է պատասխանել թերթիկի յուրաքանչյուր հարցին՝ լրացնել մյուս մասնակիցների անունները: Բերեք հետևյալ օրինակը.
Եթե Ֆրիդան պահում և կրկին օգտագործում է պոլիթիլենային տոպրակները, ես այդ հարցի դիմաց գրում եմ Ֆրիդայի անունը: Հետո փնտրում եմ մեկ ուրիշին՝ մեկ այլ հարցի պատասխանելու համար:
2. Շեշտեք, որ նրանք կարող են թերթիկի վրա գրել մասնակցի անունը միայն մեկ անգամ: Խաղում հաղթելու համար նրանց պետք է 12 տարբեր մարդ: Երբ նրանք ունենան 12 պատասխան՝ 12 տարբեր մարդկանցից, նրանք պետք է բղավեն «Բինգո», և խաղը դադարում է:
3. Տվեք յուրաքանչյուրին բինգոյի մեկ թերթիկ և գրիչ, ասեք, որ վեր կենան և սկսեն պատասխաններ հավաքել խմբի մյուս անդամներից:
4. Երբ առաջին մասնակիցը բղավում է «Բինգո», կանգնեցրեք խաղը և ստուգեք պատասխանները: Արագ աչքի անցկացրեք հաղթած թերթիկը՝ համոզվելու համար, որ չկան կրկնվող անուններ և պատասխանները բավարար են:
5. Հայտարարեք հաղթողին, կամ եթե առաջին ավարտված թերթիկի հետ զգալի խնդիրներ կան, հարցրեք՝ արդյոք որևէ մեկն ունի 11 պատասխան, հետո, անհրաժեշտության դեպքում, 10 պատասխան, և աչքի անցկացրեք այդ թերթիկներից մեկը:
6. Եթե ժամանակը թույլ է տալիս, քննարկեք որոշ հարցեր ավելի մանրամասնորեն՝ օգտվելով դեբրիֆինգի հարցերից:

Դեբրիֆինգ և գնահատում

- ▶ Ի՞նչ եք սովորել այս խմբի մյուս անդամների մասին:
- ▶ Սովորե՞լ եք որևէ բան ձեր մասին: Ինչի՞ մասին էին այդ հարցերը:
- ▶ Կարծո՞ւմ եք, որ դրանցից որևէ մեկը չէր առնչվում կայունության գաղափարին: Ո՞ր մեկը և ինչո՞ւ:
- ▶ Ի՞նչ է ձեզ համար կայունությունը:
- ▶ Ձեր կարծիքով, որո՞նք էին հարցերից ամենակարևորները: Ինչո՞ւ:

Խորհուրդներ վարողներին

Դուք կարող եք սա օգտագործել որպես արագ ներածական վարժություն Նոր խմբում, որպեսզի մասնակիցները ճանաչեն միմյանց, կամ կարող եք օգտագործել գոյություն ունեցող խմբի հետ՝ ներկայացնելու կայունության գաղափարը: Եթե ժամանակը թույլ է տալիս, կարող եք ներկայացնել կայունության մասին որոշ տեղեկություններ 2-րդ գլխից:

Եթե պարզում եք, որ առաջին ավարտողը սխալ է լրացրել որոշ պատասխաններ կամ օգտագործել է Նույն անունը մեկից ավելի անգամ, կարող եք դիմել խմբի մյուս անդամներին, որոնք մոտ էին իրենց թերթիկը լրացնելուն: Շատ մի մտահոգվեք, եթե բացարձակ հաղթող չկա. հիմնական նպատակն այն է, որ մասնակիցները քննարկում սկսեն միմյանց հետ կայունության թեմայով:

Եթե մոտ 10 րոպեից ոչ ոք չի ավարտում առաջադրանքը, դադարեցրեք խաղը հայտարարեք և տեսեք, թե որ մասնակիցն է ամենից շատ հարցերի պատասխանել:

Օգտագործեք Գլուխ 2-ում ներկայացված հիմնական տեղեկությունները, որպեսզի օգնեք մասնակիցներին ըմբռնել կայունության գաղափարը:

Յետագա քայլերի առաջարկներ

«Հավիվ սենդվիչ» վարժությունն ավելի մանրամասն է ուսումնասիրում կայունությունը, մասնավորապես՝ սննդի և գյուղատնտեսության հետ առնչության մեջ:

«Զկնորսական խաղը» առևտրային ձկնորսության մոդելավորում է և հնարավորություն է տալիս մասնակիցներին դիտարկելու կայուն ձկնորսությունը մեր օվկիանոսներում:

Գործելու գաղափարներ

Խնդրեք մասնակիցներին մինչև հաջորդ հանդիպումը փորձել մեկ բան անել՝ նվազեցնելու իրենց կամ մյուսների ազդեցությունը մոլորակի վրա: Գաղափարը կարելի է վերցնել բինգոյի թերթիկից կամ դա կարող է լինել մասնակիցների նախաձեռնությունը:

Կարող եք նաև դիտարկել Գլուխ 5-ի վարժությունների ցանկը և մասնակիցների հետ ընտրել վարժություն, որի վրա խումբը կարող է միասին աշխատել:

Բաժանվող նյութեր. Կայունության բիևգո

Գտեք մեկին, որը...

Վեգան կամ բուսակեր է	Գնելուց առաջ նայում է, թե որտեղից է սնունդը	Օդանավով թռչելու փոխարեն ճամփորդել է գնացքով կամ ավտոբուսով առնվազն վերջին 12 ամսվա ընթացքում (պարզեք, թե ինչու)
Անուն.	Անուն.	Անուն.
Կերել է իր աճեցրած սնունդը	Կարող է տալ որևէ կազմակերպության անուն, որը զբաղվում է բնապահպանական հարցերով	Պահում ու կրկին օգտագործում է պոլիէթիլենային տոպրակները
Անուն.	Անուն.	Անուն.
Ունի որևէ բան, որը վերամշակման է ենթարկվել	Մասնակցել է որևէ քարոզարշավի կամ գործողության, որն առնչվում է կլիմայի փոփոխության հետ	Թվիթ է արել կամ փոսթ է արել շրջակա միջավայրին վերաբերող հոդված
Անուն.	Անուն.	Անուն.
Ինչ-որ բան է փոխել սեփական կյանքում՝ բնապահպանական նկատառումներով	Վերջին երկու շաբաթվա ընթացքում ժամանակ է անցկացրել անտառում կամ բնության գրկում	Կարող է հիշել որևէ ֆիլմ կամ երգ շրջակա միջավայրի մասին
Անուն.	Անուն.	Անուն.

ՔԱՅԼ ԱՌԱՋ

Այս վարժությունն ադապտացված է «Կողմնացույց. մարդու իրավունքների կրթության ձեռնարկ երիտասարդների համար» գրքից (Եվրոպայի խորհուրդ, 2012թ.):

Սեղմագիր

Այս վարժության մեջ մասնակիցները ստանձնում են դերեր և առաջ են շարժվում կախված իրենց հնարավորություններից:

Հիմնական հասկացություններ

Կլիմայի փոփոխություն, շրջակա միջավայրի դեգրադացիա, աղտոտում, անհավասարություն

Բարդության աստիճան 2

Խմբի չափը. 10-30 հոգի

Ժամանակ. 60 րոպե

Նպատակներ

- ▶ բարձրացնել իրազեկությունը մարդկանց կենսապայմանների վրա շրջակա միջավայրի և, մասնավորապես, կլիմայի փոփոխության ազդեցության մասին,
- ▶ բարձրացնել իրազեկությունը զարգացած երկրներում անկայուն զարգացումների և ամբողջ աշխարհում սոցիալական ու բնապահպանական անարդարության միջև եղած կապի մասին,
- ▶ խթանել ապրումակցումն ու համերաշխությունը խոցելի խմբերի մարդկանց հետ:

Նյութեր

- ▶ դերաբարտեր,
- ▶ մեծ բաց տարածք (միջանցք, մեծ սենյակ կամ տարածք դրսում),
- ▶ գլխարկ կամ տարա:

Նախապատրաստում

Ուշադիր կարդացեք իրահանգները: Աչքի անցկացրեք «իրավիճակների և իրադարձությունների» ցանկը և անհրաժեշտության դեպքում համապատասխանեցրեք դրանք այն խմբին, որի հետ աշխատում եք:

Պատրաստեք յուրաքանչյուր մասնակցի համար 1 դերաբարտ: Պատճենեք քարտերը, կտրեք շերտերը, ծալեք երկու մասի և դրեք գլխարկի մեջ: Պահեք այն քարտերը, որոնք ցանկանում եք տալ կոնկրետ մասնակիցների (տե՛ս «խորհուրդներ վարողներին»):

Հրահանգներ

1. Ստեղծեք հանգիստ մթնոլորտ՝ մեղմ ֆոնային երաժշտությամբ, կամ խնդրեք մասնակիցներին լռություն պահպանել:
2. Խնդրեք մասնակիցներին գլխարկից դերաբարտ հանել: Ասեք, որ գաղտնի պահեն իրենց քարտը և ուրիշ ոչ ոքի ցույց չտան:
3. Հրավիրեք նրանց նստել (ցանկալի է՝ հատակին) և կրկին ուշադիր կարդալ իրենց քարտը:
4. Խնդրեք նրանց, որ փորձեն կերպարի մեջ մտնել: Օգնելու համար կարդացեք հետևյալ հարցերից մի քանիսը՝ յուրաքանչյուրից հետո դադար տալով, որպեսզի ժամանակ տաք մարդկանց խորհելու և կազմելու իրենց և իրենց կյանքի պատկերը.
 - ինչպիսի՞ն է ձեր առօրյա կյանքը ներկայումս,
 - որտե՞ղ եք շփվում մարդկանց հետ,
 - ի՞նչ եք անում առավոտյան, ցերեկը, երեկոյան,
 - ինչպիսի՞ կենսակերպ եք վարում,
 - որտե՞ղ եք ապրում,
 - ի՞նչ եք անում ձեր հանգստի ժամանակ,
 - ի՞նչ եք անում արձակուրդներին,

– որքա՞ն ժամանակ եք անցկացնում բնության գրկում կամ դրսում:

5. Այժմ խնդրեք մասնակիցներին պահպանել բացարձակ լռություն, մինչև նրանք շարվում են միմյանց կողքին (ասես՝ մեկնարկի գծին մոտ):
6. Ասեք նրանց, որ պատրաստվում եք կարդալ իրավիճակների կամ իրադարձությունների մի ցանկ: Եթե նրանք կարծում են, որ իրենց կերպարը կարող է «այո» պատասխանել որևէ պնդման, ապա պետք է քայլ անեն առաջ: Հակառակ դեպքում, պետք է մնան իրենց տեղում և չշարժվեն:
7. Կարդացեք պնդումները մեկ առ մեկ: Պնդումների միջև դադար տվեք՝ ժամանակ տալով մասնակիցներին քայլ առաջ անել: Հիշեցրեք նրանց լուռ նայել իրենց շուրջը և տեսնել, թե որտեղ են կանգնած մյուսները:
8. Երբ կարդաք բոլոր պնդումները, իրավիճակները մասնակիցներին ուշադրությունը իրենց վերջնական դիրքին՝ խմբի մյուս անդամների համեմատ: Վերադարձրեք նրանց շրջան և հանեք իրենց ստանձնած կերպարներից՝ նախքան ամբողջ կազմով վարժությունը քննարկելը: Նրանց կարող եք հանել իրենց կերպարից, օրինակ, ասելով, որ 3 հաշվին բղավեն իրենց իսկական անունները:

Դերիֆինգ

Սկսեք՝ հարցնելով վարժության վերաբերյալ մասնակիցների ընդհանուր տպավորություններից: Հետո օգտվեք ստորև բերված հարցերից՝ թեմաներն ավելի մանրամասն ուսումնասիրելու համար: Ընտրեք այնպիսի հարցեր, որոնք արդիական են ձեր խմբի համար, մի փորձեք անդրադառնալ բոլոր հարցերին:

- ▶ Ինչպե՞ս են մարդիկ զգում իրենց, երբ անում են քայլ առաջ, կամ՝ երբ չեն անում:
- ▶ Այն մասնակիցները, որոնք հաճախ են քայլ առաջ անում, ո՞ր պահից սկսած են նկատում, որ մյուսներն իրենց չափ հաճախ քայլ առաջ չեն անում:
- ▶ Արդյո՞ք որևէ մեկին թվացել է, որ իրավիճակն արդար չէ:
- ▶ Կարող է, արդյո՞ք, որևէ մեկը որևէ բան գուշակել մեկ ուրիշի դերի մասին:

Թույլ տվեք մասնակիցներին բացահայտել իրենց դերերը քննարկման այս հատվածում և հայտնեք նրանց, որ բոլոր դերերը հիմնված են իրական օրինակների վրա:

- ▶ Որքա՞ն հեշտ կամ դժվար էր խաղալ ձեր դերը: Ի՞նչն էր այն դարձնում դժվար:
- ▶ Եթե լինեիք ձեր իրական կերպարով, արդյո՞ք այլ կերպ առաջ կքայլեիք:
- ▶ Ձեզ զարմացնո՞ւմ են այն դժվարությունները, որ բնապահպանական խնդիրներն ունենում են մարդկանց առօրյա կյանքում: Տեղյա՞կ էիք այդ մասին մինչև այս վարժությունն անելը:
- ▶ Արդյո՞ք այս վարժությունը որևէ կերպ արտացոլում է կյանքը: Ինչո՞ւ կամ ինչո՞ւ ոչ:
- ▶ Կարո՞ղ եք մտածել ինչ-որ քայլերի մասին, որոնք կարելի էր ձեռնարկել այս խնդիրներին անդրադառնալու համար:

Խորհուրդներ վարողներին

Ընտրեք ձեր խմբին առավել հարմար հարցերն ու պնդումները: Կարող եք նաև ձեր սեփական հարցերը ստեղծել՝ տեղի իրականությունն արտացոլելու համար:

Կարող եք մասնակիցներին տրամադրել գլոբուս կամ աշխարհի քարտեզ, որպեսզի կարողանան մոտավորապես պատկերացնել, թե որտեղից են իրենք:

Զգայուն եղեք ցանկացած դերի հանդեպ, որը, անձնական կամ այլ նկատառումներով, կարող է դժվար լինել որոշ մասնակիցների համար:

Առաջին փուլում, երբ մասնակիցները մտնում են դերի մեջ, հնարավոր է, որ ոմանք ասեն, թե քիչ բան գիտեն այն մարդու կյանքի մասին, ում դերը պետք է խաղան: Ասեք նրանց, որ պատկերն ամբողջացնելու համար կարող են օգտագործել իրենց երևակայությունը, որ կարևոր չէ, եթե լինել անճշտություններ:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

«Շղթայական ռեակցիաներ» վարժությունն ուսումնասիրում է, թե ինչպես մարդկանց ձեռնարկած փոքր քայլերը, հատկապես՝ ավելի հարուստ երկրներում, կարող են ճակատագրական ազդեցություն ունենալ երկրագնդի այլ մասերում ապրող մարդկանց վրա: Մասնակիցները նույնիսկ կարող են սեփական շղթան գծել՝ իրենց համայնքում կատարվող գործողություններից մինչև որոշ քարտերում նկարագրված գործողություններ:

Գործելու գաղափարներ

Ցույց տվեք մասնակիցներին «Կլիմայի փոփոխությունը Եվրոպայում» քարտեզը՝ Հիմնական տեղեկությունների էջից: Քննարկեք նրանց տարածաշրջանում կլիմայի փոփոխության հնարավոր հետևանքները: Որոշ հետևանքներ կարող են լինել դրական, օրինակ, վեգետացիոն ավելի երկար սեզոն

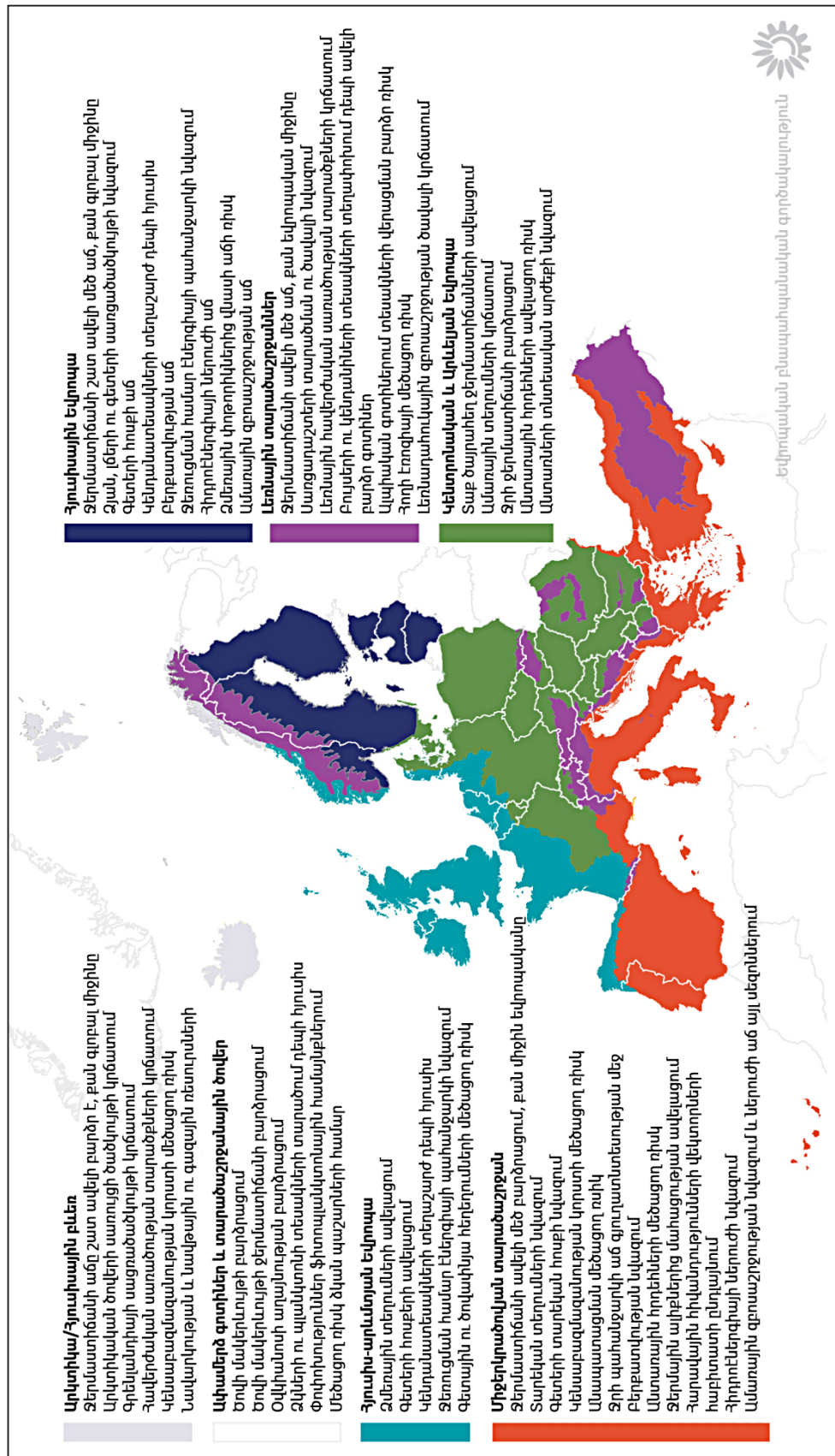
հյուսիսային շրջաններում: Մյուսները կլինեն բացասական, բայց դա կարող է անմիջապես ակնհայտ չլինել մասնակիցների համար, օրինակ, կենդանատեսակների տեղաշարժը հյուսիսում: Կարող եք խմբի հետ նկարել խնդրի ծառ՝ բացահայտելով կլիմայի փոփոխության պատճառներն ու հետևանքները: Օգտագործեք դա՝ բացահայտելու տեղական խնդիրները, որոնց շուրջ խումբը կարող է քարոզարշավ իրականացնել:

Խրախուսեք մասնակիցներին շարունակել ուսումնասիրել սեփական քարտի դեպքը կամ խմբով ընտրել մի քանի դեպք և դիտարկել նշված հարցերը: Հետո օգնեք նրանց պարզելու՝ արդյո՞ք կան կազմակերպություններ, որոնք քարոզարշավ են իրականացնում այդ հարցերի շուրջ, օրինակ, Չամբիայում կապարի առաջ բերած աղտոտման կամ Ռոմինիայում ոսկու արդյունահանման թափոնների վերաբերյալ: Կարող եք նույնիսկ կապ հաստատել նման քարոզարշավ իրականացնող կազմակերպությունների հետ կամ հրավիրել մեկին որևէ տեղական կազմակերպությունից՝ խոսելու խմբի հետ:

Հիմնական տեղեկություններ – Կլիմայի փոփոխությունը Եվրոպայում

Նկար 12. Կլիմայի փոփոխությունը Եվրոպայում

Աղբյուր. Եվրոպական բնապահպանական գործակալություն (2017թ.)

Բաժանվող կյուբեր. դերաբարտեր

Դու 17 տարեկան ես և ապրում ես Ռումինիայի մի փոքր գյուղում: Գյուղը 5 կմ է հեռու ոսկու հանքից, որը հսկայական քանակությամբ թունավոր թափոններ է արտադրում հանքարդյունաբերության մեջ օգտագործվող քիմիկատների պատճառով: Ձեր գյուղի բուսականությունը դանդաղ ոչնչացել է, իսկ շրջակա բլուրներն այլևս ծածկված չեն անտառներով: Ձուրը տարօրինակ համ ունի:

Դու 17 տարեկան ես և ապրում ես Ավստրիայի մի փոքր գյուղում՝ գեղեցիկ բնության գրկում: Բնակիչները հիմնականում ապրում են ապահով կյանքով, շատ են կարևորում ուժեղ համայնքն ու առողջ ապրելակերպը: Տեղի ֆերմաները հիմնականում կիրառում են օրգանական գյուղատնտեսության մեթոդները:

Դու 16 տարեկան ես և ապրում ես Հարավային Աֆրիկայում: Քո ծնողներն աշխատում են ձեր տնից ոչ շատ հեռու գտնվող հանքում՝ շատ ծանր պայմաններում: Հայրդ հաճախ գանգատվում է կրծքավանդակի ցավերից ու հազից, իսկ մայրդ մաշկային տհաճ խնդիր ունի: Ձուրը տարօրինակ համ ունի:

Դու 15 տարեկան ես և ապրում ես Իտալիայի մի փոքր քաղաքի արվարձանում գտնվող գետտոյում՝ մոտակայքում խոշոր աղբավայր է և մայրուղի: Գետտոյի բնակիչների մեծ մասը գործազուրկ է, շատերն ապրուստ են վաստակում՝ փորփրելով աղբավայրը:

Դու 15 տարեկան ես և ապրում ես Չինաստանի Լինֆեն խոշոր քաղաքում, որը շրջակա միջավայրի աղտոտման լուրջ խնդիր ունի: Քաղաքը հաճախ պատվում է թանձր, կեղտոտ մշուխով, ինչը շատ է դժվարացնում շնչառությունը և դու ասթմայի նոպա ես ունենում: Երբ մշուխի տագնապ է լինում, դու սովորաբար դպրոց չես գնում:

Դու 24 տարեկան ֆերմեր ես Մարոկկոյում: Ֆերմերությամբ ապրուստ վաստակելն ավելի ու ավելի դժվար է դառնում. սաստիկ երաշտներ են եղել, իսկ ամառվա ջերմաստիճանը գերազանցել է բոլոր ռեկորդները, սկսած այն ժամանակից, ինչ ձեռքդ վերցրիր հորդ փոքր տնտեսության կառավարումը: Անցյալ տարին առաջինը չէր, երբ եղանակի պատճառով կորցրիր բերքիդ մեծ մասը:

Դու 16 տարեկան ես և ապրում ես Մեծ Բրիտանիայի քաղաքներից մեկի արվարձանում գտնվող բարձրահարկ շենքում: Քո շրջակայքը գորշ է, աղմկոտ և քիչ զվարճավայրեր ունի: Չկան զբոսայգիներ կամ հրապարակներ, իսկ ավտոմայրուղին անցնում է ճիշտ ձեր շենքի կողքով:

Դու 16 տարեկան ես և ապրում ես Պուերտո Ռիկոյում: Վերջին փոթորկի ժամանակ ձեր ընտանիքը կորցրել է ամեն ինչ. ձեր տունը քանդվել է, ներսում ամեն ինչ ոչնչացել է: Քաղաքի մեծ մասը մի քանի օր քրի տակ է եղել, դեռևս չկա էլեկտրականություն, հեռախոսային կապ և ջրամատակարարում: Քո ընկերներից շատերն անհետացել են, հավանաբար արդեն ողջ չեն:

Դու 14 տարեկան ես և ապրում ես միջուկային էլեկտրակայանի մոտակայքում գտնվող գյուղում: Կայանում միայն մեկ անգամ է տագնապ հնչել, և իշխանությունները հայտարարել են, թե ամեն ինչ միանգամից կարգավորվել է: Կայանի առաջ հաճախ ցուցարարներ են լինում, որոնք պնդում են, որ այն հին է, վտանգավոր և պետք է փակվի:

Դու 13 տարեկան ես և ապրում ես Չեխիայի Հանրապետությունում մի գետի ափին, որը սաստիկ աղտոտված է մոտակայքում գտնվող արդյունաբերական ձեռնարկության պատճառով: Ամռանը երեխաները հաճախ լողանում են այդ գետում, որտեղ դու հաճախ սաստկած ձկներ ես տեսել:

Դու 14 տարեկան ես և ապրում ես Ինդոնեզիայում գտնվող Ցիտարում գետի շրջակայքում: Ձեզ ասել են, որ դա աշխարհի ամենաաղտոտված գետն է, սակայն այն շարունակում է խմելու ջուր ապահովել 5 միլիոն մարդու համար: Դու երբեմն նկատում ես, որ ջուրը տարօրինակ գույն ունի:

Դու 15 տարեկան ես և ապրում ես Հնդկաստանում՝ կաշվի վերամշակման գործարանից ոչ հեռու, որն օր ու գիշեր ահավոր գարշահոտություն է տարածում: Քո հայրը ժամանակին աշխատել է այդ գործարանում, սակայն անցյալ տարի մահացել է բաղցկեղից: Աշխատողներից շատերն են մահանում բաղցկեղից: Վերամշակման գործարանն աղտոտում է նաև մոտակա գետը:

Դու 16 տարեկան ես և ապրում ես Ղրղզստանի Մայլուու-Սուու քաղաքում՝ ոչ հեռու այն վայրից, որտեղ տարիներ շարունակ ռադիոակտիվ թափոններ են պահվում: Կյանքի ակնկալվող տևողությունն այստեղ 10 տարով կարճ է միջին ազգային ցուցանիշից:

Դու 50 տարեկան ես և ապրում ես Պերուի Լա Օրոյա քաղաքում, որը գտնվում է մետաղամշակման գործարանի մոտ: Օդն աղտոտված է կապարի արտանետումներից, իսկ թոքերի հետ կապված խնդիրները շատ տարածված են տեղի բնակչության շրջանում: Երեխաները նաև տառապում են շնչառական հիվանդություններից:

Դու 20 տարեկան ես և ապրում ես Չամբիայի Կաբվե քաղաքից ոչ հեռու: Արդյունաբերության հիմնական ճյուղը կապարի արդյունահանումն է, որը թեև աշխատանք է ապահովում, սակայն տեղացիներն իրենց մարմնում 10 անգամ ավելի կապար ունեն, քան պետք է ունենան: Հանքարդյունահանման պատճառով մոտակա բլուրների վրա այլևս ոչինչ չի աճում:

Դու 65 տարեկան ես և ապրում ես Բրազիլիայում՝ ամազոնյան անձրևային անտառի մոտ գտնվող փոքր գյուղում: Արդյունաբերական նպատակներով վերջերս իրականացված ինտենսիվ հատումները ոչնչացրել են անտառի մի զգալի մասը: Լանդշաֆտներն այն չեն, ինչ քո երիտասարդության տարիներին: Ամբողջ օրը ծանր բեռնատարներ են անցնում քո բնակավայրով:

Դու 20 տարեկան ես և ապրում ես մոտ 20 միլիոն բնակիչ ունեցող շատ աղտոտված քաղաքում: Այս տարի, մոտ երեք շաբաթվա ընթացքում, օդը ծանր էր և սաստիկ աղտոտված երթևեկից ու արդյունաբերական ձեռնարկությունների արտանետումներից: Մշուխի հաստ շերտը ծածկել էր քաղաքը:

Դու 16 տարեկան ես և ապրում ես Կոնգոյում՝ մի մեծ քաղաքի արվարձանում: Ձուրը հաճախ վարակված է, իսկ սանիտարական վիճակը շարունակում է խնդիր մնալ:

Դու 15 տարեկան ես և ապրում ես Ճապոնիայի մի փոքր ծովափնյա գյուղում, ուզում ես ձկնորս դառնալ: Ցավոք, ձկան մեծ մասը վարակված է: Մարդիկ ասում են, որ դրա պատճառը Ֆուկուսիմայի՝ մի բանի տարի առաջ տեղի ունեցած միջուկային վթարն է:

Դու 15 տարեկան ես և ապրում ես Կիրիբատի կղզում: Կղզիաբնակներից շատերը վախենում են, որ ծովի մակարդակի բարձրացման պատճառով ձեր կղզին կանհետանա մոտակա 100 տարվա ընթացքում կամ նույնիսկ՝ ավելի շուտ:

Դու 18 տարեկան ես, ապրում ես Սամոայում, որը մոտ 3000 բառակուսի կիլոմետր տարածքով կղզի է: Օվկիանոսի տաքացման պատճառով կորալային խութերը ոչնչանում են և վտանգ կա, որ նրանք ամբողջությամբ կանհետանան ձեր կղզու ափամերձ գոտուց: Այդ խութերը պաշտպանում են կղզին ծովից, որն այլապես կարող է բայթայել առափնյա հատվածը: Մարդիկ ասում են, որ ծովի մակարդակի բարձրացումը կհանգեցնի ձեր կղզու անհետացմանը առաջիկա 100 տարվա ընթացքում: .

Դու 15 տարեկան ես և ապրում ես Փարիզում: Ամեն գարուն տառապում ես խոտի տենդից: Ձեր բնակարանը հեռու չէ Փարիզ մտնող հիմնական մայրուղիներից, որոնք օրվա ընթացքում դառնում են շատ ծանրաբեռնված ու աղմկոտ:

Դու 50 տարեկան ես և ապրում ես Ալյասկայում (ԱՄՆ)՝ լճի մոտ տեղակայված գյուղում: Քո կյանքի ընթացքում կլիմայի և շրջակա միջավայրի արտասովոր փոփոխություններ են եղել: Ձեր մանկության տարիների թռչուններից շատերը ներկայումս անհետացել են: Վերջերս սարսափելի երաշտներ են եղել, աճել է անտառային հրդեհների թիվը:

Դու 48 տարեկան ես և ապրում ես Ռուսաստանում՝ Սիբիրի Տոմսկ քաղաքին մոտիկ գյուղում: Ժամանակին, երբ երիտասարդ էիր, ծմեռներն իսկապես ցուրտ էին, սակայն վերջերս դրանք նվազ ցրտաշունչ են դարձել, և վեգետացիոն շրջանն ավելի երկար է թվում:

Դու 33 տարեկան ես և ապրում ես Պորտուգալիայի Կոիմբրա շրջանում: Վերջին տարիներին տեսել ես սարսափելի երաշտներ ու անտառային հրդեհներ, իսկ քո ընկերները անհանգստանում են, որ գլոբալ տաքացման հետ իրավիճակն ավելի կվատթարանա: Բայց դու չես անհանգստանում, որովհետև մեկ այլ տուն ունես Նորվեգիայի մի փոքր գեղատեսիլ քաղաքում:

Պնդումների ցանկ

Բարձրաձայն կարդացե՛ք հետևյալ պնդումները: Յուրաքանչյուրից հետո ժամանակ տվե՛ք մասնակիցներին, որ հասցնեն քայլ առաջ անել և հայացք նետել իրենց խմբի մյուս անդամների վրա:

- ▶ Առողջ սնունդը ձեզ համար հասանելի է:
- ▶ Դուք առողջ օդ եք շնչում:
- ▶ Դուք մաքուր ջուր եք խմում:
- ▶ Դուք երբեք չեք տառապել ալերգիայից կամ ասթմայից:
- ▶ Դուք կարող եք հանգստանալ գեղեցիկ բնական միջավայրում՝ ձեր բնակության վայրից ոչ հեռու:
- ▶ Դուք լսել եք երաշտների մասին, բայց իրականում չեք վերապրել: Դուք միշտ լավ ջրամատակարարում եք ունեցել:
- ▶ Դուք կարող եք հեշտությամբ բանջարեղեն աճեցնել ձեր տանը կամ շրջակայքում:
- ▶ Եղանակը բարեխառն է, ծայրահեղ եղանակային իրադարձություններ չկան:
- ▶ Դուք չեք անհանգստանում ձեր առողջության համար:
- ▶ Ձեր բնակության վայրի բուսական ու կենդանական աշխարհն առողջ և մեծ մասամբ անփոփոխ է վերջին մի քանի տասնամյակների ընթացքում:
- ▶ Դուք գիտեք, որ ձեր բնակության վայրն ունի մաքուր և ապահով միջավայր:
- ▶ Առօրյա կյանքում դուք չեք մտածում բնական միջավայրի փոփոխությունների մասին:
- ▶ Դուք չեք անհանգստանում կլիմայի փոփոխության համար:
- ▶ Ձեր անմիջական միջավայրում չկա որևէ բան, որը կոժվարացնի ապրուստ վաստակելը:
- ▶ Դուք դրական եք վերաբերվում ձեր ապագային և կարծում եք, որ երկար եք ապրելու:

ՆՈՐԱԶԵՎՈՒԹՅԱՆ ԳԻՆԸ

Սույն վարժությունն ադապտացված է «Կողմնացույց. մարդու իրավունքների կրթության ձեռնարկ երիտասարդների համար» գրքի «Չգուշացեք, մենք հետևում ենք ձեզ» վարժությունից (Եվրոպայի խորհուրդ, 2012 թ.)

Սեղմագիր

Սույն վարժության ընթացքում մասնակիցները տեղեկանում են բամբակյա շապիկի սոցիալական, տնտեսական և բնապահպանական ծախսերի մասին: Հետո նրանք ծրագրում և իրականացնում են գործողություններ՝ ուղղված բնապահպանական խնդիրների լուծմանը:

Հիմնական հասկացություններ

Կայունություն, սպառողականություն, հագուստ, թափոններ, աղտոտվածություն, ածխածնային արտանետումներ:

Բարդության աստիճան 3

Խմբի չափը. 6+

Ժամանակ. մաս 1՝ 45 րոպե (այս մասը կարող է անցկացվել առանձին), մաս 2 և 3՝ 1-3 ժամ

Նպատակներ

- ▶ Իմանալ հագուստի արտադրության գլոբալացված բնույթի մասին և գնահատել մեր գնած հագուստի բնապահպանական գինը,
- ▶ զարգացնել տեղեկությունները վերլուծելու, գործողություններ ծրագրելու և իրագործելու հմտությունները,
- ▶ խրախուսել ստեղծագործականությունը, երևակայությունը և նվիրվածությունն ակտիվիզմին:

Նյութեր

- ▶ պաստառ և մարբերներ,
- ▶ 97-98 էջերում ներկայացված նյութերը:

Նախապատրաստում

Պատրաստեք 98 էջում ներկայացված տեղեկությունների պատճենները՝ յուրաքանչյուր մասնակցին՝ 1 օրինակ:

Հրահանգներ

Մաս 1. Հարցերի դիտարկում

1. Բացատրեք, որ խումբը պատրաստվում է ավելի մոտիկից նայել իր անդամների գնած հագուստին և նրանց ընտրության սոցիալական, տնտեսական և բնապահպանական հետևանքներին:
2. Խնդրեք մասնակիցներին նայել իրենց շապիկների կամ սվիտերների պիտակներին՝ տեսնելու, թե որտեղ և ինչից են դրանք պատրաստվել, որքան է դրանց արժեքը: Կազմեք աղյուսակ պաստառի վրա՝ նշելով նյութերը, երկրները և գները:
3. Հարցրեք՝ արդյո՞ք փողը միակ ծախսն է, որ պետք է հաշվի առնել շապիկ գնելիս: Հետո բաժանեք 98 էջի տեղեկատվական թերթիկը և մասնակիցներին տվեք 15 րոպե՝ լուրը կարդալու և փոքր խմբերով քննարկելու համար:
4. Կրկին հավաքեք խմբերը և խնդրեք մասնակիցներին արձագանքել ներկայացված տեղեկություններին: Օգտագործեք ստորև բերված որոշ հարցեր՝ տեղեկությունները քննարկելու և հաջորդ փուլին պատրաստվելու համար:

Դերիֆինգ (Մաս 1)

- ▶ Արդյո՞ք այս տեղեկությունները կազդեն ձեզ վրա ապագայում շապիկ գնելիս: Ինչո՞ւ և կամ ինչո՞ւ ոչ:
- ▶ Ի՞նչ այլ «ծախսեր» կարող եք թվարկել շապիկ գնելիս (բացի գնից):
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ որո՞նք են ամենակարևոր նկատառումները կամ ծախսերը շապիկ գնելիս: Ինչո՞ւ:

- ▶ Ինչպե՞ս կարող եք համոզել այլ մարդկանց, որ այդ նկատառումները կարևոր են:
- ▶ Ինչպե՞ս կարող եք համոզել նրանց ինչ-որ բան անել դրա համար:

Մաս 2. Նախաձեռնությունների ծրագրում

Այս վարժությանն աջակցելու համար կարող եք դիմել «Փոփոխության իրականացում» գլխին:

5. Հարցրեք մասնակիցներին, թե ինչ կարող են նրանք անել և՛ որպես անհատ, և՛ որպես խումբ՝ քննարկված որոշ հարցերի անդրադառնալու համար: Եթե անհրաժեշտ է, տվեք նրանց գաղափարներ, օրինակ, ավելի լավ հոգ տանել իրենց հագուստի մասին, որպեսզի այդքան արագ չմաշվի, ապագայում գնել շապիկներ միայն արդար առևտրի խանութներից, գնել գործածված հագուստ, իրենց տարածաշրջանում քարոզարշավ սկսել՝ բարձրացնելու իրենց հասակակիցների շրջանում խնդիրների մասին իրազեկությունը, քարոզարշավ սկսել սոցիալական ցանցերում: Կազմեք բոլոր առաջարկների ցուցակը:
6. Քննարկեք, թե նրանք ամենից շատ որ գաղափարներն են ցանկանում առաջ տանել: Կարող եք ընտրել մի քանիսը, թույլ տալ նրանց ուսումնասիրել լրացուցիչ տեղեկություններ և մտածել ընտրված գաղափարների իրագործելիության մասին:
7. Վերջնական ընտրություն արեք խմբով կամ ընտրեք 2-3 գործողություն, որոնք պետք է իրականացվեն փոքր խմբերով: Հետո կազմեք պլան յուրաքանչյուր առաջարկվող գործողության համար: Այն պետք է ներառի.
 - հստակ նպատակ, վերջնական նպատակ,
 - մի շարք իրագործելի անելիքներ՝ որպես նպատակին հասնելու քայլեր,
 - առաջարկվող նախաձեռնության նկարագրությունը (բոյկոտ, համերգներ, հեռուստատեսային կամ ռադիո հաղորդումներ, փողոցային թատրոն, թռուցիկներ և այլն), ներառյալ՝ դրանց ընտրության պատճառները,
 - այն վայրերը, որտեղ տեղի է ունենալու վարժությունը (դպրոցներ, հասարակական շինություններ և այլն),
 - նախաձեռնության նախապատրաստման և իրականացման ժամանակացույց,
 - հաշվարկված ծախսերն ու անհրաժեշտ ռեսուրսները:
8. Խնդրեք յուրաքանչյուր խմբին ներկայացնել իրենց առաջարկները և խնդրեք բոլորին մեկնաբանել և առաջարկներ անել բարելավման համար:

Դերիֆինգ (Մաս 2)

- ▶ Որքա՞ն հեշտ էր համաձայնեցնել գործողությունների ծրագիրը ձեր խմբում:
- ▶ Արդյո՞ք բոլորը գոհ են ծրագրից և փոքր խմբերում որոշումների ընդունման ձևից: Ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ ոչ:
- ▶ Ինչո՞ւ մարդիկ ընտրեցին այդ նախաձեռնությունը:
- ▶ Արդյո՞ք բոլորն իրենց ներգրավված են զգում: Ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ ոչ:
- ▶ Ի՞նչ հարցեր են թիրախավորում տարբեր խմբեր:

Մաս 3. Իրականացում

- ▶ Կա՞մ ընտրեք մեկ գործողություն, որին կմասնակցի ամբողջ խումբը, կա՞մ թույլ տվեք մասնակիցներին աշխատել փոքր խմբերով՝ ըստ այն գործողության, որ նրանք ցանկանում են անել:
- ▶ Նախաձեռնության կամ քարոզարշավի վերջում վերանայեք, թե ինչպես է այն անցել և ինչի է հասել խումբը:

Դերիֆինգ (Մաս 3)

- ▶ Ինչպե՞ս անցավ նախաձեռնությունը կամ քարոզարշավը: Արդյո՞ք այն անցավ ծրագրի համաձայն: Ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ ոչ:
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ ինչի՞ հասաք:
- ▶ Ի՞նչ պետք է հիշեք հաջորդ անգամ:
- ▶ Արդյո՞ք բոլորն իրենց ներգրավված են զգացել, օգտագործվել են բոլորի՞ կարողությունները: Եթե ոչ, ապա ինչո՞ւ և ի՞նչ կարելի է ավելի լավ անել հաջորդ անգամ:
- ▶ Ուրիշ ի՞նչ սովորեցիք վարժությունն անելիս և գործողությունների դիմելիս:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

Խումբը կարող է հետաքրքրված լինել կորպորատիվ սոցիալական պատասխանատվության հետ կապված խնդիրների և երկընտրանքների ուսումնասիրությամբ: Օրինակ՝ շատ լավ գործեր ու միջոցառումներ են հովանավորվում այնպիսի ընկերությունների կողմից, որոնք պատասխանատվություն են կրում մարդու իրավունքների խախտումների համար: Այդ ընկերությունները կարող են նաև ադոպտել շրջակա միջավայրը ապրանքների արտադրության գործընթացում: Խումբը կարող է քննարկել այն խնդիրները, որոնք բարձրացված են կինոռեժիսոր և «Խաղաղության մեկ օրը» կազմակերպության հիմնադիր Ջերեմի Գիլլիի հետևյալ հայտարարության մեջ.

«Խաղաղության մեկ օրը» կազմակերպության տեսանկյունից մենք չենք կարող գոյություն ունենալ կամ գործել առանց կորպորատիվ հովանավորության: Իմ դիրքորոշումը շատ պարզ է: Ես խորապես զգում եմ, որ մատակարարման շղթայի վրա ազդելու համար պետք է լինենք «սենյակում»: Շատ դժվար է, միգուցե անհնար է գտնել մի ընկերություն, որի մատակարարման ողջ շղթան վերևից ներքև 100%-ով համապատասխանում է մարդու իրավունքների/առևտրի միջազգային օրենսդրությանը, թեև, անշուշտ, դա ցանկալի դիրքորոշում է»:

Այս նախաձեռնության մասին լրացուցիչ տեղեկություններ կարելի է գտնել հետևյալ կայքում.

www.peaceday.org.

«Կանաչ լվացում» վարժությունն անդրադառնում է այն հարցին, թե ինչպես են ընկերությունները քողարկում շրջակա միջավայրին հասցված վնասը՝ բնապահպանական առումով բարեկամական ուղերձներով:

Գործելու գաղափարներ

Մեկ գործողությունը հազվադեպ է հասնում իր բոլոր նպատակներին: Դուք կարող եք քննարկել խմբի արդեն իրականացրած գործողությունները շարունակելու ուղիները, որպեսզի պահպանեք ճնշումը իշխանությունների վրա: Դա կարող է ներառել փոքր խմբերի աշխատանքի ընթացքում մշակված մյուս ծրագրերից մեկի իրականացումը կամ կարող է ներգրավել ամբողջ խումբը՝ մտածելու, թե ինչպես կարելի է շարունակել ընտրված նախաձեռնությունը:

Հիմնական տեղեկություններ – Հագուստի բնապահպանական գինը

- ▶ Մեկ շապիկի «ածխածնային հետքը» հաշվարկվում է մոտ 6 կգ, այսինքն՝ սեփական քաշի գրեթե քսանապատիկը: Աղբյուր. https://www.domain-b.com/environment/20090403_carbon_footprint.html
- ▶ Ըստ «Ածխածնային Տրեստ» կազմակերպության տվյալների՝ հագուստն ընդհանուր առմամբ, կազմում է CO₂-ի համաշխարհային արտանետումների 3 %-ը (կամ՝ 850 միլիոն տոննա տարեկան): Այդ թիվը ներառում է ինչպես արտադրական գործընթացը, այնպես էլ արտանետումները հագուստի գնումից հետո՝ լվանալը, չորացնելը և արդուկելը: Աղբյուր. <http://goodonyou.eco>
- ▶ Տեքստիլի հաշվարկված համաշխարհային տարեկան արտադրանքը կազմում է 60 միլիարդ կգ գործվածք: Այստեղից՝ գործվածքի ընդհանուր համաշխարհային արտադրանքի համար անհրաժեշտ էլեկտրաէներգիայի և ջրի հաշվարկված ծավալը կազմում է 1,074 միլիարդ ԿՎտժ էլեկտրաէներգիա (կամ 132 միլիոն մետրիկ տոննա ածուխ) և 6-9 տրիլիոն լիտր ջուր: Աղբյուր. <http://bit.ly/2wfEs7A>
- ▶ Արդյունաբերական ջրի աղտոտվածության հաշվարկային 17-20%-ը գալիս է տեքստիլի ներկումից ու մշակումից: Ամբողջ աշխարհում օգտագործվում են շուրջ 8.000 սինթետիկ քիմիական նյութեր՝ հումքը տեքստիլի վերածելու համար, և այդ նյութերից շատերը լցվում են քաղցրահամ ջրի աղբյուրներ: Աղբյուր. <http://bit.ly/2mInFMu>

Բաժանվող նյութեր. Պարզել բամբակի իրական արժեքը

Բամբակյա շապիկները մի շարք համաշխարհային արտադրությունների արտադրանք են, որն արտադրվում է աշխարհի գրեթե բոլոր երկրներում: Ահա թե ինչպես դա կարող է աշխատել:

Բուրկինա Ֆասոյում տիպիկ բամբակի ֆերման սեփական հողատարածք է, որի վրա աշխատում է մի ընտանիքը՝ մշակելով 6-8 հեկտար հող: Բուրկինա Ֆասոյում արտադրված բամբակի 1 կիլոգրամն արժե 0,23 եվրո: Բամբակ արտադրողներից շատերի համար բամբակի վաճառքից ստացած այդ գումարը միակ կանխիկ գումարն է, որը նրանք ստանում են ամբողջ տարվա ընթացքում:

Ֆերմայից բամբակը փոխադրվում է բամբակի մաքրման գործարան՝ բամբակի մանրաթել ստանալու համար: Այդ գործընթացը բամբակի 1 կիլոգրամի գինը հասցնում է 0,56 եվրոյի: Աշխատողներին երկու շաբաթվա համար վճարում են 73,40 եվրո:

Բամբակն այժմ փոխադրվում է Տոգոյի Լոմե նավահանգիստ արտահանման համար, որտեղ վաճառվում է առևտրականներին 1 կգ-ը 0,88 եվրոյով: Դրա կեսից ավելին վաճառվում է Չինաստանին. բեռնատար նավերով ուղարկվում է Շանհայ և նման նավահանգիստներ, որտեղ վաճառվում է տեղական մանող գործարաններին 1 կգ-ը 0,97 եվրոյով: Արտադրական գծի աշխատողների մեծ մասը գալիս է ավելի աղքատ շրջաններից, հաճախ Չինաստանի ներքին ընդարձակ գյուղական շրջաններից: Նրանք ապրում են գործարանի հանրակացարաններում և աշխատում շատ ժամեր՝ ցածր վարձատրությամբ:

Հագուստները, որոնք պատրաստվում են Արևմուտքի ամենահայտնի ապրանքանիշների համար, հաճախ՝ նույն հսկա գործարանում, որտեղ մանվածքն է մանվում, այժմ փոխադրվում են նավահանգիստ և բեռնվում արտահանման համար: ԱՄՆ ներկրվող շապիկների միջին գինը 1,10 եվրո է, սակայն Մանհեթենի կենտրոնում գտնվող հանրախանութում այն կվաճառվի երկուսը 14,70 եվրոյով:

Աֆրիկայում 1 կգ-ը 0,56 եվրո գնով մեկնարկած բամբակն այժմ արժի 18,40 եվրո 1 կգ-ի համար:

Աղբյուր. Պարզելով բամբակի իրական արժեքը, ԲիԲիՍի Նյուզ (2007թ.), հասանելի է <http://bbc.in/2Frxtu> կայքում:

Բամբակյա շապիկի իրական արժեքը

Հաշվարկենք մի շարք բնապահպանական ծախսեր.

- ▶ Ջուր- 1 կգ բամբակ արտադրելու համար կարող է պահանջվել ավելի քան 20.000 լիտր ջուր, 1 կգ-ը մոտավորապես 1 շապիկի և քիմիկատի քաշն է: Ջրի ծախսը կազմում է առնվազն 2.157 լիտր (45%-ն օգտագործվում է ոռոգման համար):
- ▶ Էլեկտրաէներգիայի ծախս- 8 կվտ ժամ Էլեկտրաէներգիա մանող և կարի մեքենաների համար, ինչը համարժեք է կենցաղային լվացքի մեքենայի 16 ժամվա ընթացքում օգտագործած Էլեկտրաէներգիային:
- ▶ Ջերմոցային գազերի արտանետումներ- 10,75 կգ CO₂ և այլ ջերմոցային գազեր: Սա 50 անգամ ավելի ծանր է, քան շապիկն ինքը, և համարժեք է 40 կմ մեքենայով անցնելուն:
- ▶ Այլ գազային արտանետումներ
 - ազոտի օքսիդը և ազոտի երկօքսիդը նպաստում են մշուխին և թթվային անձրևներին,
 - ծծմբի երկօքսիդը, որը օդի աղտոտող հիմնական նյութերից է, կարող է հանգեցնել շնչառական հիվանդությունների,
 - ածխածնի մոնօքսիդը թունավոր է բարձր խտացումների դեպքում:
- ▶ Վառելիք- 41,6-110 լիտր ցամաքով և ծովով փոխադրման համար, ինչը համարժեք է 32 կմ մեքենայով անցնելուն (վերին սահման):
- ▶ Փոխադրման տարածություններ- 5.000-12.000 կմ² կախված նրանից, թե որտեղ է բամբակն աճեցվել և շապիկն արտադրվել (Չինաստանի Հեբեյ նահանգից մինչև Պրահա 7.500 կմ է):
- ▶ Տոքսիկներ- 1-3 գ թունաթմբիկատներ, դիզելային արտանետումներ, ծանր մետաղներ (սերկանյութեր):
- ▶ Ներմուծման ծախսեր- € 0,44-0,77:
- ▶ Մանկական աշխատանք- 17 երկրներում միջին աշխատանավարձն օրական 0,37 եվրո է:
- ▶ Այլ ծախսեր- 53 – 91 գ պարարտանյութ:

Աղբյուրներ. <http://true-cost.re-configure.org/> և Բնության համաշխարհային հիմնադրամ, www.panda.org/about_our_earth/about_freshwater/freshwater_problems/thirsty_crops/cotton/

Սեղմագիր

Առույգացնող քննարկում մրցակցության գաղափարը և կայունության հետ նրա կապն ուսումնասիրելու համար:

Հիմնական հասկացություններ

Մրցակցություն, համագործակցություն, սպառողականություն

Բարդություն աստիճան 1

Խմբի չափը. ցանկացած

Ժամանակ. 15-30 րոպե

Նպատակներ

- ▶ անցկացնել քննարկումներ, որոնք առնչվում են մրցակցությանը, համագործակցությանը և սպառողականությանը:

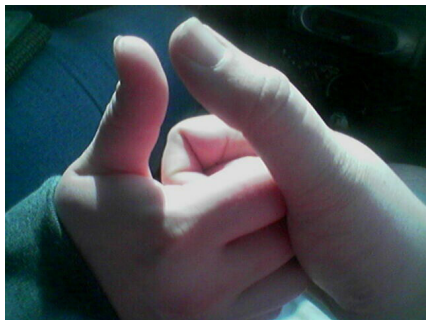
Նախապատրաստում

Համոզվեք, որ մասնակիցները կարող են նստել զույգերով:

Հրահանգներ

1. Խնդրեք մասնակիցներին բռնել միմյանց ձեռքը՝ ինչպես ցույց է տրված Նկար 13-ում: Բուլք մատները պետք է ուղղված լինեն վերև (տե՛ս Նկար 13):
2. Բացատրեք, որ դուք կարող եք շարժել միայն ձեր բուլք մատը (սեղմված ձեռքի վրա): Խաղի նպատակն է ձեր ընկերոջ բուլք մատն իջեցնել ձեր ցուցամատի վրա: Դուք միավոր եք վաստակում ամեն անգամ, երբ հաջողվում է դա անել:

Նկար 13. Վարժությունը գործնականում

3. Տվեք սկսելու ազդանշան և թույլ տվեք զույգերին առնվազն 5 րոպե տեսնել, թե ինչ ռազմավարություններ են կիրառվում:
4. Հայտարարեք խաղի ավարտը և խնդրեք մարդկանց բարձրացնել իրենց ձեռքը, եթե վաստակել են
 - 3-ից ավելի միավոր
 - 5-ից ավելի միավոր
 - 10-ից ավելի միավոր

Աղբյուր. Վիկիմեդիա, https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Thumb_Wrestling.jpg

Դերիֆինգ

Վարժությունը քննարկելու համար օգտագործեք հետևյալ հարցերից մի քանիսը:

- ▶ Ո՞վ հաղթեց: Որտեղի՞ց գիտես:
- ▶ Դա պետք է մրցակցություն լիներ: Որտեղի՞ց գիտես: Ո՞ւմ հետ էիր մրցում:
- ▶ Ի՞նչ ռազմավարություն ես կիրառել:

Այս պահին, եթե զույգերից որևէ մեկն օգտագործել է համագործակցության ռազմավարություն, օրինակ, համաձայնելով, որ գործընկերները թույլ են տվել միմյանց միավորներ վաստակել՝ այդպիսով ավելացնելով ընդհանուր միավորները, խնդրեք այդ զույգերին խոսել իրենց ռազմավարության մասին: Եթե ոչ մի զույգ այդպես չի արել, հարցրեք՝ ի՞նչ կլիներ, եթե համագործակցություն լիներ:

- ▶ Արդյո՞ք հաշիվն ավելի մեծ կլիներ:
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ ձեր վերաբերմունքը զուգընկերոջ հանդեպ ա՞յլ կլիներ:

Մտորումներ ավելի լայն իմաստի մասին.

- ▶ Ինչո՞ւ էիք ենթադրում (մեծ մասը), որ մրցելու եք:
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ մրցակցությունը թե համագործակցությունն է ավելի «բնական»: Ինչո՞ւ: Ձեր ընկերների հետ ավելի հաճախ համագործակցում եք, թե՞ մրցում:
- ▶ Կարո՞ղ եք բերել համագործակցության օրինակներ իրական կյանքում, օրինակներ, որտեղ մրցակցությունը կյանքը կդարձնեք անհնարին:

Կարող եք առաջարկել հետևյալ օրինակները. ծնողները մրցում են իրենց երեխաների հետ, երիտասարդական աշխատողը (կամ ուսուցիչը) մրցում է երիտասարդների հետ, կամ աշխատողներ, որոնք տարբեր մասեր են պատրաստում մեքենայի կամ համակարգչի համար՝ մրցելով միմյանց հետ:

- ▶ Կարո՞ղ եք բերել մրցակցության օրինակներ իրական կյանքից: Ի՞նչ լավ բան կա դրանց մեջ: Ի՞նչ վատ բան կա դրանց մեջ:
- ▶ Ինչպե՞ս է մրցակցությունն առնչվում կայունության հետ:

Հուշեք նրանց, որ մրցակցությունն ու սպառողականությունը կապակցված են: Կարող եք բերել բջջային հեռախոսների ընկերությունների օրինակը, որոնք անընդհատ նոր մոդելներ են մշակում իրենց մրցակիցներին հաղթելու համար:

- ▶ Ինչպե՞ս կարող է ավելի շատ համագործակցությունն օգնել լուծելու կայունության խնդիրները:

Խորհուրդներ վարողներին

Նախնական հրահանգներ տալիս՝ աշխատեք խուսափել դա բուլթ մատի գոտեմարտ կամ մրցակցություն անվանելուց:

Եթե զուգահեռ մեկը ծանոթ է վարժությանը կամ արագ կռահում է, որ համագործակցությունը հանգեցնում է ավելի բարձր միավորների, կարող եք ընդամենը մի քանի ռոպեից հայտարարել խաղի ավարտը: Եթե ոչ ոք դա չի անում, շատ մի երկարացրեք. քննարկումը վարժության ամենակարևոր մասն է:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

«Թափոնների մանիֆեստ» վարժությունն անդրադառնում է թափոնների և աղտոտման խնդիրներին, որոնք հաճախ ուղղակիորեն կապված են սպառողականության աճի հետ: Որպես այլընտրանք, կարող եք օգտագործել «Կանաչ լվացում» վարժությունը՝ ուսումնասիրելու այն հաղորդագրությունները, որոնք ընկերությունները ուղարկում են, որպեսզի մարդիկ գնեն իրենց արտադրանքը (և որպեսզի թաքցվի շրջակա միջավայրին հասցվող վնասը):

«Ձկնորսական խաղ» վարժությունը մոդելավորման խաղ է, որում ներգրավված են մրցակից ձկնորսները: Վարժությունը ցույց է տալիս, թե ինչպես կարող են ծովերը սպառվել, եթե մրցակցությունը և շահույթը գերակա արժեքներն են:

Գործելու գաղափարներ

Թույլ տվեք մասնակիցներին ընտրել 5-րդ գլխի գործողություններից մեկը, կամ իրենց ընտրությամբ մեկ այլ գործողություն, որը պետք է կատարի ամբողջ խումբը: Օգտագործեք սա՝ ցույց տալու համար, թե որքան կարևոր է, որ բոլորը միասին աշխատեն հանուն ընդհանուր նպատակի: Երբ ավարտեն, մասնակիցներին հորդորեք մտածել վարժության պլանավորման և իրականացման ընթացքում մրցակցության և համագործակցության միջև հավասարակշռության մասին:

Սեղմագիր

Վարժությունը նախատեսում է քննարկում խմբային, որին հաջորդում է գործնական պլանավորման վարժություն՝ խմբի համար թափոնների հեռացման ռազմավարություն մշակելու նպատակով:

Հիմնական հասկացություններ

Սպառողականություն, թափոններ, աղտոտում, բնապահպանական հետք, վերամշակում

Բարդության աստիճան 2

Խմբի չափը. 6-30

Ժամանակ. Մաս 1՝ 40 րոպե, Մաս 2՝ 60 րոպե

Նպատակներ

- ▶ մտորել մեր սեփական վարքի և սովորույթների կայունության մասին,
- ▶ բարձրացնել աղտոտման ու թափոնների առնչվող հիմնական հարցերի մասին իրազեկվածությունը,
- ▶ մշակել խմբի՝ թափոնների հեռացման գործնական ռազմավարություն:

Նյութեր

Թափոնների քարտեր

Նախապատրաստում

- ▶ Վարժությունն սկսելուց մեկ շաբաթ առաջ խնդրեք մասնակիցներին փաստագրել այդ շաբաթվա ընթացքում իրենց թափած ամբողջ աղբը: Խրախուսեք նրանց փաստագրել տեղեկությունները, օրինակ.
 - լուսանկարներ անելով,
 - կշռելով սեփական աղբամանը,
 - հաշվելով դեմքին նետած միավորների քանակը,
 - կազմելով բոլոր դեմքին նետված միավորների ցուցակը:
- ▶ Պատրաստեք թափոնների քարտերի պատճեններ:

Հրահանգներ

Մաս 1. Իմ աղբը (20 րոպե)

1. Խնդրեք մասնակիցներին կիսվել փոքր խմբերում այն տեղեկություններով, որ հավաքել են իրենց դեմքին նետած աղբի մասին: Տվեք նրանց ստորև ներկայացված հարցերը քննարկում սկսելու համար:
 - Գիտե՞ք, թե որքան եք դեմքին նետել (քաշով):
 - Գիտե՞ք, թե քանի միավոր եք դեմքին նետել:
 - Որքա՞ն սևուկ եք դեմքին նետել: Ինչո՞ւ:
 - Որքա՞ն փաթեթավորում եք դեմքին նետել:

Խնդրեք խմբերին պատրաստել համառոտ ներկայացում՝ բոլոր մասնակիցներին ցույց տալու համար:

2. Քսան րոպե անց խնդրեք խմբերին ներկայացնել իրենց արդյունքները:
3. Խնդրեք վերլուծել ներկայացումները, օգտագործել ստորև բերված որոշ հարցերը վարժության այս մասի դերիֆինգի համար:

Դերիֆինգ (Մաս 2)

- ▶ Ձեզ զարմացրի՞ն սեփական կամ ձեր խմբի արդյունքները:
- ▶ Ձեր կարծիքով՝ դուք ձեր երկրի միջինից ավելի՞, թե՞ պակաս աղբ եք դեմքին նետել:
- ▶ Ո՞րք եք գնում ամբողջ աղբը:

Մաս 2. Թափոնների մանիֆեստի կազմում

4. Ցույց տվեք մասնակիցներին 103 էջում ներկայացված մանիֆեստը կամ տեսանյութերը, կամ երկուսն էլ, հետո բաժանեք 104 էջի տեղեկությունները: Կարող եք դա ներկայացնել բանավոր կամ պատրաստվել քարտերի պատճեններ:
5. Խնդրեք նրանց մեկնաբանել.
- Ի՞նչ եք կարծում տեղեկությունների մասին,
 - Ի՞նչն եք համարում ամենից ցնցողը,
 - Ի՞նչ կարող ենք մենք կամ դուք անել այդ կապակցությամբ:
6. Վերջին հարցի պատասխաններից ընտրեք մի քանի առաջարկ, ապա խնդրեք մասնակիցներին նորից բաժանվել խմբերի և կազմել առաջարկների ցուցակ երիտասարդական կենտրոնի թափոնների վերացման համար:
- Հիշեցրեք նրանց, որ թափոնների խնդրի լուծումը կանդրադառնա խնդրի արմատներին. այն նպատակ կունենա փոխել խաղի կանոններն այնպես, որ ընդհանուր առմամբ ավելի քիչ պլաստմասե շշեր արտադրվեն:
7. 15 րոպե անց կրկին հավաքեք խմբերին: Խնդրեք յուրաքանչյուր խմբին ներկայացնել իրենց առաջարկների ցուցակը: Փորձեք կազմել համակցված ցուցակ՝ առանց կրկնությունների:
8. Ստուգե՛ք՝ արդյո՞ք առաջարկներից որևէ մեկը պարզաբանման կարիք ունի և փորձեք համաձայնության գալ համակցված ցուցակից առաջարկների որևէ տարբերակի շուրջ, որը խումբը ցանկանում է ընդունել որպես իր մանիֆեստ:

Դեբրիֆինգ (Մաս 2)

Սկսե՛ք՝ համոզվելով, որը բոլորը գոհ են վերջնական ընտրությունից և կարծում են, որ առաջարկները կարելի է իրականացնել:

- ▶ Դժվա՞ր էր լուծումներ առաջարկել: Դրանց մեջ կայի՞ն փոխակերպման լուծումներ:
- ▶ Գո՞հ եք այն գործընթացից, որի միջոցով կազմեցինք այս մանիֆեստը:
- ▶ Ի՞նչը կլինի ամենադժվարը մանիֆեստին հետևելու հարցում:
- ▶ Ինչպե՞ս կարող ենք օգնել միմյանց մանիֆեստին հավատարիմ մնալու համար:

Ավարտեք վարժությունը կարճ քննարկումով, որպեսզի յուրաքանչյուր մասնակից կարողանա խոսել՝ իր տպավորությունների մասին:

Խորհուրդներ վարողներին

Տեքստերը և տեսանյութերը կարող են ուժեղ զգացմունքներ առաջացնել երիտասարդների մեջ, ուստի կարող եք լրացուցիչ ժամանակ հատկացնել դրանց առանձին անդրադառնալու համար:

Մասնակիցները կարող են կենտրոնանալ միայն վերամշակման վրա՝ չմտածելով սպառման քանակի ավելացման և թափոնների քանակի ավելացման պատճառների մասին: Խրախուսե՛ք նրանց մտածել սպառողական մշակույթի հիմքում ընկած որոշ պատճառների մասին, և, եթե ժամանակ ունեք, խոսե՛ք այն մասին, թե ինչպես կարելի է դրան մարտահրավեր նետել կամ փոխել:

Հետագա քայլերի առաջարկներ

«Սահմանափակ մոլորակ» վարժությունը քննարկման վարժություն է, որը դիտարկում է սպառողականության հետ կապված ընդհանուր ենթադրությունները, և թե ինչպես են դրանք ազդում կայունության վրա: «Կանաչ լվացումը» դիտարկում է սպառողականության մեկ այլ ասպեկտ՝ ինչպես են ընկերությունները գովազդում իրենց արտադրանքը, որ ներկայացնեն այն որպես օգտակար շրջակա միջավայրի համար:

Կարող եք մասնակիցների հետ փորձել նաև «Բնագետ լրագրողներ» վարժությունը: Այն նախատեսում է բնության մասին գրառումների հավաքում, որը կարող է լինել գյուղական զբոսայգում, կամ, եթե հնարավորություն ունեք, գետի կամ ծովի ափին: Կախված նրանից, թե որքան մոտ է այդ վայրը բնակավայրին՝ շատ հավանական է, որ լինեն մարդածին թափոնների կամ աղտոտվածության որոշ ապացույցներ:

Գործելու գաղափարներ

Համոզվե՛ք, որ մանիֆեստը տեղադրված է այնպիսի վայրում, որ բոլորը կարող են տեսնել այն : Կարող եք պայմանավորվել պարբերաբար հանդիպել որևէ տեղ, որպեսզի տեսնեք, թե որքանով են մարդիկ հետևում այդ կանոններին կամ արդյո՞ք այն հարմարեցման (կամ բարելավման) կարիք ունի:

Խնդրեք մասնակիցներին պարզել՝ արդյոք տեղական խորհուրդը վերամշակում է թափոնները: Նրանք կարող են հետաքննություն անցկացնել՝ տեսնելու, թե որքանով է այն համեմատելի այլ խորհուրդների հետ՝ ինչպես մասնակիցների սեփական երկրում, այնպես էլ լավագույն փորձ ունեցող այլ երկրներում: Օրինակ՝ մասնակիցները կարող են հարցնել.

- ▶ Արդյո՞ք կան հնարավորություններ թղթի, պլաստմասայի, ապակու և մետաղի առանձին վերամշակման համար:
- ▶ Արդյո՞ք կան հնարավորություններ առանձնահատուկ թափոնների համար, ինչպիսիք են մարտկոցները, կանաչ թափոնները, բջջային հեռախոսները կամ այլ էլեկտրոնային սարքավորումներ:
- ▶ Արդյո՞ք վերամշակման այս բոլոր հնարավորությունները լավ են օգտագործվում: Արդյո՞ք դրանք հեշտ հասանելի են:
- ▶ Ի՞նչ է լինում հետո: Արդյո՞ք վերամշակումն արվում է տեղում, թե՞ թափոնները առաքվում կամ տեղափոխվում են այլ երկրներ:

Բաժանվող կյուլթեր. մեջբերում Մաս 2-ի համար

Որտե՞ղ է «դենը»

Ստորև բերված է Ջուլյա Բաթերֆլայ Ջիլի մեջբերումը, որը երկու տարի ապրել է Կալիֆորնիայի մի հսկա կարմրածառի գագաթին՝ պաշտպանելու հնագույն անտառը և ծառը, որը նա անվանել է «Լուսա»:

Երբ ասում եք, որ ինչ-որ բան դեն եք նետելու, որտե՞ղ է այդ «դենը»... Նման բան չկա: Իսկ որտեղ իրականում «դենն» է՝ սոցիալական արդարության և բնապահպանական արդարատյալության խնդիրներն են: Յուրաքանչյուր պոլիէթիլենային տոպրակ, պլաստիկից բաժակ, պլաստմասե տարա մի նավթային համալիր է Աֆրիկայում, Էկվադորում, Կոլումբիայում, Այսակայում... Կարող եք ինքներդ շարունակել թվարկումը: Յուրաքանչյուր թղթե տոպրակ, թղթե ափսե, թղթե անձեռոցիկ՝ անտառ է: Այդ ամենը թափոն կամ մեկանգամյա օգտագործման իր կոչելու պահից, մենք փաստում ենք, որ ընդունելի է մեր մոլորակը և նրա մարդկանց դեն նետելը: Մեկանգամյա օգտագործման իրերը, հսկայական խոշորացույցների պես, ցույց են տալիս, թե ինչպես ենք մենք կորցրել կապը ոգեղենի հետ: Մենք պարզապես նորմալ ենք համարում գնալ սրճարան և վերցնել սուրճ, որը ներկրվել է մի երկրից, որտեղ շահագործվել են համայնքի բնակիչներ, որտեղ մի ողջ մոնոմշակույթի անտառ է ոչնչացվել, լցնել սուրճը թղթե բաժակի մեջ, որը նախկինում անտառ է եղել, հետո վրան դնել պլաստիկե կափարիչ, որը նախկինում ինչ-որ մի բնիկ համայնքի գեղեցիկ բնակավայր է եղել, խմել այն և բաժակն աղբը նետել, որը ի վերջո վերադառնում է և աղտոտում բնությունը, համայնքը կամ մարդկային միջավայրը:

Ես այդքան մեծ կրթով եմ խոսում այս մասին, քանի որ սրտիս խորքում գիտեմ, որ քանի դեռ մենք աղտոտում ենք մոլորակը և ինքներս մեզ, առողջ, ամբողջական և կազդուրված աշխարհը հնարավոր չէ: Մենք չենք կարող խաղաղ ապրել այս մոլորակի վրա, եթե մենք խաղաղության մեջ չենք մոլորակի հետ: (Julia Butterfly Hill. Միանգամյա օգտագործման գիտակցություն. որտեղ է «դենը», www.ijhc.org/wp-content/uploads/2016/01/Hill-10-3.pdf, www.youtube.com/watch?v=7Z2ZwmgLiTc&feature=player_embedded#)

Բաժանվող կյուլթեր. թափոնների քարտեր

Սննդային թափոն

- ▶ Ամեն տարի մարդկանց սպառման համար արտադրված սննդի մոտ մեկ երրորդը՝ շուրջ 1,3 միլիարդ տոննա, կորսվում կամ վատնվում է:
- ▶ Ամեն տարի հարուստ երկրներում սպառողները վատնում են գրեթե այնքան սնունդ (222 միլիոն տոննա), որքան կազմում է ենթա-Սահարայան Աֆրիկայի ամբողջ սննդի արտադրանքը (230 միլիոն տոննա):
- ▶ Եվրամիությունն ամեն տարի վատնում է մոտ 47 միլիոն տոննա սննդամթերք: Եվրամիության ամեն քաղաքացի տարեկան դեն է նետում միջինը 123 կգ սննդամթերք: Այդ թափոնների գրեթե 80%-ից (97 կգ) կարելի է խուսափել, որովհետև դա ուտելի սննդամթերք է:
- ▶ Սննդամթերքը վատնվում է սննդի մատակարարման շղթայի բոլոր մասերում՝ գյուղատնտեսության ու ձկնորսության մեջ, սննդի արտադրության և վերամշակման մեջ, խանութներում, ռեստորաններում, ճաշարաններում և տանը:
- ▶ Հարուստ երկրներում սննդամթերքի մեծ մասը դեն են նետում այն սպառողները, որոնք չափազանց շատ սնունդ են գնում կամ մեծածախ առևտրով զբաղվողները, որոնք մերժում են սննդամթերքի մի մասը գեղագիտական նկատառումներով. սուպերմարկետների մեծ մասում չեն ողջունում «ոչ-ստանդարտ ձև ունեցող» մրգերն ու բանջարեղենը:

Աղբյուրներ. <https://bit.ly/2ogdxqh>, <https://bit.ly/2EKil85>

Պլաստիկ աղտոտում

Մենք շրջապատված ենք պլաստիկ իրերով՝ ատամի խոզանակներ, շամպունի շշեր, հեռախոսներ, համակարգիչներ, սննդի տոուփեր, քրի շշեր, գրիչներ ու մարկերներ, նույնիսկ մեր հագուստի մի մասը պատրաստված է պլաստմասայից: Բացի այդ, մեր գնումների մեծ մասը փաթեթավորված է պլաստմասայով, որը դեն է նետվում մեկանգամյա կիրառումից հետո:

- ▶ Ամեն տարի աշխարհում օգտագործվում է 500 միլիարդ պոլիէթիլենային տոպրակ:
- ▶ Ամեն րոպե աշխարհում գնում են մեկ միլիոն պլաստիկ շիշ, 2016թ. աշխարհում վաճառվել է ավելի քան 480 միլիարդ շիշ: Եթե դրանք շարեն մեկը մյուսի հետևից, ապա կծածկեն մինչև Արև ընկած տարածության կեսը:
- ▶ Պլաստմասան մղձավանջ է բնական միջավայրի համար: Կախված տեսակից՝ պլաստմասայի քայքայման համար կարող է պահանջվել 500-ից նույնիսկ մինչև 1.000 տարի:
- ▶ Համաշխարհային օվկիանոսում լողացող աղբի 90%-ը պլաստմասա է: Որոշ գնահատականներով՝ ծովային քրի նմուշները պարունակում են վեց անգամ ավելի շատ պլաստմասա, քան պլանկտոն: Ամեն տարի 1 միլիոն ծովային թռչուններ և 100.000 ծովային կաթնասուններ մահանում են պլաստիկ աղտոտումից:

Չնայած վերամշակման բոլոր ջանքերին՝ պլաստիկ թափոնների 50%-ը ԵՄ-ում դեռևս ուղարկվում է աղբավայրեր:

Աղբյուրներ. <https://bit.ly/2tkpr5M>

Էլեկտրոնային թափոններ

Էլեկտրոնային թափոնները ներառում են համակարգիչներ, տեսախցիկներ, հեռուստատեսային էկրաններ, բջջային հեռախոսներ, սառնարաններ և այլ էլեկտրոնային սարքավորումներ: Էլեկտրոնային թափոնների քանակը շարունակում է աճել ինչպես տեխնոլոգիական նորարարությունների, այնպես էլ ապրանքների կյանքի կարճ ցիկլերի պատճառով, ինչը պայմանավորված է նորագույն մոդելներ ունենալու մշտական ճնշումով:

- ▶ Եվրոպան տարեկան արտադրում է մոտ 9,45 մլն տոննա էլեկտրոնային թափոն:
- ▶ ԵՄ-ում դեն նետված մետաղական սարքավորումների և էլեկտրոնային արտադրանքի ավելի քան երկու երրորդը վերամշակվում է անօրինական կերպով: Դրանցից շատերից տոքսիկների արտահոսք է լինում դեպի շրջակա միջավայր, ինչը կարող է վտանգավոր լինել առողջության համար:
- ▶ 2014թ. դեն են նետվել 41,8 միլիոն տոննա սառնարան, հեռուստացույց, վազքի մեքենա, փոշեկուլ և այլ էլեկտրոնային սարքեր: Դա համարժեք է 1,15 միլիոն ծանր բեռնատարների, որոնք իրար հետևից կայանելու դեպքում կծածկեին 23.000 կմ տարածություն:
- ▶ Այն թափոնները, որոնք կարող էին վերամշակվել, պարունակում էին մոտ 16.500 կիլոտոննա երկաթ, 1.900 կիլոտոննա պղինձ և 300 տոննա ոսկի՝ 52 միլիարդ ԱՄՆ դոլար արժողությամբ:
- ▶ Մեկ շնչին ընկնող էլեկտրոնային թափոնների արտադրությամբ առաջատար 10 երկրներից 9-ը Եվրոպայից են: Ամենաբարձր ցուցանիշը Նորվեգիայինն է, որին հաջորդում են Շվեյցարիան, Իսլանդիան, Դանիան, Միացյալ Թագավորությունը, Նիդեռլանդները, Շվեդիան, Ֆրանսիան, ԱՄՆ-ը և Ավստրիան:
- ▶ Չնայած գոյություն ունի ԵՄ օրենսդրություն էլեկտրոնային թափոնների հավաքման և վերամշակման վերաբերյալ (տե՛ս WEEE հրահանգը bit.ly/1vXdluS)՝ 2012թ. ԵՄ էլեկտրոնային թափոնների միայն մեկ երրորդն է պատշաճ վերամշակվել: Մոտ 1,3 միլիոն տոննա անօրինական կերպով դուրս է բերվել ԵՄ-ից՝ հիմնականում դեպի Աֆրիկա և Ասիա:

Աղբյուրներ. <https://bit.ly/2CZRhtn>, bit.ly/1JGeXyZ, bit.ly/2DjIXSW

Ինչպես հասնել փոփոխությունների

ՀՈՒՅՍԻ ԿԱՐԵՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆԸ

Հույսն այժմ արթուն է միլիոնավոր ու միլիոնավոր մարդկանց մեջ, որոնք ասում են. ոչ, ոչ, մենք դա չենք ընդունի, չենք ընդունի աշխարհի կործանումը՝ ձեր կողմից, ձեր հրացաններն ու պատերազմները...

Մենք կտրվում ենք մահվան բացարձակ ամբողջականությունից միլիոնավոր տարբեր ձևերով: Մենք հանրայնացնում ենք: Մենք ճաքեր ենք հասցնում համակարգին: Մենք պայքարում ենք մեր երկրագնդի, մարդկանց և կյանքի այլ ձևերի երկրագնդի համար՝ քանի դեռ կապիտալիստական համակարգն այն ամբողջությամբ չի կործանել: Մենք պայքարում ենք, որպեսզի անջրպետ դնենք կապիտալիզմի ապագայի, որը կարող է լինել միայն մահը, և մարդկության ապագայի միջև, որը դեռևս կարող է լինել կյանքը: (Ջոն Հոլոուել)

Երբեմն կարող է թվալ, թե կայուն զարգացման կրթությունը հանգեցնում է «դատապարտվածության ուղերձի»: Թեև կարևոր է, որ երիտասարդներն ըմբռնեն մոլորակի առջև ծառացած ճգնաժամի ամբողջ մասշտաբը, նման ուղերձը կարող է հուսահատեցնել ու թևաթափ անել: Կայուն զարգացման կրթությունը նաև պետք է հույս ներշնչի երիտասարդներին, ուժ տա նրանց գործելու և հիմք տա կարծելու, որ դեռևս հնարավոր է ինչ-որ բան փոխել:

Այս գլուխը փոփոխություն իրականացնելու մասին է: Այն վերաբերում է երիտասարդական խմբի կրթական շրջանակներից դուրս երիտասարդ խմբերի նախաձեռնություններին: Դրանք ներառում են ավելի մեծ համայնք, սակայն, ամենակարևորը, նպատակ ունեն հանգեցնելու կայունության բարելավմանը՝ որքան էլ դա փոքր լինի: Այդ բարելավումը կարող է լինել անհատական մակարդակում, օրինակ, ձեր երիտասարդներից յուրաքանչյուրի կողմից շրջակա միջավայրի վրա իրենց ազդեցության վերանայում և որոշակի փոփոխություններ անելու որոշում: Դա կարող է լինել երիտասարդական խմբի մակարդակով, օրինակ, սկսել բանջարեղեն աճեցնել՝ երիտասարդական կենտրոնում: Կարող է լինել տեղական, ազգային կամ նույնիսկ գլոբալ մակարդակով, օրինակ, լոբբինգի ենթարկել կառավարությանը էներգետիկ քաղաքականության մեջ փոփոխություններ կատարելու նպատակով կամ քարոզչություն իրականացնել ամփային կամ միջուկային նոր էլեկտրակայանի դեմ:

Կարևոր է նշել, որ, թեև այս գործողությունները կարող են տեղի ունենալ ավանդական ուսումնական միջավայրից դուրս և սովորաբար չեն դասակարգվում որպես «կրթական», իրականում այս կերպ գործողությունների դիմելը կարող է լինել երիտասարդների համար առավել արդյունավետ ուսուցման ձևերից մեկը: Մասնակիցները զարգացնում են այնպիսի հիմնական հմտություններ, ինչպիսիք են համագործակցությունը, կոնսենսուսի հասնելը, պլանավորումը և ստեղծագործական մոտեցումը. նրանք մասնակցում են գործնական հետազոտությունների՝ այդպիսով խորացնելով իրենց հետաքրքրությունը և նյութի ընկալումը, և նրանք, հավանաբար, կլինեն հուզականորեն ներգրավված ու մոտիվացված՝ դրանով իսկ օգնելով հստակեցնել արժեքներն ու մոտեցումները:

Կայունությանն ուղղված քայլեր ձեռնարկելու համար որևէ հատուկ գիտելիքի կամ հմտության կարիք չկա: Երբ երիտասարդները մտահոգված են որևէ հարցով, նրանք կցանկանան ինչ-որ բան անել: Ինչ-որ բան փորձելու, մտորելու, հարմարվելու ու կրկին փորձելու գործընթացն ինքնին սովորելու գործընթաց է, ինքնին հաջողություն է: Երիտասարդական աշխատողների և ուսուցանողների խնդիրն է աջակցել այդ գործընթացին, անհրաժեշտության դեպքում տեղեկություններ տալ և տարածք ստեղծել երիտասարդների համար՝ խնդիրներն ուսումնասիրելու և մտքեր ու տեսակետներ փոխանակելու համար:

Օգտագործե՛ք այս գլուխը որպես գաղափարների և առաջարկությունների աղբյուր՝ խմբի քննարկումներն ուղղորդելու համար: Կարող ե՛ք նաև դիտել հնարավոր գործողությունների ցանկը, որը ներկայացված է Գլուխ 6-ի «Կայունության ապահովման ստուգաթերթերում»:

Կայունությունը վերաբերում է բազմաթիվ խնդիրներ, որոնցից շատերին անդադարձ կա վարժություններում : Դուք պետք է թույլտաք ձեր խմբին ընտրել այն խնդիրները, որոնցով նրանք ամենաշատն են անհանգստացած կամ հետաքրքրված, կամ որտեղ, իրենց կարծիքով՝ կարող են ազդեցություն ունենալ:

Նկար 14-ում կգտնեք կայունության հետ կապված խնդիրների ցանկ, որը կարող եք ներկայացնել ձեր խմբին: Կարող եք նաև խնդրել նրանց մտազրոհ անցկացնել կամ մտքի փարտեզ գծել այն խնդիրների մասին, որոնք նրանք կապում են կայունության հետ: ցանկը կարող եք համայնել նկորում բերվող խնդիրներով:

[illegible]

Գործողության մասշտաբը և ծավալը

Գործողությունը ձեռնարկելու մասին մտածելիս օգտակար է սկսել՝ բացահայտելով դրա հնարավոր մասշտաբը և ծավալը: Դա կախված կլինի և՛ խմբի շահերից, և՛ գործնական նկատառումներից, ինչպիսիք են՝ արդյո՞ք կան ուրիշները, որոնց հետ կարելի է կապվել, կա՞ն տեղական խնդիրներ կամ խմբեր, և որքան ժամանակ ու ներդրում կարող է անել խումբը: Մենք կարող ենք մտածել գործողություններ ձեռնարկելու մասին մի շարք տարբեր մակարդակներում:

- ▶ Անձնական մակարդակ. փոփոխություններ իրականացնել սեփական կյանքում,
- ▶ Տեղական մակարդակ. գործ ունենալ տեղական հարցերի կամ տեղական խմբերի հետ,
- ▶ Գլոբալ մակարդակ. գործել գլոբալ, միգրացիոն՝ որևէ առցանց համայնքում կամ զբաղվել որևէ գլոբալ հարցով:

Փոփոխություն իրականացնել սեփական կյանքում

Երիտասարդները կարող են սկսել՝ հարցնելով իրենք իրենց. ի՞նչ կարող եմ անել՝ սեփական կյանքում իրականացնելով այնպիսի փոփոխություններ, որոնք կնպաստեն կայունությանը: Սա անձնական փոփոխությունների մակարդակն է, և երիտասարդական աշխատանքի կայունության շատ ծրագրեր սկսվում են այս մակարդակից: Փոփոխությունները կարող են փոքր լինել, մասնակիցները չպետք է կարծեն, որ պետք է ձգտեն կատարելության, կամ միանգամից փոխեն ամեն ինչ: Նույնիսկ սովորությունները վերանայելու և իրենց գործողությունների ցանկացած վատնող կամ վնասակար հետևանքների մասին իրազեկվելու գործընթացը կարող է օգտակար լինել:

- ▶ Կարող եք սկսել որևէ ոգեշնչող ուղերձով կամ ֆիլմով, կամ հրավիրել ակտիվիստի կամ որևէ մարդու, որն ապրում է այնպես, որ գիտակցաբար պաշտպանում է շրջակա միջավայրը: Բացահայտեք, թե ինչով են խումբը և մարդիկ անհատապես ոգեշնչված և աջակցեք նրանց գտնել գործողություններ, որոնք կարող են ներառել իրենց առօրյա կյանքում: Միասին կազմեք անհատական պլաններ, կիսվեք դրանցով և պարբերաբար ստուգեք՝ տեսնելու, թե ինչպես են գործերն առաջ գնում: Թող ուրիշներն իմանան, թե ինչ է անում խումբը:

Կարող եք նաև սկսել վարժություններից մեկով՝ որպես ներածական քայլ, օրինակ՝ «Որքա՞ն մեծ է իմ հետքը», «Հավիվ սենդվիչ», «Շղթայական ռեակցիաներ» կամ որևէ այլ վարժություն: Առաջին վարժությունն ուսումնասիրում է շրջակա միջավայրին վնասող որոշ առօրյա գործողություններ:

Անհատական գործողությունների օրինակներ.

- ▶ հրաժարվեք պոլիէթիլենային տոպրակներ օգտագործելուց և դրսում խմելու բան գնելիս վերցրեք ձեզ հետ ձեր գավաթը,
- ▶ հետաքրքրվեք, թե որտեղ և ինչպես են պատրաստում ձեր սպառած ապրանքները և փորձեք օգտագործել այնպիսի ապրանքներ, որոնք ավելի քիչ վնաս են հասցնում շրջակա միջավայրին,
- ▶ գնումներ արեք ֆերմերներից և տեղական շուկաներից,
- ▶ կոմպոստեք ձեր կանաչ թափոնները. պատրաստեք կոմպոստի արկղ կամ ձեր խոհանոցի թափոնները տարեք կոմպոստի մոտակա կետ,
- ▶ հնարավորության դեպքում՝ թոշնելու փոխարեն ճամփորդեք գնացքով կամ ավտոբուսով, քանի որ թոշիչը կլիմայական ամենավտանգավոր անհատական գործողությունն է,
- ▶ սկսեք «50 կիլոմետրանոց դիետա»՝ միայն տեղական և սեզոնային սնունդ օգտագործելու համար,
- ▶ ավելի քիչ միս կերեք. մսի արտադրությունը մեծապես նպաստում է ջերմոցային գազերի արտադրությանը,
- ▶ մտածեք մինչև տպելը և օգտագործեք թղթի երկու կողմերը,
- ▶ պատրաստեք ձեռագործ նվերներ ընտանիքի և ընկերների համար,
- ▶ նվազեցրեք ձեր գնած Նոր ապրանքների քանակը,
- ▶ անջատեք լույսերը, երբ դրանք պետք չեն,
- ▶ անջատեք հեռուստացույցներն ու համակարգիչները, երբ դրանք չեն օգտագործվում,
- ▶ ավելի կարճ ցնցուղ ընդունեք,
- ▶ մտածեք ընկերների հետ խոսելու ձևի մասին. դա նպաստո՞ւմ է սպառողականությանը,
- ▶ փոխեք ձեր կյանքը. ապրեք էկո-գյուղում կամ տեղական կայուն համայնքում,
- ▶ փնտրեք տեղական խմբիկներ, որոնք կայունության վերաբերյալ մտահոգություններ են առաջացնում:

Փոփոխություն իրականացնել տեղական մակարդակում

Անհավատալի ուսուցիչ

«Անհավատալի ուսուցիչ» խմբերն սկսեցին գործել 2007 թ. մի խումբ համախոհ անհատների նախաձեռնությամբ, որոնք ցանկանում էին միասին աշխատելով բարելավել իրենց համայնքը: Նրանք սկսեցին փոքր խոտաբույսերի այգիներով և համայնքային հողակտորներով: Այժմ նրանք աճեցնում են մթերք և աշխատում են միասին, անցկացնում են դասընթացներ՝ դաշտից լսարան ու խոհանոց, և աջակցում են տեղական առևտրին:

www.incredibleediblenetwork.org.uk

Թեև անհատական գործողությունները կարևոր են, դրանց պետք է աջակցել համակարգային փոփոխություններով, եթե ցանկանում ենք լուծել կայունության հետ կապված լուրջ խնդիրները: «Մտածել զլորբալ, գործել լոկալ» մոտեցումը կարող է լինել քայլ անհատական փոփոխություններից այն կողմ, բայց դեռ կառավարելի նպատակներով:

Դուք կարող եք խրախուսել ձեր խմբի անդամներին ոչ միայն քայլեր ձեռնարկել իրենց անհատական կյանքում, այլև միասին՝ տեղական համատեքստում: Տեղական գործողությունները կարող են լինել իրազեկության բարձրացման, կայունության գործին ուրիշներին ներգրավելու մասին, նաև այն մասին, թե ինչպես պարտադրել լրատվամիջոցներին խոսել խնդրի մասին և ինչպես ցույց տալ իշխանություններին, որ քաղաքացիները հետևում են և մտահոգված են խնդրով:

Օգտագործեք այնպիսի վարժություններ, ինչպիսիք են «Կլիմայի գերհերոսների լսումները», «Բնագետ լրագրողները» կամ «Մեր ապագաները»՝ մասնակիցների հետաքրքրությունը խթանելու և տեղական մակարդակում գործողություններ կատարելու համար:

Տեղական գործողությունների օրինակներ, որոնք կարող եք անել ձեր խմբով.

- ▶ տնկեք ծառեր ձեր հարևանությամբ,
- ▶ ստեղծեք պարտիզանական այգեգործական խումբ, տնկեք պտղատու այգիներ քաղաքում կամ չօգտագործվող տարածքներում,
- ▶ դարձեք կամավոր՝ կայունության համար աշխատող տեղական կազմակերպությունում,
- ▶ կազմակերպեք միջոցառումներ այլ երիտասարդների հետ քննարկման համար, օրինակ, դպրոցներում,
- ▶ կազմակերպեք կանաչ ապրելակերպի ուսումնասիրման խմբակներ, որտեղ ընկերների հետ միասին կարող եք սովորել կայուն ապրելակերպի մասին,
- ▶ կազմակերպեք տեղական միջոցառումներ՝ բնակչության շրջանում կայունության մասին իրազեկվածությունը բարձրացնելու նպատակով,
- ▶ կիսվեք տեղեկություններով երիտասարդների հետ աջակցության կամ քարոզարշավների մասին և խրախուսեք նրանց մասնակցել դրանց,
- ▶ սկսեք օգտվել տեղական արժույթից,
- ▶ ներգրավվեք սոցիալական շարժումների մեջ:

Գնեք տեղականը

Բուդապեշտի «Գնումների պայուսակ» համայնքը կայունությունը խթանող տեղական նախաձեռնության հիմնալի օրինակ է: Մի խումբ երիտասարդներ կապ են հաստատել \$երմերների հետ և ստեղծել համակարգ, որտեղ մարդիկ կարող էին սնունդ գնել որևէ կենտրոնական վայրում տեղակայված \$երմերներից: Ամբողջ համակարգը գործում էր մի քանի եռանդուն կամավորների շնորհիվ, որոնք իրենց ժամանակից տրամադրում էին շաբաթական մի քանի ժամ, որպեսզի համակարգեն հարցերը \$երմերների հետ, հավաքեն պատվերները և կազմակերպեն բանջարեղենի, կաթնամթերքի, մսամթերքի, պահածոների, հացամթերքի և այլ սննդամթերքի հավաքումն ու բաշխումը:

Փոփոխություն իրականացնել գլոբալ մակարդակով

Երկրի ժամը

Երկրի ժամը նշվում է ամեն տարի մարտի վերջին շաբաթ օրը: Այն նպատակ ունի բարձրացնել շրջակա միջավայրի մասին իրազեկվածությունը և ստիպել մարդկանց իրենց առօրյա կյանքում անել փոքր բաներ, որոնք կարող են ունենալ հսկայական ազդեցություն: Միջոցառման շրջանակներում մարդկանց խնդրում են անջատել լույսերը մեկ ժամով՝ Երկրի ժամին: Երկրի ժամը շատ տեսանելի խորհրդանշական ակտ է, որին հեշտությամբ կարող են միանալ միլիոնավոր մարդիկ և ուղարկել մոլորակի մասին հոգ տանելու իրենց ուղերձը: Իմացեք ավելին www.earthhour.org կայքում:

Մենք փորձում ենք ազդեցություն ունենալ կայունության խնդիրների վրա՝ գործելով գլոբալ մակարդակում: Երբեմն այս հարցերը կարող են շատ տարօրինակ թվալ ձեր երիտասարդներին. Նրանց համար կարող է դժվար լինել տեսնել, թե իրենք ինչ կապ ունեն Չինաստանի բնակիչների, Բրազիլիայի անձրևային անտառների կամ Խաղաղ օվկիանոսի պլաստիկ թափոնների կղզիների հետ:

Այդուհանդերձ, դժվար չէ տեսնել գլոբալ խնդիրների մեծ մասի կապը երիտասարդների կյանքի հետ, և շատ միջոցառումներ նախատեսված են դրա համար: Այն, ինչ մենք ուսում, հագնում և օգտագործում ենք առօրյա կյանքում, կապում է մեզ ամբողջ աշխարհի մարդկանց հետ և ունի շրջակա միջավայրի «հետք»: Մեր ամենօրյա սովորությունները գրեթե միշտ մի քայլ հեռու են բնապահպանական և սոցիալական ամենահրատապ խնդիրներից: Որպես երիտասարդական աշխատող կամ ուսուցանող՝ դուք կարող եք խրախուսել և աջակցել երիտասարդներին՝ տեսնելու այդ կապերը և նրանց հետ լուծումներ փնտրել այս խնդիրների համար:

Գրեթե բոլոր վարժություններն ընդգծում են մեր կյանքի և գլոբալ խնդիրների միջև կապը: Օրինակ՝ «Նորաձևության գինը» ուսումնասիրում է մեր հագած հագուստի սոցիալական և բնապահպանական ծախսերը. «Քայլ առաջ» վարժությունն անդրադառնում է կլիմայի փոփոխության և շրջակա միջավայրի դեգրադացիայի ազդեցությանը երեխաների վրա ամբողջ աշխարհում, «Զկնորսական խաղը» դիտարկում է արդյունաբերական ձկնորսության գործունեությունը: Օգտագործեք այս վարժությունները՝ տեղեկացնելու ձեր խմբին այն մասին, թե ինչպես է վարքագիծը ձեր երկրում ազդում երկրագնդի այլ մասերում ապրող մարդկանց վրա:

Գլոբալ ասպեկտ ունեցող գործողությունների օրինակներ.

- ▶ միացեք կայունության խնդիրների համար աշխատող համաշխարհային արշավին կամ խմբերին,
- ▶ ձևավորեք գլոբալ շարժման տեղական բաժին և ակտիվացեք,
- ▶ միջոցներ հավաքեք համաշխարհային նպատակների համար,
- ▶ սոցցանցերի միջոցով տարածեք ձեր գործողությունների արդյունքները ձեր ընկերների մեջ ամբողջ աշխարհում,
- ▶ հետազոտեք, հասկացեք, սովորեք և կիսվեք, թե ինչ է կատարվում ամբողջ աշխարհում,
- ▶ խնդրեք ձեր տեղական կամ ազգային քաղաքական գործիչներին ներկայացնել ձեր տեսակետները միջազգային հավաքների ժամանակ,
- ▶ համերաշխություն ցուցաբերեք այն մարդկանց հետ, ովքեր պայքարում են աշխարհի այլ մասերում շրջակա միջավայրի պահպանության համար, օրինակ, ստորագրելով առցանց միջնորդություններ, հասանելի դարձնելով տեղեկությունները ձեր լեզվով, կիսվելով դրանցով ձեր ցանցերում, կամ միանալով բողոքի կամ քաղաքացիական անհնազանդության ակցիաներին,
- ▶ միացեք կայունության աջակցության հետ կապված բողոքի ակցիաներին. բողոքը կարող է լինել նաև ստեղծագործական գործողություն:

«Գրինփիս». ոգեշնչող փոփոխություն ավելի քան 50 տարվա ընթացքում

«Գրինփիսի» արշավները դրդել են ընկերություններին և կառավարություններին փոխել իրենց գործելաոճը, որպեսզի քայլեր ձեռնարկվեն՝ ապահովելու կանաչ և խաղաղ ապագա ողջ մարդկության համար: «Գրինփիսի» ակտիվիստները սովորական մարդիկ են, որոնք պատրաստ են արտասովոր բաներ անել շրջակա միջավայրը պաշտպանելու համար: Նրանց ակտիվության արդյունքում ընկերությունները ստիպված են եղել վերանայել գործողությունները, կառավարությունները փոխել են իրենց դիրքորոշումները, և շրջակա միջավայրը շահել է: Օրինակ՝ «Գրինփիսի» գործողությունները, ի թիվս բազմաթիվ այլ հաղթանակների, հանգեցրել են ածխի հանքերի գործունեության կասեցմանը, թունավոր քիմիական նյութերի փոխարինումը դուրս մղմանը, ռադիոակտիվ թափոնների՝ ծով արտանետման արգելքին և կետերի արդյունաբերական որսի կասեցմանը:

Իմացեք ավելին շրջակա միջավայրի համար «Գրինփիսի» արշավների հաղթանակների մասին www.greenpeace.org/international/history/ կայքում:

ՔԱՐՈՉԱՐԾԱԿ ԵՎ ԱՋԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆ

Նախորդ բաժնի գործողությունների մեծ մասը կարելի է իրականացնել, կամ գոնե նախապատրաստել, մեկ դասընթացի ժամանակ: Քարոզարշավը կարող է ավելի երկար տևել և պահանջում է համառություն, հաճախ՝ տարբեր մարտավարություններ: Նպատակները կարող են լինել ավելի հավակնոտ և կարող են ներառել քաղաքականության փոփոխություններ կամ նույնիսկ փոփոխություններ համակարգային մակարդակում: Հաճախ օգտակար է, թեև դա էական չէ, ներգրավել ավելի փորձառու կազմակերպությունների կամ սկսել մասնակցել արդեն ընթացող քարոզարշավի՝ վստահություն և հմտություններ ձևավորելու համար:

Եթե երիտասարդները մոտիվացված լինեն ավելի երկարաժամկետ փոփոխություններ անելու, ապա նրանց հեշտությամբ կարելի է ներգրավել նման գործողությունների մեջ: Օրինակներ.

- ▶ քարոզարշավ՝ համոզելու դպրոցներին արգելել Էթիկայի կանոնները չհարգող ընկերությունների՝ ապրանք վաճառող ավտոմատների տեղադրումը,
- ▶ աշխատել տեղական կազմակերպությունների հետ՝ պահանջելու քաղաքապետարանից բյուջե տրամադրել քաղաքում հեծանվային երթուղիների համար,
- ▶ հավաքել տեղեկություններ օդի որակի մասին և օգտագործել հավաքված տեղեկությունները՝ համոզելու քաղաքապետարանին, որ ավտոկայանատեղ չկառուցվի երիտասարդական ակումբի մոտ,
- ▶ լոբբինգ իրականացնելու համար համագործակցել բնապահպանական կազմակերպությունների հետ, որպեսզի կայունության կրթությունը ներառվի պաշտոնական ուսումնական ծրագրում,
- ▶ համագործակցել այլ եվրոպական երիտասարդական կազմակերպությունների հետ՝ ապահովելու համար միջազգային առևտրական համաձայնագրերի աջակցությունը կայունության նպատակներին:

Գիտությունը՝ հանուն փոփոխության – Կոսովոյի շարժում

Կոսովոն՝ Եվրոպայի ամենաաղտոտված շրջաններից մեկն է: Այդ առնչությամբ՝ 2014 թ. հունիսին internet.artizans կազմակերպությունը, ՅՈՒՆԻՍԵՖ-ի Կոսովոյի նորարական լաբորատորիան, Transitions կազմակերպությունը, Գործընկեր ուսուցանողների ցանցը՝ Չեխիայի Հանրապետության արտաքին գործերի նախարարության Անցումային խթանման ծրագրի աջակցությամբ, միավորվել են, որպեսզի առաջին անգամ ձեռնարկեն քաղաքացիների գիտական նախաձեռնության ծրագիր՝ «Գիտությունը հանուն փոփոխության»: Մինչև 2016թ. ապրիլը այն գործել է որպես փորձնական ծրագիր՝ օդի աղտոտվածության չափումներ իրականացնելով Կոսովոյի երեք վայրերում և զարգացնելով օդի որակը վերահսկելու երիտասարդների հմտությունները:

2016 թվականին «Գիտություն հանուն փոփոխության» ծրագիրը վերափոխվեց երիտասարդների կողմից ղեկավարվող բնապահպանական շարժումը և ընդլայնեց իր աշխատանքների շրջանակը՝ ներառելով ոչ ֆորմալ բնապահպանական կրթությունը, օդի որակի մոնիթորինգը, մոբիլիզացիան և քարոզարշավները: «Գիտություն հանուն փոփոխության-Կոսովոյի շարժումը» գրանցել է մի շարք հաջողություններ, այդ թվում՝ փոխելով օդի աղտոտվածության մասին հանրության պատկերացումը՝ «Փրկեք ձեր երեխաներին անտեսանելի մարդասպանից» քարոզարշավի արդյունքում:

2017թ. «Գիտություն հանուն փոփոխության-Կոսովոյի շարժումը»՝ «Գործընկեր ուսուցանողների ցանց» տեղական ՀԿ-ի հետ համատեղ, ստեղծել է առաջին Կանաչ դպրոցական համայնքը Ֆայիկ Կոնիցայի տարրական դպրոցում: Նպատակներից մեկը ուսուցիչներին, աշակերտներին և ծնողներին սովորեցնելն էր, թե ինչպես օդի որակի մշտադիտարկում իրականացնել իրենց համայնքում:

ԳՈՐԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՊԼԱՆԱՎՈՐՈՒՄ

Ցանկացած գործողություն, որքան էլ փոքր լինի, կարիք ունի պլանավորման, և դուք պետք է համոզվեք, որ երիտասարդները սկզբից մինչև վերջ ներգրավված են այդ պլանավորման գործընթացում: Երիտասարդական աշխատանքի կարևոր սկզբունքն է, որ երիտասարդները լինեն իրենց վրա ազդող որոշումների կիզակետում, ինչը հանգեցնում է ավելի մեծ պատասխանատվության:

Այս բաժինը ներկայացնում է մի քանի գործնական քայլ՝ աջակցելու կայունության համար գործողությունների պլանավորմանը: Դրանք կօգնեն կենտրոնացած պահել ձեր խմբին և կմեծացնեն հաջողության հասնելու հավանականությունը:

Ո՞ր խնդրին եք ցանկանում անդրադառնալ

Երբ մտածում եք այն խնդրի մասին, որին ցանկանում եք անդրադառնալ.

- ▶ որոշեք խմբի հետ, թե որ խնդիրն է նրանց առավել մտահոգում կամ որտեղ կարող են, իրենց կարծիքով, ամենաշատ փոփոխություն իրականացնել,

- ▶ մտազրոհեք որոշ գաղափարներ միասին: Քվեարկել կարող եք վերջում, բայց լավ կլիներ, եթե կարողանայիք հասնել նրան, որ ամբողջ խումբը համաձայնության գար մեկ որոշման շուրջ,
- ▶ խմբի ընտրածը կարող է լինել գլոբալ խնդիր, ինչպես կլիմայի փոփոխությունը, կամ էլ երիտասարդական խմբի մակարդակի խնդիր, օրինակ, թե որքան էլեկտրաէներգիա է ծախսում երիտասարդական կենտրոնը: Ինչպիսին էլ լինի խնդիրը, դուք օգտակար կհամարեք՝ որոշումն ընդունելուց հետո, հանձնարարել խմբին նկարել խնդրի ծառը՝ հետագայում այն մասերի բաժանելու նպատակով, ինչը մասնակիցներին ավելի հստակ պատկերացում կտա խնդրի մասին և կօգնի պլանավորման հաջորդ փուլերում:

Ինչի՞ եք ցանկանում հասնել

Երբ որոշեք ձեր խնդիրը.

- ▶ մտածեք այն մասին, թե ինչի կհասնի գործողությունը և ինչպիսին կլինի հաջողությունը: Եղեք իրատես և մտածեք, թե ինչ եք ակնկալում որպես գործողության կոնկրետ արդյունք, այլ ոչ՝ վերջնական փոփոխություն, որին հույս ունեք հասնելու: Օրինակ՝ եթե կազմակերպում եք իրազեկման միջոցառում խիստ աղտոտված տարածքում, հնարավոր է, որ կարողանաք աղտոտվածության վերաբերյալ հետաքրքրություն և մտահոգություն առաջացնել տեղի բնակչության շրջանում, ինչը կարող է ստիպել նրանց վերանայել սեփական մեթենայից ամեն օր օգտվելու որոշումը, սակայն դուք չեք կարողանա անմիջապես բարելավել օդի որակը:
- ▶ Խմբի համար հնարավոր արդյունքներ կարող են լինել.
 - ստանալ 50 ստորագրություն միջնորդագրի համար,
 - բաժանել 150 կաշուկներ կամ տեղեկատվական թերթիկներ,
 - հավաքագրել խմբի նոր անդամներ,
 - ապահովել հանդիպում տեղի բաղաբանական գործչի հետ:

Ո՞րն է ձեր թիրախային լսարանը

Ձեր գործողությունը հավանաբար քայլ կլինի դեպի այն փոփոխությունը, որը ցանկանում եք տեսնել: Այն, անշուշտ, կազդի մարդկանց վրա, թեև կարող է անմիջապես չհասնել այն մարդկանց, որոնք ձեր հարցով կարող են վերջնական որոշում կայացնել:

Կարող է լինել մեկից ավել թիրախային լսարան: Կարևոր է բացահայտել այն խմբերին և անհատներին, որոնց փորձում եք հասնել, և այն ազդեցությունը, որ հույս ունեք, որ ձեր գործողությունները կունենան նրանց վրա:

Օրինակ՝ խումբը կարող է բացահայտել հետևյալ թիրախային լսարաններից մեկը կամ մի քանիսը.

Թիրախային լսարան	Նախատեսված ազդեցություն
Տեղի բնակիչներ	Ստորագրեք մեր միջնորդությունը
Հանրախանութի գնորդներ	Համաձայնեք չգնել ինչ-որ x ապրանքանիշ
Տեղական թերթեր	Հրապարակեք մեր մամուլ հաղորդագրությունը գործողության մասին
Համայնքապետ	Համաձայնեք հանդիպել և քննարկել օդի աղտոտվածությունը

Ի՞նչ եք անելու ձեր լսարանի վրա ազդելու համար

Այստեղ է, որ կարող եք բացահայտել, թե իրականում ինչ է անելու խումբը: Ընտրված գործողությունը կարող է դասվել հետևյալ կատեգորիաներից մեկին.

- ▶ լուծումների ներկայացում, օրինակ, խոսել կայուն աճի մեթոդների կամ այլընտրանքային էներգիայի աղբյուրների մասին,
- ▶ իրազեկվածության բարձրացում, օրինակ, խոսել համայնքների բնակիչների հետ կամ թռուցիկներ բաժանել,
- ▶ կրթել, դասեր կամ սեմինարներ վարել, բլոգեր կամ հոդվածներ գրել,
- ▶ լոբբինգ իրականացնել՝ փորձելով ազդել քաղաքական գործիչների կամ իշխանությունների վրա, օրինակ, նամակներ գրել, փորձել հանդիպումներ կազմակերպել կամ գնալ ավագանու ժողովներին,
- ▶ բողոքի և հանրային գործողություններ, ներառյալ՝ ցույց, քայլերի, փողոցային թատրոն, տարածքների զրավում և մահացույցեր (occupation and die-in):

Ստուգե՛ք՝ ինչպե՛ս է տեղի ունենալու փոփոխությունը

Նախքան գործողությունն պլանավորելը, մի փոքր ժամանակ հատկացրե՛ք՝ համոզվելու համար, որ ձեր ընտրած մեթոդը կծառայի ձեր նպատակին, օրինակ, եթե թռուցիկները կոչված են համոզելու մարդկանց դադարել X ապրանքանիշը գնել, մտածե՛ք.

- ▶ որտե՞ղ է կանգնելու ճիշտ տեղը, որպեսզի մարդիկ ժամանակ ունենան թռուցիկը կարդալու համար (և նրանց ձեռքերն ազատ լինեն) և, միգուցե, գրուցեն խմբի հետ,
- ▶ ինչպե՞ս կարող եք համոզվել, որ մարդիկ կարդում են տեքստը,
- ▶ ինչպե՞ս կարող եք փոխանցել հարցի հրատապությունը՝ առանց չափազանց ճնշում գործադրելու, որ մարդիկ իրենց վատ չզգան,
- ▶ ինչպիսի՞ն պետք է լինի դիզայնը, որպեսզի կարևոր բառերն աչքի ընկնեն,
- ▶ ինչպե՞ս կարելի է հստակեցնել, թե մարդիկ ինչ պետք է անեն թերթիկը կարդալուց հետո,
- ▶ կարո՞ղ եք ստուգել տեքստի և ձևավորման ազդեցությունը խմբի անդամ չհանդիսացող որևէ մարդու վրա:

Գործնական հարցեր

Նախքան գործողություններ իրականացնելը, մտածե՛ք կազմակերպչական հարցերի մասին.

- ▶ կազմե՛ք առաջադրանքների ցուցակ՝ նյութերի հայթայթում, պաստառների պատրաստում, թռուցիկների ձևավորում, միջոցների հայթայթում և այլն,
- ▶ դերաբաշխում արե՛ք յուրաքանչյուր առաջադրանքի համար, որպեսզի յուրաքանչյուր առաջադրանք ունենա առնվազն մեկ անձ, որը պատասխանատու է դրա իրականացման համար,
- ▶ համաձայնեցրե՛ք ժամանակը,
- ▶ համոզվե՛ք, որ բոլորը գոհ են իրենց դերից և պայմանավորվե՛ք, որ պարբերաբար ստուգեն միմյանց:

Գնահատում և դերիֆինգ

Ամեն մի գործողությունից հետո կարևոր է միասին նստել և քննարկել, թե ինչպես են ընթացել գործերը: Հարցրե՛ք խմբին, թե ինչը լավ ստացվեց, իրենք ինչի հասա, և ինչ կարելի էր ավելի լավ անել: Տրամադրե՛ք բավարար ժամանակ և հնարավորություն մասնակիցներին՝ կիսվելու իրենց հույզերով: Դա կօգնի ամրապնդել թիմային ոգին և կարող է ծառայել որպես ցատկահարթակ՝ ցանկացած ապագա գործողություն պլանավորելու համար:

«Փոփոխության սերմերը» (Seeds for Change) փորձառու քարոզարշավականների և գործընկերների համագործակցություն է, որն աջակցություն է տրամադրում նրանց, ովքեր դիմակայում են անարդարությանը և ստեղծում են այլընտրանքներ: Այն առաջարկում է վերապատրաստումներ, օգնություն, առցանց ռեսուրսներ և այլ աջակցություն քարոզարշավներին, համայնքային խմբերին և կոոպերատիվներին: «Փոփոխության սերմերը» կազմել է մի քանի ուղեցույց՝ աջակցելու կազմակերպություններին և խմբերին կայուն զարգացման հարցում, ներառյալ՝ պրակտիկ գործողությունների ձեռնարկներ:

www.seedsforchange.org.uk

Կայունության ապահովման ստուգաթերթեր

«Երիտասարդություն, շրջակա միջավայր, Եվրոպա» (ԵՇՄԵ) կազմակերպությունը եվրոպական երիտասարդական կազմակերպությունների հարթակ է, որի նպատակն է խրախուսել երիտասարդներին ներգրավել շրջակա միջավայրի պաշտպանության գործում: Կազմակերպության առօրյա կյանքում կայունությանն աջակցելու համար օգտագործվում են հետևյալ գործիքները:

- ▶ Կայունության քաղաքականություն. ուղղորդող կանոններ այն մասին, թե ինչպես պետք է ցանցը առավելագույնս բնապահպանական ձևով կազմակերպի գործունեությունը. հասանելի է <https://bit.ly/2CSgWRd> կայքում:
- ▶ Գրասենյակի Էկո-քարտեզավորում. ինքնագնահատման գործիք՝ կազմակերպության բնապահպանական կատարողականը վերլուծելու և կառավարելու համար՝ ներգրավելով գրասենյակի բոլոր աշխատակիցներին:
- ▶ Ներքին աուդիտ. գործիք կազմակերպության աշխատանքը քննելու համար (օրինակ՝ քարտուղարության և խորհրդի աշխատանքը) և վերահսկելու, թե արդյոք կազմակերպությունը հետևում է բնապահպանական սկզբունքներին և կայունության քաղաքականությանը:

Այս գլուխն այն մասին է, թե ինչպես լինել կայուն՝ միաժամանակ սովորելով կայունության մասին: Անկախ նրանից՝ ղեկավարում եք երիտասարդական ակումբ, կամ որևէ տեղական ծրագիր կամ կազմակերպում եք միջազգային երիտասարդական միջոցառում, այս ստուգաթերթը կօգնի ձեզ հաշվի առնել երիտասարդական միջոցառումների կայունության ապահովման մի քանի գործնական բայեր:

Խորհուրդներն ու առաջարկությունները բաժանված են երեք տարբեր բաժինների.

- ▶ կառավարում և աշխատանքային պրակտիկա,
- ▶ գրասենյակային և երիտասարդական տարածքների կառավարում,
- ▶ տեղական և միջազգային երիտասարդական հավաքներ, փոխանակումներ և այլ ծրագրեր:

Կարող եք օգտագործել այս բաժինները որպես ստուգաթերթ ձեր նախագծերի կամ գործողությունների պլանավորման և իրականացման տարբեր փուլերում:

Այս գլխի համար օգտագործված աղբյուրներն են Smart CSOs-ը (2011) և DARE Greener-ը:

ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ ԵՎ ԱԾԽԱՏԱՆՔԱՅԻՆ ՊՐԱԿՏԻԿԱ

- ▶ Խոսեք ձեր կազմակերպության արժեքների մասին: Զգտեք մշակել և հաստատել ներքին արժեքներ, որոնք ինքնին կարևոր են՝ համագործակցությունը, հավասարությունը և համայնքի զգացումը:
- ▶ Ուշադիր եղեք ուսումնական գործընթացների նկատմամբ ձեր կազմակերպության ներսում: Արդյո՞ք դրանք բոլորին հավասարապես են ներգրավում: Արդյո՞ք մարդիկ իրենց ոգեշնչված են զգում: Արդյո՞ք նրանք իրենց ապահով են զգում:
- ▶ Փորձարկեք կոնսենսուսի հասնելը և ժողովրդավարական մեթոդներով որոշում կայացնելը:
- ▶ Ստեղծեք հասարակության ապագայի վերաբերյալ ոգեշնչող ընդհանուր տեսլական ձեր կազմակերպության համար: Խմբի հույսերի քննարկումն ավելի հավասար, ավելի երջանիկ, ռեսուրսներից նվազ կախված աշխարհի համար կամրապնդի կայուն զարգացման մշակույթը ձեր կազմակերպությունում:
- ▶ Գնահատեք խմբի կայունության ձեռքբերումները և մտորեք դրանց մասին՝ հիմնվելով ձեր թիրախների վրա:
- ▶ Ձեր կազմակերպության բանկային հաշվի համար ընտրեք էթիկական բանկ, որը ներդրումներ չի անում բնապահպանական և սոցիալական առումներով անպատասխանատու ընկերություններում:
- ▶ Համագործակցեք այլ կազմակերպությունների և խմբերի հետ: Տեղյակ եղեք առկա կառույցների կամ հաստատությունների մասին, որոնք խրախուսում են մրցակցությունը և ֆրագմենտացիան: Ստեղծեք ցանցեր և կայունության համար զլրբալ շարժման մաս կազմեք:

- ▶ Ֆինանսավորում փնտրելիս, հատկապես՝ մասնավոր ընկերություններից, ստուգեք, որ ընկերությունը կամ ֆինանսավորման աղբյուրը էթիկական և բնապահպանական առումով պատասխանատու լինի:

ԳՐԱՍԵՆՅԱԿԱՅԻՆ ԵՎ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՔԻ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒՄ

Գրենական պիտույքներ և նյութեր գրասենյակի համար

- ▶ Գնեք գրասենյակային նյութեր սոցիալական և բնապահպանական առումով պատասխանատու տեղական ընկերություններից:
- ▶ Ընտրեք գրիչներ առանց պլաստմասայի, օգտագործեք բազմակի կիրառման կամ էկոլոգիապես մաքուր մարքերներ, դրոշմակնիքներ, սոսիսձ, ժապավեն և այլն:
- ▶ Քարոզարշավների համար ընտրեք օրգանական բամբակից շապիկներ և պայուսակներ՝ արդար առևտրի խանութներից:

Երիտասարդական տարածքի ստեղծում

- ▶ Երիտասարդական տարածքը կահավորելիս փնտրեք կանաչ այլընտրանքներ. օգտագործեք գործածված կամ տեղական Էկո-արտադրության կահույք:
- ▶ Պատրաստեք ձեր սեփական կահույքը, գորգերը, գավաթները և այլն՝ օգտվելով բնական և վերամշակված նյութերից, փորձարկեք մասնակիցների հետ, կազմակերպեք հմտությունների սեմինար, կապվեք տեղի արհեստավորների և վերամշակման խմբերի հետ:
- ▶ Եթե պետք է նոր կահույք գնեք՝ փնտրեք ապրանքներ ԱԿԻ (Անտառի կառավարման խորհուրդ) պիտակով կամ համարժեք արտոնագրումով, որը նշանակում է փայտանյութ՝ կայուն կառավարում ունեցող անտառներից:
- ▶ Եփելու համար կարող եք դանդաղ կաթսա կամ բացօթյա փայտի վառարան սարքել: Դա կզարգացնի նոր հմտություններ ու փորձառություն և կխնայի էլեկտրաէներգիա և գազ:
- ▶ Աճեցրեք ձեր սեփական ուտելիքը այգում կամ երիտասարդական կենտրոնի շրջակայքում տեղադրված արկղերում: Կարող եք կազմակերպել շենքից անձրևաջրի հավաքումը և օգտագործել ոռոգման համար:
- ▶ Կոմպոստեք խոհանոցային թափոնները այգում օգտագործելու համար:
- ▶ Օգտվեք ջրախնայող զուգարանակոնքերից:
- ▶ Աջակցեք փոքր կազմակերպություններին՝ տրամադրելով գրասենյակային տարածք: Եթե ձեր գրասենյակում ունեք լրացուցիչ տարածք՝ գովազդեք այն որպես համայնքային տարածք համախոհ կազմակերպությունների համար:
- ▶ Եթե կիսում եք ձեր տարածքը այլ կազմակերպությունների հետ՝ նշանակեք «կայունության խթանման» օր՝ տեղադրելով վերամշակման թափոնների արկղեր, փորելով այգին կամ բույսեր տնկելով, կամ անցկացնելով էլեկտրաէներգիայի օգտագործման աուդիտ:
- ▶ Մասնակցեք տեղում անցկացվող երկրի օրվա կամ շրջակա միջավայրի օրվա միջոցառումներին՝ տրամադրելով ձեր տարածքը համայնքային ծրագրերի համար:

Տեղեկատվություն և տեխնոլոգիաներ

- ▶ Ընտրեք կանաչ ինտերնետ մատակարար, եթե այսպիսին կա, կամ փնտրեք ընկերություն, որն ունի էթիկական բաղաբանականություն կամ սոցիալական ծրագրերի աջակցության պատմություն:
- ▶ Եթե նոր սարքավորում եք գնում՝ փնտրեք էներգաարդյունավետության բարձր վարկանիշ, ստուգեք, որ այն ընկերությունները, որոնցից գնումներ եք անում, ներգրավված չլինեն շրջակա միջավայրին կամ տեղական համայնքներին վնասող գործողություններում (օրինակ՝ հանքարդյունաբերություն):
- ▶ Համոզվեք, որ համակարգիչները միշտ անջատված են, երբ չեն օգտագործվում (օրինակ՝ գիշերը):
- ▶ Օգտվեք բաց էլքային կոդով ծրագրերից ձեր համակարգիչներում:
- ▶ Օգտվեք Creative Commons համակարգից՝ ձեր աշխատանքը կիսելու և հասանելի դարձնելու համար:
- ▶ Եղեք սոցիալական և բնապահպանական առումով իրազեկված առցանց հաղորդակցության մեջ: Որտեղ հնարավոր է՝ խթանեք համերաշխությունն ու կայունությունը:

Ջրի օգտագործում

- ▶ Ափսեները վանալու համար օգտվեք վացարանից՝ ամանվա մեքենա գնելու փոխարեն:
- ▶ Ափսեները վալիս օգտվեք վացարանի խցանից:
- ▶ Ստուգեք՝ ձեր զուգարանակոնքն ունի՞ ջուրը կիսով չափ բաշելու ռեժիմ:
- ▶ Ամռանը ծորակի ջուրը շշերով պահեք սառնարանում, խուսափեք ծորակը բաց թողնելուց՝ ջուրը սառեցնելու համար:

Էլեկտրաէներգիայի օգտագործում

- ▶ Եթե ունեք Էներգիայի մատակարարների ընտրություն, նախապատվություն տվեք նրանց, որոնք ամենից շատ վերականգնվող Էներգիայի աղբյուրներ ունեն:
- ▶ Օգտվեք Էներգախնայող լամպերից:
- ▶ Նախքան որևէ էլեկտրոնային սարք օգտագործելը, մտածե՛ք՝ արդյոք դրանք իրոք անհրաժեշտ են:
- ▶ Օգտվեք օդորակիչից միայն անհրաժեշտության դեպքում:
- ▶ Խոսափեք նիստերի սենյակների կամ այլ տարածքների անհարկի ջեռուցումից, փոխարենը մտածեք ավելի տաք հագուստ կրելու մասին:
- ▶ Հնարավորության դեպքում սենյակի ջերմաստիճանը մի փոքր ավելի ցածր դրեք:
- ▶ Օգտվեք լույսից խնայողաբար և խելամոռե՛ն: Կարիք չկա լուսավորելու ամբողջ սենյակը, եթե աշխատում եք մի անկյունում: Որտեղ հնարավոր է՝ էլեկտրական լույսի փոխարեն օգտվեք ցերեկային լույսից:
- ▶ Արգելափակեք բոլոր միջանցահովիկները և համոզվեք, որ շենքը և սենյակները պատշաճ կերպով մեկուսացված են: Դա կարող է հսկայական քանակի Էներգիա խնայել:

Թափոնների կառավարում և վերամշակում

- ▶ Փորձեք խուսափել իրերը դնել (աղբանոց) նետելուց: Պլաստմասայի փոխարեն օգտվեք բազմակի օգտագործման բաժակներից, ափսեներից, ամաններից ու դանակ-պատառաքաղներից:
- ▶ Ընտրեք ավելի քիչ փաթեթավորումով ապրանքներ:
- ▶ Կրկին օգտագործեք և նորոգե՛ք՝ ինչ կարող եք:
- ▶ Առանձնացրեք բոլոր թափոնները, որ կարող եք վերամշակել, ներառյալ՝ օրգանական թափոնները:
- ▶ Տեղադրեք ցուցանակներ՝ օգնելու այցելուներին և նոր աշխատակիցներին սովորել «վերամշակման կանոնները»:

Թղթի օգտագործում

- ▶ Աշխատեք չտպել նյութը, եթե իրոք անհրաժեշտ չէ:
- ▶ Ոչ-պաշտոնական նյութ տպելիս օգտվեք թափոնային թղթից և տպեք երկկողմանի:
- ▶ Պաշտոնական նամակների, պայմանագրերի և այլնի դեպքում տպեք երկկողմանի:
- ▶ Միայն մեկ կողմով տպված որևէ նյութ պետք է կրկին օգտագործել որպես սևագիր: Կարող եք նաև օգտագործել արտաքին աղբյուրներից ստացված միակողմանի տպված նամակները:
- ▶ Կրկին օգտագործեք ծրարները՝ պիտակները կպցնելով հին հասցեի վրա:
- ▶ Տպելուց առաջ խմբագրեք փաստաթղթերը՝ Էջերի քանակը նվազեցնելու նկատառումով (հանեք ավելորդ տեքստը, նեղացրեք լուսանցքները, օգտագործեք ավելի փոքր տառատեսակներ և այլն):

Մաքրության ապահովում

- ▶ Մաքրելիս ու վաճառելիս օգտվեք Էկոլոգիապես մաքուր արտադրանքից: Պատրաստեք ձեր սեփական մաքրող նյութերը, օրինակ, քացախ, կիտրոն կամ խմորի սոդա:
- ▶ Եթե շենքը որևէ ընկերություն է մաքրում, փորձեք բանակցել օգտագործվող ապրանքների հարցում:
- ▶ Չուգարաններում օդը թարմացնող անառոջ միջոցներ օգտագործելու փոխարեն պատրաստեք օդը թարմացնող բնական միջոց՝ խառնելով մի քիչ սպիրտ և եթերայուղեր հեղուկացրի դատարկ շշի մեջ:
- ▶ Համոզվեք, որ խմբում բոլորն են մասնակցում մաքրման աշխատանքներին:

ՀԱՆԴԻՊՈՒՄՆԵՐ ԵՎ ՀԱՎԱՔՆԵՐ

Ճամփորդություններ և տրանսպորտ

- ▶ Խրախուսեք մասնակիցներին կրճատել թռիչքները, խուսափել տարացիկ թռիչքներից՝ փոխարենն օգտվելով միջբաղաձային ավտոբուսներից և գնացքներից:
- ▶ Ճամփորդական ծախսերի բյուջե կազմելիս՝ նախատեսեք ավելի բարձր սահմանաչափեր գնացքով կամ ավտոբուսով ճամփորդելու համար:
- ▶ Հնարավորության դեպքում օգտվեք հեռախոսային կամ տեսակոնֆերանսներից՝ հեռավոր հանդիպումների գնալու փոխարեն:
- ▶ Եթե ճամփորդում եք խմբի հետ՝ օգտվեք հանրային տրանսպորտից, հեծանիվներից, իսկ կարճ տարածությունների դեպքում՝ քայլեք:

- ▶ Մի խրախուսեք մեքենայով ճամփորդելը, խրախուսեք մեքենաների համագտագործումը, եթե մեքենան միակ հասանելի տարբերակն է:
- ▶ Կազմակերպեք մասնակիցների տեղափոխումը մեքենայով կամ մեքենաների համագտագործումը, եթե հանրային տրանսպորտով հնարավոր չէ տեղ հասնել:

Վայրի ընտրություն

- ▶ Փորձեք ընտրել այնպիսի վայրեր, որոնք բնապահպանական մոտեցում ունեն Էներգիայի, ջրի և սննդի նկատմամբ:
- ▶ Նայեք տրանսպորտային հնարավորություններին. մասնակիցները կկարողանա՞ն ժամանել և տեղափոխվել հասարակական տրանսպորտով:
- ▶ Աջակցեք Էկո-գյուղերին և կայուն համայնքներին՝ այնտեղ հանդիպումներ կազմակերպելով:
- ▶ Փնտրեք հնարավոր կապեր տեղական համայնքի հետ, ներգրավեք տեղացիներին ձեր նախագծում և օգտագործեք տեղական ռեսուրսները՝ փորձագետներ, սնունդ և ծառայություններ:
- ▶ Համոզվեք, որ բոլոր մասնակիցները հասկանում և հետևում են Էներգիայի, ջրի և ռեսուրսների օգտագործման ուղեցույցներին:

Հանդիպման ընթացքում

- ▶ Նախապես համաձայնեցրեք մասնակիցների հետ այն սկզբունքները, որոնցով ցանկանում եք աշխատել հանդիպման ժամանակ: Դա կարող է վերաբերել վարքագծին, ռեսուրսների օգտագործմանը և այլն:
- ▶ Հաշվի առեք, թե ինչ «գին» ունի ձեր աշխատանքը շրջակա միջավայրի համար. խնայողաբար օգտագործեք պաստառները՝ գրելով երկու կողմերի վրա, սահմանափակեք պրոյեկտորների և համակարգիչների օգտագործումը՝ անջատելով դրանք, երբ չեն օգտագործվում:
- ▶ Մտածեք բացօթյա հանդիպումներ անցկացնելու մասին, եթե եղանակը թույլ է տալիս:
- ▶ Փորձեք ապահովել, որ տեղական համայնքը շահի տնտեսապես, սոցիալական ու բնապահպանական առումներով և՛ հանդիպման ժամանակ, և՛ դրանից հետո:
- ▶ Հնարավորինս նվազեցրեք թղթի օգտագործումը: Բոլորի համար օրինակներ տալու փոխարեն՝ դրեք բոլոր ընդհանուր տեղեկությունները որևէ երևացող տեղում, մեծ տառերով կամ էլ ուղղորդեք մասնակիցներին դեպի տեղեկությունների էլեկտրոնային տարբերակները:
- ▶ Օգտագործեք թղթե ժապավեն և վրան մարքերով գրեք մասնակիցների անունները՝ պլաստիկ անվանական պիտակներ օգտագործելու փոխարեն:
- ▶ Խրախուսեք մասնակիցներին բերել իրենց սեփական գրիչները, նոթատետրերն ու բաժակները:

Սննդի ու խմիչքների ապահովում

- ▶ Հնարավորություն դեպքում ապահովեք առողջ, տեղական, սեզոնային սնունդ՝ պատրաստված տեղում:
- ▶ Սնունդ գնեք տեղում. աջակցեք թարմ, օրգանական մթերք արտադրող փոքրածավալ տեղական գյուղական տնտեսություններին և խուսափեք վերամշակված, փաթեթավորված սննդից:
- ▶ Ապահովեք հիմնականում բուսական աղբյուրներից կամ վեգանական սնունդ:
- ▶ Որպես նախուտեստ՝ մատուցեք տեղական սեզոնային մրգեր, ընկույզներ կամ հացաբուլկեղեն, խուսափեք միջազգային խոշոր ընկերությունների պատրաստած խորտիկներից:
- ▶ Ընտրեք արդար առևտրի խանութների թեյն ու սուրճը, տեղական բուսական և մրգային թեյերը կամ հատիկավոր սուրճը:
- ▶ Չգուշորեն պատվիրեք սննդի քանակը՝ մնացորդներից խուսափելու համար:
- ▶ Շշալցված ջրի և ըմպելիքների փոխարեն ընտրեք ծորակի ջուր կամ տեղական արտադրության բուսական թեյ և լիմոնադ:
- ▶ Խուսափեք թիթեղյա տարայով կամ համակցված նյութերով փաթեթավորված սնունդ կամ խմիչք գնելուց:
- ▶ Երեկոյան ռեստորան ընտրելիս՝ ուշադրություն դարձրեք դրա սոցիալական ու բնապահպանական քաղաքականության վրա:
- ▶ Մի օգտվեք մեկանգամյա օգտագործման պլաստիկ բաժակներից:

Գրականություն

Barley A. (2001), *Battle of the image*, New Statesman, available at www.newstatesman.com/node/153475, accessed 16 February 2018.

BBC News (2007), *Tracking the true cost of cotton*, available at <http://news.bbc.co.uk/2/hi/business/6612677.stm>, accessed 16 February 2018.

California Academy of Sciences, *Sustainable fishing*, available at www.calacademy.org/educators/lesson-plans/sustainable-fishing, accessed 16 February 2018.

Chapman S., McPhee P. and Proudman B. (1995), "What is experiential education?", in Warren K. (ed.), *The theory of experiential education*, Kendall/Hunt Publishing Company, Dubuque.

CorpWatch (2001), *Greenwash fact sheet*, available at www.corpwatch.org/article.php?id=242, accessed 16 February 2018.

Corporate Europe Observatory (2015), *EU emissions trading: 5 reasons to scrap the ETS*, available at <https://corporateeurope.org/environment/2015/10/eu-emissions-trading-5-reasons-scrap-ets>, accessed 16 February 2018.

Council of Europe (2012), "Compass: manual for human rights education with young people", Council of Europe Publishing, Strasbourg.

Economic and Social Council (2002), *General Comment No. 15: the right to water*, Committee on Economic, Social and Cultural Rights, available at www2.ohchr.org/english/issues/water/docs/CESCR_GC_15.pdf, accessed 16 February 2018.

European Commission (2011), *The EU ETS is delivering emission cuts*, available at https://ec.europa.eu/clima/sites/clima/files/docs/factsheet_ets_emissions_en.pdf, accessed 16 February 2018.

European Environment Agency (2017), *Climate change impacts in Europe*, available at www.eea.europa.eu/soer-2015/europe/climate-change-impacts-and-adaptation/climate-change-impacts-in-europe/view, accessed 16 February 2018.

FAO (2010), *Tuna: a global perspective*, available at www.fao.org/docrep/017/ap939e/ap939e.pdf, accessed 16 February 2018.

Forbes G. (2015), *Not just tuna: the truth behind the world's biggest tuna company*, Greenpeace, available at www.greenpeace.org/archive-international/en/news/Blogs/makingwaves/Thai-Union-not-just-tuna/blog/54299/, accessed 16 February 2018.

García San José D. (2005), *Environmental protection and the European Convention on Human Rights*, Council of Europe Publishing, Strasbourg.

Global Footprint Network, *Earth Overshoot Day*, available at www.footprintnetwork.org/our-work/earth-overshoot-day, accessed 16 February 2018.

Global Footprint Network (2003), *The ecological cost of human development*, available at www.footprintnetwork.org/2013/09/26/ecological-cost-human-development, accessed 16 February 2018.

Global Footprint Network (2017), *National footprint accounts*, available at <http://data.footprintnetwork.org>, accessed 16 February 2018.

Greenpeace (2012), *The hidden secret of canned tuna*, available at www.greenpeace.org/korea/Global/korea/publications/reports/oceans/2012/sep-2012-the-hidden-secret-of-canned-tuna-eng.pdf, accessed 16 February 2018.

Greenwashing Index, *About greenwashing*, available at www.greenwashingindex.com/about-greenwashing, accessed 16 February 2018.

Holloway J. (2015), *Opening speech*, available at <https://davidcharles.info/2015/01/john-holloway-opening-speech>, accessed 16 February 2018.

Investopedia, *Greenwashing*, available at www.investopedia.com/terms/g/greenwashing.asp, accessed 16 February 2018.

McDowell R., Mason M. and Mendoza M. (2015), *AP investigation: are slaves catching the fish you buy?* Associated Press, available at <https://apnews.com/b9e0fc7155014ba78e07f1a022d90389/ap-investigation-are-slaves-catching-fish-you-buy>, accessed 16 February 2018.

National Youth Council of Ireland (2015), *The Sustainable Development Goals and youth*, available at www.youth.ie/sites/youth.ie/files/SDGs_Youth_Resource%20_Pack.pdf, accessed 16 February 2018.

Ruth Cohn Institute for TCI International, *What is TCI*, available at www.ruth-cohn-institute.org/what-is-tci.html, accessed 16 February 2018.

Sipos Y., Battisti B. and Grimm K. (2008), "Achieving transformative sustainability learning: engaging head, hands and heart", *International Journal of Sustainability in Higher Education* Vol. 9 Issue 1, pp. 68-86.

Smart CSOs (2011), *Effective change strategies for the Great Transition*, available at www.smart-csos.org/images/Documents/Smart%20CSOs%20Report%20english.pdf, accessed 16 February 2018.

Turner T. (2004), "How big is my ecological footprint?", in Grant T. and Littlejohn G. (eds), *Teaching green – The middle years*, New Society Publishers, Vancouver.

UNESCO (2014), "Roadmap for implementing the Global Action Programme on Education for Sustainable Development", available at <http://unesdoc.unesco.org/images/0023/002305/230514e.pdf>, accessed 16 February 2018.

UNICEF, *Heat up over climate change*, available at www.unicef.ca/sites/default/files/imce_uploads/UTILITY%20NAV/TEACHERS/DOCS/GC/Heat_up_over_climate_change.pdf, accessed 16 February 2018.

United Nations, *Declaration of the United Nations Conference on the Human Environment*, available at www.un-documents.net/unchedec.htm, accessed 16 February 2018.

United Nations (1992), "Report for the World Commission on Environment and Development: our common future", available at www.un-documents.net/our-common-future.pdf, accessed 16 February 2018.

United Nations, *Sustainable Development Goals*, available at www.un.org/sustainabledevelopment/news/communications-material, accessed 16 February 2018.

Wikipedia, *Subvertising*, available at <https://en.wikipedia.org/wiki/Subvertising>, accessed 16 February 2018.

Worldwide Fund for Nature, *Cotton: a water wasting crop*, available at http://wwf.panda.org/about_our_earth/about_freshwater/freshwater_problems/thirsty_crops/cotton/, accessed 16 February 2018.

World Health Organization (2017), *Climate change and health*, available at www.who.int/mediacentre/factsheets/fs266/en, accessed 16 February 2018.

Sales agents for publications of the Council of Europe Agents de vente des publications du Conseil de l'Europe

BELGIUM/BELGIQUE

La Librairie Européenne -
The European Bookshop
Rue de l'Orme, 1
BE-1040 BRUXELLES
Tel.: + 32 (0)2 231 04 35
Fax: + 32 (0)2 735 08 60
E-mail: info@libeurop.eu
<http://www.libeurop.be>

Jean De Lannoy/DL Services
c/o Michot Warehouses
Bergense steenweg 77
Chaussée de Mons
BE-1600 SINT PIETERS LEEUW
Fax: + 32 (0)2 706 52 27
E-mail: jean.de.lannoy@dl-servi.com
<http://www.jean-de-lannoy.be>

CANADA

Renouf Publishing Co. Ltd.
22-1010 Polytek Street
CDN-OTTAWA, ONT K1J 9J1
Tel.: + 1 613 745 2665
Fax: + 1 613 745 7660
Toll-Free Tel.: (866) 767-6766
E-mail: order.dept@renoufbooks.com
<http://www.renoufbooks.com>

CROATIA/CROATIE

Robert's Plus d.o.o.
Marasovičeva 67
HR-21000 SPLIT
Tel.: + 385 21 315 800, 801, 802, 803
Fax: + 385 21 315 804
E-mail: robertsplus@robertsplus.hr

CZECH REPUBLIC/ RÉPUBLIQUE TCHÈQUE

Suweco CZ, s.r.o.
Klecakova 347
CZ-180 21 PRAHA 9
Tel.: + 420 2 424 59 204
Fax: + 420 2 848 21 646
E-mail: import@suweco.cz
<http://www.suweco.cz>

DENMARK/DANEMARK

GAD
Vimmelskiftet 32
DK-1161 KØBENHAVN K
Tel.: + 45 77 66 60 00
Fax: + 45 77 66 60 01
E-mail: reception@gad.dk
<http://www.gad.dk>

FINLAND/FINLANDE

Akateeminen Kirjakauppa
PO Box 128
Keskuskatu 1
FI-00100 HELSINKI
Tel.: + 358 (0)9 121 4430
Fax: + 358 (0)9 121 4242
E-mail: akatilais@akateeminen.com
<http://www.akateeminen.com>

FRANCE

Please contact directly /
Merci de contacter directement
Council of Europe Publishing
Éditions du Conseil de l'Europe
F-67075 STRASBOURG Cedex
Tel.: + 33 (0)3 88 41 25 81
Fax: + 33 (0)3 88 41 39 10
E-mail: publishing@coe.int
<http://book.coe.int>

Librairie Kléber
1, rue des Francs-Bourgeois
F-67000 STRASBOURG
Tel.: + 33 (0)3 88 15 78 88
Fax: + 33 (0)3 88 15 78 80
E-mail: librairie-kleber@coe.int
<http://www.librairie-kleber.com>

NORWAY/NORVÈGE

Akademika
Postboks 84 Blindern
NO-0314 OSLO
Tel.: + 47 2 218 8100
Fax: + 47 2 218 8103
E-mail: support@akademika.no
<http://www.akademika.no>

POLAND/POLOGNE

Ars Polona JSC
25 Obroncow Street
PL-03-933 WARSZAWA
Tel.: + 48 (0)22 509 86 00
Fax: + 48 (0)22 509 86 10
E-mail: arspolona@arspolona.com.pl
<http://www.arspolona.com.pl>

PORTUGAL

Marka Lda
Rua dos Correios 61-3
PT-1100-162 LISBOA
Tel: 351 21 3224040
Fax: 351 21 3224044
E mail: apoio.clientes@marka.pt
www.marka.pt

RUSSIAN FEDERATION/ FÉDÉRATION DE RUSSIE

Ves Mir
17b, Butlerova ul. - Office 338
RU-117342 MOSCOW
Tel.: + 7 495 739 0971
Fax: + 7 495 739 0971
E-mail: orders@vesmirbooks.ru
<http://www.vesmirbooks.ru>

SWITZERLAND/SUISSE

Planetis Sàrl
16, chemin des Pins
CH-1273 ARZIER
Tel.: + 41 22 366 51 77
Fax: + 41 22 366 51 78
E-mail: info@planetis.ch

TAIWAN

Tycoon Information Inc.
5th Floor, No. 500, Chang-Chun Road
Taipei, Taiwan
Tel.: 886-2-8712 8886
Fax: 886-2-8712 4747, 8712 4777
E-mail: info@tycoon-info.com.tw
orders@tycoon-info.com.tw

UNITED KINGDOM/ROYAUME-UNI

The Stationery Office Ltd
PO Box 29
GB-NORWICH NR3 1GN
Tel.: + 44 (0)870 600 5522
Fax: + 44 (0)870 600 5533
E-mail: book.enquiries@tso.co.uk
<http://www.tsoshop.co.uk>

UNITED STATES and CANADA/ ÉTATS-UNIS et CANADA

Manhattan Publishing Co
670 White Plains Road
USA-10583 SCARSDALE, NY
Tel: + 1 914 472 4650
Fax: + 1 914 472 4316
E-mail: coe@manhattanpublishing.com
<http://www.manhattanpublishing.com>

Council of Europe Publishing/Éditions du Conseil de l'Europe

F-67075 STRASBOURG Cedex

Tel.: + 33 (0)3 88 41 25 81 – Fax: + 33 (0)3 88 41 39 10 – E-mail: publishing@coe.int – Website: <http://book.coe.int>

Մարդիկ պատասխանատվություն են կրում մի շարք ճգնաժամերի համար, որոնք սպառնում են երկրի վրա կյանքի ապագային: Սակայն այժմ աճում է գիտակցումը, որ նման գործելակերպը ոչ միայն վնասակար է մոլորակի մյուս կենդանի արարածների համար, այլև պոտենցիալ մահաբեր է մարդկանց համար: Անհրաժեշտ է ճանաչել այդ կենսակերպի հասցրած վնասը և ակտիվորեն փորձել շարժվել դեպի ավելի կայուն ապագա:

Կայունությունը միայն բնապահպանական սպառնալիքներին դիմակայելը չէ: Այն նաև ապահովելն է, որ յուրաքանչյուրը կարողանա օգտվել մարդու իրավունքներից այնպես, որ չվնասի մարդկանց իրավունքներն ապագայում: Դրանք պետք է ներառեն սոցիալական ու տնտեսական, քաղաքացիական ու քաղաքական, մշակութային ու բնապահպանական իրավունքները:

Այսօր կենսական անհրաժեշտություն է, որ երիտասարդները հնարավորություն ունենան մտորելու կայունության մասին և դիմելու համապատասխան գործողությունների: Ապագա սերունդներն աստիճանաբար ավելի հաճախ ականատես կլինեն կլիմայի փոփոխության հետևանքներին և կբախվեն այլ խնդիրների: Երիտասարդները պետք է հասկանան դա և ստանձնեն առաջնորդությունն ինչպես ավելի կայուն ապրելակերպ որդեգրելու, այնպես էլ լուծումներ գտնելու գործում:

Սույն ձեռնարկը մի գործնական միջոց է այդ գործընթացն սկսելու համար: Այն նախատեսված է հիմնականում երիտասարդական աշխատողների և ուսուցանողների համար՝ ոչ ֆորմալ միջավայրում կայունության թեման երիտասարդներին ներկայացնելու համար: Ձեռնարկը պարունակում է տեղեկություններ կայունությանը, կրթական վարժություններին վերաբերող հարցերի մասին, որոնք կծանոթացնեն սովորողներին երկրագնդի առջև ծառացած որոշ խնդիրների հետ և կբաշխեն նրանց քննարկել լուծումները: Ձեռնարկը տրամադրում է տեղեկություններ այն մասին, թե ինչպես կարող են երիտասարդական խմբերը փոփոխություն իրականացնել իրենց համայնքում և, միգուցե, դրանից դուրս:

Ձեռնարկի հայերեն թարգմանությունն ու տպագրությունը իրականացրել է «ԿԱԶԱ» շվեյցարական մարդասիրական հիմնադրամը հայ ուսուցիչների համար իրականացվող «Կայուն զարգացման ուսուցում» կրթական ծրագրի շրջանակներում: Ծրագիրն իրականացվել է Ֆրանսիայի Հարավային շրջանի, Ֆրանսիայի հայկական հիմնադրամի, «Հայաստան» համահայկական հիմնադրամի աջակցությամբ՝ «Արևային Լոռի» ծրագրի II-րդ փուլի շրջանակներում:

<http://youth-partnership-eu.coe.int>
youth-partnership@partnership-eu.coe.int

HYE

Եվրոպական միության անդամ պետությունները որոշում են կայացրել միավորել իրենց գիտելիքները, ռեսուրսները և ճակատագրերը: Անդամ պետությունները միասին կառուցել են կայունության, ժողովրդավարության և կայուն զարգացման տարածաշրջան՝ պահպանելով մշակութային բազմազանությունը, հանդուրժողականությունը և անհատի ազատությունները: Եվրոպական միությունը պատրաստակամ է կիսվել իր ձեռքբերումներով և արժեքներով իր սահմաններից դուրս գտնվող երկրների և ժողովուրդների հետ:

<http://europa.eu>

Եվրոպայի խորհուրդն առաջատարն է մայրցամաքում մարդու իրավունքներով զբաղվող կազմակերպությունների շարքում: Եվրոպայի խորհրդին անդամակցում են 46 պետություններ, այդ թվում՝ Եվրոպական միության բոլոր անդամ պետությունները: Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր պետությունները միացել են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային՝ որպես մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և իրավունքի գերակայության պաշտպանությանը միտված միջազգային պայմանագրի: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը վերահսկում է Կոնվենցիայի իրագործումն անդամ պետություններում:

www.coe.int

